# EADMERI

MONACHI

#### CANTVARIENSIS

HISTORIA

#### NOVORVM

Sine

Sui Sæculi

#### Libri VI

Res gestas (quibus ipse non modò spectator diligens sed comes etiam & actor plerung, intersuit) sub Guilielmis I & II & Henrico I Angliæ Regibus, ab anno nempè Salutis MIXVI ad MCXXII potissimum complexi.

In lucem ex Bibliotheca Cottoniama emisit Ioamms Saldante, & Notas porrò adjecit & Spicilegium,

Securus licet & NEAM Rutulumque ferocem Committas, Nulli grauis est percussus Acuttus.

LONDINI

Typis & Impensis Guilielmi Stanesbeij,

M. DC. XXIII.

## E,ADMERKI

MabaroM

## CANTVARIENSIS

HISTORIA

### NOVORVM

21/12

iv indi.I

ib 42 42.

Resignates (anitous ipse in a morth feetlator disperse for comes related to anital province of the content of t

Induction of Philippine Correspondent Seams of Correspondent Schilleton

Server for the same Regularing of the same for

Typis & Imperfix Guilles Sheeter

Adnerius lizecaurun Teneigre Locatoren, hand at at elecquam co met ve inculvien impudentita (ve ne

# oner Treil Worker Orthonorde Son

## LINCOLNIENSI

s Principius delan Sparacute animus abolitioneur a fee, voi legiona, itilian Aixir aliquis, a see at a latis poir o fuellet caulte our bac abs ponisimum ch

#### MAGNI SIGILLI ANGLIÆ

entor of rautor indule or simus, & audies, & veid

oulding absorbing molousquist 25, softends som and an included som and found som so the laid som and the sound some sound some sound some sound some sound some sound some sound sou

les famil & Presenter Contribue exemplo, folio



Eque verò frontem, honoratissimo tuo nomine, Vir Amplissime, ideò decoramus quòd aut È AD M E R V s ipse, aut nostræ in eum N o T E, & S P I C I L E G I V M, siue Patronatum, siue Tutelam veluti præpilatam, sibi indè exposcant. Is enim, planè inge-

nuus, & omni periculo liberrimus, non modò in ætatem jam olim adoleuit justam, sed in aliquot etiam sæcula senescit; atque adeò nec. Tutore indiget, nec Patrono. Meæ autem opellæ Amplitudinem tuam sub alterutrà ratione, ve præsidium, implorare, importunum sanè, etiam insolens sortè, meritò videretur. Noui vepotè olim expertus sæuos minitabilitèr in me concrepantis turbæ impetus, & crebras vsque ad rauim conuitiorum nubes in horas sustinui; etiam rosus, sed sorsàn ve lima. Neque est quidem

quidem cur meliorem mihi nunc expectem coditionem. Aduersus hæc autem Te poscere Desensorem, haud aliud esset quam eò niti vt ingruentem Impudentiæ (vt sit) Ignorantiæ & Calumniæ vim, tuum immerito obtenfum nomen interciperet; id quod apertè foret Dignitate tua indignissimum, nec mihi omnino conducibile. Spreta enim eiusmodi, aut prorsus euanescunt, aut, soluto vigore, in ridicula mutant. Et non tam Magni Nominis Prætentura quam Spernentis animus abolitionem præstat, vbi legitima Arbanous, vt dixit aliquis, i zium wixan. At satis porrò fuisset causæ cur hæc tibi potissimum offerrem, quod, & egregius peritissimusque literarum Censor & Fautor indulgentissimus, & audias, & verè sis. Quippe qui doctrinam suo merito in dies cupientissimus honestes, & sumptuosam instruendis publico vsui bibliothecis operam impendas; Præmium ita studiosis simul & Armarium, etiam sine exemplo, solicitus parandi. Cæterum nemo est vulgi cui eadem deforet causa. Mihi igitur non erat; & nolebam esse heic vnus è multis. Singularis itaque nominis tui præfigendi atque vnica ratio fuit, vt, cum EADMERVM, in lucem maxime emissum, viuacissimum fore non dubitarem, nostræ eius editioni insuerem (quod ita perennaret) testimonium libentissime agnoscentis eximium erga me Fauorem tuum, cuius agnitionis ansam si non tum solicitius quærerem tum ardentius arriperem, bipedum plane euaderem ingratissimus. Etenim non modò insigni benignitate, atque ea opportunissima, priùs ferè quam tibi omnino innotuerim, in summis primo Reipublicæ fastigijs positus me obstrinxisti, sed Fronte etiam continenter exporrecto & Animo, variatim, & perpetuò mihi non desiisti etiamnum accumulare gratiam. Neque eius aut intempestiua aut morosa remissione laboras, aut inopinatis quasi paroxysmis, fiue ad gloriam tui ipsius siue ad commodum,

#### Magni Siailti Custodem.

pro re nata simulanter incenderis. Nimio scilicet grafsari eiusmodi morbum tam certum est, quam tuum sibi
constans iudicium, serenum candidumque animum
inque Bonarum Literarum atque Virtutis studia vbique
et iuste propensum, eo vacare. Hoc volui, Vir Amplissime; atque ita demum non Librum tibi nuncupatum mitto, sed votiuam Gratitudinis tabulam, vbi
diurnet, appendo.

has acted with our face in problemen french adgreeff, differences

Tay Fibrarian should of their the stay of a pull flow that walking

ere part en la compaña de l La compaña de la

bendenia (Leuse de la solara de guiora intervenialia e de allorum).

the disconnection of the state of the Architecture

of the reserve to the statement appriate conditions for there is on the submediational compact, fully as tends to the file ment of the being delice at his wife exercise to Macan recommendate induce position force on all interest a factorious, fir acquire above Majorio Caller and the same department had been prefer the transfer the notable tables of transport for table translation of recursive determines (all integration entires contracted and a second of Silvenisiiv said is up los a legal to be one er correcte con reministrate entire enterent enterent enterent enterent enterent enterent enterent enterent en to the concidence management of his believed este VI a well with a character, quiboutle vacar, the fire and the control and the control of the con would transport to the house, of the edelier, the new and the Salvey and included the control of the control of the and the community around their board board at the Linds with a confining filteration in the

a movement thought and ecciperet, 80 qui res no-

enter the man all of the property of the contract of the

and the companies of th

spoint while enough in allowing disloy helpend &

min minoprion entral months v. Jd. April. elo lo CXXIII.

Magni Staget Caftodenis.

pro re nata simulations na dans of his office graf fari culmodi morbum tionistan en quim candidumque animum constans indicium, serenum candidumque animum

felectam ex numerofa Scriptorum nostratium, nondum typis editorum, classe, ante alias, publicauerim, in causa maxime erae singularis Openis Prastantia; quam in exemplari vilo & altero diutius periclitari, indignum plane visum est. Quod verò cum Notis adjecerim etiam Spicile givm, ideò factum est, vr,

ipso interdum explicatius illustrato, & HISTORICA Gentis nostræ MATERIES incrementi nonnihil inde acciperet, & qui res nostras accuratius condere in posterum suerint adgressi, diligentius INDAGANDI SPECIMEN lucrifacerent. PRESTANTIA cjus cernitur tum in REIPSA tum in eximio Autoris narrandi IVDI-CIO, pari FIDE, etiam & non contemnendo SERMONIS nitore. REMIPS A M dicimus Initia & Progressus illustriorum, in Imperio Anglicano, rerum quibus versabantur Reges & Ordines Regni per intervallum illud quod ab Anno M. LXVI. ad M. C. XXII. protenditur, Confilia inita, Regum & Procerum Animi, Factiones Pontificiorum & Secessus, ipsa facri Consistorij Arcana, Disputationes, Sententiæ, & quæ cætera relatu digniora interveniebant, aperiuntur, insertis etiam sæpissime tum Regijs tum Pontificijs atq; alionum literis quæ, vt necessarium supplementum, apprime conducant. I v-DICIO autem omnia ejulmodi & locata & compacta lunt, vt fermè nihil quod in Historico meritò velles, heic desideretur, nihil alibi, in copiosa veterum apud Nos autorum, siue in luce prostantium siue in sacrarijs vetustatis delitescentium, sit æquiparabile. Egregio enim materiæ dilectu vsus, in ea disponenda haud indiligentior est. Filo neg; inæquali neg; leuicularum narrationum seu fabularum portentosarum insitione male deformato (ad Miracula enim non omninò diuertit, excepto duntaxat vnico, de A c H E L E I D E Virgine velata. loco qui periodo vna & altera breuissime absoluitur) nec absurda re. rum, quæ nihil omnino ad institutum attinent, impactione abrupto, omnia artificiose contexuit. Vitijs enim hisce, quibus ille vacat, vii pudendis intertrimentis, scatere pænè cæteros omnes priscos rerum Anglicanarum confarcinatores notissimum est. Nec classico, rei nempe bellicæ plane inscius, seriem turbat, sed ciuiliora duntaxat summa diligentia exequitur, quod etiamsi in arto sit, non tamen est inglorius labor. FIDEM autem non impari conscripsisse eum inde existimo, quod cum & Anselmo & Radvlpho Archiepiscopis Cantwarienfibus

tuariensibus esset charissimus assiduusque vtrique Minister, & in A N-LELMI porrò atq; adeò in Pontificis Romani partes, dum acerrime agitabatur illustris illa de Inuestiturarum jure quæstio, propensissimus; frequentia nihilominus Ordinum tam Sacrorum quam Ciuilium suffragia in auto Regum jure decernendo, & quæ sunt alia ad id spectantia, ità plene enarrat, vt quod renitentibus Pontificijs magis aduerfaretur nihil prorsus dici potuisset. Quantus fuerit A N-SEL MO dixerit iple. Continuus Comes B. Anselmi (inquit) dum viue- Eadmers lib.s. ret esse solebam; & Itineris ejus & laboris comites fuimus. Quantus item 4. pag. 123. 6 lib. VRBANO II. & quali apud Ansbluvm pollentia æltimatus, ediscere licer ex vnico G. Malmesburiensi Monacho qui potiorem De gestis Pentis. etiam Historiarum suarum partem E A D M E R O debet. Obedientie, lib. 1. pag. 130. scribit ille de Anselmo loquutus, pertinax custos, cum Archiepiscopus libera potestatis effet, roganit Papam V R B A N V M, Dt sibi aliquem proponeret cuius iussis vitam disponeret. Is EADMERY Mexhibnit, cuius ANSELMVS iussa tanti faciebat Dt, cum eum cubili locasset, non solum fine pracepto eius non surgeret sed nec latus inverteret. RADVLPHVS autem qui Anselmym excepit, quanti eum haberet, & quali conjuncti fuerint invicem necessitudine, satis elicitur ex RADV L-PHI Epistola ad CONRADVM Priorem Cantuariensem. Pramitto Eadmerus lib.5. Dobis fratrem (ita ille) & amicum nostrum Domnum E A D MER V M omnium laborum, & actuum nostrorum conscium, & socium. Quin nemo est hominum, puto, qui Historicum facræ familiæ merito addictissimum & deuinctum, ipsum etiam in ea clarissimum & honoribus fanè cumulatum (vitam ejus, vbi hæc expressiora, statim subjungimus) sui intereà ordinis præsidum sententiam, aduersus cos quos non modo totis viribus tueri nitebatur, sed in quorum maxime \* honorem o- \* vide lib s. pus aggressum cum esse palam est, vno ore ac planissime latam narrare crederet, nisi idem prætereà, Fidissimum eum fuisse, ac ejusmodi qui alterutrius partium studijs veritatem longe præverteret, sibi haberet persuasissimum. At verò ecce ipsa in Regis & Ordinum comitis Antiftitum vocabula ex ipforum ore ab eo excepta & fideliter vulgata. Si secundum Deum quod Vllatenus Voluntati Regis obuiare possit, con- idem lib. 1. pag. silium à nobis expettas (Anselmy malloquuntur cæteri Episcopi) 27.0 28. frustra niteris, quia in buiusmodi nunquam tibi Nos adminiculari videbis. Sonat autem heic secundum Deum, id totum quod ad res Ecclesia Forenses & Politiam facram, vt in Notis fusius diximus, spectabat, & Christianitatis vocabulo signanter non semel memoratur. Postea item; Quicung Regia Dignitatis ei consuetudines tollit, Coronam simul & regimen tollit. Vnum quippe sine altero decenter baberi non posse probamus. sed recogita, rogamus te, & VRBANI illius qui offenso Domino Rege. nil tibi prodesse, nec ipso pacato, tibi quicquam valet obesse, obedientiam abyce, subiectionis ingum excute & liber, De Archiepiscopum Cantuarienlem decet, in cunctis actibus tuis voluntatem Domini Regis & iussionem expecta. Hujulmodi compluria apud cum occurrunt, & apertissima

funt (si tam autoris conditionem quam gliscentes vtring; factiones spectaueris) testimonia, eum summopere veritatis infractæ crimen fugisse, atq; adeo vt prudentissime vbique prospexisse videatur, ne fine malignitate, quæ falfam, vti dixit Historicorum Princeps, libertatis speciem obtendit, intensus, siue adulatione, quæ verus sædisimæ seruitutis character est, obnoxius deprehenderetur. Ita bona eum fide animoque veritatis amantissimo scripsisse ostendimus. Quod si, illo, vt oportet, concesso, dubitetur an ei ejusmodi esset rerum vius qui, veritatis adeo amantem, vero satis instructum redderet; Certifsimum est vix eum quidquam narrasse cui testis atque spectator diligens non interfuit. Mihi, inquit, ab Infantia hic mos erat, semper Noua que forte, sed maxime in Ecclesiasticis, occurrebant diligenti intentione considerare. Etiam plerunque comitem & actorem Pontisicijs, maxime dum ANSELMVS in viuis agebat, adfuisse palam est. Quin cum bene nouerit rerum in publico gestarum narrationem male convenire homini experientia publica alieno, desidi, & in solitariæ vitæ claustris arctato, se post mortem Anselmi in private Lib. 5. pag. 107. conuersantem vocat, coque nomine velut haut satis idoneum Historiæ vlterius protrahendæ modestiùs perstringit, quem tamen etiam cæterorum, quæ inde persequitur, scientissimum suisse ipsa materia planissime convincit. Neq; alia interseri voluit quam ea quorum scientissimum se certo sciebat. Qui igitur tam egregia genuinæ libertatis specimina in ijs enarrandis quæ partibus, in quas ipse pronus trahebatur, maxime aduerfantur, exhibuit, neque ipfum se rerum quas omnino narrat ignarum esse potuisse manifestò ostendit, quin & notitiæ suæ terminis adeò prudenter se coercet, eum sane neg; inscitià Reipublicæ, nec libidine assentandi, nec rursus odio aduersus dominantes (quæ tria veritatem historicam æquè solent intervertere) posteros te ellisse existimo. Atque hisce Guilielmus Malmesburiensis astipulatus, eum suorum temporum Historicum sinceritate veritatis laudandum vocat.

Lib. 2 pag. 50.

In SERMONE verò Nitor ejusmodi reperitur, vt, si veteres Rerum nostratium scriptores ad vnum omnes diligentius cuolucris, hujus fuerit incomparabilis. Stylum fane æquabilem fatis, grauem, & Historico, vt ætas tulit, dignum præ se fert. vocabula etiam sere vbique pura. Habentur, fateor, loco vno & altero Implacitare, Aledium, Forisfacta, & ejulmodi forian paucula alia quæ faltidientis forian stomachi grammaticis, qui ad nascentis Cæsariani Imperij æuum ita omnia ridicule exigunt, vt res iplas inprimis vtiles libentius ignorari velint quam delicatulis auribus per vocabula Cicerone, Saluftio, Tacito, Liuio, aut alijs scriptoribus qui tunc floruere classicis, minime reperta, immitti. Sed latinitatem alias, quà indulfit illud fæculum, nitidam minime adeo deformant hi næui. Cæteri quos terimus fiue coætaneos, fiue priores, fiue recentiores (de vetuftis interim loquor) barbarie, squallore, & sordium congerie, præ

EABMERO, plerunque deturpantur. Vnicus enim ferme est Malmesburiensis ille Monachus qui hactenus in vetusta classis historicis nostris primas tenuit; & meritò mehercle, si cum cæteris siue prostantibus fiue antiquariorum loculis seruatis componetur. Sed verò etiam Malmesburiensem hic noster stilo saltem æquat; in cæteris autem (continentem dico narrandi formulam, fidem quæ rerum nititur vsu, dilectum, & assiduam instituto strictim exequendo accurationem) longo plane interuallo superat. Quin ipse Malmesburiensis; Nec vero nostram (inquit) effugit conscientiam Domini E A DM ERI sobria sermonis festiuitate elucubratum opus, in quo d Rege orsus EDG A-RODIG ad WILLIELMYM primum raptim tempora perstrinxit, & inde licentius euagatus Vfq ad obitum RADVLPHI Archiepiscopi diffusam & necessariam bistoriam studiosis exhibuit; quæ pæne transcribit Ioannes Balæas in Introductione pro Historia formanda Centuriæ XIII. subnexa. Alibi etiam Malmesburiensis de GVILIELMO II. verba faciens, Supersedendum est, inquit, in historia quam reverendisimi EADMERI praoccupauit facundia.

Incrementi autem quod MATERIA HISTORICA in Spicilegio adtulimas, nihil omnino obtrusimus quod non est fideliter desumptum aut ex Actis publicis, quæ tamen in Archiuis delitescunt, aut ex Mss. Autorum fide dignissimorum exemplaribus, quæ res ejusdem æui, nullibi in libris hactenus editis repertas, subministrant, aut ex locis aliquot scriptorum typis quidem mandatorum sed qui vulgo legentium vix nomine tenus noti, faltem minime obuij funt neque historico lemmate, quod indiligentem indagantium turbam inuitet, insigniti. Et quicquid hoc nomine intelligimus, ad Historiæ Eadmeriane intervallum spectat. Cætera, quæ subinde ac pro re nata accedunt, de recentiori æuo, testimonia, in Notis censemus. Atta autem publica quarum præcipuus in Spicilegio vsus erat, sunt illæ GVILIELMI primi Tabulæ Censuales siue Anglicani Imperij Breviarium seu Notitia, quam Domesoay vocitant, in qua, quosnam jugeratim agros, quas syluas, prata, qua clientelaris juris formula, quot seruos vnusquisque viritim possideret, qualesnam insuper clientes glebæ beneficijs obstrictos haberer, quanto prouentuum annuorum valore beatus existeret, atque id genus nonnulla alia, prouincialium aliquot (qui ad hoc munus jurati) fide describuntur. Neq; de subditorum tantummodo sed de Regijs facultatibus eodem modo anquisitum est. Iste rotulus (inquit Ingulphus qui descriptioni coætaneus erat) vocatus est rotulus Wintonia, & ab Anglicis pro sua generalitate omnia Tenementa totius terræ integrè continente, DomcCoap cognominatur; id elt, Dies Iudiciarius, Dome n. Anglis est Iudicium. Sed vetustus Autor Dialogi Ms. de Scaccario (Geruafium Tilburiensem, qui sub HENRICO II. floruit, eum esse plerunque existimatur) in Archiuo Filcali cum tabulis hisce servati, ob hoc, inquit, Nos eundem sibrum Iudiciarium nominamus, non quod in eo de propositis aliquibus dubys

bijs feratur sententia, sed quòd à pradicto Iudicio non licet vila ratione discedere. De hisce Tabulis decantatissimis, apud Ingulphum, Guilielmum Malmesburiensem, Florentium Wigorniensem, Henricum Hunting-doniensem, Mattheum Parisium, alios, plura memorantur. Et ex Roberto Glocestrensi Ms. qui, annis abhinc CCCL. aut circiter, rythmis Anglicanis historiam à Bruto auspicatus in sui æuum contexuit, hosce etiam qui & rem attinent & vetusti sermonis nostri specimen præbent, adnotare heic non piguit.

The king William box to wite the worth of his Londe Let enqueri streisliche thorn al Engelonde,

Hou moni plou lond, and hou mont Hiden also
were in everiche Sire, and wat thi were worth thereto,
and the Rents of each Toun, and of the waters each one
That wurthe, and of woudes eke, that there ne bileved none
But that he wish wat thy were wurth of al Engelonde,
and wite al clene that wurth therof, ich biderstonde.
And let it write clere inou, and that strit dude iwis
In the tresorie at Westminster; there it put is
so that we kings suth, when thi ransome toke
and red wat fole might give, they sund there in thor boke.

Atque etiamnum Westmonastery in Archivo Fiscali quod Receptum Scaccarij dicimus, & perpulchrè exaratæ & integræ seruantur, duobus voluminibus, quorum virunque archetypum est, comprehenfæ. Neque puto alibi in orbe Christiano actorum publicorum autographa, quorum faltem ratio aliqua habenda est, extare quæ non fæculis aliquot, hisce cedunt. At verò occurrit quod de ijs non intempestiue heic monendum duxi, nimium scilicet falli plerunque Scriptores nostros tum in harum Materie incaute enarranda, tum in ipso Tempore quo conficiebantur, designando. Materiam ita memorat Guilielmus Malmesburiensis ac si censum omnium capitum in eis præter alia reperirentur. Henricus autem Huntingdoniensis, ac si quot simul vnicuique animalia, fuisset indicatum; vti Thomas etiam Walsinghamius in Hypodigmate. Et Florentius non solum quot animalia, sed & quantum viue pecunie quisq, possidebat, descriptum narrat. Mattheus verò Parisius, quot animalia sufficerent ad vnius Hide culturam & quot milites in vnaquaque prouincia. Florilegus tantundem, & porro quid vni Militi sufficere possit. Polydorus autem in hasce relatos simul scribit Milites qui stipendia facerent. Alia horum quilibet habet, quæ vera; sed in hisce, quæ jam notauimus, recensendis nemo est eorum qui non hallucinatur; & cum ijs non pauci. Neq; memini quenquam in evulgatis recte tradidisse quid ha complectantur, præter vnicum Ingulphum qui & rei gestæ testis erat. Totam terram, inquit ille, descripsit (GVILIELMVS nempe I.) nec erat Hida in tota Anglia quin valorem ejus & Possessorem suum sciuit; nec lacus, nec locus aliquis quin in Regis Rotulo extitit descriptus ac ejus reditus, & prouentus, ipsa possessio & ejus possessor Regia Notitia manifestatus,

andaup

festatus, iuxtà taxatorum sidem qui electi de qualibet patria territorium proprium describebant. Animalium autem numerus, Pecuniæ æstimatio, aut Capitum census (alius quam quo serui & clientes cenfiti) non omninò in his reperitur. Neque alias quam has iplas corum quem intellexisse certissimum est, quod ipsa temporis ratio facile etiam persuadebit. Sed in eo similiter peccatum est. Baleus Centur. 11. script. L V I. Angliam describi fecit (GVILIELMVS I.) anno regni sui XVII. & in volumen redigi, quod in Londinensi pretorio juxta Fabianum bucusq, seruatur. Et illud Anglice vocabat Dompfoaie, quod neminem parcat sicut nec magnus ille dies. Sed (vt obiter moneam) aut Archiuum Fiscale, quod Westmonasterio est, in telligit, aut plane etiam in loco fallitur cum Baleo Fabianus. Cæterum in Anno antichronitmus est. Nam ante annum GVILIEL-Mi vicesimum descriptio hac non est absoluta; immò in eo facta. Teltis elt omni exceptione longe major voluminum eorum, in quæ referebantur, alterum & minus quo scorsim censitæ sunt Es-Jexia, Norfolcia, & Suffolcia, In hujus calce, literis majusculis, nec ipla descriptione recentioribus, adjectum est,

ANNO MILLESIMO OCTOGESIMO SEXTO AB INCARNATIONE DOMINI, VIGE SIMO VERO REGIS WILLIELMI, FACTA EST ISTA DESCRIPTIO, NON SOLVM PER HOS TRES COMITATVS SED ETIAM PER ALIOS.

Recte ideo Florentius, in temporis vipote calculo præ cæteris diligentifimus, in annum MLXXXVI. conijcit. Nec male Thomas Walfinghamius qui octogesimo septimo collocat, vti etiam Radulphus de Diceto Ms. atque alij. A Natalibus enim Seruatoris putabant illi, vi à Conceptione Florentius; vnde & absolutam esse descriptionem in eo quod Felta illa intercedunt interuallo elicitur. Cæterum suos etiam habuit autores Baleur, eosque melioris notæ, ac Fabiano magis spectatos. Matthaos dico, Florilegum & Parisium, atq; Rogerum Wendouerium Ms. præter alios complutes qui anno MLXXXIII. tribuunt, id clt XVII. GVILIELMI. Sed hi omnes jure velut successionis transmissum errorem exceperunt, nec fidem, quæ cum iplo autographo queat decertare, magis facere possunt quam alij nonnulli quibus E D W A R D V s Confessor hujus operis autor asseritur. Sed tantæ illi ignorantiæ pænas inde fatis luunt, quod de re fibi prorlus ignota, temere nec fine fiducia, verba fecisse palam dignoscuntur. Qui enim cunq; paginam ejus aliquam puto omnino inspexerit, GVILIELMI, saltem non Enward, fuisse, vt planissime is agnoscat, necesse est. Neque alius proculdubio est liber ille quem (onradus Gefnerus rem iplam ignorans, sed audacter nimis & imprudenter ignoto fibi libro titulum formans, in Bibliotheca fub nomine libri I. de

A 3

die

die Iudicy Plimo GVILIELMO nostro tribuit. Specimen eorum, quæ tabulas hasce occupant, luculentius & susuas habetur apud Ingulphum; vbi GVTHLACI, Crowlandensis Cœnobij Numinis tutelaris, latifundia inde transcribuntut. Neque alias tabulas, quæ meritò publicæ dicendæ sunt, in Edmeriano interuallo exaratas omninò in Archiuis habemus. Quæ, ex autographis olim desumpta, in actis recentioribus extant, nonnulla suo loco etiam introduximus.

Codices autem Mss. quos testes sine loco & nomine laudamus, omnes (vti etiam iplum vnde hæc editio) suppeditabat instructissima illa, & quantiuis precij, Bibliotheca Nobilissimi, eruditissimi, minique amicissimi viri Roberti Cottoni Equestri Dignitate, & ea, quam Baronetti, dicimus, clari, qui non modo comparandis ingenti sumptu libris Mss. ijsque selectissimis, sed etiam humanissime ijs atque propensissimo in bonarum literarum & rerum ciuilium itudiolos animo communicandis, immortalem tam apud exteros quam populares meritislimò nactus est famam. Sed verò quamplurima ad interuallum hujus historiæ spectantia, & in Codicibus Mss. reperta in Spicilegio consulto prætermisimus. Ejusmodi autem ea sunt quæ propriam magis editionem, vtpote justa volumina confectura, quam in aliena appendice locum fibi merentur. Verbi gratia, LANFRANCI in jam dicta Bibliotheca atque etiam (fi bene memini) in ea, quæ est Benedictini Collegij Cantabrigia, extat Instauratio vita solitariæ cum præfixa ejusdem Epistola, quæ plane ad historiam illius æui sacram apprime pertinet. Neque alia est ab eo libro quem De Ceremony's Monachorum ei tribuit Balæus Cent. XIII. script. XII. Anselmi item, qui totus in hoc æuum incidit, habentur in Cottoniana Epiltolæ Mss. CXXVII. quarum nulla omnino edita est in tribus illis Epistolarum ejus libris à Ioanne Picardo nuper evulgatis. Sed præstantissimæ sunt & ad rem qua æuum illud exercebatur maxime faciunt. Exemplar quo feruantur habet etiam cæteras illas publicatas, atque hasce subinde intersertas nec omninò continente ordine seorsim alicubi locatas. Dominum autem agnouit olim IOANNEM de Grandisono Episcopum Exeniensem, qui sua manu Anno salutis MCCCLXIIII. hæc, testandi animo, præfixit. Do & lego cuicung, Archiepiscopo Cantuariensi vt memor fit miseri IOHANNIS de Grandisono Exoniensis qui hoc manu sua scripsic. Hie potest videri status tam Ecclesia quam Regni Anglia. Farragines etiam historicas nondum typis editas, ad hoc spatium tamen attinentes, apud locupletes autores legimus; AILREDYM nempe Rhieuallensem, RADVLPHVM de Diceto (qui tamen plurimas E A D M E R I paginas expilauit) O s B E R N V M Cantnariensem, TVRGOTVM Dunelmensem qui in hoc intervallo floruere, alios etiam citerioris æui, PETRVM scilicet Blesensem (qui Ingulphum insequentis

7438a

quentis fæculi historia continuat) ROBERTVM Knightonum Canonicum Leicestrensem, I O ANNEM Bramptonum Coenobiarcham Iornallensem, THOMAM Rudbornum Monachum Wintoniensem, THO-M A M Wikium Canonicum Ofneiensem præter alios ejusmodi qui minorum funt gentium, at luce fane digni. Leges item HENRICI primi etiamnum extant in libro Ms. quem Rubeum dicimus, in Archiuo Fiscali penes Commentariensem Regium; & earundem exemplaria occurrunt alia vetusta, Horum similia sunt compluria. Cæterum eorum omnium fine figillatim fine junctorum (vt voluminum ratio tulerit) editionem potius expectandam æltimauimus. quam frustratim pro arbitratu nostro discerpta corum membra heic EADMERO mancipanda; quod forte etiam futuram eorum editionem saltem tardaret, si ejus spem non omnino (quod timendam forsan esset) interim aboleret. Quod igitur ex Mss. Codicibus in Spicilegio præstitimus haud aliud ferè est quam adnotatio fragmentorum historicorum aut breuiuscularum narrationum ejulmodi quæ ad spatium, quo clauditur E A D M E RI historia, spectant, nec tamen aliam quam hujulmodi editionem jure expectant, Id genus sunt præcipue EDGARI Sanctio Latino-Saxonica de solitariæ vitæ sodalitijs, GVILLIELMI Leges quæ Ingulpho edito conjungi debuissent, alia quæ deprompsimus ex Mss. quæ vix vuquam in lucem alias proditura credidimus.

Libri autem typis jampridem mandati, è quibus quidpiam descriptimus, pauci quidem sunt; & in ijs primum obtinet locum Guilielmi Lambardi Archæonomia vnde auctarium adjecimus Legibus GVILIELMI Regis quænon vulgaris pretij æltimandæ lunt cuiquam nascentis Imperij in Angha Normannici rationem curiosius perpendenti. Cæteras quæ in vulgatis fiue Historicis fiue Annalibus nostris obuiæ sunt, consultò prætermisimus, ne ex loco celebriori in obleurum traducerentur. Quin etsi in Historijs Normannicis, pridem à Duciano, Lutetia, editis, interferantur quædam anteà vulgo inauditæ, maluimus tamen inde Lectores petere quam Nos actum agendo itertatò publicare. videsis in ijs Guil. Pictaniensem pag. 207. C. & Ordericum Vitalem Ecclefialtica hiltoria lib. IV. pag. 505. & 506. Normannorum enim rebus vetultis adeò nostræ plerunque intermiltæ funt ve non fine ignania aut inscitia præteriri illæ possint, si quis de nostris diligentius consulat. Neque alio confilio vsi sumus de scriptoribus qui vniuersaliore rerum deductione seu Annales seu Historias siue quid ejusmodi reliquere, cum ipfa lemmata seu librorum frontes, licet minime nominatim, latis indicent res etiam nostrates in eildem locum luum necellariò elle lortitas. Baronium intelligo, Binium qui Synodos congelfit & Pontificum Romanorum Epistolas, Surium, Centuriarum Magdeburgensium autores, etiam Antoninum, Vincentium, ejulmodi alios. Nam præter ea quæ ad hoc intervallum spectantia ab editis re-

rum nostrarum notissimis Scriptoribus desumpsit Baronius, habet etiam (vi exemplum adijciam) plerásque LANFRANCI Archiepiscopi Cantuariensis Epistolas non familiares illas, sed quæ illius æui politiæ lucem maximam afferant. Earum, ni fallor, se agnoscit ipse exemplar accepisse à Clarissimo & Doctissimo Viro Nicholao Fabro Petriscio Curiæ Aquansis Adsessore dignissimo atque amico mihi plurimum observando. Neque ex alio traduxit exemplar suum, vt audiui, Petriscius quam ex Cottoniano quod vetustissimum est & alias etiam exhibet quarum pleræque familiares sunt & nihil omninò publici complectuntur. Vnam autem & alteram de Orchadum Insulis nos adjecimus, quæ, si bene memini, non alibi typis leguntur. Sed interim monendus est (ne quid gravius dicam) loannes Picardus qui Anselmi Epistolas aliquot abhine annis in lucem emisit, nimia se injuria Baleum nostrum ventosæ inscitiæ postulasse, vbi scribit, BALAVS Centuria XIII. scriptorum Britannia, ob mam aut alteram à LANFRANco datam Epistolam numerat lib. I. Epistolarum. Sic inflat, inquit, ventosus homo que non vidit. Sed temere nimis hæc. Nam ex vnico Baronio discere poterat non pauciores extare LANFRANCI Epistolas quam quæ librum quidem juste conficerent; neque sanè adeo paruum, fi familiares adijcerentur, quæ operarum artificium, cæteris jam editis, non omnino merentur. Epistolas igitur, quas diximus, potius à Baronio, voi prostant, petendas quam huc transferendas etiam duxi. Idem de nonnullis alijs apud eundem, apud Binium item in GREGORIJ VII. PASCHALIS II. & VRBANI II. Epistolis, Magdeburgenses etiam, & qui sunt id genus alij, dicendum. Hilce annumeranda Anselmi vita ab Eadmero conscripta quæ prostat. Fjusdem item Epistolæ editæ quarum nullam ferè adnotauimus nedum transcripsimus. Nugas enim plane atque incassum egissem, si expilatis aliorum thefauris qui omnibus æque passim aperti neminem non æque inuitant, meum repleuissem, quod simul de Pontificum Romanorum, vicinarum gentium, Sacri item belli, Historijs & Annalibus, atq; Vitis coataneis, quibus res nostrates subinde involutæ, dictum velim.

Hisce ità prælibatis, SPECIMEN demum INDAGANDI, quod in hac nostra opera præbemus, vberiori parum indiget explicatione. Nemo enim est, puto, hominum qui jam dicta percurrerit, quin iplam satis imbiberit in re gentis nostræ historica Indagandi rationem minime vulgarem, si consilium in hisce nostrum, quod aperumus, saltem observauerit. Dum enim non solum ea quæ conlulio omifimus, verum etiam quæ obtriuimus in Spicilegio reconditiora (vt ferunt æui reliquiæ) Indaginis veltigia atque nimis inviitatos anfractus ita patefecimus, qualenam interim Specimen illud esse intellexerimus, satis, ni fallor, indicauimus. Atqui ve vsui Indagmem ejulmodi & magno fore & necellario (li nempe cum

diligentia

in Nois ad Anfelmi lib. 1 Epift. 22.

diligentia & Iudicio fiat ) ità nimiùm neglectam hactenus eam elle, quà ignauià scriptorum, quà inscitià, certissimum est. Licet enim hiltoriæ Anglicana apud nos conscribendæ cupidinem ita sæuire vti Abderiticum olim illud malum (quod ad similem rem facete aduertit Lucianus) fas non sit dicere; mali tamen Abderitici, in illo scriptitantium prouentu quem congerendis rebus nostris (quæ difiectæ vt Bis 'Oussoffin, & ignauis inaccessa) hoc fæculum tulit, velut symptoma forsan videatur, adeò rerum ignoranter ab alijs traditarum moles, elegantias verborum, rotunditates sententiarum, styli decorem, & quæ sunt id genus alia efflictim duntaxat, vti fit, etsi sæpiùs insælicitèr, aucupari; neque interim prudentius materiari, neque ea primò fidelitèr, non fine diligentissimæ indaginis examine, colligere quæ tali accuratione, tali ornatu, tum solum digna censenda sunt, postquam cum judicio perpensa, postquam eorum, qui præcesserunt, oscitanter audaculorum erroribus libera, cum omnium vndiq; , qui ea tractant, Scriptorum locis comparata, ad veritatem tum Codicum vetustatis recessiu interiore latentium, tum Actorum publicorum (quorum ingens & ab historicis nostris ferè intacta apud nos messis est) exacta demum atque limata fuerint. Hæc enim fiue incogitantia fiue defidia fiue inscitia secure præteruchi, atque eò solummodò niti vt apto dicendi genere atque ordine omnia, fine justo examine ab autoribus proletarijs, vt euenit, accepta, contexantur, perinde est atque li pellem quis Leoninam & Clauam forte nactus, Hercule iplo, fiue ob metum fiue ob ignauiam non quæsito sed libenter neglecto, prostitutæ Omphalæ potius seu obuio Nano cas aptaret. Si hoc non est, haud san'e aliud crit qu'am si fugientia exesæ quis Phidia Minerua membra magno hiatu promissor instauraturus, rem fiducià plenus ideo adgrederetur, on tà seque the Kontisto dello aprino contesto (vt in re pænè hujusmodi dixit Themistius in posteriora Analytica scripturus) quòd nempe Sandalij ejus ligulam fine nitidiorem, fi dijs placet, siue ornatiorem se reddere posse persuasum habuerit.

De Edmerianæ hujus Historiæ Præstantia atque nostra ejus Editione, hactenùs. Superest vr de ipsius Autoris Nomine, & Vida Ta (vti moris est) etiam aliquid subjungamus. Nomine ejus perpauci apud veteres noti; neque alium memini ità dictum præter vnicum Eadmerum S. Albani Coenobiarcham; seu Edmarum, quæ eadem sunt vocabula. vnde error crassissimus ortus est, siue Balao siue (quem plerunque exscripsit ille) Lelando. Nam inde hunc nostrum Coenobiarcham suisse S. Albani incaute nimis tradunt. Atque secutus est eos Ioannes Pitsaus. Sed certò scimus nos Eadmerum illum qui S. Albani Coenobio præsuit, sub ETHELREDI Regis initia, circa annum scilicet DCCCLXXX. mortem obijsse, quod aperte docet Matthau Parisius in Mss. vitis Coenobiarcharum S. Albani. Ità Nostrum hic centum amplius annis an-

ticipat.

ticipat. Scriptio autem Nominis ejus in membranis vetustis non semper cadem est, neque sane etiam in hoc ipso opere sibi constans. Paginis enim 45. lin. 3. 123. lin. 41. & 130. lin. 32. Eadmerw. dicitur. Sed pag. 131. lin. 12. 134. lin. 41. & pag. 139. lin. 4. Edmeru ; atque indiscriminatim vtraque scriptione vtuntur & veteres & recentiores. Nos Codicis Ms. fidem secuti vbique sumus, & vbi ca mutabat, typos etiam non mutare religio erat. Atqui nugæ res sunt hujusmodi, nec quem vitrà torquere debent, sed Librariorum arbitratui acceptò ferendæ. Cæterum male illi atque injurià agunt qui, dum Edinerum vocant, novum planè ei creant vocamen. Tam certum est Edinerum in Mss. non dictum quam sine discrimine Eadmerum & Edmerum passim indigetatum non aliter atque promiscue vsurpamus Eadgarum & Edgarum, Eadmundum & Edmundum, Eadwinum & Edwinum, Elredum & Calredum, Eadwardum & Edwardum, quibus trissyllabon duntaxat nomen esse palam est, nec primam syllabam, vt in Martialis Earino, efferendam. Nam Ea (vti & Eo) priscis Anglis velut dipthongi, in simplices sonos transiere, vt videre est in Call, Calbon, Calonman, Cale, Calmer, Eapme, quæ eadem ipla sunt cum nostris All, Elder, Alderman, alle, allmes, arme. Etiam hodiè & à simplici & vix dissonans est, vt videmus in Earth, Care, Carly, Cate, Caster & hujusmodi. Neque aliter plane Eadmerus quam Edmerus pronuntiandum. Et de Nomine hæc fatis superque.

Onere autem VITAM ejus scribendi leuant me Balaus inprimis & Pitsew. Quorum hic Pontificius, & jam nunc Liverdunensis in Lotharingia Decanus floret; ille verò, sub initia rerum facrarum apud nos superiori sæculo instaurationis, Antistes in Hibernia Ossoriensis claruit, & scriptorum Anglicanorum vitas, præuia Ioannis Lelandi opera maxime demum adiutus collegit. Sed in Romanum Pontificem ejulque omnis fere æui adleclas infenso ferociter animo & satis intempestine passim invectus, materiem tamen ferme totam Pontificio scriptori subministrauit, ab eo interim haud latis humaniter exceptus. Quæ vterque habet de Eadmero, malui subijcere, vt medium inde temperatumque libramentum lectori æquo confletur, quam noui confarcinatoris perlonam mihi ipil induere. Joannes Balaus Centuria II. pag. 80. editionis suæ anno 1558. non debito vicunque loco seruentis odij indicia aperiens, & immeritò planè in Eadmerum (fas sit dicere, ne quid grauius) convitia fundens, ad hunc modum vitam ejus

enarrat.

EADMERVS, Cantuariæ ad Fanum Servatoris Monachus, Anglus Natione, Ansel mi eiusdem sedis Archi-Prasulis Auditor olim atq, conjunctissimus discipulus, venenosi sub eo Calicis Meretricis magna poculum

poculum hansit. Imbibitis primum gentilium Philosophorum ac Poetarum facibus, nibil magis in votis habuit, quam, pro Anti-Christi regno propagando, Dininas corrumpere Leges, atque aniles fabulas veritati anteferre. Hac profecto luce clariora sunt inspicenti ineptissima opusculas que exarauit, dum ad huc habitaret Cantuaria, ac posteà fuisset ad fanum Albani ditissimus Abbas. Scripsit nempe grande volumen de discordia illa magna (que tam diù durauerat) inter GVILHELMVM Rufum Anglorum Regem à Normannorum victoria secundum, & Anselmym prafatum, in quo plenis (Dt aiunt) buccis Bestia Romanæ tuetur partes, eig. præfixit titulum Lib. I. Lib. 12 con of Alla 12

De libertate Ecclesiastica, Vitam Anselmi Archiepiscopi, Libra Historiarum collectanea,

de cateris nibil adhuc vidi. Portenta plurima suis immiscuit scriptis, quo dementaret Lectores incantos. Claruit praftigiator o iniquus sophista, anno à Christianæ salutis origine per natum Dei filium 1120. Anglis dominante HENRICO primo Rege prefato.

In locupletiori autem, quæ & postrema est, Centuriarum illius editione, auctior paulò reperitur E D M E R I vita, auctior item librorum ab co scriptorum numerus. Sed nec benigniorem animum aut minus effrænatam in autorem & doctum sane & luce digniffimum ferociam attulere cogitationes ejus licet recoctæ,

io miei EADMERVS Dorobernensis, ad Fanum Seruatoris in eadem Vr. Bal. Centur. 3. be Monachus, Archi-prasulis A NSELMI Auditor olim ac discipulus summè dilectus, ex venenifero calice Meretricis magna sub eo poculum bausit. Imbibitis reuera primum gentilium philosophorum, ac poetarum fecibus, nihil magis in votis habuit, quam pro promouendo Antichristi regno, divinas corrumpere leges, atq. aniles fabulas veritati anteferre. Hac profesto luce clariora sunt, in spicienti ineptissima que exaranit opuscula, dum adhuc habitaret Cantuariæ, ac postea fuisset ad Albami fanum ditissimus Abbas. Romanarum rerum peritus, cum pradicto A NSEL MO Romam proficifcebatur, non solum itineris comes, sed & Dita sue corrector ab eo petitu, atque à Romano Pontifice VRBANO II. concessu & datus. Scripsit EADMERVS iste volumen grande, de magna illa discordia, qua tamdiù durauerat inter GVILHELMVM Rufum Anglorum Regem, G ANSELMVM. In quo plenis (Dt aiunt) buccis, bestiæ Romanæ tuetur partes. Cui titulum prafixit

De libertate Ecclesiastica, Lib. L. . . mpropol 1 manofill

olliH

Historiam Nouorum in Anglia, Lib. 6. Cum prasentis atatis viros.

#### De EADMERI editione

Vitam Anselui Archiepiscopi, Lib. 2. Quoniam multas & antecessoru.

Vitam Vuilfaidi Archiepis. Lib. 1. Anno qui ab Incarnatione:

De D. Maria laudibus,

Lib. I.

Instituta Christianæ vitæ,

Lib. I.

De gestis sui temporis,

Lib. I.

Querelam super morte Auselmi, Lib. 1.

Et alia plura composuit. Portenta multa in sui reliquit scriptis, quibus decipi, ac dementari possent lectores incauti. Claruit Prastigiator ac sophista anno Christi 1121, que prasulatum D. Andre E in Scotia, Simone Dunelmensi teste, reliquit.

Ita Baleus. Ioannes verò Pitseus ad hunc modum, in Relationibus suis de Rebus Anglicis, ætat. 12. pag. 199.

EADMERVS, Del EDINERVS, cognominatus Cantor, in Anglia natus, in Cantia educatus, Ordinis S. BENEDICTI Monachus Cantuariensis, in Canobio Seruatoris Congregationis Cluniacensis. Posted propter eximias virtutes, & doctrinam singularem, factus est Abbas S. ALBANI, & tandem Episcopus S. ANDREE in Scotia. Fuit S. Ansel MI Cantuariensis Archiepiscopi primum Auditor & discipulus, deinde Convictor & amicus, tandem exily comes, & omnium consiliorum particeps. Romam cum eo profectus, brbane ab VRBANO secando susceptus, & in honore magno habitus est. Hunc Guilhelmus Malmesburiensis in proligo Regum Anglorum, & alibi frequenter laudat, meritog laudandum affirmat à sobrea sermonis festiuitate, ab orationis elegantia, ab bistorica veritatis sinceritate. Breuiter & stilo sobrio ab EDGARO Rege Dig ad GVILHELMVM primum historiam perstrinxit. Deinde latius enagatus, res gestas multorum Regum & Prinespum ad suum pene tempus deduxit, sicuti ex Lelando, Simone Dunelmensi, & alijs colligere est. Docti viri non pauci ad bunc varias scripserunt Epistolas, que Ms. seruantur Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Ipse autem totam illam discordiam inter Angliæ Regem Gv11-HELMVM Secundum, & Sanctum ANSBLMVM Archiepifcopum Cantuariensem magno volumine fuse scripsit. Quod Opus hunc titulum præ se fert.

De Ecclesiastica libertate.

Librum vnum.

Ita Tb.lames in Eclog. Oxonio-Cantabrig. in Bibl. Coll. S. Benediff, num. 78.

Historiam Nouorum in Anglia.

Cum presentis atatis viros dinersis casibus. Ms. \* Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti.

Hifto-

#### moitibe Prefation & all

Historianim Collectanca. Tow the trans to Library whem.

De vica \* A wie z L'MI, Tomon . . . . . . Libror dett. . . Prefixi fini

Quoniam mohat & autecefferum. Ms. ibidem.

with tres (qui Anglorum Reem C

De rebus gestis S. Anselmi, & S. Elened I Archiepiscoporaus mi operum Pa-Zibrum vnum. risijo 1612.

De \* vita S. Vuil FRIDi Archiepilcopi. Librum vinum, Anno Extat in Biblioqui ab incarnatione.

Querelam super morte S. Ans il MI carmine elegiato. Librum vinum.

De institutis Christianz vitz,

Librum vnum.

De laudibus S. Manta Virginis, Willon murilio Librum valum

De gestis Sui temporis, page ilemit inp. inc boup) Librum voum.

Collegit etiam maxime ex prefato ANSELMO, de morte humilitatis, & Icptem gradibus ejus, & de duobus ejuldem montis Cu-Stodibus, Librum mum. Ms. Cantabrigia, in Collegio S. Benedicti.

ad culorum, as supre sculpt ag Librum vann Mathiden. supro be

De S. D v n s T A n o verfu, Libram wham MA Thidem DE talia

eis, our ammum tempora i on an uns keens innt Claruit anno falutifera Redemptionis 1121, rerum in Anglia potiuntes HENRICO primo. Hactenus Pitfeus a mura hon evenurer , meril

Cæterum apud Arnoldum Wionum in Ligni vite lib. 2. cap. 66. atque Conradum Gesnerum ita memoratur, 113 1848 13

EADMERVS Anglus, Monachus Cantuarientis, Congregationis Cluniacensis, qui clarait Anno Domini It 20, scripsit

De libertate Ecclesiastica,

Quod ex divino Beetro its

moliatur quis ignaud tiducia improdentes plenus

inte a bo De vita Sancti Ans BEmr, epilibit. ; estimate thoratuj

Historiarum collectanea. Lib. le orol our ni an ses

mus ex vetuition arque longe apha

lecorum fine Ignorantia fine Impudentias, neque Simulations au Eadem ipla pæne habet Posseninus in Apparatus facri tom : 1: page 494. Neque alium fuisse plane existimandum est eum quem nescio vnde Emond v m vocat Trithemius Abbas Spanheimensis, atque in Scriptoribus facrie hoc elogio collocat, vti etiam in Bibliotheca hallucinatus Gesnerus.

EMONDY'S Monachus Cantuariensis in Anglia Ordinis Sancti BENEDICTA, ANSELMI Archiepiscopi quondam Auditor atque Discipulus, vir in divinis Scripsuris diuturna excercitatione doctus, & se-

Anna hain a ?

SHAME .

cularium literarum non ignarus. Scripsit non spernenda dettionis opuscula, quibus & sidelium adissicationi profuit & nomen suum posteris notissicatit. E quibus extat dum volumen de discordia que suit inter G v 1 1 1 E L- w v m Anglorum Regem & S. Ansel m v m prafatum Cantua-riensem Archiepiscopum,

De libertate Ecclesiastica, Lib. 1.

De vita ejusdem Anselmi, Lib. 1.

Et quedam alia. Claruit temporibus HENRICI quarti, Anno Domini 1120.

De \* vita S. Vuta

Ita tandem Consilium nostrum, quid porrò præstiterimus, etiam Autoris vitam ex Biographis, præsati sumus. Neq; exemplo hanc editionem (quod alij, qui simili operæ non impares nec otio indigent, sequantur) sore desperamus. Etenim, in Annalium & aliorum rerum nostratium Commentariorum nondum in vulgus, emissorum editione, frequentissimè occurret (saltem arripi poterit idque vtiliter) ansa Spicilegij singulariter inseruientis conficiendi, ad cujus sabricam vberiores longe syluæ atque eæ faciles aditu & ciuili scientiæ conducibiliores suppetunt in Tabulis maximè publicis, quæ nimirum tempora I o h a n n i s Regis initijs recentiora spectant, vnde materiari nemini non licet. Neque Historiam nostram, rerumve nostrarum aliquod intervallum indicare omnino moliatur quis ignaua siducia imprudenter plenus. Sed tabulas illas diligentius imprimis invisat,

Et, quam retinens meminit, Summam

Consulat, alte scripta retractans,

Vt vulgatis queat oblitas

Addere partes.

Quod ex diuino Boetio ita rapuloir liceat. Nos autem operæ hujusmodi Primitias, seu ixroyestar aut lineationem, emittere maluimus ex vetustiori atque longè abhine dissito sæculo. Rem scilicet ita in tuto sore plane censuimus, nec calumnianti vipote Delatorum siuc Ignorantiæ siuc Impudentiæ, neque Simulationi Susuronum vilatenus obnoxiam.

404. Neque alium fiiffe place cultimandum off cum quen nefeio vnde Euono v n vocac i retemias Abbas Spanhemenfis, acque in scriptoribus facris her clogio collocat, vei cuam in Bibliotheca hallucinatus Gefarms.

EMONDES Monstan Camaricalle in Anglia Ordina Simila Bankonkon core, Ales at al sindpipopo ancident Shelten eleme Or- februare, vir in divina Scribnesa environdi succretatione della Corferant

#### Pratermissum in pag. V. Prafationo lin. 2.

Proprium describebant, Atqui ad hand tem multo accuratius (fed in censur Capitum eriam hallucinatus) autor Anonymus vetusti Codicis Ms qui Breuiarium est villarum & funderum quorum proprietarif tunc erant Antiftes & Sodales Elianfes. In eo prædia que hisce tabulis numerata ad Elienfes spectabant, recensentur, præsixo literis miniatis hujufmodi lemmate. Hic subscribitud Inquisitio terrarum, quomodo Barones Regis inquirunt; videlicet per Sacramentum Vicecomitis Scirie, & omniam Baronum & corum Francigenarum, & totius Centil riatur Presbyteri, Prepofiti, VI. Villani miufcujufg, Ville. Deinde . ita Ms. forte quomodo Docatur Manfio, qui tenuit eam tempore Regis EDWARDI, Villanorum. Quis modo tenet, quot Hide, quot Carrucate in Dominio, quot Hominum, quot villani, quot Cottary, quot Serui, quot liberi homines, quot Sochemani, quantum Sylue, quantum Prati, quot Pascuorum, quot Mollendini quot piscine, quantum est additum vel ablatum, quantum valebat totum simul; & quantum modo, quantum ibi quifq liber bomo, vel \* Sochema- \* ita Ms. sed num habuit, vel habet. Hoc totum tripliciter; scilicet tempore Regis lege Sochema-EDUVARDI, & quanda Rex WILLIELMY'S dedit, & quomodo fit modo; & fi potest plus baberi quani babeatur. Sequentur demum corum nomina qui jurati, jam dictorum in provincia Cantabrigiensi prædiorum, præter adscriptitios glebæ, seruitutes & ejusmodi alia ad ea attinentia, recensitionem juxta Regij instituti formulam exhibebant, whi videre etiam licet, & conditionem interdum juratorum & legitimum corum in illo zuo numerum, quod non alibi, fi bene memini, reperitur. Ita autem Anonymus ille, nec iplo censii, ni fallor, recentior, vti etiam suadent ipsarum literarum ductus. Isti homines jurauerunt in Staplebou Hundredo; NICHOLAVS de Cheneta, WILLIELMYS de Chipenham, homo GAVFRIDI, HVGO de Mesetinge, warin de Saham, Rodbert vs Anglicus de Fozdham, Didmar de Billingesham, ALANVS de Burewelle, Aluriz de Snei-Isti bomines jurauerunt in Cauelat Hundredo, scilicet RI-CARDVS prafectus hujus Hundredi, EDWARDVS bomo ALBE-RICI de Mer, RADVLEVS de Dotot, WILLIELMVS de Mara, Standard de Seuerlaio, FRAWINVs de Quetelinge, CARLO de Cauclaio, WIMAR vs homo Wighen, In Hundredo de Stanas jurauerunt homines, scilicet ALERANNYS, ROGGERYS, Homo WALTERI GIFFARDI, RICARD VS præfective bujus Hundredi, FARMANNYS, HVSCARLO de Suafham, LBOPWINVS, harald, homo HARD. de Scalarijs, ALVRICVS de Wiburgeham, & alij omnes Franci & Angli de hoc Hundredo iurauerunt. In Trepellan Hundredo iuranerunt homines, scilicet RADVLFVs prapositus buius Hundredi, WILLIELMVS de Calcio, RADVLEVS de Barentona, TEODBALDVs homo HARD Standard de Gauckestune, Godziz de fulmere, Alvuricus de Treppestau, Sigar Dapiter

pifer & omnes aly Franci & Angli de Hundredo iurauerunt. In Badfeild Hundredo by invanerunt MANFRIDVS, DAVID de Betesham, atque alif nonnulli, hoc ctiam adjecto (ve plerisque centurijs; sed non omnibus) & omnes aly Angli & Franci de hoe Hundredo inraverant. Sed in duobus sequentibus, Rammedic & mottlesson dictis, id omittitur, quod idem postea fit in duobus Humdredis de Ely qui conneniunt apud Wichefordam. Cæterum in juratis, qui in Centuria Bammedic, A D w I N Vs Presbyter habetut, vti & in Genturia Stow dicta WARINVS Presbyter, & in Pampeworda Goo-WINVS Presbyter; alibi ibidem LEODMANNVS Presbyter, Acq. ità, cum viginti plus minus censitæ sint jam dictæ prouinciæ Centuriæ, in quatuor duntaxat reperitur Presbyter juratus. Cæteri plerunque designantur aut villis quas incolebant, aut patris nominibus, aut familijs quarum in clientela degebant, addita interdum museris alicuius fiue domestici fiue villatici notă; vt, PAGA-NVS Dapifer, WILLIELMYS homo PICOTI Vicecomitia, Tehel Prapofitus Abbasis Ely, WI DO homo Abbatis de Rameleio. Os-MVNDVS bome GILEBERTI de Gant. ROBERTYS filius WA-RINI, GOSFRIDYS Conestabulius Abbatis, ROBERTYS Camerarim, Sitis homo Comitis Eustachij, & ejusmodi complures alij. Nonnunquam etiam Prapofitus Hundredi inferitur; fed rarius. Ita, quod miniatum jam dictum lemma promittit, id, fiue in juratorum nomenelatura, siue in reipsa de qua anquisitum est, haud satis est compertum. Quin discrepat sæpius ipse census ab eo qui in tabulis illis Guilielmianis quarum fides omni exceptione planifime major eft. Animalium autem &c. A metus at Junited Trument lor, recention, vei et um fundent spiarum literarum

De literarijs erratis, atg. vna & altera lectione exemplarit, hac monere duxi. Leuicula sunt, sed verò ejusmodi qua Operis, in iteratà, si forte suerit, edizione mecessario prosint. Legendum itag,

Pag. 3 lin. 32 promeruit. p. 41. 30 decerius pist. 30 primò p. 71. 49 prelibenimus p. 91. sfore p. 111. 45 hulc p. 131. 12 culpa p. 131. 47 faltigia p. 141. 9 ranifatus 1. 40 Beclofiam p. 15 1. 37 quique p. 17 1. 14 inquium 1. 53 cia. p. 18 1. 40 liga p. 131. 47 faltigia p. 141. 9 ranifatus 1. 40 Beclofiam p. 15 1. 37 quique p. 17 1. 14 inquium 1. 53 cia. p. 18 1. 40 princette 1.40. dignitatis p. 28 1. 23 prece p. 154 quique p. 17 1. 14 inquium 1. 53 cia. p. 18 1. 40 princette 1.40. dignitatis p. 28 1. 23 prece p. 154 quique p. 17 1. 14 inquium 1. 152 cia. p. 18 1. 18 princette 1. 154 dignitatis p. 28 1. 24 precede p. 154 little p. 155 li



## EADMERI CANTVARIENSIS MONACHI,

In Historiam Novorum
PRÆFATIO.

I'm præsentis ætatis viros, diversiscasibus subactos, intueor, acta præcedentium anxiè investigare (cupientes videlicet, in eis unde se consolentur &
muniant, invenire) nec tamen ad
boc pro voto pose pertingere, quoniam
scriptorum inopia sugax ea deleuit ob-

linio; videor mibi videre magnum quid posteris præstitisse qui suis gesta temporibus, suturorum visitati studentes, literarum memoriæ tradidere. Quos nimirum si bono quidem zelo in bujusmodi desudarunt, bunam exinde mercedem recepturos à Deo crediderim. Hoc igitur considerato penes Me, statui ea quæ sub oculis vidi vel audivi, brevitati studendo, stili ossicio commemorare; tum vt amicorum meorum me ad id obnixè incitantium voluntati morem geram, tum vt posterorum industriæ, si sorte quid inter eos emerserit quod horum exemplo aliquo modo juvari queat, parum quid muneris impendam. Et ea quidem bujus Operis intentio præcipua est, vt, designato qualiter Anselmus Beccensis Cænobij Abbas suerit

B
Can-

Cantuariensis Archiepiscopus factus, describatur quamobrem, orto inter Reges Anglorum & illum discidio, totiens & tam diu exulaverit à regno, & quem eventum ipsa discidij causa inter eos sortita sit. Ipsa denig causa nova res buic nostro sæculo esse videtur, & à tempore quo in Anglia Normanni regnare caperunt (non dico prius) Anglis inaudita. Ex eo quippe quo VVIllielmus Normannia Comes terram illam debellando fibi subegit, Nemo in ea Episcopus vel Abbas ante Anselmum factus est qui non primo fuerit Homo Regis, ac de manu illius Episcopatus vel Abbatiæ Investituram per dationem virga Pastoralis suscepti, exceptis duobus Episcopis Ernesto videlicet atq Gundulfo Hi namá, vnus post vnum, Roffensi Ecclesia prasidentes, ex more à 20 veneranda memoria Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi, in Capitulo fratrum Cancuaria, ipfo Episcopatu in vestiti fuerunt. Hunc ergo morem quasi Deo sacrisq Canonibus contrarium Anselmus abolere, ac per hoc injusticias inde manantes resecare desiderans, Regibus ipsis invisus effectus est, G patriam exire coadus. Fuerunt o aliæ ipsius exitus cause, sicut rerum gestarum series declarabit. Describentur etiam 30 alia nonnulla, que & ante, & inter, & post bec in Anglia provenerunt, quorum scientia illos qui Nos sequuturi sunt penitus defraudandos pro nostro posse rati non sumus. Sed hæc in prologo paucis memorasse suffecerit. Cæterum narrandi ordinem aggredientes, paulo altius ordiendum putamus; & ab ipsa, vi ita dixerim, radicis propagine de qua eorum quæ 40 dicenda sunt germen excreuit, brevi relatu progrediendum.

Incipit

confluenta divinge C

them elipmani encoulta Incipit

### STORIA NOVORVM

#### ne date provident A N G L I Ambivorq zial an mil per cos force dam.

to see allematico animali ma à Venerabili

## a venerable de de la venerable de la venerable

#### MONACHO CANTVARIENSI

quitati manes dare, nulls minis viet bib succession non hillogram-treens; (at

#### LIBER PRIMVS.

sale visite visite

Egnante in Anglia gloriolistimo Rege EDGA-EDGARYS a o & totum regnum sanctis legibus strenue gu- Rex. bernante, DVNSTANVS Cantuariorum Antistes, vir totus ex virtutibus factus, Christiana legis moderamine totam Britanniam disponebar. Hujus gravi operatione, atq; consilio, Rex idem & Deo devotus extitit, & vndiq; irruentium barbarorum impetus invictà virtute debellavit, evicit, compressit. Pacem itaq; diésq; scelices Anglia circumquaq; obtinuit, dum Regis istius & Patris

Dynstani corporali præsentia potiri prome-rint. Qui Rex cum vitæ suæ diem vltimum propinquum fore sentiret, ED-EDWARDVS WARDO filio suo regni habenas reliquit. Successor ergo gloriosi Patris glo-Edgari R. filius. riosus Edwardys, à Sancto Dynstano institutus, regnum, quo tempore vixit, strenuissime rexit. Verum evolutis coronæ suæ pauculis annis impià suæ Novercæ fraude necatus, fratrem suum, EDELREDVM nomine, fi- EDELREDVE lium ipsius malæ mulieris, regni quidem, sed nullius probitatis, hæredem sor- Rex. titus est. Cui, quia per sanguinem fratris ad regnum aspirauit, gravi invectione præfatus Antistes comminatus est; quod ipse videlicet in sanguine victurus, quod barbarorum incursus atroci oppressione passurus, quod ipsum quoq; re-40 gnum innumeris atque cruentis vastationibus conterendum foret edixit. Quæ prophetia viri Dei quam vera extiterit; & in cronicis, qui legere volunt, & in nostris tribulationibus qui advertere sciunt, videre facillime possunt, ne dicam in hijs quæ istius operis series per loca, veritate dictante, demonstrabit.

Translato igitur ad coelestia beato Dvnstano; evestigio, vt prædixerat ipse, barbarorum irruptioni Anglia patuit. Regis etenim desidia circumcirca innotuit, & ideo exterorum cupiditas opes Anglorum quam mortes affectans, hac & illac, per mare, terram invadere, & primo propinquas mari villas & vrbes, deinde remotiores, ac demum totam provinciam miserabili depopulatione devastare. Quibus cum ille, nimio pauore percussus, non armis oc-50 currere, sed data pecunia pacem ab eis petere non erubuisset; ipsi suscepto precio in sua revertebantur, vt, numero suorum adaucto, ferociores redirent, ac præmia iteratæ irruptionis multiplicata reciperent. vnde modò decem millia, modò sedecim millia, modo viginti quatuor millia, modo triginta millia librarum argenti consecuti sunt; omnià eis largiente præfato Rege E DE L R E-

4

Do, & gravi exactione totum regnum opprimente. Inter ista mala quartus, à beato Dynstano, Altaovs, Wentamu Episcopus, Ecclesiam Cantuariensem regendam suscepit, vir strenuus, & ab infantia sua sacrà religionis vità & habitu decoratus. Hic igitur, confideratis innumeris malis quibus totum regnum in immensum devastabatur, inhorruit & quibus poterat modis operam dare capit quemadmodum immanitati nefandorum hominum pofsit obviari. Quod ipsi percipientes, & ne consuetis quæstibus privarentur, fibi ac suis providentes in ipsum, acerbo odio, animati sunt. Vnde vastata & conflagratà civitate Cantuarià, civibusq; ejus lachrymabili per cos sorte damnatis, Ecclesiam quoq; Salvatoris in ca consistentem flamma consumpsit. Ipse 10 pater interea furentum manibus vinctus abducitur, trucidatis primò coram eo pene omnibus Monachis qui sub ejus regimine in ipsa Ecclesia Domino Christo famulabantur. Inde ALFEGVs, naucellæ injectus, ad Grenewic vehitur &, crudeli custodiæ per septem menses mancipatus, dum malignantium iniquitati manus dare, nullis minis victus, adquiesceret, sævissima nece ab eis lapidatus occubuit. Hæc paucis commemoraverim non historiam texens; sed quam veridico vaticinio Pater D v n s T A N v s mala Angliæ ventura prædixerit, scire volentium intellectui pandens. Nec hic malorum finis extitit. Acta funt enim post hæc & alia per Angliam ingentia mala, ac pluribus annis, semper sunt sibi iplis in detervis aucta. Inter que, Monasteria quoq; seruorum 20 & ancillarum Dei, quæ vsq; in quadraginta octo numero, tempore Regis En-GARI per patrem DVNSTANVM, cooperantibus fanctis Os WALDO videlicet Eberacensi & ATHELWOLD o Pontifice Winteniensi, nova surrexerant, & magna ex parte diruta; & religio Monachici ordinis in nihili penè redacta est. Transierunt in istis anni plures.

EDWARDY Confessor Rex.

Regnante autem EDWARDO, quem ex forore RICHARDI Comitis Normannorum (IMMA nomine) præfatus Rex Anglorum ADELEEDYS filium susceperat; Monasteriorum, quæ vsque id temporis destructioni supererant, plurima destructio facta est. Qua tempestate Godwinvs Cantie Comes magnanimus, per Angliam, terra mariq; habebatur. Hic orto in- 30 ter illud & Regem gravi discidio, exul ab Anglia cum suis omnibus fere judicatus est. Ivit itaq; ad Comitem BALDWINVM in Flandria, & HA-RALDVS filius eius in Hiberniam. Hinc, Matre Regis IMMA defuncta, GODWINVS & HARALDVS in Angliam reverli funt; numerolis vierq; navibus & validà Militum manu vallatus. Quod multi Principum Regis agnoscentes, & bellum hinc inde moveri horrescentes, vt pax vtring; fieret, institerunt. At Rex, Godwini versutias suspectui habens, restitit, nec paci adquiescere voluit, nisi primò quibus sibi securitas pararetur obsides haberet. Vulnothvs itaq; filius Godwini, & Hacvn, filius Sva-ni filij sui, obsides dantur, ac in Normannia Willelmo Comiti, filio 40 scilicet Roberti filij Richard I fratris Matris suz, custodiendi destinantur. Quibus gestis Godwinvs, vepote hostis Ecclesiz Cantuariensis (nam seducto E D z I N o Archiepiscopo, villam ipsius Ecclesia nomine Folchestanum ei surripuit) mala morte post breue tempus interijt, & HARAE-D v s filius ejus Comitatum Cantia patri succedens obtinuit. Is, elapso modico tempore, licentiam petivit à Rege Normanniam ire & fratrem suum atque Nepotem qui obsides renebantur liberare, liberatos reducere. Cui Rex, Hoc inquit non fiet per Me; Veruntamen ne videar te velle impedire, permitto ve eas quo vis, ac experiare quid possis. Præsentio tamen te in nihil aliud tendere, nisi in detrimentum totius Anglici regni & opprobrium tui. Nec 50 enim ita novi Comitem mentis expertem, vt eos aliquatenus velit concedere tibi si non præscierit in hoc magnum proficuum sui. Ascendit itaq; HARAL. D v s navem suo quam Regis consilio credens cum ditioribus & honestioribus hominibus suis, auro & argento vestéque præciosa nobiliter instructis.

Mare

#### Novorum LIF. T.

Mare turbulentum navigantes exterritat, & Navem vndarum cumulus vehe- Edwardes menter exagitat. Ejecta tandem cum omnibus que ferebat in Pontivum fluvium qui Maia vocatur, à Domino terræ illius, pro ritu loci, captivitati addicitur; & homines in ea confisentes diligentiori custodiæ mancipantur. Constrictus igitur HARALDV s quemlibet ex vulgo promissa mercede illectum, clam ad Comitem Normannia dirigit, exponere illi quid sibi contigerit. At ille festinato per Nuncios mandat Domino Pontivi; HARALDVM cum suis ab omni calumnia liberum fibi quantociùs mitti, si pristinà amicitià suà à modo veller ex more potiri. Sed cum ille hominem dimittere noller, iterum in 10 mandato accepit se necessario H A & A L D V M missurum, alioquin certissime sciret WILLELMYM Normannia Ducem armatum pro co Pontivum iturum. Mittie igitur virum cum socijs, primò tamen eis que meliora detulerant simul ablatis. Hinc ad WILLELMVM HARALDVS veniens honorifice fuscipitur. Et audito cur patriam exierit, bene quidem rem processuram si in ipso non remaneret, WILLELMV's respondit. Tenuit ergo virum aliquot diebus circa se, & in mora illa, more prudentis, aperuit ei quod habebat in mente. Dicebat itaq; Regem E D W A R D V M quando secum invene olim invenis in Normannia demoraretur; fibi interposită fide sua pollicirum suise; quia si Rex Angliz foret, Ius regni in illum jure hareditario post se transferret. Et subdens 20 ait. Tu quog, si mibi te in boc ipso adminiculaturum spoponderis, & insuper Castellum Dofris cum puteo aque ad opus meum te facturum, sororemg, tuam quam vni de principibus meis dein in vxorem te, ad me, tempore quo Nobis conveniet, destinaturum, necne filiam meam te in conjugem accepturum fore promiseris, tunc & modo nepotem tuum, & cum in Angliam regnaturus venero, fratrem tuum incolumem recipies. In quo regno si aliquando fuero tuo favore confirmatus, spondeo quia omne quod à me tibi rationabiliter concedi petieris, obtinebis. Sensit H A-RALDVS in his periculum vndique, nec intellexit qua evaderet nisi in omnibus istis voluntati WILLELMI adquiesceret. Adquievit itaq;. At ille vt omnia rata manerent, prolatis Sanctorum reliquijs, ad hoc H A R A L D V M perduxit 30 quatenus, super illas jurando, testaretur, se cuncta que convenerant inter cos opere completurum, nisi communi mortalibus sorte præsenti vitæ præriperetur. Hijs ita gestis, HARALD v s, adepto Nepote, in patriam suam reversus est. Vbi verò quid acciderit, quid egerit, Regi percunctanti narravit, Nonne dixi tibi, ait, me WILLELMVM nosse, & in illo itinere tuo plurima mala huic regno contingere posse. In brevi post hæc, obit EDWARDVs. Iuxta quod ille ante mortem statuerat, In regnum ei successit HARALDVs.

Dein venit Nuntius in Angliam à præfato WILLELMO directus, expetens HARALDYS fororem HAROLDI juxta quod convenerat WILLELMO & illi. Alia etiam Rex. quæ, violato Sacramento, servata non erant, calumniatus est. Ad quæ HAROL-40 Dv s hoc modo fertur respondisse. Serer mea quam, juxta condictum, expetis, mortua est. Quod si corpus ejus quale nunc est vult Comes habere, mittam ne, judicer sacramentum violasse quod feci. Castellum Dofris & in eo puteum aque lices nesciam cui, vt vobis convenit, explevi. Regnum qued nec dum fuerat meum quo jure potni dare vel permittere? Si de filia sua quam debui in vxorem, est afferit, ducere, agit; super regnum Angliæ mulierem extraneam, inconsultis principibus, me nec debere, nec sine grandi injurià posse adducere noverit. Reuersus Nuntius responsa retulit Domino suo. Quibus ille auditis, iterum ei amicà familiaritate mandauit quatenus allijs omissis, seruatà sidei sponsione, saltem filiam fuam vxorem duceret; alioquin se promissam regni successionem armis fibi vindicaturum proculdubio sciret. At ipse nec illud quidem se facere velle, nec hoc formidare, respondit. Vnde WILLELMVs indignatus, magna spe vincendi belli, ex hac HAROLDI injustitia, est animatus. Parata igitur classe, Angliam petit, consertoq; gravi prælio H A R O L D v s in acie cecidit, & WILLELM vs victor regnum obtinuit. De quo prælio testantur adWILLIEL.

huc Franci qui intersuerant: quoniam licet varius casus hincinde extiterit, tamen tanta strages ac suga Normannorum suit, vt victoria, qua potiti sunt, verè & absque dubio soli miraculo Dei ascribenda sit, qui puniendo per hanc iniquum perjurij scelus HAROLDI, ostendit se non Dominum esse volen-

tem iniquitatem.

Rex itaque factus WILLELMVS, quid in Principes Anglorum qui tantæ cladi superesse poterant, fecerit, dicere, cum nihil prosit, omitto. Qui, ex quo victoria vsus est, quod fuit pridie Idus Octobris, inunctus permanens; in nativitate Domini vnetus est in Regem apud Westmonasterium à beatæ memoriæ EALRED o Archiepiscopo Eberacensi, & nonnullis Episco- 10 pis Anglia. Quam consecrationem licet ipse Rex & omnes alij optime nossent debere specialiter fieri, & proprie à Pontifice Cantuariens, tamen quia multa mala & horrenda crimina prædicabantur de Stigando qui eo tempore ibi Pontifex erat, voluit eam ab ipso suscipere, ne maledictionem videretur induere pro benedictione. Vsus ergo atque leges, quas patres sui & ipse in Normannia habere solebant, in Anglia servare volens, de huiusmodi personis Epi-scopos, Abbates, & alios Principes per totam terram instituit, de quibus indignum judicaretur, si per omnia suis legibus, postposità omni alia consideratione, non obedirent, & si vllus eorum, pro quavis terreni honoris potentia, caput contra cum levare auderet; Scientibus cunctis vnde, qui, ad quid af- 20 sumpti fuerint. Cuncta ergo Divina simul & Humana ejus nutum expectabant. Quæ cuncta vt paucis animadvertantur, quædam de eis quæ nova per Angliam servari constituit ponam, æstimans illa scitu esse necessaria ad cognitionem corum quorum causa maxime istud scribendi onus suscepimus. Non ergo pati volebat quemquam in omni Dominatione sua constitutum Romana vrbis Pontificem, pro Apostolico, nisi se jubente recipere, aut eius literas si primitus fibi oftensæ non fuissent vllo pacto suscipere. Primatem quoque regni sui, Archiepiscopum dico Cantuariensem seu Dorobernensem, si coacto generali Episcoporum Concilio præsideret, non sinebat quicquam statuere aut prohibere nisi quæ suæ voluntati accommoda, & a se ptimo essent ordinata, 30 Nulli nihilominus Episcoporum suorum concessum iri permittebat, vt aliquem de Baronibus suis seu Ministris, sive incesto, sive adulterio, sive aliquo capitali crimine denotatum, publice nisi ejus præcepto implacitaret aut excommunicaret, aut vlla Ecclesiiastici rigoris poena constringeret. Que autem in secularibus promulgaverit, ea re, literarum memoriæ tradere supersedemus, quoniam & ea nihill nostri officij scribere refert, & ex Divinis quæ juxta quod delibavimus ordinavit, qualitas illorum vt reor adverti poterit. Vt ita cœptum peragamus iter, de his satis dictum.

In hujus Regni anno quinto LANFRANCVS Cadomensis Coenobij Abbas, vir strenuus, & in divinis atque humanis rebus excellenti scientia prædi- 40 tus, Angliam ex præcepto Domini Papæ ALEXANDRI & prædicti Regis advenit, & pauco post tempore Archiepiscopatum Cantuariensem regendum suscepit. Sacratus est autem in ipsa metropoli Sede quarto Kl. Septembris à cunctis ferme Episcopis Anglia. Hic Romam pro debito sibi pallio iens, THOMAM Archiepiscopum Eboracensem quem ipse facta sibi, de subjectione sua, Canonica professione Cantuaria consecrauerat & Remigivm Lincolniensem Episcopum comites itineris habuit. Qui Romam simul pervenientes, vrbane suscepti sunt, honore singulis congruo. Post quæ, statuto die pater LANPRANCUS Apostolica Sedis Pontifici ALEXANDRO prasentatur; Cui quod Romanam scientibus consuetudinem forte mirum videatur, Ipse Pa- 50 pa ad se intranti assurgens, eum vt gressum sigeret, dulcitèr hortatus est. Ac deinde subdens, Honorem, inquit , exhibuimus non quem Archiepiscopatui tuo, sed quem Magistro (Cujus studio sumus in illis, que scimus, imbuti) debuimus. Hinc quod ad te pertinet, ob reverentiam beati Petri te exequi par est. Resi-

dente

dente igitur illo, LANFRANCVS progressus humiliat se ad pedes ejus, sed Willittmox ab co erigitur ad osculum eius. Consident & læte inter eos agitur dies MYS I. Rex. ille. Sequenti luce, cum iam diversa negotia in medium ducerentur, calumniatus est coram Papa memoratum THOMAM cum præfato REMIGIO quod neuter illorum jure fuerit promotus ad Pontificatum. Primus, ea seilicet re, quod facri Canones filios Presbyterorum quos religionis ordo non ornat, à sacrorum ordinum promotione removeant. Sequens verò pro co quod, fachà conventione illum à Willieuno, post Rege facto emerit, officio videlicet quo ei in excidium Anglia properanti multifarià contentione ac multi-10 plicibus impensis deservierat. Ad hæc illi nullam, qua excusari possent, probabilem causam habentes, redditis Baculis & Annulis cum cura pontificali, ad petendam misericordiam conversi sunt. Quorum precibus sese LANFRANc v s medium injiciens, sicut erat vir pictate ac sapientia pollens, cos multarum rerum scientià fultos, novo Regi in novis regni dispositionibus pernecesfarios, multis præstare, oratorià facultate ostendit. Quibus auditis, Pontifex fummus conversus ad cum. Tu videris, inquit, Pater es patrie illius, ac per hoc industria tua consideret quid expediat. Virga pastorales quas reddiderunt, ecce hic sunt; accipe illas atque dispensa prout villius Christianisati regionis illius agnoscere poteris. At ille, susceptis eis, illico in præsentia Papæ revestinit præsa-20 tos viros , quemq; fua. Dein LANFRANCVs ftola fummi Pontificatus à Papa susceptà in iter reversus Angliam cum socije alacer advectus est; & à Cantuaritis debità reverentià receptus, Primas totius Britannia confirmatus est. Post hæc, evoluto breui temporis spacio, fama nominis ejus & magnitudo prudentiæ ejus quaq; insonuit, eumq; apud hominum mentes clarum fecit atque spectabilem.

Is inter alios, immo præ alijs, erat memorato Regi WILLELMO acceptus & Dei rebus in cunctis, non mediocri curà, intentus. Quapropter magno semper operam dabat, & regem Deo devotum efficere, & religionem morum bonorum in cunctis ordinibus hominum per totum regnum renovare. 30 Nec privatus est desiderio suo; Multum enim illius instancia atq; doctrina per totam terram illam religio aucta est, & vbique nova Monasteriorum ædificia, sicut hodie apparet, constructa. Quorum ædificiorum constructoribus ipse primus exemplum præbens, Ecclesiam Christi Cantuariensem, cum omnibus Officinis que infra murum ipsius Curie sunt cum ipso muro adificanit. Qua verò prudentià, & quo paternitatis officio Monachos in eandem Ecclesia consistentes, à sæculari vita in qua illos invenit plus æquo versari, erexerit, omnique fandz conversationis tramite imbuerit, ac, multiplicato illorum numero, qua eos dum vixit benignitate confoverit, cui vnquam ad plenum declarare possibile erit ? Quos, vt interim alia taceam, quia fine penuria & sollicitudine Dei servicio semper intendere desiderabat; apud Regem, sua sagacitate & industria egit, quatenus ferè omnes terras quas Normanni de jure ipsius Ecclesiæ cum primo terram cæpissent, invaserant, & etiam quasdam alias quæ ante illorum introitum propter diversos casus perditæ fuerant, ipsi Ecclesiæ redderet. Verum de hijs ac innumeris alijs bonis, quibus in sudando vitam suam consummavit, licet mihi quidem scribere opus non sit, propter quod & opera ejus ita parent, vt ipsa se evidentius scripto demonstrent, & ipsemet de rebus Écclesiasticis quæ suo tempore gesta sunt veracissimo, & compendioso calamo scripserit, tamen pro dulcedine memoriæ ejus quæ prælibaminus paucis explicare gratum duximus.

Hic ergo L ANFR ANCV s cum Cantuariam primò venisset, & Ecclesiam Salvatoris, quam regere susceperat, incendio atq; ruinis penè nihili factam invenisset, mente consternatus est. Sed cum magnitudo mali illum cogeret desperare, redijt in se, animique fortitudine fretus, suà commoditate posthabità. domos ad opus Monachorum necessarias, citato opere, consummavit. Quibus

WILLIEL.

vbi per plures annos vsi sunt, adaucto corum conventu, paruz admodum visz sunt. Destructis itaque illis, alias decore ac magnitudine prioribus multum præstances ædificavit. Ædificavit & Curiam sibi, Ecclesiam præterea, quam spacio septem annorum à fundamentis sermè totam persectam reddidit; in Cappis, Casulis, Dalmaticis, Tunicis auro magnifice insignitis, pallijs, & alijs ornamentis multis ac præciosis nobiliter decoravit. Erga fratres autem ipsius Ecclesiæ quam bonus, quam pius, quam beneficus extiterit, inde aliquantulum colligi potest, quod nec ex parentibus aut fratribus corum sustinere poterat penurià vllà quenquam affligi. Et quod magis fortè mireris in vsum acceperat non expectare ve subvenire rogaretur, sed misericordia visceribus plenus, mo- 10 do hinc, modo illi vltro offerebat, quod egenti cognato per plurimum temporis auxilio esse valeret. In quo tamen semper ducebatur præcipua discretione, considerato videlicet penes se merito ac necessitate cujusq. Ad hæc, Quidam ipsius Coenobij frater singulis annis triginta solidos denariorum ad opus matris suz ab ipso patre solebat accipere. Huic quadam vice solidi quing; de illis (nam divisæ per temporum vices conferebautur) ex præcepto ejus dati sunt; Quos ipse in panno ligatos, matri loquens in manum sicut putabat clanculo dedit. At ipsa alias mente intentà, quid filius faceret non advertit; & ita, nummis decidentibus, divisi ab invicem sunt mater & filius. Post hæc mandavit mulier filio suo, scire volens, quid de nummis actum fuerit, quos sibi se datu- 20 rum spoponderat. Admiratus ille, fecit eam venire ad se. Et audiens rei eventum triffis effectus est, non tantum pro damno quod Matri contigerat, sed ne hoc Archiepiscopus sciens, ob incuriam suam irritatus, eum aliquatenus gratia sua privarer. Inter hæc, pius Pater, pro more claustrum introiens, sedit, ac fratrem à materno colloquio redeuntem, mœstum intuens, remotis alijs, causam moesticiæ ejus secrete perquirit, audit, & benignissimo vultu, sicut jugiter erat circa afflictos, ita respondit. Et inde fili mi Karissime contristaris? Denarios illos Deus alij prædestinavit & contulit, qui eis plus matre tua fortassis indiguit. Tace & ne cuiquam inde loquaris diligenter attende. Ac ne quod actum est animum tuum vel modicum gravet, solidos septem pro illis quing; 30 ad vtilitatem Matris tuæ tibi hodie dari præcipiam. Sed, vt dixi, inde id ne-mo sciat. Ipsum quippe vsum in dando habebat, vt danda hilariter daret, & nulli vel datum vel dantis personam cuivis revelare concederet. Et hæc quidem de ipsius Matris Ecclesiæ Monachis dicta sint. Cæterum quis vnquam pauper clamavit ad eum & despectus est? Quis Peregrinorum de quocunque ordine hominum petijt opem ejus, & eam assecutus non est? Quæ Congregatio Monachorum seu Clericorum ad ipsum aliquando misit subsidium petens, & copiam largitatis ejus vltra quam sperabatur experta non est? Testis horum quæ dicimus Italia, Gallia, Britannia est, quæ vsque hodie mortem LANFRANCI miserando suspirio plangit. Quid referam de Abbatia sancti 40 ALBANI, quam intus & extra ad minijum fere devolutam ipse, vt suam, instituto ei bone memoriæ P A v L o Abbate, à fundamentis reedificavit & intus magna religione, foris multarum rerum donatione auxit, honestavit, ditavit. In Episcopatu Roffensi non multo plures quam quatuor Canonicos & ipsos erumnosam vitam agentes sub SIWORDO Episcopo reperit, Qui Episcopus vbi cum ERNESTO quem ei successorem LANFRANCYS statuerat præsenti vitæ sublatus est, Monachus piæ recordationis, GVNDVLFVS nomine, ab eodem ibi subrogatus Episcopus est. Per hunc vetustam Ecclesiam Episcopatus cum fabriea adjacente subvertit, & nova quæq; extruxit. Clericos qui illic ficut diximus vitam agebant, aut in eodem loco ad religionis culmen 50 erexit, aut, datis alijs rebus, de quibus abundantius solito victum & vestitum haberent, in alia loca mutavit. Sedem etenim Episcopalem Monachici ordinis cultu inflituit, ac delegatis terris, & alijs quæ sustentationi illic servientium Deo competebant, divitem de paupere, sublimem de humili, sicut in præsenti

habetur, effecit. Sed quod de pauperibus foras muros civitatis Cantuaria fecit, William. prætermittendum mihi in hoe opere fere non arbitror. Extra aquilonalem de- xv. 1. Rex. niq; portam vrbis illius lapideam domum decentem & amplam construxit, & ei pro diversis necessitudinibus hominum & commoditatibus habitacula plura cum spaciosa curte adjecit. Hoc palatium in duo divisit; viros videlicet varijs infirmitatum qualitatibus pressos vni; parti vero alteri fœminas se male habentes instituens. Ordinavit etiam eis de suo vestitum, & victum quotidianum; Ministros quoq; atq; Custodes qui modis omnibus observarent ne aliquid eis deesset, neque viris ad fœminas, vel tœminis ad viros accedendi facultas vlla lo adesset. Ex altera vero parte viæ Ecclesiam in honorem beati Ga E G O R I I Papæ composuit, in qua Canonicos posuit, qui regulariter viverent, & præfatis infirmis quæ saluti animarum suarum congruerent cum sepultura ministrarent. Quibus etiam in Terris, in Decimis, & in alijs redditibus tanta largitus est, vt ad sustentationem corum sufficientia esse viderentur. Remotius verò quam à Boreali ab Occidentali portæ civitatis ligneas domos in devexo montis latere fabricans, eas ad opus Leprosorum delegavit, viris in istis, quemadmodum in alijs, à Fœminarum societate sejunctis. His nihilominus pro qualitate sui morbi omnia quibus egerent de suis ministrari constituit, institutis ad hoc peragendum talibus viris de quorum solertia benignitate ac pa-20 tientia, vt fibi quidem videbatur, nemini foret ambigendum. Super hæc, in villis ad Pontificatum pertinentibus domos multas atq; honestas partim de lapide, partim de ligno, sibi & successoribus suis ædificavit. Pro dignitate autem Ecclesiæ Cantuariensis quam quidam de Episcopis, sed maxime THOMAS Archiepiscopus Eboracensis, ve novus Anglia Civis, nimium conatus est ad exaltationem suæ Ecclesiæ humiliare, quantos labores perpessus sit, & quemadmodum ipfum THOMAM ad menfuram Antecesforum suorum humiliaverit, supervacaneum est atque dependens hic aliquid scribere. Ipse etenim inde veritate plena & totius regni assensu confirmata sub testimonio Regij sigilli scripta reliquit. Qui eo quidem magis in istis laboravit, quòd antiqua ipilus 30 Ecclesiæ privilegia in ea conflagratione quæ eandem Ecclesiam tertio ante sui introitus annum consumpsit, penè omnia perierant.

Alias quoque consuetudines quas priscis temporibus Ecclesiæ Cantuariensi, ve liberrima in cunctis existeret, reges Anglia sua munificentia contulerunt & stabiles in perpetuum manere sacratissimà sanctione constituerunt, quorundam imprudentia perditas, sua prudentia recuperavit. O Do siquidem Episcopus Bajocensis, ve de alijs taceam, frater prædicti Regis WILLIELMI, & Cantie Comes, priusquam LANFRANCVS Angliam intrasset, magnus & prapotens per totum regnum habebatur. Hic dominatione qua immensum sustollebatur, non modo terras, sed & libertatem nominatæ Ecclesiæ nullo ei resistente 40 multipliciter invaserat, oppresserat, tenebat. Quæ, vbi LANFRANCVS, ve erant, didicit, apud Regem de illis egir sicut oportere sciebat. Vnde præcepit Rex, quatenus adunatis primoribus & probis viris non solum de Comitatu Cantia sed & de alijs Comitatibus Anglia, querelæ LANFRANCI in medium ducerentur, examinarentur, determinarentur. Disposito itaque apud 10tts nedene Principum conventu Goffalov's Episcopus Constantiensis, vir ca tempestate prædives in Anglia, vice Regis Laner anco Iustitiam de suis querelis strenuissime facere justus, fecit. LANBRANCV s enim valida ratione subnixus, ex communi omnium astipulatione & judicio, ibi cuncta recuperavit quæ ostensa sunt antiquitus ad jura Ecclesiæ Christi Cantuariensis pertinuisse,

Item alio tempore idem O no, permittente Rege, placitum instituit contra sapesatam Ecclesiam, & Tutorem ejus patrem L A N FR A N C V M, & illuc omnes quos peritiores legum, & vsuum Anglici Regni noverat, gnarus adduxit. Cum igitur ad eventilationem causarum ventum esset, omnes qui tuendis Ec-

WILLIEL-

clessæ causis quaque convenerant in primo congressu ita convicti sunt, vt in quo eas tuerentur simul amitterent. Ipse namq; Langa an evs non intererat. Talibus enim, nisi necessitas summa vrgeret, ei interesse moris non erat. Ipsi ergo in Camera Lectioni divinæ occupato quid gestum suerit nunciatur. At ille, nil corde perterritus, dicta adversariorum non recte processisse assertit, & ideo cuncta in crassinum induciari præcepit. Sequenti nocte, adest in visu Antistiti beatus Dvnstanum induciari præcepit. Sequenti nocte, adest in visu Antistiti beatus Dvnstanum manè ipsemet hilaris intret, quod & secit. Suas itaq; causas quodam exordio quasi à rebus quæ tractatæ suerant vel tractandæ penitus alieno cunctis stupentibus orsus, ita processit vt quæ super eum pridiè dicta suerunt sic devinceret & inania esse monstraret, vt donec vitæ præsenti supersuit, nullus exurgeret qui inde contra eum os aperiret. De his ita.

Super hæc suis quoq; & eisdem ferme diebus, omnes circiter qui ex cleri-cali ordine per Regem WILLIELMYM in Anglia constituti Pontifices erant, Monachos qui in nonnullis Episcopatibus Anglia ab antiquo vitam agebant, inde eliminare moliti sunt; & Regem ipsum in hoc sibi consentaneum effecerunt; in quo tamen se effectu potituros certi extiterant, vt WALCHELINVS Episcopus adunatos penè quadraginta Clericos, Canonicorum more, tonsura ac veste redimitos haberet, quos, ejectis Monachis, Wentana Ecclesia, cui prasi- 20 debat, mox intromitteret. Sola mora hæc peragendi, nondum requisita ab Archiepiscopo LANDRANCO licentia fuit. Vt autem eam dicto quoq; citiùs impetraret, nulla menti ejus dubitatio inerat, sed aliter ac sibi mens sua spoponderat exitus rei provenit. Nam vbi quod Episcopus moliretur insonuit auribus ejus, ilicò facinus exhorruit, nec se dum viveret vt effectum quoquo modo talis voluntatis obtineret consensurum asseruit. Ita ergo & Clerici qui succedere Monachis fuerant per WALCHELINVM collecti, & in sua dimissi sunt, & Monachi qui cedere Clericorum przjudicio quodam damnati erant, gratia Dei & instantia boni LANFRANCI pristinæ conversarionis in fua Ecclesia compotes effecti sunt. Nec ista pro sedandis quorundam animo- 30 sitatibus, quas ad dejectionem Monachorum conceperant, sufficere poterant. Namq; pari voto, simili conamine, vno consensu, concordi animo Pontifices quos religionis ordo non sibi astriaxerat eniti caperunt quatenus saltem de Primatu Cantuariensi Monachos eradicarent, intendentes se hoc facto facillime alios aliunde exclusuros. De illis etenim, potioribus, sicut eis videbatur, rationibus ad id agendum fulciebantur, partim ob sublimitatem primatis sedis, quæ dispositioni & correctioni Ecclesiarum per suas personas quaq; per Angliam invigilare habet, partim ob alias multiplices causas quarum executio, juxta quod ipsi confingebant, magis Clericorum quam Monachorum officium spectar. Deductus est in sententiam istam Rex & alij Principes regni, L A N- 40 FRANCO VI sui moris erat totis viribus obnitente, & omnium molimini ac invidiæ viriliter relistente. Ne tamen post obitum suum sieret quod se superstite sciebat per auxilium Dei nequaquam perficiendum, nesciens mortis suæ diem vel horam, egit sagacitate & industria, qua pollebat, vt, autoritate Romana & Apostolicæ sedis, Monachorum habitatio in eadem Ecclesia confirmaretur & inconvulsa dum sæculum duraret in perpetuum stabiliretur. Quod privilegio tali fummus Apostolica Antistes ALEXANDER sedis ita scripto suo roboravit.

A LEXANDER Episcopus Servus Servorum Dei; Reverendissimo 50
Fratri in Christo LANFRANCO Venerabili Cantuariorum
Archiepiscopo, Salutem & Apostolicam benedictionem. Accepimus
à quibusdam venientibus de vestris partibus ad limina Sanctorum Apostolo-

rum PETRI & PAVLI quod quidam Clerici associato sibi terrenæ po- WILLIELtestatis, Laicorum videlicet, auxilio, Diabolico spiritu repleti, moliuntur de Ecclesia Sancti SALVATORIS in Dorobernia que est Metropolis totius Britanniæ Monachos expellere, & Clericos inibi statuere. Cui nefario operi molitionis sue boc adjecere conantur Dt in omni sede Episcopali ordo Monachorum extirpetur, quafi in eu non Digeat autoritas Religionis. Qua de re zelo Dei compulfi scrutinium de privilegijs Ecclesiarum sieri pracepimus, & venit ad manus statutum Prædecessoris nostri beatæ memoriæ GREGORII maioris, de Ecclesis Angliæ, quomodo scilicet præcepit AVGVSTINO gentis vestra Apostolo ve einsdem ordinis viros, cuius & ipse noscitur ese. poneret in præfata sede Metropolitana. Cuius præceptionis inter alia. bæc subnexa sunt. Quia tua, inquit, fraternitas Monasterij regulis erudita in Ecclesia Anglorum que nuper auctore Deo ad sidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, que in initio nascentis Ecclesia fuit Patribus nostris in quibus nullus eorum ex hijs qua possidebant aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia; Quam communionis regulam 20 ordini Monachorum permaxime congruere, nemo qui dubitat. Hinc babetur Epistola Bonifacii qui quartus à beato GREGORIO Ecclesie Romanæ, Cui (auctore Deo) prasidemus, prasuit, quam ATHEL-BERTO Regi Anglorum, & LAVRENTIO Archiepiscopo Pradecessori vestro misit, in qua quibusdam præmisis buiusmodi censura anathematis Dsus est. Gloriose, inquit, fili, quod ab Apostolica sede per Coepiscopum nostrum MELLITV M postulastis libenti animo concedimus, id est, vt vestra benignitas in Monasterio in Dorobernensis Civitate constituto quod Sanctus Doctor noster AvgvsTINVs beata memoria GREGORII discipulus Sancti SALVATORIS nomini consecravit (cui ad prasens præese dinoscitur dilectissimus frater noster LAVRENTIVS) licenter per omnia Monachorum regulariter Diventium habitationem statuat, Apostolica authoritate decernentes vt ipsi vestra salutis Pradicatores Monachi Monachorum gregem sibi associent, & eorum vitam san Eitatum moribus exornent. Qua nostra decreta si quis successorum nostrorum, Regum, sive Episcoporum, Clericorum sive Laicorum irrita facere temptaverit, à Principe Apostolorum P E-TRO, & à canctis successoribus suis anathematis vinculo subiaceat, quo-40 advig quod temerario ausu peregit, Deo, placita satisfactione, paniteat & buins inquietudinis Destræ emendationem promittat. Vnde quia ratione di-Etante, quieti Ecclesiarum Dtile esse perspeximus, prasens decretum supranominatorum Patrum confirmamus & vice Apostolorum sub eodem anathemate eos constringimus quicung, hinc ob viare contenderint.

Quam vero secura libertate & libera securitate quæq; ad jura Ecclesiæ Cantuariensis pertinentia potiri, sæpè fatus Pater LANFRANCVs intenderit, & ex hijs quæ paucis designauimus, & ex Epistola quam ecce subscribemus cuivis 50 scire volenti patere satis erit; quam Epistolam de causis Ecclesiasticis scriptam ea re maxime placuit alijs omissis præsenti operi commiscere. Quatenus hij qui scientiam talem negotiorum non omnino expertes sunt, ex consuetudinibus aliarum Ecclesiarum animadvertant qua dignitate ipsam Ecclesiam inter alias constet eminere. Epistola igitur ista est.

LAN-

WILLIEL.

ANFRANCYS gratia Dei Archiepiscopus dilectissimo Fratri STI-GANDO Cicestrensi Episcopo salutem Clerici Villarum nostrarum qui in vestra diocesi existunt questi nobis sunt quod vestri Archidiaconi, repertis occasionibus, pecunias ab eis exquirunt, & à quibusdam iam acceperunt. Meminisse debet fraternitas vestra quia contra morem Antecesforum nostrorum & vestrorum vobis concessimus eifg imperauimus quatenus ad vestras Synodos irent, & ea que ad Christiana Religionis notitiam prodesse possunt, fine interpellatione vel discussione aliqua, à vobis audi- 10 rent. Sique in ipsis culpis invenirentur, suspensa interim vindicta, ad nostrum examen seruarentur & nobis vel in miserendo vel in viciscendo, ficut semper consuetudo fuit, obnoxy tenerentur. Mandamus itaque vobis De male accepta sine dilatione reddi iubeatis, & ministris vestris ne DIterius id præsumant, servandæ caritatis studio, prohibeatis. Nos verò presbyteris nostris qui extra Cantiam constituti sunt omnino pracipimus ne ad vestram vel alicuius Episcopi Synodum amplius eant nec vobis nec aliquibus ministris vestris pro qualibet culpà respondeant. Nos enim cum ad villas nostras venerimus quales ipsi vel in moribus vel in sui ordinis scientia 20 sint, pastoraali auctoritate vestigare debemus. Chrisma tamen à vobis accipiant & ea que antiquitus instituta sunt in Chrismatis acceptione persolvant. Sicut namque ea que antiquitus Dsque ad nostra tempora Antecessores nostri habuerunt solerti vigilantia cupimus illibata custodire, ita alys debita aliqua, quod absit, Vsurpatione denegare nolumus.

Ad hæc qua sagacitate (hoc enim paulo ante memoratum paucis replicare ab re non esse putamus) qua inquam sagacitate memorabilis pater LAN-FRANCV sapud regem WILLIELMVM egerit vt per inspirationem gratiæ 30 Dei ad hoc, eo imminente, perduceretur, vt quamplures teras nominatæ Ecclesiæ Cantuariensi diuersis causis ac violentijs hominum ablatas, pro redemptione animæ suæ restituerer, & referre longum & æstimavi non necessarium. Earundam enim terrarum & numerus & nomina eidem Ecclesiæ notissima sunt; & redditus illarum ex quibus hij qui, sub domino, ipsi loco deseruiunt sustentantur, pro æterna ejus salute, oculis justi judicis, die noctuq; consideranda ab eisdem ipsis præsentantur. Quid itaque de alijs ipsius Ecclesiæ terris quæ in eadem qua olim ablatæ sunt direptionis injurià, permanent, successoribus tanti prouisoris seruorum Dei faciendum sit, fructus quem iste ex his quæ restituit consecutus est docebit cos, iuxta quod sui curam habebunt. Re etenim verà, 40 & illas restituisset si vitra quam vixit aliquanto tempore supervixisset. In hoc quippe illum gnara principis LANFRANCI prudentia duxerat & præfixo termino id se facturum spoponderat. Verum dum sponsionis suz effectu potiri non meruit, quanto studio quis dum potest bonis insistere debeat, exemplo sui præmonuit. Hæc & hujusmodi quæ gloriosus pater LANFRANCYS magnifice operatus est, si quisquam vti sunt, describere volet, copiosa materia est, & ad opus grande sufficiens. Ego autem quia probabili & firma ratione, sicut cepi, in alia ducor, tantum adhuc de eo breviter dico, ipsum reverâ magnum & insuperabilem Ecclesiæ Christi defensorem & pium totius Anglia principem ac in quantum sibi licuit bonum pastorem cunciis in ea 50 confistentibus, dum vixit, fuisse.

Per idem tempus erat quidam Abbas Becci nomine Anselm vs vir equidem bonus & scientia literarum magnifice pollens. Contemplativæ vitæ totus intendebat. Hic toti Normannia atq; Francia, pro suæ excellentis Sanctitatis me-

rito,

rito, notus, carus & acceptus, magnæ famæ quoque in Anglia habebatur, ac Wittrat. Regi præfato necne LANFRANCO Archiepiscopo sanctiffimà familiaritate MVE L. Rexi copulabatur. Huic cum nonnunquam pro diuerlis Eccleliz& aliorum negotijs ad curiam Regis veniret, Rex ipse, deposità feritate, qua multis videbatur sævus & formidabilis, ita fiebat inclinus & affabilis vt , ipso præsente, omnino quam esse solebat, stupentibus cunctis, fierer alius. Hunc itaque & LANFRANCYM videlicet viros diuina simul & humana prudentia, fultos, præ se magni semper habebat, & cos in omnibus quæ fibi, quantum officij corum referebat, agenda erant, dulciori præ cæteris studio audiebat. Vnde & consilio corum 10 ab animi sui severitate in quosdam plurimum & sæpè descendebat & quatenus in sua Dominatione ad observantiam religionis Monasteria surgerent, studiose operam dabat. Quæ religio ne nata deficeret, procurabat Ecclesiarum pacem quaq; tueri, & eis, quæ in vsus seruientium Deo proficerent, in terris, in Decimis, in alijs redditibus, ex suo largiri. Hâc tamen benevolentià

super Ecclesias Normannia propensiùs respiciebat.

Hic ergo WILLIELMV s cum vicelimo primo regni sui anno infirmitate qua & mortuus est, detentus apud Rotomagum fuiffet, & se meritis, ac intercessionibus Anselmi omnimodis commendare disposuisset, eum ad se de Becco venire & non longe à se fecit hospitari. Verum cum ei de salute animæ 20 suæ loqui differret, eo quod infirmitatem suam paulum levigari sentiret; contigit ipsius Principis corpus tanta invalitudine deprimi vt Curiæ inquietudines nullo sustinere pacto valeret. Transito igitur Sequana, decubuit lecto in Ermentrudis villà quæ est contra Rotomagum in altera fluminis parte. Quicquid tum deliciarum Regi infirmo deferebatur, ab eo illarum medietas Anselmo infirmanti mittebatur. Verumtamen nec eum amplius in hac vità videre, nec ei vt proposuerat quicquam de animà sua loqui promeruit. Tanta enim infirmitas occupauit vtrumque vt nec Anselmvs ad Regem Willielmvm nec WILLIELMVS posset pervenire ad Abbatem Anselmvm. Et quidem WILLIELMVS ita mortuus est: non tamen vt dicitur, incon-30 fellus; atque Anselm vs eveltigio est ab infirmitate relevatus, pristinæq; saluti post modicum redonatus. Qui autem Regio funeri interfuerint, quâve pompà corpus ejus Cadomum delatum sit, quamq; liberæ immò quam servili calumnia in Ecclesia beati STEPHANI sepultum sit, & dictu lugendum & auditu fatemur ess miserendum. Quæ enim conditio sortis humanæ non moneat ad pictatem, cum auditum fuerit Regem istum qui tantæ potentiæ in vita sua extitit, vt in tota Anglia, in tota Normannia, in tota Cinomannensi patria, nemo contra Imperium ejus manum movere auderet, mox vt in terram spiritum exhalaturus, positus est, ab omni homine, sicut accepimus, vno solo duntaxàt serviente excepto, derelictum cadaver ejus sine omni pompà per Sequa-40 nam naucella delatum, &, cum sepeliri deberet, ipsam terram sepulturæ illius à quodam rustico calumniatam, qui eam, hæreditario jure reclamans, conquestus est illam sibi jam olim ab codem injuria fuisse ablatam. Quantus autem meror LANFRANCYM ex morte ejus perculerit, quis dicere possit, quando nos qui circa illum, nunciata morte illius, eramus, statim cum, præ cordis angustia, mori timeremus? Defuncto itaque Rege WILLIELMO, successit ei in regnum WILLI- WILLIEL-

ELMVs filius ejus, qui cum Regni fastidia fratri suo Roberto præripere MYSIL Rex gestiret, & LANFRANCVM, fine cujus assensu in regnum ascisci nullatenus poterat, sibi in hoc ad expletionem desiderij sui non omnino consentaneum 50 inveniret, verens ne dilatio suæ consecrationis inferret ei dispendium cupiti honoris, cepit tam per se, quam per omnes quos poterat, side sacramentoq; LANFRANCO promittere, justitiam, æquitatem, & misericordiam se per totum regnum, si Rex foret, in omni negotio seruaturum; pacem, libertatem, securitatem Ecclesiarum contra omnes desensurum, necne præceptis, atque

Mvs II, Rex.

Willier confilijs ejus per omnia & in omnibus obtemperaturum. Sed cum posthac in regno fuisset confirmatus, postposità pollicitatione sua, in contraria dilapsus est. Super quo cum à LANFRANC o modeste redargueretur, & ei sponsio sidei non servatæ opponeretur, surore succensus, Quis, ait, est, qui cuncta qua promittit implere possit? Ex hoc igitur non rectis oculis super Pontiscem intendere valebat, licet à nonnullis, ad quæ illum voluntas sua trahebat, ipsius respectu, eo superstite, temperaverit. Erat enim LANFRANC vs idem, vir divinæ simul & humanæ legis peritissimus, atque ad nutum illius, totius regni spectabat intuitus. Qui, cum de hac vita translata suisset, quam grauis ca-lamitas ex obitu illius Ecclesias Anglia devastaverit, multa prætermittendo 10 paucis ostendere placuit. Confestim enim Rex foras expressit quod in suo pestore, illo vivente, confotum habuit. Nam mox, vt alia quæ perperam gessit omittam, ipsam totius Anglia, Scotia, & Hibernia, necne adjacentium Insularum matrem, Ecclesiam scilicet Cantuariensem, invasit; cuncta quæ juris illius erant, intùs & extrà per clientes suos describi præcepit; taxatóque vi-Au Monachorum inibi Deo servientium, reliqua sub censu atque in suum dominium redigi jussit. Fecit ergo Ecclesiam Christi venalem : jus in ea dominandi præ cæteris illi tribuens, qui ad detrimentum ejus in dando pretium, alium superabat. Vnde miserà successione singulis annis pretium renovabatur. Nullam siquidem conventionem Rex stabilem esse sinebat, sed qui plura pro- 20 mittebat excludebat minus dantem; nisi forte ad id quod posterior offerebat, primà conventione vacuatà, prior assurgeret. Videres insuper quotidiè, spreta servorum Dei religione, quosq; nefandissimos hominum regias pecunias exigentes, per claustra Monasterij torvo & minaci vultu procedere, hinc inde præcipere, minas intentare, dominationem potentiamo; suam in immensum ostentare. Quâ de re quæ vel quot scandala, dissensiones, inordinationes ortæ lint, reminisci piget. Super hæc, quidam ipsi Ecclesiæ Monachi, malis ingruentibus dispersi ac missi sunt ad alia Monasteria; & qui relicti, multas passi tribulationes & improperia. Quid de hominibus Ecclesiæ dicam, qui tam vasta miserià, miseraq; vastatione sunt attriti; vt dubitarem, si sequentia mala non 30 essent, an salvà vità illorum possent miseriùs atteri. Nec ista quæ dicimus in sola Ecclesia Cantuariensi facta sunt. Desævit immanitas ista etiam in cuncis per Angliam constitutis filiabus ejus, quæ viris suis, Episcopis scilicet seu Abbatibus, decedentibus, in Viduitatem, ea tempestate, cadebant. Et quidem ipse primus hanc luctuosam oppressionem Ecclesijs Dei indixit, nullatenus eam ex paterna Traditione excipiens. Destitutas ergo Ecclesias solus in Dominio suo tenebat. Nam aliam neminem præter se substituere volebat, quam diu per suos Ministros aliquid quod cujusvis prætij duceret, ab eis extrahere poterat. Itaque planum erat vbique miseriam videre. Duravit autem sere per quinq; annos (vt de alijs taceam) super Ecclesia Cantuariensem, hæc ipsa miseria 40 semper in peius proficiens, sibique ipsi miserior deteriorq; succrescens.

Quarto inter hæc anno, H v c o Comes Cestrensis volens in sua quadam Ecclesia Monachorum Abbatiam instituere, miss Beccv m nuntijs, rogavit Abbatem Anselm v M Angliam venire, locum inspicere, eumq; per Monachos suos regulari conversatione informare. Renuit ipse, nec venire voluit. Iam enim, quodam quasi præsagio mentes quorundam tangebantur, &, licet clanculò, nonnulli ad invicem loquebantur, eum si Angliam iret, Archiepiscopum Cantuariensem fore. Quod quamvis omnino remotum esset, à voluntate eius & firmitas propositi sui, se nunquam hoc onus subiturum, certitudinem promitteret animo eius; tamen quia hoc non omnes intelligebant (pro- 50 videndo bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus) Angliam intrare noluit, ne se hujus rei gratia intrasse quisquam suspicaretur. Contigit interea Comitem ipsum acri languore gravari. Quod mox Ans EL-M o mandans, magnopere precatus est quatenus antiqua familiaritate conside-

rata, ad consulendum animæ suæ sine mora veniret. Et si timor, inquit, sus- Willistcipiendi Archiepiscopatus, ne veniat, eum detinet ; fateor, inquit, in fide mea, wy, 11, Rex. quoniam id, quod rumor inde jactat, nihil est; ac per hoc indecens ejus sanctitati effe sciat , si nihilo tentus magnæ meæ necessitati subvenire detrectat. Perstar ille in non veniendo, & Comes zquè permaner in requirendo. Tertiò itaque mandat illi hæc, si non veneris, revera noveris, quia nunquam in vita æterna in tanta requie eris quin perpetuo doleas te ad me non venisse. Quod ille audiens angustiæ, ait, mihi sunt vndique. Si Angliam ivero, vereor ne cui per hoc praua suspicio surrepat, & me causa consequendi Archiepiscopatus il-10 luc ire existimet. Si non ivero, fraternæ caritatis violator ero, quam quidem non solum amico, verum exhibere jubemur & inimico. Que denique, si ergal inimicum violata peccatum est, erga amicum quid est? Et certe amicus meus familiaris ab antiquo Comes Cestrensis Hv a o fuit, qui mei nunc, vt dicit, indiget. In necessitate probatur amicus. Si ergo propter obliquam, quam in me forfan homines habere possunt opinionem, amico meo in sua necessitate non succurro, meum certum, pro dubio aliorum, peccatum incurro. Commendans igitur me, atque meam conscientiam ab omni terreni honoris ambitione vacuam Deo pergam, respectu sancti amoris ejus, morem gerere amico meo. Cætera ipse Deus agat, & me salua gratia sua ab omni secularis negotij im-20 pedimento pro sua misericordia immunem custodiat. Exigebant etiam tum temporis Ecclesiz suz quædam valde necessariz causa ve Angliam pergeret; sed præsato illum cohibente pavore, nullo pro eis pacto volebat iter arripere. Contigit interea vt Comitisse I D & locuturus Bononiam iret, vbi cum per dies aliquot necessario detentus moraretur, mandatum est illi à Beccensibus ne, si peccato inobedientiæ notari nollet, vltra Monasterium repeteret, donec transito mari, suis in Anglia rebus subveniret. Profectus igitur, mare transsit, & Defris appulsus est. Inde citato gressu, ad Comitem venit, ipsumque ab infirmitate jam convaluisse invenit. Detentus est tamen in Anglia ferè mensibus quinque, detinente eum non solum Abbatia quam disponere venerat sed & multiplicium ratione causarum, quæ illius adventus causa non inferior, sieut diximus, erat. Sicq; hujus temporis spatium transijt, vt de pontificatu Cantuariensi nihil ad eum vel de eo dictum actumve sit; ipseq; sui periculi, & antiqui timoris securus effectus fuerit. Post hæc in Normanniam regredi volens, negatà à Rege licentià copiam id agendi habere non potuit.

Inter hæc cum gratia Dominicæ nativitatis, omnes regni primores ad Curiam Regis, pro more, venissent, contigit, vt eorum optimi quinque vno consensu inter se de communi matre Regni quererentur, quod, viduata suo pastore, tam diu, & tam inaudità vexatione opprimeretur. Hujusmodi ergo de hoc ab eis confilium sumptum est, vt supplici prece dominum suum Regem convenirent, quatenus orationes, quod posteris mirum dictu fortasse videbitur, per Ecclesias Anglia fieri ad Dominum permitteret, ve ipse sua pietate Regi inspiraret, quatenus instituto illi digno pastore, à tanta ca clade, & alias, per cam revelaret. Quod cum illi vna suggestissent, ipse licet nonnihil exinde indignatus, tamen fieri, quod petebatur permilit, dicens, quod quicquid Ecclesia peteret, ipse sine dubio pro nullo dimitteret quin faceret omne quod vellet. Hoc ita responso accepto, Episcopi ad quos ista maxime pertinebant, Anselmen fuper reipsa consuluerunt. Et quod ipse orationis agendæ modum & summam ordinaret, vix optinere suis precibus ab eo potuerant. Episcopis enim præferri in tali statuto, ipse Abbas sugiebat. Conctus itaque, justa quod magis Ecclesia 50 Dei expedire sciebatur, modum orandi cunctis audientibus edidit, & laudato sensu ac perspicacia animi ejus, tota, que convenerat, Nobilitas regni, soluta curia, in sua discessit. Institutæ igitur preces fiunt per Anglorum Ecclesias ominsa in confusionen

Hæc inter evenit, vt die quadam vnus de Principibus terræ, cum Rege familiariter

WILLIEL-MYSIL Rex miliariter agens promeantibus verbis in hoc, vt fit, sic ei inter alia diceret, Hominem tantæ sanctitatis nullum novimus, quantæ est, vt verè probamus, Abbas Beccensis Anselm vs. Nil etenim amat præter Deum, nil (vt in om-

ni studio ejus claret) cupit transitorium.

Ad quod Rex subsannans, non inquit, nec Archiepiscopatum Cantuariensem. Cui cum alter referret, nec illum quidem maxime, ficut mea, multorumq; fert opinio. Obtestatus est Rex quod manibus, ac pedibus plaudens, in amplexum ejus accurreret, si vllam fiduciam haberet, se ad illum posse vllatenus aspirare. Et adjecit, sed per sanctum vultum de L v c A, (sic enim jurare consueverat) nec ipse hoc tempore nec alius quis Archiepiscopus erit, me excepto. Hzc il- 10 lum dicentem evestigiò valida infirmitas corripuit, & lecto deposuit, aeque indies crescendo fermè vsque ad exhalationem spiritus egit. Quid plura? Omnes totius regni Principes coeunt; Episcopi, Abbates, & quique Nobiles, nihil præter mortem ejus præstolantes. Suggeritur ægro, de salute animæ suæ cogitare, carceres aperire, captivos dimittere, vinculatos folvere, repetendarum pecuniarum debita perdonare, Ecclesias, suo eatenus dominio, servituti fubactas, locatis Pastoribus, libertati restituere, præcipueq; Ecclesiam Cantuariensem, cujus oppressione inquiunt, totius in Anglia Christianitatis constat esse detestandam dejectionem. Hac tempestate ANSELMVs inscius horum morabatur in quadem villa non longe à Glocestria vbi Rex infirmabatur. Man- 20 datum ergo illi est, quatenus sub omni festinatione ad Regem veniat, & ejus obitum sua præsentia tucatur & muniat. Accelerat ipse venire, audito tali nuncio, & venit. Ingreditur ad Regem, rogatur quid confilij falubrius morientis animæ judicer. Exponi sibi primo postulat, quid se absente ab assistentibus, ægro consultum sit. Audit, probat, & addit, Scriptum est, Incipite domino in Confessione, vnde videtur mihi vt primo de omnibus, quæ se contra Deum seeisse cognoscit, puram confessionem faciat, & se omnia, si convaluerit emendaturum fine fictione promittat, ac deinde que consuluistis, absque dilatione fieri jubeat. Laudatur hæc consilij summa, sibiq; hujus confessionis suscipiendi injungitur cura. Refertur ad notitiam Regis, quid saluti anima illius magis 30 expedire Anselmvs dixerit. Nec mora, adquiescit ipse, & corde compunctus, cuncta, quæ viri sententia tulit se sacturum, necne totam vitam suam in mansuetudine, & justitia amplius servaturum pollicetur. Spondet in hoc sidem suam, & vades inter se & Deum facit Episcopos suos, mittens, qui hoc votum suum Deo super altare, sua vice promittant. Scribitur Edictum, regioque sigillo firmatur, quatenus captivi quicunque sunt in omni dominatione sua relaxentur, omnia debita irrevocabiliter remittantur, omnes offensiones antehæc perpetratæ, indulta remissione, perpetuæ oblivioni tradantur. Promittuntur insuper omni populo bonæ & sanctæ leges, inviolabilis observatio juris, injuriarum grauis, & quæ terreat cæteros, examinatio. Gaudetur à cun- 40 etis, benedicitur Deus in istis, obnixe oratur pro salute talis ac tanti Regis.

Interea regi à bonis quibus; suadetur, quatenus communem totius regni matrem, instituendo illi Pastorem, solvat à pristina viduitate. Consentit libens, & in hoc animum sum versari fatetur. Quaritur itaq; quis hoc honore sungi dignius possit. Sed cunctis ad nutum regis pendentibus, pranunciavit ipse, & concordi voce subsequitur acclamatio omnium, Abbatem Ansalmen tali honore dignissimum. Expavit Anselmen justo ad hanc vocem, & expalluit. Cumq; raperetur ad regem, et per virgam pastoralem Investituras Archiepiscopatus de manu ejus susciperet, toto conamine restitit, idque multis obsistentibus causis nullatenus sieri posse asservit. Accipiunt igitur eum Episcopi & 50 ducunt seorsum de multitudine hac ei verba dicentes, Quid agis? Quid intendis? Quid contraire Deo niteris? vides omnem Christianitatem in Anglia serè perisse, omnia in consusionem venisse, omnes abhominationes emersise, quaqua versum nos ipsos & quas regere deberemus Ecclesias Dei, in periculum mortis a-

terna

serna per tyrannidem istius hominis decidisse, & tu, cum posis subvenire, contem. Willie. nis? Quid o mirabilis homo cogitas? Quo fugis sensus ? Ecclesia Cantua. avs 11. Rexi riculis in cujus oppressionem omnes oppressi sumus & destructi te vocat, te sublevatorem sui, & nouri anxia quaritat, & tu postposita libertate ejus, postposità nihilominus relevatione nostra, fratrum laboris participium abijett, ruitfolus ocio-Sam quietem appetis? Ad hæc ille, Suftinete, inquit, quefo, suftinete, & intendito; fatcor, venum eft : tribulationes multa funt , & ope indigent. Sed confiderate obsecro, Ego jam grandavus sum, & omnis terreni laboris impatiens. Qui ergo pro me ipso laborare neques, qualiter laborem totius Ecclesia per Angliam consti-10 tuta suscipere queo ? Ad bac, sicut mea mibi conscientia testis est, ex que Monachus fui, sacularia negotia fugi, nec unquam eis ex voto intendere posui, quia nibil in eis effe conftat quod me in amorem aut delectationem fui flectere queat. Quare, finite me pacem habere, & negotio, quad nunquam umavi, ne non expediat, implicare nolite. Tu tamen, inquit, primatum Ecclesia nibil besteans suscipe & i pra in via Dei, dicendo & pracipiendo quod faciamus, & ecce ribi manus dabimus , quod sequendo & obsemperando que jufferis non deficiemus. To Deo pre nobis intende, & nos sacularia tua disponemus pro te. Impossibile est quait, quod dicitis: Abbas sum Monasterij Regni alterius, Archiepiscopum habens cui obedientiam, terrenum Principem eni subjectionem, Monachos quibus debeo con-20 fily atque auxily subministrationem. His omnibus ita sum astrictus ve nec Monachos deserere possim, sine illorum concessione, nec me à dominatu Principis mei valeam exuere sine ejus permissione, nec obedientiam Pontificis mei subterfugere queam, cum salute anima mea, absq. ipsius absolutione. De his omnibus, aiunt, leve consiliam, & facilis erit affensus omnium. Ait ille, Nibil est omnino; non erit quod intenditis. Rapiunt igitur hominem ad Regem ægronum, & pervicaciam eius exponunt. contriftatus est Rex, penè and suffusionem oculorum, & dixir ad cum, O An selme quid agis? Cur me panis aternis cruciandum tradis? Recordare queso fidelis amicitie , quam Puter meus & Mater mea erga te & tu semper erga eos babuisti, & per ipsam obsecro, ne paciaris filium corum me in 30 corpore & anima simul perire. Certus sum enim quod peribo, si Archiepiscopa-tum in meo Dominio tenens, vitam finiero. Succurre igitur mihi, succurre Domine pater, & suscipe Pontificatum, pro cujus retentione nimis confundar, & vereor ne in aternum plus confundar. Compuncti sunt ex his verbis quique affistentium, & Ans E L M V M se excusantem, & tantum onus nec tune quidem fubire volentem, invadunt, talia cum quadam indignatione, & conturbatione ipli ingerentes, Qua dementia occupavit mentem tuam? Regem turbas, turbatum penitus necas, quandoquidem illum jam morientem obstinatià tua exacerbare non formidas. Hunc igitur scias quia omnes perturbationes, omnes oppressiones, omnia crimina que deinceps Angliam prement , tibi imputabuntur , si tu hodie 40 per susceptionem cura pastoralis eis non obviaveris Inter has angustias positus ANSELNVS, vertit fe ad duos Monachos, qui fecum erant, BALDWI-MYM videlicet & EVSTACHIVM, dixitq; illis, Ah fratres mei, cur mihi non subvenitis? Dixit hoc (ecce coram Deo, quia non mentior) in tanta, sicut affirmare solebat, anxietate constitutus, vt si ei tunc optio daretur, multò lætius salva reverentia voluntatis Dei mori eligeret, quam Archiepiscopatus dignitate sublimari. Respondit itaq; BALDWINVS, Si voluntas Dei est vt ita fiat, nos qui sumus qui voluntate Dei contradicamus? Que verba lachryme, & lachrymas fanguis vbertim mox è naribus illius profluens fecutus est, palàm cunctis oftendens ex qua cordis contritione cum lachrymis verba prodierint. 50 Audito hujuscemodi responso, ANSELMVS; Væ, quam cito, inquit, baculus tuus confractus est. Sentiens ergo Rex quod incassum labor omnium expendebatur, præcepit vt omnes ei ad pedes caderent li forte vel ita ad consentiendum illici posser. Sed quid? Cadentibus illis, cecidit ipse coram eius, nec à prima sententia sua cadere voluit. At illi, animati in eum, seq; ipsos, pro mo-

WILLIEL ra quam objectionibus ipsius intendendo passi sunt, ignaviæ redarguentes, virgam huc pastoralem, virgam, clamitant, pastoralem. Et arrepto brachio eius dextro, alij renitentem trahere, alij impellere, lectoq; jacentis cæperunt appli. care. Rege autem ei baculum porrigente, manum contrà claufit & eum suscipere nequaquam consensit. Episcopi vero digitos ejus strictim volæ infixos erigere conati sunt, quo vel sic manui ejus baculus ingereretur verum cum in hoc conatum suum aliquandiu frustra expenderent, & ipse pro sua, quam patiebaeur, læsione verba dolentis æderet, tandem, indice levato, sed protinus ab co reflexo, clause manui ejus baculus appolitus est, & Episcoporum manibus cum eadem manu compressus atque retentus. Acclamante autem multitudine, vi- 10 vat Episcopus, vivat : Episcopi cum clero, sublimi voce hymnum Te Deum laudamus decantare cæpere, electumq; portaverunt Pontificem potius quam duxerunt in vicinam Ecclesiam; ipso modis, quibus poterat, resistente, arque dicente, nihil est quod facitis, nihil est quod facitis. Gestis vero que in tali causa geri in Ecclesia mos est, revertitur A N s E L MV s ad Regem, dicens illi, dico tibi Domine Rex, quia ex hac tua infirmitate non morieris ac pro hoc volo noveris quam bene corrigere poteris quod de me nunc actum est, quia nec concessi nec concedo ve ratum sit. His dictis, reflexo gressu, dicessit ab co. Deducentibus autem eum Episcopis, cum tota regni nobilitate, cubiculo excessit. Conversusq; ad cos, in hæc verba sciscitatus est, Intelligitis quid molimini? 20 Indomitum taurum, & vesulam ac debilem ovem, in aratro conjungere, sub vno jugo, disponitis. Et quid inde proveniet ? Indomabilis viique feritas tauri sic ovem lana & lactis & agnorum fertilem per spinas & tribulos hac & illac ra-ptam, si jugo se non excusserit, dilacerabit, vt nec ipsa sibi nec alicui, dum nihil horum ministrare valebit, vtilis existat. Quid ita? Inconsiderate ouem tauro copulastis. Aratrum Ecclesiam perpendite, juxta Apostolum dicentem , Dei agricultura, Dei ædificatio estis. Hoc aratrum in Anglia duo bones cateris precellentes regendo trahunt, & trahendo regunt. Rex videlicet, & Archiepiscopus Cantuariensis. Iste seculari justitia & imperio, ille divina Doctrina & magisterio. Horum boum vous scilicet LANFRANCV'S Archiepiscopus mortuus est; 6 30 alius ferocitatem indomabilis tauri obtinens jam invenis aratro pralatus, & vos loco mortui bovis me vetulam ac debilem ovem cum indomito tauro conjungere vultus? Qua dico, satis intelligitis, & ea re quid cui velitis associare vellem consideraretu, considerantes ab incapto disisteretis. Quod si non desistitis, en pradico vobis quia me, de quo lanam & lac verbs Dei, & agnos in servitium ejus, nonnulli possent habere (extra quam modo putetis) regia feritas diversis à se fatigatum injurijs opprimet, & gaudium, quod nunc de me quasi pro relevationis vestra spe vos tenet multos (cum nil consueti consilij aut sperati auxilij per me habere potuerint) versum in mastitiam dolentes efficiet. Eog, proficietis vt Ecclesiam quam relevare à viduitate, tantopere satagitis, relabi in viduitatem, etiam 40 vivente pastore suo, quod peius est, quandog, cernatis. Et hac mala, quibus imputabuntur, nisi vobis qui tam inconsiderate Regis feritatem & meam imbecillitasem conjunxistis? Cum igitur, me oppresso, nullus ex vobis fuerit, qui ei in aliquo audeat obviare, vos quog, proculdubio pro libitu suo non dubitabit vndig, conculeare. Hæc dicens, ac, erumpentibus lachrymis, dolorem cordis simulare non valens, ad hospitium suum, dimissa curia, vadit. Acta sunt hac anno incarnationis Dominica millesimo nonagesimo tertio, Pridie nonas Martij, prima Dominica quadragelima. Præcepit itaque Rex, vt fine dilatione, ac diminutione investiretur de omnibus ad Archiepiscopatum pertinentibus intus & extrà, atque at civitas Cantuaria quam LANFRANEVS suo tempore in be- 50 neficio à Rege tenebat, & Abathia Sancti A L B A N I quam non folum L A N-FRANCY's sed & antecessores ejus habuisse noscuntur in Alodium Ecclesiæ Christi Cantuariensis pro Redemptione animæ suæ, perpetuo jure, tranlirent.

AN-

A N'S E L M V S autem post hæc in villis ad Archiepiscopatum pertinentibus wittieis ex præcepto Regis morabatur, conversante secum ac victui suo exinde neces- wis II. Rex.

faria quæq; procurante venerabili G v N D V L P H o Roffensi Episcopo.

Interea missi sunt à Rege nuncij cum literis in Normanniam ad Comitem, ad Pontificem Rotomagensem, ad Monachos Beccenses, quatenus hijs quæ in Anglia de Abbate Beccensi gesta fuerant, singuli quantum sua intererat assen-sum præberent. Sed quid? Plurima in hunc modum acta nihili apud eos profecerunt. Tandem tamen importuna ratione ac rationabili importunitate, Deo disponente, devicti, que de Anselmo cepta erant, perfici concesserunt, & 10 ne onus impositum subtersugeret, ei, per obedientiam, injunxerunt. Vnde & litera à singulis singulæ scriptæ sunt, quæ in vno codemq; concordantes per nuncios Ansbemo & Regi sunt transmissa, de quibus omnibus, vnas huic opulculo inseram quatenus in ipsis & aliarum sensus eluceat. Sint igitur hæ. Frater Gvilleim vs Archiepiscopus suo Domino & amico Anselmo, Dei benedictionem & nostram. De his que de vobis à me Rex questoit, & de quibus ipse mihi scripsistis, sicuti de tanta re decuit hucosque diu multumque pertractavi, & amicorum meorum ac veftros, super boc, consilium quesivi. Qui vering, voluissent, si possibile fuisset, & vestram semper, ve olim, habere prasentiam, & non facere unde offenderent divinam voluntatem. Sed quia ad hoc res venit us 20 vtrumg, impleri nequeat, sicut dignum est, divinam voluntatem nostra praponimus, & nostram voluntatem divina subijcimus, atque ex parte D E I & Sancti PETRI, omniuma, amicorum meorum ac vestrorum qui secundum Deum vos diligunt jubeo, vt pastoralem curam Cantuariensis Ecclesia & Ecclesiastico more benedictionem Episcopalem suscipiatis, oviumg, vestrarum vobis, vt credimus, divinitus commissarum saluti deinceps invigiletis. Valete, Viscera mea:

Ista litera cum alijs Anselmo directis priùs ipsi quam Regi sua sunt allata. Inter hac, juxta quod Anselmo pradixerat, Rex ab infirmitate convaluit. Mox igitur cuncta qua infirmus statuerat bona, dissolvit, & irrita esse pracepit. Captivi nempe, qui nondum suerant dimissi, iussit vt artiùs solito custodirentur, dimissi, si capi possent, recluderentur; antiqua iamq; donata debita in integrum exigerentur; placita & ossensiones in pristinum statum revocarentur; illorumq; judicio, qui justitiam subvertere magis quam tueri defendereve curabant, tractarentur & examinarentur, ad miserorum visque oppressionem & pecunia direptionem potius quam ad alicujus peccati correctionem. Orta est ergo tam vasta miseria miseraq; vastatio, per totum regnum, vt qui illius recordatur, parem se ci ante hanc vidisse in Anglia, sicut assimo, non recordetur. Siquidem omne malum quod Rex secerat, priusquam sucrat insirmatus, bonum visu est, comparatione malorum qua fecit visi est sanitati redonatus. Qua siqui scire velint de quo sonte manaverint, ex eo perpendere possunt quod isse pradicto Rossensi Episcopo, cum illum, recuperata sanitate samiliari assau moneret, vt se amplius circumspecte secundum Deum in omnibus haberet, respondit, scias, s Episcope, quod per Santsum vultum de L v e a, nunquam me Deus bonum habebit pro malo quod mibi intulerit. Hac de Rege

bus haberet, respondit, Scias, ô Épiscope, quod per Sanctum vultum de L v c a, nunquam me Deus bonum habebit pro malo quod mihi intulerit. Hæc de Rege ad præsens succincte memorasse sufficiat, jamq; ad destinatum narrandi ordinem sermo recurrat. Cum igitur Anselmys, decundum quod præsibavimus literas, à Normannia destinatas suscepsset, & Rex de Dofris à colloquio Roberti Comitis Flandria Rovecessram, voi tunc ipse Anselmys erat, venisset, in secretum locum Anselmys Regem tulit, eumq; talitèr allocutus est. In viroque dubius pendet adhuc, domine mi Rex, animus meus, virum videlicet adquiescam pontificatum suscipere, annon. Verum si me ad susceptionem illius ratio perduxerit, volo brevi prenoscas quid velim mihi facias. Volo equidem vi omnes terras, quas Ecclesia Cantuariensis, ad quam regendam electus sum, tempore beata memoria Lange an classes suscipsopi tenebat, sine omni placito de

controversia ipsi Ecclesia restituas, & de alijs terris quas eadem Ecclesia ante suum D 2 WILLIEL.

tempus habebat, sed perditas nondum recuperanit, mihi rectitudinem judicium consentias. Ad hac volo vt in ijs qua ad Deum & Christianitatem pertinent, te meo pre cateris consilio credas, ac sicut ego te volo terrenum habere dominum & desensorem, ita & tu me spiritualem habeas patrem & anima tua provisorem. De Romano quoque Pontisice Vrbano quem pro Apostolico hucusque non recepisti, & ego jam recepi atque recipio, eig. debitam obedientiam & subjectionem exhibere volo, cautum te facio ne quod scandalum inde oriatur insuturo. De his quaso tua voluntatis sententiam edicio, vt ea cognita certior siam quo me vertam. Rex itaque, vocato ad se WILLLIELMO Dunelmensi Episcopo, & ROBERTO Comite de Mellento, justit vt eis præsentibus, quæ dixerat, iteraret. Fecit imperata, & Rex sibi per Consilium ita respondit. Terras de quibus Ecclesia saista quidem sucrat sub LANFRANCO omnes eo, quo tunc erant, tibi modo restinam, sed de illis quas sub ipso non babebat, in prasenti nullam tecum conventionem instituo. Veruntamen, de his & aligs, credam tibi sicut debebo. Finierat Rex in istis & ab invicem discesserunt.

Deinde, paucis diebus interpositis, Rex ipse consensum quem à Normannis fuper Anselmo, juxta quod præfati sumus, expetierat, per epistolas accepit. Et veniens in villam, suam quæ Windlesora vocatur, Anselmvm per se suosq; convenit, quatenus & secundum totius regni de eo factam electionem Pontifex fieri vitrà non negaret, & terras Ecclesiæ quas ipse Rex, defuncto 20 LANFRANCO, suis dederat pro statuto servitio, illis ipsis hæreditario jure tenendas, causa sui amoris, condonaret. Sed Anselmvs nolens Ecclesiam, quam necdum re aliqua investierat, expoliare, terras, vt petebatur, nullo voluit pacto concedere, & ob hoc, orto inter eum & Regem discidio, quod primum quoque de pontificatu ejus agebatur, indefinitum remansit. Vnde Ans E L-M v s oppido lætatus est, sperans se hac occasione, à prælationis onere, per Dei gratiam, exonerandum. Iam enim cum virga pastorali curam quam super Beccum Abbas susceperat, pro descripta superius absolutione, ipsi Becco restituerat. Et nunc eo quod terras Ecclesiæ injurià dare nolebat, Episcopalis officij onus sese lætus evasisse videbat. Verum cum decurso non exiguo tempore, 30 clamorem omnium, de Ecclesiarum destructione conquerentium, Rex ampliùs ferre nequiret, virum ad se Wintonia, adunato ibi conventu Nobilium, venire fecit; ac multis bonis & Ecclesiæ Dei profuturis promissionibus illectum, primatum Ecclesiæ Anglorum suscipere suasit atque persuasit. Ille igitur more & exemplo prædecessoris sui inductus, pro vsu terræ, Homo Regis sactus est & sicut LANFRANCVS suo tempore suerat, de toto Archiepiscopatu, saisiri juffus eft.

Venit posthæc Cantuariam VII. Kl. Octobris atque immensa Monachorum, Clericorum, totiusq; plebis alacritate susceptus, ad regendam Ecclesiam Dei, locum Pontificis magno deductus honore conscendit. Eodem die venit Can- 40 tuariam à Rege missus quidam nomine RANVLPHVs, regiæ voluntatis maximus executor, qui, spretà consideratione pietatis ac modestiæ, placitum contra eum ipsa die instituit; & ferus ac tumens, tantum Ecclesiæ gaudium conturbare non timuit. Quæ res cunctorum animos grauiter vulnerauit, conquerentium ac nimis indigne ferentium tanto viro tantam injuriam fieri, vt nec primum quidem suæ dignitatis diem permitteretur in pace transigere. Quorum indignationi hoc quoque non parum doloris adjiciebat, quod negotium vnde agebatur ad jura Ecclesiæ pertinebat; nec in aliquo regalis judicij definitionem respiciebat. Igitur eo tempore nimis atroci plagà percussi sunt homines ipsius Ecclesiæ. Vnde Anselm vs vehementissime dolens, sed Re- 50 gi contraire non valens, ex præsentibus sutura conjecit; &, quia multas in pontificatu angustias foret passurus, intellexit atque prædixit. Accedens itaque ad novum sibiq; insolitum genus serviendi Deo, juxta Salomonem, stabat in timore, & præparabat animam suam ad tentationem, sciens omnes

piè volentes in Christo vivere tribulationem necessario pati oportere. Willie. Instante verò tempore sue consecrationis, venit ex more THOMAS Ar- MVS 11. Rex. chiepiscopus Eboracensis, & omnes Episcopi Anglia, Cantuariam, eumq, debità veneratione ibi Pontificem consecravere pridie nonas Decembris. Duo tamen Episcopi Wigornensis videlicet & Exoniensis, infirmitate detenti, huic consecrationi interesse non valuerunt. Sed nuncijs apicibusq; directis, absentiam suam Coëpiscoporum suorum præsentiæ hac in causa præsentem & consentaneam fore denunciaverunt. Verum cum ante ordinandi Pontificis examinationem WALCHELINVS Wentames Episcopus, rogatu MAVRICII Episcopi Lan-10 doniensis cujus hoc officium est, Ecclesiastico more electionem scriptum legeret, mox in primo versu T H o M A S Eboracensis graviter offensus cam non jure factam conquestus est. Nam cum diceretur, Fratres & Coepiscopi mei, vefire fraternitati est cognitum, quantum temporis est ex quo, accidentibus varijs eventibus, hac Dorobernensis Ecclesia totius Britanniæ metropolitana suo sit viduata pastore, subintulit, dicens, Totius Britanniæ metropolitana? Si totius Britanniæ metropolitana, Ecclesia Eboracensis qua metropolitana esse scitur, metropolitana non eft. Et quidem Ecclesiam Cantuariensem primatem totius Britanniæ effe scimus, won metropolitanam. Quod auditum ratione subnixum esse, quod dicebat intellectum est. Tunc statim Scriptura ipsa mutata est & pro To-20 tius Britanniæ metropolitana, Totius Britanniæ primas scriptum est, & omnis controversia conquievit. Itaque sacravit eum vt totius Britannia primatem. Cum igitur inter facrandum, pro ritu Ecclesiæ, textus Euangelij super eum ab Episcopis apertus, tentus, &, peracta consecratione, fuisset inspectus, hæc in summitate paginæ sententia reperta est, Vocanit multos, & misit servum suum bora cana dicere invitatis ve venirent, quia jam parata sunt omnia; & ceperunt simul omnes excusare. Deinde jam consummato ordinationis suz die octavo, Cantuariam egrediens, ad curiam Regis pro imminente nativitate Domini vadit. Quo perveniens, hilariter à Rege totaq; regni Nobilitate suscipitur.

Ea tempestate, Rex Normanniam fratri suo Roberto, toto conamine, 30 auferre laborans multam & immensam vndecunque collectam pecuniam in hoc expendebat, adeò ve nonnullas etiam difficultates pateretur, quas regiam pati excellentiam indecens videbatur. Suasus igitur ab amicis suis novus Pontifex, quingentas argenti libras Regi obtulit, sperans, & pollicentibus credens sese pro hoc ejus deinceps gratiam firmiter adepturum, & quæ Dei sunt intendere volentem fautorem in cunctis habiturum, necne rebus Ecclesiasticis intus & extrà paceni tuitionemq; illius contra omnes æmulos adquiliturum. Rex ergò tali oblatione audità, bene rem quidem laudando respondit; sed quidam malignæ mentis homines Regem, vt fieri solet, ad hoc perduxerunt quatenus

oblatam pecuniam spernendo recipere non adquiesceret.

Tu, inquiunt, eum pra cateris Anglia Principibus honorasti, ditasti, exaltasti; & nunc cum tuâ necesitate consideratà duo millia, vel certe, vt levisime dicatur, mille libras pro agendis munificentia tua gratijs tibi dare deberet quingentas (proh pudor!) offert. Sed paululum sustine, facieng, tuam super eo commuta, & videbis quod consueto aliorum ductus terrore, ovans, ad tuam benignitatem recuperandam, quingentis quas offert totidem libras adjeiet. Siquidem hunc ipse Rex morem erga cunctos quibus dominatur, habebat, ve quum quis corum aliquid ei pecuniarum, etiam solius gratiæ obtentu, offerebat, oblatum, nisi quantitas rei voto illius concurreret, sperneret. Nec offerentem in suam vlterius amicitiam admittebat, si ad determinationem suam oblatum munus non augeret. Opi-50 nati sunt ergo illi maligni A N S E L M V M quoque hoc more terrendum, atque ad explendam Regis voluntatem, aucta pecunia illicò promovendum. Verum mentita est iniquitas fibi. Itaque mandatur illi, Regem oblatam pecuniam refutare; & miratus est. Aditoq, Rege, sciscitatus est vtrum ab eo tale mandatum procellerit, annon. Audit verè processisse, & statim postulans ait, Ne mi Domine,

Witter .. Domine, precor hoc facias ve quod in prasentiarum offero suscipere abnuas. Li-MV s 11. Rex. cet enim primum sit, non tamen extremum Archiepiscopi tui donum erit. Et fateor, villius tibi est, & honestius à me panca cum amica libertate, & Jape suscipere quam violentà exactione mihi multa simul sub servili conditione auferre. Amica nempe libertate me, & omnia mea ad viilitatem tuam habere poteris, fervili autem conditione nec me nec mea habebis. Ad quæ, iratus Rex, Sint, inquit, cum jurgio tua tibi, sufficient mea mibi. Vade. Surrexit ergo & exijt, reputans apud se, forte non sine sui præmonitione, primo ad sedem suam introitus Dei, Evangelium lectum fuisse, Nemo potest duobus Dominis servire. Et alacrior in seipsum reversus. Benedictus sit, ait, omnipotens Deus, qui me suà misericordià immunem servavit ab omni infamia. Si enim hac qua obtuli Rex 10 gratiose suscepisset, profecto à malignis hominibus, qui exundant, jam ante pro Episcopatu promissa, & nunc sub callida oblatione reddita fuisset putatum. Sed modo quid agam? Prasignatum viig, munus pro redemptione anima sua pauperibus Christi dabo, non illi; & quo ei suam gratim infundat meg, ab omni malo defendat, devotus orabo. Quæsità dehinc per internuntios, sed quia pecuniam duplicare, noluit, minime adquisita gratia ejus, à curia, festivitate finita, recessit, sollicitius agens, oblato munere, vt proposuerat, Christi pauperes re-

Veniens autem in villam suam, quæ Herga vocatur, dedicavit illic Ecclesiam quam LANFRANCVs quidem fabricaverat, sed morte præventus sacrare ne- 20 quiverat. Inter quam dedicationem, venerunt illuc duo Canonici de Sancto P A V L O ab Episcopo Lundonia missi, literas ex parte Episcopi deserentes, in quibus ve ipsam dedicationem, donec simul inde loquerentur, differret, deprecatus est. Dicebat enim ipsam Ecclesiam in sua Parochia esse, & ob hoc licèt in terra Archiepiscopi fuerit, dedicationem illius ad se pertinere. Audiens hoc ANSELMVS, & Antecessorum suorum antiquam consuetudinem sciens, ratus est ab ipso Ministerio pro hominum precibus non cessandum, nec secit. Si quidem mos & consuerudo Archiepiscoporum Cantuariensium ab antiquo fuit & est, vt in terris suis vbicunq; per Angliam sint, nullus Episcoporum præter se jus aliquod habeat, sed humana simul & divina omnia velut in 30 propria Dioccesi in sua dispositione consistant. An selm v s tamen nulli quicquam injuriarum, quasi liberà vtens potestate, facere volens, diligenti postmodum Inquisitione consuctudinis hujus certitudinem studuit investigare; quatenus si eam ratam non fuisse constaret, à modò ab ea temperaret. Supererat adhuc beatæ memoriæ Wolstanvs Episcopus vnus & solus de antiquis Anglorum Patribus, vir in omni religione conspicuus, & antiquarum Anglia consuetudinum scientia apprime eruditus. Hunc Anselmvs de negotio consuluit, & quo simplicem sibi veritatem innotesceret, postulavit. Quo ille suscepto, scripsit illi hæc.

Reverendissimo, ac Beatissimo vita sanctitate & summa sedis dignitate Pralato, Anselmo Archiepiscopo, Wolstanus servorum Dei minimus Wigorniensis Ecclesia Episcopus merito indignus,
orationum obsequia sidelia que caritate servitia. Novit prudentia vestra,
quotidianos labores & oppressiones sancta Ecclesia, malignis eam opprimentibus, & ipsis, quos oportuerat eam tueri, auctoribus existentibus. Ad hos repellendos, & contra tales sanctam Ecclesiam defendere, Sanctitas vestra locata est in summa arce. Ne igitur dubitet; non eam sacularis potentia timor humiliet, non favor inclinet, sed fortiter incipiat, incepta cum Dei adjutorio
persiciat, insurgentibus obsistat, opprimentes reprimat, sanctam Matrem nostram contra tales defendat. De his autem vnde Nobis dignitas vestra seri-

bere & nostra par vitatis Confilium est dignata quarere, quantum recordari Willia. possumus dicere non omittimus. Hanc denig, unde consuluit causam ventilari nunquam audi vimus, quia nullus aliquando extitit qui hanc Cantuariensi Archiepiscopo potestatem adimere Dellet, o ne dedicationem propriarum duntaxat Ecclesiarum publice faceres, defenderes. Extant quippe & in nostra Diocafi altaria, & quadam etiam Ecclefia in bijs scilicet villis quas ST 1-GANDYS vestra Excellencia Pradeceffor, baut tamen jure Ecclefiastica bareditatis sed ex dono possederat sacularis potestatis, ab ipso dedicata. nostris & antecessoris nostri temporibus, Nobis inconsultis, nec anteanec postea inde calumniantibus, vipote banc spiritualem potestatem ejusdem Metropolitani Episcopi effe scientibus. Judicium tamen binc agitatum, aut bocex iure sibi iudicatum aliquando minime audivimus, sed quod in nostra Diocæsi eum fecisse libere agnovimus, in aliorum etiam facere posse credimus. Ecce quantum inde reminisci aut scire potuimus prudentia vestra intimavimus; iam quid fasiendum sit ipsa consideret. Valeat paternitas vestra & oret pro Nobis.

Roboratus igitur Anselm vs ex istis, atque ex multis aliorum quos longum est enumerare testimonijs; Secure deinceps suorum morem Antecessorum emulabatur, non solum Ecclesias, inconsultis Episcopis, sacrans, sed &

quæq; divina officia in cunctis terris suis per se suosve dispensans.

Evolutis de hinc aliquantis diebus; ex præcepto Regis, omnes fere Epi-scopi, vna cum principibus Anglia ad Ballinges convenerunt, ipsum Re-gem in Normanniam transfretaturum sua benedictione & concursu prosecuti. Venit & Pater Anselm vs, suis quam maxime orationibus per marina pericula Regem protegendo ducturus. Morati verò sunt ibi Rex & Principes plus vno mense, vento transitum Regi prohibente. In qua mora Anselm 30 sacravit in Ecclesia sanctæ Dei genitricis Man i a quæ est in ipso Castello, Robertvu ad regimen Ecclesia Lincolniensis, ministrantibus sibi in hoc officio septem de suffraganeis Episcopis suis. De qua tamen consecratione quidam de Episcopis atq; Principibus conati sunt contra Anselmv n scandalum movere, intendentes ad hoc vt eundem Episcopum absolute absq; debita professione consecraret. Quod nullo jure fulti ea solummodo re sunt aggressi; quia putabant se animo Regis aliquid ex conturbatione Anselmi, vnde lætaretur inferre, scientes eum pro suprascripta causa adversus ipsum non parum elle turbatum. Sed Anselm vs ex his nil rancoris mente concipiens, placido vultu nulla ratione affensum eis præbere, nec Episcopum, nisi primo 40 susceptà professione ab eo de subjectione & obedientia sua, sacrare voluit. Rex quoque, vbi quid Episcopi moliebantur audivit, asseruit se nullo pacto consen-surum vt pro inimicitia quam contra Archiepiscopum habebat, Matri suz Ecclesiæ Cantuariensi de sua dignitate quid quivis detraheret.

Eo tempore Curialis iuventus forme tota crines suos invencularum more nutriebat; & cotidie pexa, ac irreligiosis nutibus circumspectans, delicatis vestigijs, tenero incessu, obambulare solita erat. De quibus cum in capite jejunij sermonem in populo ad Missam suam & ad Cineres confluente, idem Pater habuisset; copiosam turbam ex illis in poenitentiam egit, &, attonsis crinibus, in virilem formam redegit. Illos autem quos ab hac ignominia revo-50 care nequivit, à Cinerum susceptione, & à suæ absolutionis benedictione suspendit. Erat autem in hijs & hujusmodi prudenter ac libere agens. Necne solius Iustitiæ respectum præ oculis in omnibus habens, qualiter ad Dei ser-

vitium justitiamq; colendam Regem provocaret studiosius intendit.

Die igitur quadam ad eum ex more ivit, & juxta illum sedens, eum his ver-

WILLIEL.

bis alloqui capit. Mare te, Domine mi Rex transiturum & Normanniam tua ditioni subjugaturum disposuisti. Verum, quo hac & alia qua desideras tibi prospere cedant; obsecro primum ser opem & consilium qualiter in hoc regno tuo Christianitas qua jam sere tota in multu perit in statum suum redigi posit. Respondit. Quam opem, quod consilium ? lube, ait, si places Concilia ex antiquo viu renovari, qua perperam acta funt in medium revocari, revocata examinari, examinata redargui, redarguta sedari. Generale nempe conciliam Episcoporum ex quo Rex factus fuisti non fuit in Anglia celebratum, nec retroactis pluribus annis. Quapropter multa crimina eruperunt , & nullo qui ea recideret existente in nimium robur per parvam consueindinem excreverunt. At ille. Cum, inquit, mibi 10 visum fuerit de his agam, non ad tuam sed ad meam voluntatem. Sed in hoc aliud tempus expendetur, & adjacit subsannans. Tu vere in Concilio unde loquereris ? Tunc ille. Nefandissimum Sodomæ scelus (ut illicita consanguineorum conubia, & alia multa rerum detestandarum facinorosa negotia taceam) scelus inquam Sodomæ noviser in hac terra divulgatum jam plurimum pullulavit, multofg, sua immanitate fædavit. Cui fateor nisi districtius à te prodiens sententia Indicu, & Ecclesiastica vigor discipline celerius obviet, tota terra non multo post Sodoma fiet. Sed conemur und queso, tu regia potestate & ego Pontificali anthoritate quantus tale quid inde statuatur, quod cum per totum fuerit regnum divulgatum, solo etiam auditu quicung, illius fautor est, paveat & deprimatur. Non 20 sederunt hæc animo principis, & paucis ita respondit. Et in hac re quid fieret pro te? Si non, inquit Anselmos, pro me, spero sieret pro Deo, & te. Sufficit, dixit, nolo inde vetra loquaris. Tacuit ille, sed mox verba sua vertit ad alia dicens. Est & aliud cui tam industriam intendere vellem & intendendo confily tui manum extendere. Abbatia quamplures sunt in hac terra suis Pastoribus destituta. Quamobrem Monachi, relicto ordine suo, per luxus saculi vadunt & sine confessione de hac vita exeunt. Vnde consulo, precor, moneo, quatenus tanta re diligenter inspecta, secundum voluntatem Dei, Abbates illis instituas, ne in destructione Monasteriorum & perditione Monachorum tibi, quod absit, damnationem adquiras. Non potuit amplius spiritum suum Rex cohibere, sed oppidò 30 turbatus, cum iracundia dixit. Quid ad te? Nunquid Abbatia non sunt mea? Hem, su quod vis agis de villis tais, & ego non agam quod volo de Abbatis meis? Ait. Tue quidem sunt ve illes quest Advocatus defendes atg, custodies, non tue autem vt invadas aut devastes. Dei scimus eas esse, vt sui Ministri inde vivant, non que expeditiones & bella tua inde fiant. Denig, villas & quam plures redditus habes unde pleniter administrare tua potes. Ecclesijs si placet sua dimitte. Pro certo, inquit, noveru mihi valde contraria esse que dicis. Nec enim antecesfor tuns auderet vllatenus Patri meo talia dicere ; & nibil faciam pro te. Intellexit ergo Anselmvs se verba in ventum proferre, & surgens abijt.

Reputans autem in hujusmodi responsis, non nihil pristinam iram operari, & considerans offenso Principis animo nequaquam posse pacem rebus dari; quo & rebus consuleret & liberius, favente sibi regali providentià, Deo sructificaret, humili per Episcopos prece Regem deprecatus est; vt in amicitiam sui sese gratis admitteret. Quod si (ait) facere non vult, cur nolis edicat, & si offendi, satisfacere paratus sum. Relata sunt ista ad Regem, & respondit. De nulla re illum inculpo, nec tamen ei gratiam meam, quia non audio quare, indulgere volo. Quod cum Episcopi viro retulissent, percunctatus est quidnam illud esset quod, quia non audiebat, preces suas exaudire nolebat. Mysterium hoc, inquiunt, planum est. Nam si pacem ejus vis babere, necessario te oportet ei de so pecunia tua copiose prabere. Iam nuper obtulisti ei quingentas libras, sed quoniam parum sibi visum est, noluit illas recipere. Nunc si vis nostro consilio credere, &, quod in simili negotio facimus, tu quog, facere, suademus, ipsas ei quingentas libras ad prasens da, & tantundem pecunia quam ab hominibus tuis accipies illi promit-

10,

gitatus

te, & confidimus quod & tibi amicitiam suam restituet, & tuam vit voles pacem Willist. habere permittat. Aliam, qua exeas, viam non videmus, nec Nos pari angu- MYS 11. Kex. fira clausi aliam exeundi habemus. At ille continuò intelligens quid consilij hujus effectus prætenderet, ait, Absit hie exitus à me. Nam cum ipse mihi juxta quod dicitis, nullam alicujus offensa calumniam imponat, & tamen tantum iratus est mihi ve non nisi mille libris argenti pacari queat : forte si nunc novus Episcopus hac eum donatione pacarem, ex ipso vsu alia vice similiter irasceretur, ve pari voto pacaretur. Amplius; Homines mei post obitum venerabilis memoria LANFRANCI Antecessoris mei, depredati sunt & spoliati, & ego cum hucusa, no nil eu unde revestiri possint contulerim, jam eos nudos spoliarem, immò spoliatos exteriarem? Absit. Nihilo quog, minus hoc absit à Me, amorem Domini mei satto ostendere venalem esse. Fidem ei debeo & honorem, & ego illi hoc dedecus sa verem, scilicet gratiam suam quasi Equum vel Asinum vilibus nummulis eme-rem ? Emptum denis, amorem ejus vitis, tanti pendere postea quantum precium pro co datum estimarem. Sed longe sit à Me sublimitatem tanta rei bumili precio comparare. Magis autem satagite quo gratis & honeste me sicut Archiepiscopum Cantuariensem & Patrem suum spiritualem diligat, & ego ex mea parté dabo operam vt me, & mea ad servitium & voluntatem ejus juxta quod debebo exhibeam. Dixerunt, Scimus quod saltem oblatas ei quingentas libras non ne-20 gabis. Respondit. Nec ipsas viig illi amplius dabo, quia cum eas sibi offerrem suscipere noluit, & jam plurimam partem earum ut promisi pauperibus dedi. Nunciata sunt ista Regi, & justit hæc ei contra referti. Heri magno, & hodie illum majori odio habeo, & sciat revera quod cras & deinceps acriori & acerbiori odio semper habebo. Pro Patre verò vel Archiepiscopo nequaquam illum vitrà tenebo, sed benedictiones & orationes ejus execrans penitus respuo. Eat quo vult, nec me transfretaturum pro danda benedictione diutius expectes. Festinantius igitur à Curia discessimus, & ipsum voluntati sux reliquimus. Et ipse quidem in Normanniam transijt, expensaq; immensa pecunia eam sibi nullatenus subigere poruit. Infecto itaq; Negocio in Angliam reversus est.

Quem consistentem in quadam villa que tribus Miliarijs à Sceffesberia distans Ilingheham vocatur Anselmvs adijt, eig; suam voluntatem in hoc esse innotuit, vt Romanum Pontificem pro pallij sui petitione adiret. Ad quod Rex. A quo inquit Papa illud requirere cupis ? Erant quippe, illo tempore, duo ve in Anglia ferebatur qui dicebantur Romani Pontifices à se invicem discordantes, & Ecclesiam Dei inter se divisam post se trahentes. V R B Aw v s videlicet qui , primo vocatus O D o, fuerat Episcopus Ostiensis, & C L E-MENS, qui WIBERT V sappellatus fuerat, Archiepiscopus Ravennas. Que res vt de alijs mundi partibus sileam, per plures annos Ecclesiam Anglia in tantum occupavit, vt ex quo veneranda memoria G & E G o & I v s qui antea 40 vocabatur HILDEBRANDVS, defunctus fuit; nulli, loco Papæ, víque ad hoc tempus subdi vel obedire voluit. Sed V R B A N o jamdudum pro Vicario beati PETRI ab Italia Galliag, recepto; ANSELMVS etiam, vtpote Abbas de Normannia, eum pro Papa receperat, & sicut vir nominatissimus, necnon anthoritate plenus ejus literas susceperat, eique velut summo sancta Ecclesia Pastori suas direxerat. Requisitus ergo à Rege à quo Papa vsum pallij perere voluisset, respondit, Ab V R B A N o. Quo Rex audito, dixit illum pro Apostolico se nondum accepisse, nec suz vel paternæ consuetudinis eatenus extitiffe, ve præter suam licentiam aut electionem aliquis in regno Anglia Paparti nominarer, & quicunq; fibi hujus dignitate potestatem vellet præripere; vnum 50 foret ac si Coronam suam sibi conaretur auferre. Ad que Anseumes admirans, in medium protulit quod supra retulimus, se videlicet antequam Episcopus fieri consentiret ei apud Rovecestram dixisse, quod ipse Abbas Beccensis existens V R B A N V M pro Papa susceperit, nec ab illius obedientia & subjectione quoquo modo discedere voluerit. Quibus ille auditis, irz stimulis exa-

WILLIED gitatus protestatus est illum nequaquam sidem quam sibi debebat simul & Apostolicæ sedis obedientiam, contra suam voluntatem, poste servare. A n s E Lm v s igitur, salvà ratione sua, quam de subjectione & obedientia Romana Ecclesiæ in medium tulerat, petivit inducias ad istius rei examinationem quatenus Episcopis, Abbatibus, cunctisq, regni Principibus vnà coëuntibus communi assensu definiretur, vtrum salva reverentia & obedientia sedis Apostolica posset fidem terreno Regi servare, annon. Quod si probatum, inquit, suerit, verumque fieri minimè posse, fateor malo terram tuam, donec Apostolicum suscipias, exeundo devitare, quam beati Petri ejusq; Vicarij obedientiam vel ad horam abnegare. Dantur ergo induciæ, atque ex regia sanctione ferme totius 10 Regni Nobilitas quinto Id. Martij pro ventilatione istius cause in vnum apud

Rochingheham coit.

Fit itaque Conventus omnium, Dominico die, in Ecclesia que est in ipso Castro sita ab hora prima, Rege & suis secretius in Anselm v m consilia sua studiose texentibus. A N S E L M V s autem Episcopis, Abbatibus & Principibus ad se à regio secreto vocatis, cos & assistentem Monachorum, Clericorum, "Laicorum numerofam multitudinem hac voce alloquitur. Fratres mei filij " Ecclesiæ Dei, omnes dico qui hic congregati estis in nomine Domini, pre-" cor intendite, & cause propter quam ventilandam adunati estis, pro viri-" bus opem vestri consilij serte. Quæ autem ipsa causa sit brevi qui nondum 20 pleniter audistis, si placet, audite. Verba quædam orta sunt inter Domi-" num nostrum Regem & Me, quæ quandam videntur dissensionem genera-"re. Nam cum nuper licentiam adeundi V R B A N V M sedis Apostolicæ præ-" fulem juxta morem Antecessorum meorum pro pallij mei adeptione ab eo postulassem, dixit se Va B A N V M ipsum pro Papa necdum suscepisse, & " ideo nolle me ad eum illius rei gratia properare. Quinetiam ait, si cundem "VRBANY M aut quemlibet alium fine mea electione, & auctoritate in regno meo pro Papa suscipis, aut susceptum tenes; contra sidem quam mihi " debes facis, nec in hoc me minus offendis, quam si Coronam meam mihi f tollere conareris. Vnde scias in regno meo nullum te participium habitu- 30 rum, si non apertis assertionibus probavero te omnis obedientiz subjectionem V & B A N o de quo agitur, pro voto meo, negaturum. Quod ego au-'s diens, admiratus sum. Siquidem, Abbas eram, vt nostis, in alio regno, per " misericordiam Dei conversatus ad omnes sine querela. Nulla verò spe vel desiderio Pontificatus, sed quibusdam rationabilibus causis quas nullatenus omittere poteram, in hanc terram sum venire coactus. Ipso autem Rege infirmato, omnes qui tunc aderatis ei vt Matri suz & vestræ scilicet Eccles six Cantuariensi per institutionem Pontificis ante mortem suam consuleret, pro voto consuluistis. Quid dicam? Suscepto consilio, placuit illi & vobis in hoc opus eligere me. Objeci plurima, subducere me Præsulatui gestiens, 40 nec adquievistis. Professus sum inter alia me hunc de quo nunc querela ista conserieur V R B A N V M pro Apostolico suscepisse, Meg, ab ejus subjectione quoad viveret vel ad horam discedere nolle; & qui ad hoc tunc temporis mihi contradiceret nemo fuit. Sed quid? Rapuistis me & coegistis onus omnium suscipere qui corporis imbecillitate defessus meipsum vix poteram 's ferre. In quo facto putabatis forsan mihi ad votum servire. Sed quantum 's illud desideraverim, quam gratum habuerim, quantum in illo delectatus sim, dicere in præsenti quidem, cum nihil prosit, supervacuum æstimo. Verum ne quis in hac re conscientiam meam nesciens scandalizetur in me : fateor everum dico quia salvà reverentià voluntatis Dei maluissem illa die si optio 50 s mihi daretur in ardentem rogum comburendus præcipitari, quam Archiepi-" scopatus dignitate sublimari. Attamen videns importunam voluntatem vestram, "credidi Me vobis & suscepi onus quod imposuistis, confisus spe auxilij vestri " quod polliciti estis. Nune ergo, ecce tempus adest quo sese causa obtulit, vt

" onus meum confilij vestri manu levetis. Pro cujus consilij adeptione petivi wrt tret" inducias ab co die quo mihi præsata verba dicta sunt, in hunc diem quate-" nus in vnum conveniretis, communi confilio investigaretis, vtrumnam possim " salva sidelitate Regis, servare obedientiam Apostolica Sedis. Petivi inquami " inducias, & accepi, & ecce gratia Dei adellis. Omnes itaque, sed vos præ-"cipue Fratres & Coepiscopi mei, precor & moneo, quatenus istis diligenter " inspectis studiosius, sient vos decer, quo inniti queam mihi consilium detis, "Ita ve, & contra obedientiam Papz nihil agam, & fidem quam Domino "Regi debeo non offendam. Grave fiquidem mihi est Vicarium beati Petat 10 " contemnendo abnegare : Grave, fidem quam Regi me secundum Deum ser-" vaturum promisi violare: Grave nihilominus quod dicitur, impossibile mihi " mihi fore vnum horum, non violato altero, custodire. Ad hac Episcopi responderunt. Consilium quod à Nobis petis, penes te est ; quem prudentem in Des ac bonitatis amatorem esse cognoscimus, & ob toc in sam profunda re consilio nostro non eges. Verum si, remota omni alia conditione, simpliciter ad voluntatem Domini nostri Regu consily tui summam transferre velles, prompta tibi voluntate, ve nobu ipsis, consuleremus. Attamen, si jubes, verba tua ipsi Domino nostro referemus, & cum audierimus quid inde sentiat, dicemus tibi. Annuit ipse; & fecerunt ve dixerant. Præcepie itaque Rex ve omnia in crastinum, quia dies 20 Dominica erat, differrentur, & ANSELMVS ad hospitium suum, Curiam manere petiturus, reverteretur. Factum est ita. Et mane, juxta condictum, reverfi sumus. Itaque Anselm vs in medio Procerum & conglobatæ multitu-"dinis sedens, ita orsus est. Si juxta quod à vobis, Domini Fratres, hesterno " no die, confilium de præsenti causa petivi, vel nunc dare velletis, acciperem. At illi. Quod heri respondimus, modo respondemus : scilices, si pure ad voluntatem Domini Regis Confilij tui summam transferre volueris, promptum, & quod in nobis ipsis vitle didicimus, à Nobis consilium certum babebis. Si autem secundum Deum, quod vilatenus voluntati Regis obviare possit, consilium à Nobis expeclas, frustra niteru ; quia in huju/modi nunquam tibi Nos adminiculari vide-30 bis. Quibus dictis, conticuerunt, & capita sua quasi ad ea quæ ipse illaturus erat demiferunt. Tunc Pater Anselnws erectis in altum luminibus vi-"vido vultu, reverenda voce ista locutus est. Cum Nos qui Christiana " plebis Pastores, & vos qui populorum Principes vocamini, consilium mihi "Principi vestro non nisi ad vnius hominis voluntatem dare vultis; Ego ad " fummum Pastorem, & Principem omnium, Ego ad magni contilij angelum " curram & in meo, immò in suo & Ecclesia sua negotio, consilium quod se-" quar ab eo accipiam. Dicit beatiflimo Apostolorum Petao, Tu es Petavs, " & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævale-" bunt adversus eam, & tibi dabo claves regni Cœlorum, & quodcunq; ligaveris " fuper terram erit & in coelis ligatum, & quodcunq; folveris fuper terram erit fo-" lutum & in cœlis. Communiter etiam Apostolis omnibus. Qui vos audit,me au-"dit; & qui vos spernit, me spernit; & qui tangit vos, sicut qui tangit pupillam o-" culi mei. Hæc sicut principaliter beato Petro, & in ipso cæteris Apostolis dicta " accipimus, ita principaliter Vicario beati Pera 1, & per ipfum cæteris Episcopis, " qui vices agunt Apostolorum, eadem dicta tenemus; non cuilibet Imperatori, " non alicui Regi, non Duci, non Comiti. In quo tamen terrenis Principibus " subdi ac ministrare debeamus. Docet & instruit idem ipse magni consilij " Angelus, dicens, Reddite que sunt Casaris Casari, & que sunt Dei Deo. Hæc " verba, hæc confilia Dei funt. Hæc approbo, hæc suscipio, hæc nulla ratio-" ne exibo. Quare cuncti noveritis in communi, quod in his quæ Dei sunt "Vicario beati PETRI obedientiam, & in his que terrene Domini mei "Regis dignitati jure competunt & fidele confilium & auxilium pro sensus " mei capacitate impendam. Finierat Pater in istis. Onnes igitur assidentes oppidò turbati, cum festinatione & magno tumultu surrexerunt, turbationem

Mys II. Rez.

WILLIEL- suam confusis vocibus exprimentes, vt eos illum esse reum mortis vnà clamare putares. Conversiq; ad illum, cum jurgio, Scias, inquiunt, Nos bac verba tua minime Domino nostro tua vice portaturos. Quibus dictis ad Regem reversi sunt. Quia ergo nemo cui verba sua Regi deferenda tuto committeret cum ANSELMO remansit, ipsemet ad Regem ingrediens, que dixerat, viva voce innotuit, illicoq; reversus est. Ad quæ Rex vehementer iratus, cum Episcopis atque Principibus, intentissime quærere cepit, quid dictis ejus objicere posser, nec invenit. Scandalizati ergo inter se, abinvicem sunt in partes divisi, & hsc duo, ibi tres, illic quatuor in vnum confiliabantur, studiosissime disquirentes, si quo modo possent aliquod responsum contra hæc componere, quod & regiam animolitatem deliniret, & prælibatas sententias Dei adversa fronte non 10 impugnaret. Solus inter hæc Anselmys sedebat tantum innocentia cordis sui, & in misericordia Domini Dei fiduciam habens. Adversarijs verò ejus conciliabula sua in longum protelantibus, ipse ad parietem se reclinans leni somno quiescebat. Factà itaque longà morà redeunt Epscopi cum nonnullis Principibus à Rege, hæc viro dicentes. Vult Dominus noster Rex omissis alijs verbis à te sub celeritate sententiam audire, De his videlicet qua inter illum & te dicta fuerunt apud Ilingheham, unde petisti inducias in hunc diem respondends. Res nota est, & exposizione non indiget. Veruntamen noveris totum regnum conqueri adversum te quod nostro communi Domino conaris decus Imperij sui, Coronam auferre. Quicunque enim Regia dignitatis ei consuetudines tollit, Coronam 20 smul & Regnum tollit. V num quippe sine alio decenter haberi non posse probamus. Sed re cogita, rogamus te, & VRBANI illius qui offenso Domino Rege nil tibi prodesse, nec ipso pacato tibi quicquam valet obesse, obedientiam abijce, subjectionis jugum excute, & liber, vt Archiepiscopum Cantuariensem decet in cunctis actibus tuis voluntatem Domini Regis, & justionem expecta : necne, quod secus egisti culpam agnosce, ac vt tibi ignoscat voto illius in omni quod a te inde petierit sapientis more concurre, quatenus inimici tui qui casibus tuis nunc insultant, visa dignitatis tua sublevatione erubescant. Hae, inquam hac rogamus, hac consulimus, hac tibi tuisque necessaria esse dicimus, & confirmamus. Respon-"dit. Quæ dicitis audio, sed, vt ad alia taceam, abnegare obedientiam 30 "Domini Papæ nullaterius volo. Iam dies declinat in vesperam. Dif-" feratur si placet; in crastinum causa ista quo tractans mecum, respondeam " quod Deus inspirare dignabitur. Suspicati ergo illum, aut quid diceret vltrà nescire, aut metu addictum jam statim cœpto desistere, reversi ad Regem persuascrunt inducias nullà ratione dandas, sed causà recenti examinatione disculsa. supremam, li suis adquiescere consilijs nollet, in eum mox Iudicij sententiam invehi juberet. Erat autem quasi primus & Prolocutor Regis in hoc negotio WILLELM VS supra nominatus Dunelmensis Episcopus, homo lingua volubilitate facetus, quam pura sapientia præditus. Hujus quoque discidij quod inter Regem & Anselmum versabatur, erat Auctor gravis, & Incentor, Regiq; spoponderat 40 se facturum, vt Anselmvs aut Romani Pontificis funditus obedientiam abnegaret, aut Archiepiscopatui, reddito baculo & annulo, abrenunciaret. Quà sponsione fretus Rcx, applaudebat sibi, sperans illum vel, abjurato Apostolico, infamem remanere in regno suo, vel eodem retento, rationabiliter extorrem sieri à regno suo. Et ista quidem volebar propterea quod omnem auctoritatem exercendæ Christianitatis illi adimere cupiebat. Nec enim regià dignitate integrè se potitum suspicabatur, quamdiù aliquis in tota terra, vel etiam secundum Deum, nili per eum quicquam habere (nota dico) vel posse dicebatur. Quam cordis illius voluntatem Dunelmensis intelligens, omni ingenio satagebat, si quo modo Anselmvm calumniosis objectionibus fatigatum regno eliminaret, ra- 50 tus vt dicebatur, ipse discedente, se Archiepiscopatus solio sublimandum. Cum igitur Regi permanisset quæsitus inducias Ansulmo non esse dandas, comitatus quam pluribas qui verba sua suo sulcirent testimonio, ad virum in-

grediens, ait. Audi quarimoniam Regis contra te. Dicit quod quantum tua Wittiet interest, eum sua dignitate spoliasti, dum ODONEM Episcopum Ostiensem sine uvs II. Rez. sui auctoritate pracepti Papam in sua Anglia facis, & sic spoliatum petis tibi inducias dare quo posis candem spoliationem tuis adinventionibus justam esse demonstrare. Revesti eum primo si placet debità Imperij sui dignitate, & tunc demum de inducijs age. Alioquin noveris illum sibi ipsi odium Dei omnipotentis imprecari, Nosá, fideles ejus imprecationi ipsius conniventes acclamare, si vel ad horam inducias dederit, quas tibi in crastinum dari precaris. Quare jam nunc è vestigio ad Domini nostri dicta responde, aut sententiam tua vindicem prasum-10 ptionis dubio procul in prasenti experiere. Nec jocum existimes esse quod agitur, immo in istis magni doloris stimulis vrgemur. Nec mirum. Quod enim Dominus tuus & noster in omni dominatione sua pracipuum habebat, & quo eum cunctis Regibus prastare certum erat, hoc ei quantum in te est inique tollis, tollens sidem cum sacramento quod ei seceras polluis, & omnes amicos ejus magna in hoc consusione involuis. Audiens hæc Ansbunys patienter sustinuit, moxís ad tantæ calumniæ nesas ita brevi respondit. Qui propterea quod venerabilis sancta Romanæ Ecclesia summi Pontificis obedientiam abnegare nolo vult probare me sidem
& sacramentum violare quod terreno Regi debeo, assi, & in nomine Dominis
me paratum inveniet ei sicut debeo & voti debeo respondere. Quibus auditis, 20 aspicientes sese ad invicem, nec invenientes quid ad ista referrent, ad Dominum suum reversi sunt. Protinus enim intellexerunt quod prius non animadverterunt, nec ipsum advertere posse putaverunt, videlicet Archiepiscopum Cantuariensem à nullo hominum, nisi à solo Papa, judicari posse vel damnari, nec ab aliquo cogi pro quavis calumnia cuiquam, eo excepto, contra suum velle respondere. Ortum interea murmur est totius multitudinis pro injuria tanti viri summissa inter se voce quærentis. Nemo quippe palàm pro eo loqui audebat ob metum Tyranni. Veruntamen Miles vnus de multitudine prodiens viro astitit flexis coram eo genibus dicens. Domine Pater, rogant te per me Supplices fily tui ne turbetur Cor tuum ex ys qua audisti, sed memor esto beati Io b 30 vincentis Diabolum in sterguilinio, & vindicantis A D A M quem ipse vicerat in Paradifo. Quæ verba dum Pater comi vultu accepisser, intellexit animum populi in sua secum sententia esse. Gavisi ergo exinde sumus, & animæquiores effecti, confidentes juxta scripturam vocem populi, vocem esse Dei. Quid agam? Si minas, si opprobria, si contumelias, si mendacia viro objecta singulatim describere voluero, timeo nimius judicari. Quæ tamen omnia pro side-litate Apostolicæ sedis æquanimiter sustinebat, &, juvante Deo, invictà quæq; ratione destruebat, ostendens potius in veritate sese consistere, atq; in cunctis quæ negotij summa respiciebat Deum Auctorem habere. Cum hæc omnia Rex agnovisset vsq; ad divisionem spiritus sui exacerbatus; Episcopis dixit; 40 Quid est hoc? Nonne mihi polliciti estis quod eum omnino ad velle meum tractue. reis, judicaretis, damnaretis? Cui Dunelmensis ita inprimis tepide & silenter per singula loquebatur, vt omnis humanæ prudentiæ inscius & expers putaretur. Et adjecit, Nox est. Iubeatur ad hospitium ire, & Nos, jam plene agnità ratione sua, cogitabimus pro te, vsg. mane. Hinc ad Reges præceptum repetivimus hospitium nostrum. Mane autem reversi, sedimus in solito loco expectantes mandatum Regis. At ille cum suis omnimodo perquirebat quid in damnationem Anselmi componere posset, nec inveniebat. Requisitus WILLIEL MVS Dunelmensis quid ipse, ex condicto, noctu egerit apud se, respondit nil rationis posse afferri ad enervatianem rationis ANSELMI, prafer-50 tim cum omnis, inquit, ratio ejus innitatur verbis Dei, & autoritati beati P E-TR 1. Verum mihi violentia videtur opprimendus, & si Regia voluntati non vult adquiescere, ablato baculo & annulo, de regno pellendus. Non placuerunt hæc verba principibus. Et ait Rex. Quid placet si hec non placent? Dum vivo parem mihi in regno meo vtiá, sustinere nolo. Et si sciebatis eum tanto in causa

WILLIEL-

sua robore fultum, quare permisistis Me incipere placitum iftud contra eum ? Ite, consiliamini; quia per vultum Dei si vos illum ad voluntatem meam non damnaveritis, ego damnabo vos. Ad quæ Robert vs quidam ipsi Regi valde familiaris ita respondit. De Consilijs nostris quid dicam , fateor nescio. Nam cum omni studio per totum diem inter Nos illa conferimus, & quatenus aliquo modo sibi cohereant conferendo conserimus, ipse nihil masi è contra cogitans, dormit, & prolata coram co statim uno labiorum suorum pulsu quasi telas aranea rumpit. Et vos Episcopi mei, quid dicitis ? Dixerunt, Dolemus qued anime tue, Domine, latisfacere non valemus. Primas est non modo istius Regni, sed & Scotia, & Hiberniæ, necne adjacentium Insularum, Nosg, Suffraganei ejus. Vnde patet Nos ra- 10 tionabiliter eum judicare vel damnare nullatenus posse, etiam si aliqua enlpa in eo, qua modo non valet, posset ostendi. Ait, Quid igitur restat ? Si eum judicare non potestis, nonne saltem omnis obedientia fidem ac fraterna societatis amicitiam ei abnegare potestis ? Hoc quidem, inquiunt, quoniam jubes facere possumus. Properate igitur, & quod dicitis citius facite, vt cum viderit se à cunctis despectum & desolatum, verecundetur, & ingemistat se VRBANY m me Domino suo contempto secutum. Et quo ista securius faciatis, En ego primum in imperio meo penitus ei omnem securitatem, & fiduciam mei tollo, ac deinceps in illo vel de illo nulla in causa considere, vel cum pro Archiepiscopo aut Patre spirituali tenere volo. Actis ex hinc pluribus ac diversis contra virum machinationibus, 20 quæ ab incæpta sui propositi norma eum avellerent, nec in aliquo proficientibus, tandem, sociatis sibi Abbatibus, Episcopi retulerunt Patri quod dixerat Rex, suam pro voto illius abnegationem quam prælibavimus ingerentes. Quibus ille respondens, ait. Que dicitis audio. Sed cum proptered quod me ad beati PETAI Principis Apostolorum subjectionem & fidelitatem teneo, Mihi omnem subjectionem, fidem, & amicitiam quam Primati vestro & Patri firituali debetis abnegatis non recte proceditis. Absit tamen à me, similem vobis vicem rependere. Verum fraternam paternamg, vobis caritatem exhibens, nitar, si pati non refugitis, vos ve fratres ac filios sancta Matris Ecclesia Cantuariensis, ab hoc in quo lapsi estis trepido errore convertere, & per potestatem mihi à Do- 30 mino datam ad viam rectitudinis revocare. Regi autem qui mihi omnem in regno suo securitatem adimit, Meg, pro Archiepiscopo vel Patre spirituali habere se amodo nolle dicit, omnem cum fideli servitio securitatem quantum mea inter-est spondeo, & paterno more diligentiam antina illius curam, si serre dignabitur, habebo, retentà semper apud me in Dei servitio potestate, nomine & officio Pontificatus Cantuariensis, qualicung, oppressione vexari contingat res exteriores. Ad hæc ille respondit. Omnino adversatur animo meo quod dicit, nec mem erit quisquis ipsius esse delegerit. Quapropter vos qui regni mei principes estis omnem fidem & amicitiam, sicut Episcopi secerunt, ei denegate, quatenus appareat quid lucretur in ea side, quam ossensa voluntate mea servat Apostolica sedi. Dixerunt. 40 Nos nunquam fuimus Homines ejus, nec fidelitatem quam ei non fecimus abjurare valemus. Archiepiscopus noster est; Christianitatem in hac terra gubernare habet, & ea re Nos qui Christiani sumus ejus Magisterium dum hic vivimus declinare non possumus, prasertim cum nullius offensa macula illum respiciat, que vos secus de illo agere compellat. Quod ipse repressa sustinuit irà rationi corum palam me nimis offenderentur, contraire præcavens. Igitur Episcopi hæc videntes, confusione vultus sui operti sunt, intelligentes omnium oculos in se converti, & Apostasiam suam non injuste à cunctis detestari. Audires enim si adesses, nunc ab isto, nunc ab illo istum vel illum Episcopum aliquo cognomine cum interjectione indignantis denotari; videlicet, Iv D & proditoris, 50 PILATI, vel HERODIS horumq; similum; Qui paulo post singulatim requisiti à Rege, verum omnem subjectionem & obedientiam, nulla conditionem interposita, an illam solam subjectionem & obedientiam, quam prætenderet ex autoritate Romani Pontificis, Anselmo denegaffent, cum quidam v-

no, quidam alio modo se hoc secisse responderent; hos quidem qui, nulla Writist. conditione interposità, funditus ei quicquid Prælato suo debebant se abju- \*\*\* 11. Rex. raffe profesh sunt, juxta se sicut sideles & amicos suos honorisce sedere pracepit; illos vero qui in hoc solo quod præciperet ex parte Apostolici sese subjectionem & obedientiam illi abnegalle dicere auli funt, vt perfidos ac fuz voluntatis inimicos procul in angulo domus sententiam suz damnationis irà permotus justit præstolari. Territi ergo & confusione super confusionem induti in angulum domus secesserunt. Sed reperto statim salubri & quo niti solebant domestico Consilio, hoc est, data copiosa pecunia in amicitiam Regis 10 recepti funt. An s E L M v s autem sciens omnem sibi in Anglia securitatem à Rege sublatam, mandavit ei dare sibi conductum quo cum suis portum maris, tutò petens, regno decederet, donec Deus tantz perturbationi modum dignanter imponeret. Quo ipse audito gravi cordis molestia elanguit. Nam licet discessum ejus summopere desideraret, nolebat tamen eum Pontificatus dignitate saisstum discedere, ne novissimum scandalum, quod inde poterat oriri, peius fieret priore. Vt verò Pontificatu illum dissassiret, impossibile sibi videbatur. Turbatus itaque, & Episcoporum consilio per quod in has angustias se devolutum quærebatur, omisso, cum principibus consilium inije; quid facto opus esset inquisivit. Rogant illi quatenus vir cum summa pace moneatur ad 20 hospitium suum redire; responsum Regis super petitione sua mane recepturus. fit juxta verbum illorum, &, perturbatis etiam Curialibus plurimis, hospitium repedavimus. Rati sunt quippe hominem à terra discedere, & ingemuerunt. At ille lætus & alacer sperabat se perturbationes & onera sæculi, quod semper optabat, transito mari, evadere. Cum igitur inter spem à regno discedendi, & metum in regno remanendi animus ipsius fluctuaret, ecce Principes à latere Regis mane directi, rogut, aiunt, Dominus mester Rex te venire ad fe. Ascendimus, inimus, & supremam de negotio nostro sententiam avidi audire, in quo soliti eramus loco consedimus. Nec mora, veniunt ad Patrem nostrum Proceres regni nonnullis Episcopis comitati, hac'ei dicentes. Antiqua tui a. 30 micitia moti dolemus discordiam istam inter Dominum Regem & Te effe exortam. Quare cupientes in pristinam concordiam vos revocare pravidimus in prasenti ville fore, inducias virimo, de negotio dari quaternis hinc vsg. ad definitum aliqued tempus inter vos pace flatutà, nec à Te illi vel suis, nec ab eo tibi vel tuis quicquam fiat, quod concordia metas erumpat. Hoc inquam ville fore pravidimus, & volumus dicas an velis in hoc adquiescere Nobis. Respondit. Pacem atý, concordiam non abijcio. Veruntamen videor mihi videre quid ista, quam offertis, pax habeat in se. Ne tamen ab aliquo judicer magis velle meo sensui quam aliorum in istis credere; Concedo suscipere quod Domino Regi, & vobis places pro pacis custodia secundum Deum statuere, salva semper apud me debita reveren-40 tia de obedientia Domini V R B A N 1 fedis Apostolica Prafulis. Probant dictum, & referunt ad Regis auditum. Dantur ergo induciæ víq; ad octavus Pentecostes; ac Regia side sancisur, quatenus ex veraq; parte interim omnia, ve dictum erat, essent in pace. Et Rex si integritas, inquit, perfecte pacis istam qua inter nos est controversiam ante hunc terminum non sedaverit, omnino qualis hac die est, talis in prafinito termino induciarum definienda in medium revocetur.

His ita gestis ; acceptà à Rege licentia, ad suam Ansel Mvs revertit sedem, præsciens apud se pacem & inducias illas inane & momentaneum velamen esse odij, & oppressionis mox suturæ. Quod in brevi postmodum patuit. Siquidem evolutis paucis diebus BALDVINVM Monachum in quo pars 50 majori Confiliorum An e e i mi pendebat, & duos Clericos ejus Rex iple, præscripti discidij causa, ab Anglia pepulit, & An s e i n v m in hoc sacto atroci mœroris verbere perculit. Quid referam Camerarium ejus, în sua Camera, ante suos oculos, captum, alios homines ejus injusto Iudicio condemnatos, deprædatos, innumeris malis afflictos? Et hæc omnia infra dies induWILLIEL-

ciarum & przsixz pacis, regalis constantia sidei contra virum excercebat, Passa est igitur ea tempestate Ecclesia Cantuariensis in omnibus hominibus suis tam szvam tempestatem, vt sere vniversi conclamarent, melius sibi absq; Passore jam olim suisse, quam nunc sub hujusmodi Pastore esse. A cujus tempestatis descriptione temperantes modum przsenti volumini imponemus, caventes ne prolixa fatuitas & satua prolixitas orationis legentes vel audientes, si sorte aliqui suerint, nimio tzdio assiciat.

Explicit Liber Primus.

## Incipit Liber Secundus.



Vm datarum die induciarum præstolaretur & hinc inde sides verorumq; VVILLIELMI, videlicet Regis & ANSELMI Archiepiscopi certis indicijs panderetur, Regis scilicet omnia quæ spoponderat in contrarium pervertendo, & Pontificis sua sponsione servata patienter irrogatas injursas perpetiendo; Albanensis Episcopus VV ALTERVS nomine ab VRBANO sedis Apostolicæ Præsulis Roma missus Angliam venit, adducentibus eum duodus Clericis GIRARDO scilicet & VILLIELMO qui de Capella Regis erant.

Siquidem ipse Rex vbi sensit Anselmo fuz voluntatis in przscripto Negotio nolle obtemperare; clam & Anselmo ignorante, cosdem Clericos 30 Romam miserat, Romana statum Ecclesia per cos volens certò dinoscere. Erant namq; Roma in illis diebus sicut przdiximus duo Pontifices qui à diversis Apostolici nuncupabantur; sed quis corum Canonicè, quis secus sucrit institutus, ab Anglis vsq; id Temporis ignorabatur. Scire itaq; veritatem hujus rei Romam missi sunt hij duo Clerici, câq; cognita, justi sunt sacris promissionibus illectum ad hoc si possent Papam perducere, vt ipsi Regi ad opus Archicpiscopi Cantuariensis pallium tacità persona Anselmi, destinaret, quod ipse Rex, Anselmo à Pontificatu simul & Regno dejecto, cui vellet cum Pontificatu nice Apostolici postmodum daret. Hoc quippe disposuerat apud se; hoc suspicatus est, non injuria sibi concedi posse; hoc indubitatò fieri promittebat opinioni suz.

Præfatus ergo Episcopus Angliam veniens, secum Archiepiscopatus stolam Papa mittente clanculo detulit. Et silenter Cantuaria Civitate pertransita, Anssel mo Q; devitato, ad Regem properabat nulli de pallio quod serebat quicquam dicens, nullum in absentia ductorum suorum familiariter alloquens. Rex deniq; præceperat ita sieri, nolens mysterium consilij sui publicari. Ille igitur cum nonnullis diebus ante Pentecosten ad Regem venisset; & ei ad singula quæ suæ voluntati accepta sore didicerat bonæ spei siducia respondisset; nil penitus ipsi pro Ansel mo locutus est quod pacem inter eos conciliaret, quod tribulationes in quibus pro sidelitate sedis Apostolice desudabat mitigaset, quod eum ad sublevandum in Anglia Christianæ Religionis cultum roboraret. Super quo multi, qui prius, ex adventu ipsius, magni spe boni tenebantur, oppido admirati, Papa, inquiunt, quid dicemus? Si aurum & argentum Roma praponit sustitie, quid subventionis, quid Consilij, quid solaminis ibi de-

inceps

inceps in sua oppressione reperient qui pro adipiscenda sua causa rectitudine non Willieit habent quod dent?

Sentiens itaque Rex Episcopum ex parte V & B A N T cuncta sua voluntari coniventia nunciare, & ea, si ipsum V & B A N V M pro Papa in suo regno suscipieret, velle Apostolica authoritate sibi dum viveret in privilegium promulgare, adquievit placito, præcipiens V & B A N V M in omni imperio suo pro A postolico haberi, eiq; vice beati P E T & I in Christiana religione obediri. Egit post hæ quibus modis poterat ipse Rex cum Episcopo, quatenus Romani Pontificis autoritate A N S E L M V M ab Episcopatu, regali potentia sultus, deponeret, spondens immensum pecuniæ pondus ei & Ecclesiæ Romana singuissannis daturum, si in hoc suo desiderio satisfaceret. Verum cum id nulla ratione sieri posse, docente Episcopo, didicisset, desiciebat animo, reputans apud se nihil in requisitione vel susceptione Romani Antisticis se prosecisse. Attamen immutabile considerans quod sactum suerat; consilio cum suis iniro quærebat qualiter, servata singulari Celsitudinis suæ dignitate, viro saltem specietenus amorem suum redderet, cui crudeliter iratus nihil poterat cupitæ damnationis

pro voto inferre.

Instante igitur die, in quem induciz date sunt inter ipsos, mandatum est Anselm o tunc in villa fua que Abuttelat dicitur confiftenti, & ibi folen. 20 nitatem Pentecostes celebranti, quatenus ad aliam villam suam quæ Heisa vocatur accederet, vbi Nuncij Regis Curiam suam in ipsa festivitate apud Windlesoram tenentis, ad eum venire & verba Regis illi, & illius possent Regi deferre. Ivimus ergo illuc, Et sequenti die, veniunt ad illum penè omnes Episcopi Inglia, qui præmissa pace sui, pedetentim explorare aggressi sunt, vtrum aliquo modo illum ad hoc illicere possent, ve ipse jam tot ac tantis adversitatibus actus, vel tunc, data pecunia, Regis amicitiam sibi conciliaret. Ad quod cum illum more solito inflexibilem reperissent, tandem hujuscemodi quæstibus eum interpellare destiterunt, subjungentes hæc. Si ergo pro adipi-scenda amicitia ipsius nil de tuis dare vis, dic, rogamus te, compendioso ac simpli-30 ci verbo quid velis? Ait. Dixi vobis jam, quod nunquam Domino meo hanc contumeliam faciam vt sacto probem amicitiam ejus esse venalem. Sed si me sicut debet Patrem suum vult gratis diligere & vi, more Archiepiscopi Cantuariensis, sub obedientia Domini Papa V k B A N I in Anglia vivam permittere,
gratiose suscipiam, eig. pace ac securitate potitus sicut Domino & Regi meo sideliter & oportune deserviam. Si hoc non vult, scitis quod in hunc diem convenis
inter Nos. Det scilices mihi conductum donec ad mare perveniam, & postmodum
quod intelligam me facere debere, faciam. Nihilne Nobis, inquiunt, aliud dices? Refert. Hinc, nihil. Dominus Papa V k B A N v s, aiunt, rogatu Domini
mostri Pegis solam illi Archiepiscopatus per Episcopum qui de Roma venit dinostri Regis stolam illi Archiepiscopatus per Episcopum qui de Roma venit di-40 rexit. Tuum igitur erit considerare, quid tanto beneficio dignum Regi rependas. Quod enim sine multis periculis magnog, labore atg, constamine obtinere non posses, ecce nullo interveniente gravamine, si in te non remanserit, habes. Sensit in his Anselm v s nimis implicitum negotium actitatum contra le, & anxiatus spiritu dixit. O beneficium ! cujus estimatio quanam sit apud me , novit Dominus inspector conscientia mea. Dixerunt. Quomodocung, facti hujus executio sedeat animo tuo, laudamus & consulimus vt saltem quod in via expenderes & pro hoc Romam ires Regi des, ne si nihil feceris injurius judiceris. Nec hoc quidem, ait, nec omnino hujus rei gratia quicquam illi dabo vel faciam. Ad nihilum tenditur, Simte. Præterea quæ quantave super istis facta sunt, enarrare 50 piget. Post quæ omnia Rex, vt diximus, Principum suorum consilio vsus, posthabità omnis præteriti discidij causa, An s E L Mo gratiam suam gratis reddidit, &, quemadmodum Patrem regni spiritualem & Episcopum Cantuariensem, quod sui officij foret illum quaq; per Angliam exercere concellit. Quod cum Pater gratiosus accepisser, & donatis hincinde retroactis quarelis, Curiæ

WILLIEL-Mys Il. Rex

illius apud Windlesoram se præsentasser, ac familiari alloquio in conspectu procerum & coadunatæ multitudinis ipsum detinuisset, ecce WALTERVS ille Romanus advenit. Ingressusque, En, inquit alludens, quam bonum & quam jocundum habitare fratres in vnum. Et sedens, de pace quædam ex dominicis verbis protulit, laudans eam inter illos revixisse, quam verecundabatur sua indu-

striå satam in eis non fuisse.

Cum autem de Pallij susceptione ageretur, & quidam pro captanda Regis gratia virum ad hoc ducere molirentur, vr, pro regiæ Majestatis honorisicentia, illud per manum Regis susciperet, non adquievit, rationabiliter ostendens hoc donum non ad regiam dignitatem, sed ad singularem beati PETRI per- 10 tinere auctoritatem : vnde cum omnes silentio pressi conticuissent, statutum est vt à quo Pallium in Angliam delatum est, ab codem Cantuariam super Altare Salvatoris deferretur, & inde ab Anselmo quasi de manu beati Putat pro summi, quo sungebatur, Pontificatus honore, sumeretur. Adquievit istis multitudo omnis & in quo ita fieret, præfixus est Dies.

Post hæc Anselmy mà Curia discedentem secuti sunt Episcopi duo Ro-BERTVS Herefordiensis, & OSMVNDVS Serberiensis poenitentiam apud illum agentes pro culpa suæ abnegationis, quam cum alijs Coepiscopis suis secerant apud Rochingheham. Qui misertus corum, absolvit cos in quadam Ecclesiola, que se nobis optulit ambulantibus proposità vià. Ibi etiam W 1 L- 20 FRIBO Episcopo sancti DAVID de Gualis, qui vulgo De wi vocatur, ipsa hora reddidit Episcopale officium, à quo, exigente culpa ejus, jam antea ipse-

met illum suspenderat.

Deinde Doroberniam properavimus, illic adventum Romani Episcopi præstolaturi. Qui Episcopus juxta condictum, die Dominica, que erat quarto Id. Iunij venit, pallium in argentea capsula decentishmè deferens. Itumq; est obviam à Monachis in ipsa metropoli Sede Domino Christo famulantibus associato, sibi Fratrum Conventu vicinz beatorum Apostolorum Pet e 1 & Pav-1 1 Abbatiæ, cum numerosa Clericorum necnon immensa Laicorum diversi sexus æratis multitudine. Pater etiam ipse Episcopis, qui ob hoc Cantuariam 30 venerant, dextra levaque stipatus ac sustentatus, sacro beati Apostolorum Principis muneri nudis pedibus, sed indutus sacris vestibus devotus occurrit. Tali devotionis cultu, pallium super Altare delatum ab Anselmo assumptum est, atque ab omnibus pro reverentia sancti P E T R I suppliciter deosculatum. Indutus eo Pontifex dehinc summus ad celebranda missarum solemnia, magno cum honore adductus, altario præsentatur. Ad quam missam recitata est pro officio ipsius diei illa Euangelij lectio, quam in consecratione ejusdem Pontificis diximus super verticem ejus inventam, hoc est, Homo quidam fecit cenam magnam, & vocavit multos, Et misit servum suum hora cena dicere invitatis vt venirent, quia jam parata sunt omnia. Et ceperunt simul omnes excu- 40 fare, &c. Quod sic evenisse nonnullis admirationi fuit, præsertim cum hoc, nullo præmeditante, nullo præordinante constiterit actum. Attamen quid quidam inde dixerint, quid præconati fuerint dicere supersedemus. Verum ex his quæ pro rerum gestarum veritate suo loco, adjuvante Deo, dicemus, palam erit videre, ipsa verba Domini nec primò in consecratione ejus super co casu occurrisse, nec secundò in confirmatione ipsius consecrationis coram populo in casum lecta fuisse.

Revocato post hæc prædicto BALDVINO in Angliam, & rebus aliquanta pace sopitis, venit ad Anselm v m quidam Monachus Coenobij sancti Al-BANI, natione Hibernensis, nomine SAMVEL. Hic defuncto bonz memo- 50 riæ Donato Dublina Civitatis Episcopo, à Rege Hibernia, Murierdach nomine, necne à Clero & populo in Episcopatum ipsius Civitatis electus est, atque ad Ans E BM V M, juxta morem antiquum, facrandus cum communi decreto directus. Quorum electioni & petitioni Anselmvs annuens, homi-

nem aliquandiu fecum honorifice detentum, necne qualiter in domo Dei con- WILLIEL versari deberet diligenter instructum, sumpta ab co de Canonica subjectione MV: 11, Rex. sua ex antiquo more professione, promovit in Episcopatus officium Wimonie, octava die subsequentis Paschæ, ministrantibus sibi in hoc officio quatuor Episcopis suffraganeis suis. Qui novus Pontifex tanti Principis benedictione, ac literarum præfato Regi, Clero quoque ac plebi Hibernia pro testimonio sua consecrationis scriptarum astipulatione roboratus, in patriam suam cum gaudio revertitur, atque in sedem suam cum honore pro vsu suscipitur terræ.

Eodem , hoc est tertio , anno Pontificatus Ans E'L MI, electus est SAMs o N ad Episcopatum Ecclesia Wigornensis, & GIRARDVS cujus supra meminimus ad regimen Ecclesia Herefordensis. Qui cum in summum promovendi Sacerdotium ad Anselm vm pro more venissent, necdumq; omnes inferiores ordines habuissent; ordinavit eos pro instanti necessitate, ad Diaconatum & Presbyteratum vnum, & alium ad Presbyteratum, in Sabbatho jejunis quarti mensis, in Villa sancti ANDRE & de Rovecestra quæ, propè Lundoniam sita, Lambeta vocatur. In crastino autem sacravit eos Lundonia in sede Episcopali ad Pontificatus honorem, ministrantibus sibi in hoc quatuor de Suffraganeis suis, THOMA videlicet Archiepiscopo Eboracensi, MAVRICIO Epi-20 Scopo Lundoniensi, ROBERTO Tydfordensi seu Norwicensi, & GVNDVL-

PHO Roffensi.

Eo tempore Robert vs Comes Normannia in expeditionem lerosolitanam proficisci disponens : Fratri suo WILLIELMO Regi Anglia, Normanniam spatio trium annorum pecuniæ gratis in dominium tradidit. Quæ pecunia per Angliam partim data partim exacta totum regnum in immensum vastayit. Nihil Ecclesiarum ornamentis in hac parte indulsit dominandi cupiditas, nihil factis altarium valis, nihil reliquiarum caplis, nihil Euangeliorum libris auro vel argento paratis. Conventus est & Anselmvs per id temporis, & vt ipse quoque manum auxilij sui in tam rationabili causa Regi exten-30 deret, à quibusdam suis est amicis admonitus. Intellexit ille & rationis esse & honestatis hoc facere, sed propriarum rerum tenuitate constrictus, vinde expleret, quod faciendum fore videbat non habebat. Vsus igitur consilio Magnorum virorum WALCHELINI videlicet Wentani Pontificis, & GVNDVLPHI Roffensis, necne aliorum, quorum in hujusce negotijs consilio par credi judicabatur, de thesauro Ecclesiæ Cantuariensis partim in auro, partim in argento, valens ducentas argenti conivente majori parte conventus accepit, quod præfato Regi cum illis quæ de suis habere poterat pro instanti necessitate, vt rebus consuleret, pariter contulit. Verum in hoc facto nullum successoribus suis quod imitarentur exemplum relinquere volens, mox Dominicam villam suam 40 que Deccheham vocatur, spacio septem annorum ejusdem Ecclesie juri concessit, quatenus ex redditibus ipsius villæ, qui circiter triginta libræ denariorum illis diebus erant, illatum Ecclesiæ damnum restitueretur. Et quidem codem spatio ipsa Ecclesia eadem villa potita est; & silva, & villæ, & toti redditus ejus in novo opere, quod à majori turre in orientem tenditur, quodq; ipfe Pater Anselmys inchoaffe dinoscitur, consumpta sunt. Hæc ex gestæ rei veritate proponimus, vt ora obloquentium qui vsque hodie Anselmo depredatæ Ecclesiæ crimen intentant, si sieri potest, obturemus, optantes quatenus tanto viro detrahere desinant, ne quo se, quod sibi non prosit, peccati vulnere lædant. Ipso quoque tempore candem Ecclesiam res suas in majori 50 quam solebat libertate, sua sanctione deinceps possidere constituit, & alia quædam quæ Antecessores ejus in dominio suo tenebant ipsi Ecclessæ perpetuo jure pollidenda concellit. His brevi per excellum, sed, vr reor, non superflue dictis, ad quod cepimus revertamur. Igitur pacto inter Fratres, Regem videlicet WILEIELMVM & Comitem Robertvm, de præfato negotio facto: F 2

WILLIEL WILLIELMVs mare transijt, & traditam fibi à Roberto Normanniam Mys II. Rex. suæ ditioni subigit.

Quo cum demoratetur, Rex Hibernia MVRCHERTACHVs nomine, & DOFNALDVS Episcopus cum cateris Episcopis, & quique Nobiles cum Clero & populo ipsius Insulæ miserunt nuncios ac literas ad Anselmy, innotescentes ei Civitatem quandam Wataferdiam nomine, in vna suarum Provinciarum esse; cui ob numerosam Civium multitudinem expediret Episcopum institui, simulé, petentes, ipse quatenus Primatus quem super eos gerebat pote-state, & qua sungebatur vicis Apostolicæ authoritate, sanctæ Christianitati ac necessariæ plebium vrilitati instituendo eis Pontificem subveniret. Iam enim sæcula multa transierant, in quibus eadem Civitas absque providentia & cura 10 Pontificali consistens, per diversa temptationum pericula jactabatur. Elegerant autem idem ipsi in hoc officium quendam suz gentis virum vocabulo M'a tc H v M, cumq; facrandum cum communi Decreto ad A N S E L M V M transierunt. Decretum autem hoc est.

NSELMO Dei gratia Anglorum Archiepiscopo, Clerus & Populus oppidi Wataferdiæ, cum Rege MVRCHERTACHO, & Episcopo Dofnaldo salutem in Domino. Pater sancte, cocitas ignorantia nos diù detrimenta salutis nostra sustinere coegit, quod magis eligimus serviliter Dominico jugo colla subtrahere, quam liberaliter 20 Pastorali obedientia subesse. Nunc autem quantum proficiat Pastorum causa agno vimus, cum aliarum rerum similitudines ad mentem revocamus, quia sine regimine, nec Exercitus bellum, nec Navis marinum audet attemptare periculum. Navicula ergo nostra mundanis dedita fluctibus sine Pastore contra callidum bostem qua ratione pugnabit? Propterea nos & Rex nofter MURCHERTACHUS, & Episcopus DOFNALDUS. Dermeth Dux nofter frater Regis eligimus hunc Presbyterum M A L-CHVM, WALKELINI Wintonensis Episcopi Monachum nobis suffi- 30 cientissime cognitum, natalibus & moribus Nobilem, Apostolica & Ecclesia disciplina imbutum, fide Catholica prudentem, moribus temperatum, vita castum, sobrium, bumilem, affabilem, misericordem, literatum, hospitalem, sue domui bene præpositum, non neophytum, habentem testimonium bonum in gradibus singulis. Hunc nobis petimus à vestra Paternitate ordinari Pontificem quatenus regulariter nobis peæesse Valeat & prodesse, & nos sub ejus regimine salubriter Domino militare possimus. Vt autem omnium nostrorum pota in banc electionem convenire noscatis, buic Decreto Cano- 40 nico promptissima voluntate singuli manibus proprijs roborantes subscripsimus. Ego MVRCHERTACHVS Rex Hiberniæ subscripsi. Ego Dermeth Dux Frater Regis subscripsi. Ego Dofnaldvs Episcopur SS. Ego I DVNAN Episcopus Midiæ SS. Ego SAMVEL Dunelmensis Episcopus SS. Ego FERDOMNACHVS Laginiensium Episcopus SS. Subscripserunt his multo plures quos nos brevitati studentes notare non necessarium duximus.

Igitur Anselm vs considerans & intelligens cos justa & vtilia petere, petitioni corum libens annuit. Electum ergo Pontificem diligenter in his quæ 50 facra jubet auctoritas examinatum, ac multorum cum vitæ suæ testimonio, dignum Episcopatu comprobatum, sumptà ab eo ex more de subjectionis suz obedientia professione, sacravit eum Cantuaria quinto Kl. Ianuarij, assistenti-

bus & cooperantibus fibi in hoc Ministerio suo, duobus Episcopis suis R a- WILLIEL

DVLFO scilicet Ciceftrenfi, & GVNDVLPHO Roffenfi. Post hos dies Rex, Normannia sibi ad votum subacta atq; disposita, Angliam redit ac interpolito parvi temporis spacio, super Walenses qui contra cum surrexerant excercitum ducit, eosque, post modicum in deditionem suscipit, & pace vndiq; potitus est. Sed quid? Cum jam multi sperarent, quod hæc pax servitio Dei deberet militare & attenti expectarent, aliquid magni pro emendatione Christianitatis, ex Regis aslensu, Archiepiscopum promulgare : ecce spei hujus & expectationis turbatorias literas Rex, à Gualis reverlus, Archiepiscoto po destinat mandans in illis se pro militibus quos in expeditionem suam miferat nullas ei nifi malas gratias habere J co quod nec convenienter ficut aiebat instructi, nec ad bella fuerant pro negotij qualitate idonei. Præcepitg; vt paratus effet de his, juxta judicium Curiæ fuæ, sibimet rectitudinem facere, quandocung; sibi placeret inde eum appellare. Ad quæ Anselmvs. Expectavimus, inquit, pacem & non est bonum; tempus Curationis & ecce turbatio. Licer enim jam olim sciverit se, codem Rege superstite, in Anglia Christo non adeo fructificaturum, tamen quod rogatus de subventione Christianitatis nonnunquam solebat respondere se propter hostes quos insestos circumquaq; habebat eo intendere non valere, jam tunc illum pace potitum cogita-20 verat super hac re convenire, & saltem ad consensum alicujus boni fructus exequendi, quibus modis posser attrahendo delinire. Sed ne cordis ejus affectus perveniret ad effectum, orta est instinctu maligni quam dixi causa discidij veiq; non ex Rei veritate producta, sed ad omnem pro Deo loquendi aditum A Ns E L M o intercludendum maliciose composita. Quod ille dinoscens, & infuper cuncta regalis Curiæ judicia pendere ad nutum Regis, nile; in ipsis nist solum velle illius considerari certiffime sciens, indecens estimavit pro verbi calumnia placitantium more contendere & veritatis sue causam Curiali judicio quod nulla lex, nulla æquitas, nulla ratio muniebat, examinandam introducere. Tacuit ergo nec quicquam nuncio respondit, reputans hoc genus manda-30 ti ad ca perturbationum genera pertinere, que jam olim sepe sibi recordaba-tur illata, & ideò hoc solum ve Deus talia sedaret suppliei corde precabatur. Prætered videns Ecclesias & Monasteria solito intus & extra suis rebus spoliari, omnem in eis religionem exterminari, quolq; lecularium tam majores quam minores corrupta vita semitas tenere multas, mala vbiq; fieri, & ista de die in diem, cessante disciplina, multiplicari, roboratique, verebatur ne hæc Dei Indicio sibi damno sierent, si quibus modis posser eis obviare non inten-

deret. Sed obviare sibi impossibile videbat, quod totius regni Principem, aut ea facere, aut eis favere perspieuum erat. Visum itaq; sibi est auctoritatem & sententiam Apostolicæ sedis super his oportere inquiri.

Cum igitur in Pentecoste, festivitatis gratià, Regiæ Curiæ se præsentasset, & modò inter prandendum, modò alias quemadmodum oportunitas se offerebat, statum animi regalis, quis erga colendam æquitatem esset studiose perquisisset, eumque qui olim fuerat omnimodo reperisset, nihil spei de futura ipsius emendatione in co vitrà remansit. Peractis igitur festivioribus diebus, diversorum negotiorum causa in medium duci ex more caperunt. Quarebatur etiam quo ingenio prælibata causa contra Anselm v n sic ageretur, ve culpæ addictus, aut ingentem Regi pecuniam penderet, aut ad implorandam misericordiam ejus caput amplius non levaturus, se totum impenderet. Interea Anselmvs accersitis ad se quos volebat de principibus Regis, mandavit 50 per eos Regi se summa necessitate constrictum velle, per licentiam ipsius, Romam ire. Ad quod ille stupefactus, nequaquam ait. Nec enim illum alicui tali peccato obnoxium credimus, vt necesse habeat inde singularem Apostolici absolutionem petere, nec ita cujuslibet consilij expertem, Vt non magis illum sciamus Apostolico quam Apostolicum sibi in dando Consilio posse succurrere. Relata

WILLIEL-Mys II. Rex.

funt Anselmo hæc, & respondit, Potestas in manu sua est, aicit quod sibit placet. At si modo non vult concedere, concedet forsitan alia vice. Ego preces multiplicabo. His pro licentia dictis, statim omnis commentatio implacitandi Anselmo m, compressa, omissa est, & nos immunes ab illa querela Curia discessimus.

Insequenti autem Mense Augusto cum de statu Regni acturus Rex Episcopos, Abbates, & quosq; Regni Proceres, in vnum præcepti sui sanctione egisset & dispositis his quæ advnationis illorum causæ suerant, dum quisq; in fua repedare sategisset, Anselm vs ceptæ petitionis suæ non immemor, rogavit Regem quatenus quæsitam jam olim licentiam vel tune, repetitis precibus, non negaret. Sed secundo negat, sicut primo negarat. Postea conventu soluto, in Mense Octobri, Wintonia ad Regem ex condicto venimus. Instantius itaq; tam per se quam per alios Regem Pontifex orat, quatenus bono animo fibi concedat, quod se jam tertio postulare necessitas sua cogebat. Hinc ille tædio affectus, iraq; permotus ait. Conturbat me, & intelligentem non concedendum fore quod postulat, sua graviter importunisate fatigat. Quapropter jubeo vt amplius ab hujusmodi precibus cesset, & qui me jam sape vexavit, pront judicabitur mibi emendet. Ad hæc ille. Paratum me potius sciat ratione ostendere quod justa peto, & quod ipse mihi in his non debeat juste contradicere. Respondit. Rationes suas non admitto, Sed si iverit, pro certo noverit quod to- 20 tum Archiepiscopatum in dominium meum redigam nec illum pro Archiepiscopo ultra recipiam. Orta est igitur ex his quædam magna tempestas diversis diversæ parti acclamantibus. Quamobrem quidam permoti suaserunt in crastinum rem differri, sperantes cam alio modo sedari. Assensum est verinque in istis, & divisi hospitium inimus. Mane autem regressi cum in loco apto sedissemus, ecce quidam Episcopi, cum nonnullis principibus, ad Anselmv M venientes sciscitati sunt quid secum ab heri de causa tractaverit. Dixit. Non ea re concessi causam de qua agitis hesterno induciari, quasi ignoraverim quid hodie inde responsurus fuerim, sed ne viderer tantum meo sensui credere, ve nec vna nocte ad sui discussionem dignarer aliorum consilio cedere. Nunc ergo sciatur 30 quod in sententia qua fui, sum, & ideo precor Dominum meum quatenus bona mente & alacri vultu ve eum decet, mihi licentiam quam postulo det, indubitanter sciens quod causa mea salutis, causa sancta Christianitatis, & verè causa sui honoris ac profectus si credere velit, ire dispono. Dixerunt. Si alia qua dicas habes, profer. De licentia nempe supervacue loqueris. Non dabit. Si dare, ait, non wult, ego viig, illam super me accipiam quod scriptum est, obedire oportet Deo magu quam hominibus. Ad hæc VV a L c H E L I N v s Wentanus Episcopus aspiciens in cum dixit; Et quidem Dominus meus Rex & Proceres sui credunt to esse hujusmodi moris, ve non facile ab hijs qua certo incaperis movearis. Verum in hos scilicet, ve, spreto tanti Pontisicatus honore simul & vilitate, Romam pe- 40 tas non leve est credere quod stabilis maneas. At ille sciens animum viri, vivido vultu, intentis in eum oculis, respondit. Vere stabilis. Quo dicto, ad Regem reversi quæ audierant, retulerunt. Rege igitur consilia sua protelante, & summo Pontifice cum suis sedente, occurrit animo, Episcopos equius esse debere in suo quod erat Dei, quam in Consilio Regis terreni. Mittens ergo præcepit cos venire ad se. Erant autem hij WALGHELINVS Episcopus Wintenienfis, ROBERTUS Lincolsensis, OSMVNDVS Serberiensis, IOHANNES Bathoniensis. Qui cum levaq; dextra illius jussi consedissent, ait illis. Fratres, ideo feci vos venire ad Me quod vestri officij est ea que Dei sunt pra cateris tractare, disponere, servare. Episcopi enim estis, Pralati in Ecclesia Dei estis. Si er- 50 go ita fideliter & districte vultus in mea parte considerare atg, tueri rectitudinem, & Institiam Dei sicut in parte alterius perpenditis atg, tuemini jura & vsus mortalis hominis, hocq mihi promittitis, exponam vobis sicut fidelibus & filijs Dei quo tendat hac mei prasentis Consily summa, & audiam sequarg Consilium

quod mihi inde vestra sida Deo industria dabit. Dixere. Loquemur si places ad- Williet. invicem & communem consensum referemus ad te. Surgentes itaque in par- MYs 11. Rex. tem sese tulerunt, & habitis inter se nonnullis verbis miserunt Wentanum Pontificem & Episcopum Lincolinum ad Regem percunctari de negotio voluntatem ac justum illius. Edocti ergo propter quæ missi erant, ad socios reversi docuerunt cos que didicerant. Quid plura? Placuit eis in commune sequi voluntatem hominis terreni, ilicoque reversi vna ad An selmon dixerunt ci. Domine Pater scimus te virum religiosum effe ac Sanctum, & in calis conversationem tuam. Nos autem impediti consanguineis nostris quos sustentamus, 10 & multiplicibus seculi rebus quas amamus, fatemur ad sublimitatem vita tua surgere nequimus, nec huic mundo tecum illudere. Sed si volueris, ad Nos vique descendere, & qua incedimus vià nobiscum pergere, Nos tibi sicut Nobis ipsis consulemus, & negotijs tuis quacung, fuerint vbi opus fuerit, sicut nostris, opem feremus. Si vero te ad Deum solummodo quemadmodum capisti tenere delegeris solus, quantum nostra Interest in hoc ut hactenus fuisti & amodo eris, Nos fidelitatem quam Regi debemus non excedemus. At ille ait. Bene dixistis. Ite ergo ad Dominum vestrum; ego me sinebo ad Deum. Fecerunt vt dixerat, & remansit A N s & L M V s quasi solus. Factà deinde aliquantulà morà, & vnoquoque nostrum qui admodum pauci cum eo remansimus ad imperium illius 20 singulatim sedente, & Deum pro digestione ipsius negotij interpellante, veniunt prædicti Episcopi cum aliquibus Baronibus Regni, inferentes viro hæc. Mandat Tibi Rex quod sape diversis eum quarelis exagitasti, exacerbasti, cruciasti. Verum cum tandem post placitum quod totius Regni advnatione contra Te apud Bochingeham habitum est, eum tibi sicut Dominum tuum reconciliari sapienter peteres: & adjutus meritis & precibus plurimorum pro te studiose intervenientium petitioni tua effectum obtineres, pollicitus es ipsi te vsus ac leges suat vsquequage deinceps servaturum, & eas sibi contra omnes homines fideliter defensurum. Quibus opem credulus factus, sperabat se de catero quietum fore. Sed hanc pollicitationem, hanc fidem en tu patenter egrederis, dum Romam non ex-30 pectatà licentià ejus te iturum minaris. Inauditum quippe in regno suo est, & vsibus ejus omnino contrarium quemlibet de suis Principibus, & pracipue te quid tale prasumere. Ne igitur in hujuscemodi re vltra vel à te vel à quovis also te for an, cum in aliquo la sus fuerit, imitari volente fatigetur, vult, & jubet quatenus aut jurejurando promittas quod nunquam amplius sedem Sancti PETRE vel ejus Vicarium pro quavis, que tibi queat ingeri, causa appelles, aut, sub omni celeritate, de terra sua recedas. Et si mavis interposito hoc sacramento, remanere quam recedere, tunc te ad Iudicium Curia sua pracepit sibi emendare quod de re in qua non eras certus te perseveraturum, ausus fuisti eum totiens inquietare. Dixerunt & ad Regem protinus reversi funt. Tunc Anselmvs cum 40 suis pauca locutus surrexit atque ad Regem nobis eum prosequentibus ingressus, dextram illius ex more assedit. Deinde mandatis quæ à Nuntijs acceperat in audientia ejus lingulatim recapitulatis, percunctatus est, vtrumnam à facie ipsius eo quo sibi dicta fuerant modo verè processerint, Et audita revera processisse, ilico quid inde sentiret tali subintulit voce dicens. Quod dicis me Tibi promisisse vsus & consuetudines tuas servaturum, & eas contra omnes homines tecum fideliter defensurum; fateor verum esse. Cognoscerem, si eo illas pacto distinguendo proferres, quo tune temporis, quando promissio ipsa de qua agis facta est, eas fuisse distinctas indubitanter recordor. Scio quippe Me spopondisse consuetudines tuas ipsas videlicet quas per rectitudinem & secundum Deum in regno 50 tuo possides me secundum Deum servaturum, & eas per justitiam contra omnes homines pro meo posse defensujum. In his verbis cum Rex & Principes sui cæcâ mente obijcerent, ac jurisjurandi interjectione firmarent, nec Dei nec rectitudinis in ipsa sponsione vllam mentionem factam fuisse, rupit voces corum Anselmvs, & ait. Papa! si nec Dei nec recti-

WILLIEL tudinis mentio, vt dicitis, facta fuit, Cujus tunc? Absit ab omni Christiwys II. Rex. ano, absit, leges vel consuetudines tenere, aut tueri, qua Deo & rectitudini contraria esse noscumtur. Cum ad hæc illi summurmurantes, contra virum capita moverent, nec tamen quid certi viva voce proferrent, ad ea que ceperat subinferens Pater ait, Sed quid afferis consuetudinis tue non effe Ut ego, caufa salutis anima mea, causa regiminis Ecclesia Dei quod suscepi, beatum P E + K v M requiram & ejus Vicarium? Pronuncio banc consuetudinem Deo & rectitudini contratre, & ideirco ob omni servo Dei spernendam profiteor ac refutandam. Quod st per ista que dico, quisquam probaturum se dixerit me fidem quam tibi debeo non servare, paratum me sicut & vbi debeo ad demonstrandum inveniet, magis in hoc 10 me tibi esse sidelem, quam si secus agerem. At nunc ad hoc ostendendum non in-tendo. Scitur tamen quod omnis sides qua cuivis homini legaliter promittitur, ex side Dei roboratur. Sic enim spondet bomo homini. Per sidem quam debeo Deo, fidelis tibi ero. Cum ergo fides qua fit homini per fidem Dei roboretur, liquet quod eadem fides si quando contraria fidei Dei admittit, enervetur. Sed disputatio rei bujus non est temporis bujus. Itaque fides quam debeo Deo & servitium ejus cogunt me ad caput Christianitatis Papam accedere, & ab eo pernecessarium Ecclesia Dei & mihi consilium petere. nec videtur quod aliquis Deum offendere timens hoc debeat prohibere. Nec enim su Rex aquanimiter ferres, si quilibet de hominibus tuis potens ac dives villum suorum fidelitati servitios, tuo intendentem prapediret ac 20 prapeditum minis & terroribus ab exequenda vtilitate tua prohiberet, verum debità in eum vitione violata quam tibi debebat fidei reatum punires. Tunc Rex & Comes de Mellento Robert vs nomine, interrumpentes verba ejus, ô ô, dixerunt, predicatio est quod dicit, predicatio est; non rei de qua agitur vlla que recipienda sit à prudentibus ratio. Quibus cum quique procerum acclamarent, & os Patris suis vocibus oppilare laborarent, ipse inter ora perstrepentium, demisso vultu, mitis sedebat, & clamores corum quasi surda aure despiciebat. Fatigatis autem eis à proprio strepitu, sedatoq; tumultu, A w s E L M v s ad verba sua remeat dicens. Ad ea que jubes vt, quo securus de me possis amodo esse, jurem tibi quod nunquam amplius pro qualibet causa beatum PETRVM vel ejus 30 Vicarium in Anglia appellem, dico hujusmodi justionem tuam qui Christianus es omnimodis esse non debere. Hoc enim jurare, beatum PETRV M est abjurare. Qui autem beatum PETRVM abjurat, Christum qui eum super Ecclesiam suam Principem fecit, indubitanter abjurat. Cum igitur propter te (ô Rex) Christum negavero ; fateor, peccatum, quod in requirenda licentia admisi , Iudicio Curia tua non segnis emendabo. His verbis præfatus Comes indignando subjungens, ait, Eia, eia, PETRO, & Papa te prasentabis, & nos equidem non transibit quod scimus. Cui Pater respondit. Deus quidem novit quid vobis manebit, & mihi ad Apostolorum suorum limina properanti si sibi placet auxiliari valebit. Post hæc furrexit, atque ad locum vnde exieramus reversos, evestigio Nuncij Regis 40 subsecuti intulerunt viro hæc. Ecce ibis. Veruntamen scias Dominum nostrum pati nolle te exeuntem quicquam de suis tecum ferre. At ille, Equitaturas babeo, vestes quoque & suppellettilem, qua fortassis dicet aliquis esse de suo. Hac si non permittit vt mecum habeam, noverit qued potius pedes ac nudus abibo, quam capto desistam. In istis Princeps pudore suffusus, dictum suum non ita intellexisse se respondit. Nec enim dixi, ait, ve nudus aut pedes abiret. Attamen die qui erit undecimus ab isto, jubeo ut mare transiturus ad portum sit, & ibi Nun-cius meus ipsi obvius erit, qui dictabit ei quid ex permissu meo ille vel sui discedentes secum ferant. His tali modo digestis, statim volebamus ad hospitium secedere. Sed Anselmos doctus in patientia possidere animam suam, jocundo 50 & hilari vultu ad Regem revertitur, dicens ei, Domine, ego vado. Quod si bono animo vestro fieri vobis placeret, viique & vos magis deceret, & omni bono homini acceptius effet. At nunc rem in contrarium lapfam, licet moleste quantum ad vos, quod tamen mea refert aquanimiter pro posse feram, nec ob hoc me ab

anctore anima vestra salutis, miserante Domino, auferam. Nunc igitur ignorans WILLIEL quando vos iterum visurus sim ; Deo vos commendo, & sicut spiritualis Pater dilecto Mvs 11. Rex. filio , ficut Archiepiscopus Cantuariensis Regi Anglia, vobis Dei & meam benedictionem antequam abeam, si eam non abijeitis, tribuere volo. Tunc Rex, Benedictionem, ait, tuam non abijcio. Mox ille surgens, levatà dextra signum sanchæ Crucis super Regem ad hoc caput humiliantem edidit, & abscessir, viti alacritatem Rege cum suis admirante. Anno ab incarnatione Filij Dei millelimo nonagelimo septimo acta sunt hæc, feria quinta quæ suit Idus O-

Venit dehine Cantuariam ANSELMVS, vbi sedes Pontificalis, vbi torius Regni Caput est, arque Primatus. Postera die allocutis, & pro instanti negotio magnopere consolatis filijs suis, astante Monachorum, Clericorum, ac numerola populorum multitudine, peram & baculum peregrinantium more coram Altari suscepit, commendatisq; omnibus Christo ingenti sletu & ejulatu, prosecutus, egressus est. Ipso die ad portum Dofris ivimus, ibiq; Clericum quendam WILLIELMVM nomine à Rege ex condicto, vt diximus, dire-Aum reperimus. Detenti autem ibi sumus quindecim diebus, vento nobis transitum prohibente. In qua mora idem WILLIELMVS cum Patre intrans & exiens, & in mensa illius quotidie comedens, nihil de causa pro qua 20 missus fuerat agere volebat. Die vero quintodecimo cum nos Nautæ vrgerent naves petere, & nos transire avidi ad hoc fatigaremur, ecce videres rem miserandam. Patrem Patriz, Primatem totius Britannia, WIDETELMY's ille quali fugitivum, vel alicujus immanis sceleris reum in littore detinuit, ac ne mare transeat ex parte Domini sui jubet, donec omnia quæ secum serebat, fibi fingulatim revelet. Allatæ igitur ante illum Bulgiæ, & Manticæ referatæ funt, & tota supellex illius spe pecuniæ reperiendæ subversa & exquisita est, ingenti plebis multitudine circumstante ac nefarium opus, pro sui novitate, admirando spectante, & spectando execrante. Rebus ergo eversis, sed nihil eorum quorum causa eversæ sunt, in eis reperto, delusa sollicitudo perscrutantis 30 clt, & ANSELMVS cum suis abire permissus. Itaque navem ingredimur, ventis vela panduntur, & post modicum orta aliquanta difficultate, sed ea respectu clementiz Dei in brevi sedata, prosperime marinos fluctus evecti, mits fandis pro voto appulimus.

Rex autem WILLIELMY's vbi audivit Anselmy m transfretaffe confestim præcepit cuncta quæ illius juris fuerant in suum transcribi Dominium, & irrita fieri omnia quæ per ipsum mutata vel statuta fuisse probari poterant, ex quo primo venerat in Archiepiscopatum. Desænit igitur quandoque per Episcopatum tam sæva tempestas, vt tribulationes quæ factæ sunt in illo post mortem venerandæ memoriæ LANFRANCI ante introitum Patris ANSBLMI,

40 parvipensæ sunt comparatione tribulationum quæ factæ sunt his diebus. Nos igitur mane à mitiandis discedentes, & post dies ad sanctum Ber-TINVM venientes, magna plebis alacritate ac Monachorum veneratione sufcepti, quinque inibi dies morati sumus. Interea rogatus Anszimvs à Canonicis sancti Av Domaki Ecclesiam suam visitare, ibiq; Altare quod in honorem sancti LAVRENTII Martyris fecerant dedicare; Adquievit ille precibus corum Ministerioq; decenter expleto pransus Abbatiam repetijt, obijciens Clericis secum illum remorari petentibus Domini dictum, quod discipulos luos juber, de domo in domum non transire.

Post hac nobis coeptum iter accelerantibus, fama viri multo celerius pra-50 currebat, & multiplici populos voce replebat. Vnde turbarum concursus, Clericorum cœtus, Monachorum exercitus, ei quocunque veniebat, occurrunt; isti gaudio & exultatione concrepantes, illi vexillis & sonoris concentibus Deo pro illius adventu conjubilantes. Verum sicut quidam ad venerationem & miWILLIFL.

nisterium ejus omni studio parabantur, ita quidam è diverso alio spiritu acti, eum capere, eum suis rebus spoliare moliebantur. Sed vbi adest Divina protectio, quid valet humana molitio ? Transità Francia, Burgundiam intravintus. Percussa autem fuerant aures Ducis illius terræ diviti fama Archiepiscopi Cantuariensis, per terram suam transire volentis. Vnde succensus amore pecuniæ, quam copiosam illum serre rumor disperserat; proponit animo eam ipsi auserre. Quadam igitur die cum in itinere essemus, & refrigerandi gratia à via paulisper declinassemus, ecce Dux idem armata Militum manu stipatus, in equis ocior advolat, & clamore valido, quis vel vbi effet Archiepiscopus interrogat, Quem sibi designatum mox equo sedentem torvo fuisset aspectu intuitus, to subito pudore percussus, demisso vultu erubuit, & quid diceret non invenit. Cui Pater. Domine, ait, Dux si placet ofculabor te. Et ille. Ofculari & fervire tibi Domine paratus sum, ac de adventu tuo in Deo gratiosus exulto. Dato igitur osculo pacis dicit ad illum Pater. Cansa Religionis Christiana, vir venerande, Angliam exivi, & miserante Deo Romam ire disposui. Nunc autem videns te lator & gaudeo, tum quia Cognitionem & amicitiam tuam, tum quia securitatem & pacem in terra tua me & meos deinceps per te habere desidere. Respondit. Et quidem quod dicis multum amo & volo, meg, tuis orationibus benedictioniá, committo. Quibus dictis præcepit cuidam qui de suis ibi potentior aderat quatenus virum per terram suam conduceret, eiq; vbi opus haberet non 20 fecus quam fibi ipfi ministraret. Discedens itaque odium Dei omnipotentis omnibus imprecatus est, qui se ad insequendum hominem Dei concitaverant. Nec enim hominis sed vultus, ait, Angeli Dei fulget in eo. Vnde sciant omnes qui ei scienter infesti sunt, quod maledicti à Deo sunt. Nos, huic Deo pro sua misericordia debitas ex corde gratias agentes, itinere cepto perreximus.

Venimus vero Cluniacum tertio die ante Nativitatem Domini, ibiq; à toto illius Monasterij Monachorum agmine, summa cum veneratione, Pater suscipitur, & cuncta loci ipsius gaudio lætitiaq; replentur. Quid deinde? Donec ibi suit, vt paucis dicam, singulari præ omnibus id loci venientibus reverentia habitus est.

Mittit intereà Nuncium qui suum venerabili Hv G O N I Archiepiscopo Lugdunensi notificet adventum. Erat quippe idem vir Anselmo jam ex multis præcedentibus annis notus; & sanctæ dilectionis illius igne succensus, magno videndi eum desiderio fatigabatur. Quem etiam Anselmvs in tantum diligebat, ejusq; prudentiam atque consilij auctoritatem tanti pendebat, vt statuerit apud se summam negotij sui considerationi & dispositioni ejus, necne reverendi H v e o N I s Cluniacensis Abbatis, ex integro commendare. Hic itaque Pontifex, audito Anselmvm suis finibus accessisse, oppidò lætatus est. Et dirigens ad eum quos familiariores ac digniores circa se habebat, quatenus Ecclesiam suam seq; ipsum sine mora dignaretur invisere, obnixè deprecatus 40 est. Mandavit insuper Episcopo Matisconensi vt viro decenti honore occurreret, & officiosissime deserviret. Quod ipse diligenter executus est. Vbi vero Lugdunum venimus; qua veneratione ab ipso summo Pontifice & suis omnibus suscepti simus, & enarrare difficile, & dictu fortassis est incredibile. Quo cum demoraremur, didicit Anselmvs ex hijs quæ fama ferebat non multum suæ causæ profuturum, si ipse in vlteriora procederet. Imbecillitas quoque sui corporis residuæ viæ laborem perhorrebat, & insidiæ quæ ab Indigenis illarum regionum ca tempestate commeantibus & maxime religiosi ordinis viris struebantur, eum nonnihil retardabant. Itaque Lugduni resedit, cunctis valde acceptus & honorabilis.

Scriptam dehinc Epistolam vnam sedis Apostolicæ Præsuli destinavit, in qua quid illi de hijs quæ acciderant suggesserit, quoque animi sui desiderium intenderit, tenor ipsius Epistolæ quam subscribimus, designabit.

Domino

Rege

Omino & Patri cum amore reverendo, o cum reverentia amando fum\_ Willist. mo Pontifici VRBANO, frater ANSELMVS ferbus Ecclefia Cantuariæ debitam subjectionem, & orationum de votionem. Novimus Domine reverende, Paser diligende, quod Dominus noster lesus Chri-This sublimavit sanclitatem vestram in Ecclesia sua ad consulendum & subveniendum his, qui ad supernæ Patriæ requiem anhelantes, in huns sæculi exilio diversis fatigantur tribulationibus. Hac igitur spe & consideratione, Ego humilis servus vester in angustijs cordis mei ad sinum paternæ & Apostolicæ pietatis vestra, per exhibitionem prasentia mea, confugere disposui, sed boc Vig facere non possum sicut desidero. Cur autem non possim, per præsentium latorem cognoscetis. Quoniam ergo per memetipsum præsentiam Destram secundum desiderium meum adire nequeo, per literas vt possum clementia vestræ angustias meas insinuo, quatenus eius consolatione eædem angustiæ mitigentur, & anima mea desideratam tranquillitatem per affectum vestre compassionis se adipisci gratuletur. Tanta enim est cordis mei tribulatio, De nec verbis nec literis sufficiam illam exprimere, sed oro Deum qui novit occulta 20 Dt eam Dos intelligere faciat, & per Discera misericordia sue, Discera Destra, ad eius miserationem secundum desiderium & necessitatem meam commo veat. De has tamen mea necessitate, & meo desiderio aliqua aperio, per qua, Destram prudentiam posse intelligere quid mibi expediat non dubito. Notum est multis, mi Pater pie, qua violentia & quam in vitus, & quam contradicens captus sim & detentus ad Episcopatum in Anglia, & quomodo obtenderim repugnantiam ad buiusmodi officium, Nature, etatu, imbecillitatis, & ignorantia mea, qua omnino omnes saculi actiones fugiunt, & inconsabiliter 30 execrantur Dt nullatenus illas tolerare possim cum saluta anima mea. In quo Archiepiscopatu iam per quatuor annos manens nullum fructum fect, sed in immensis & execrabilibus tribulationibus anima mea, indtiliter vixi, vt cotidie magis desiderem mori extra Angliam, quam ibi Dibere. Nam si ita vitam præsentem, sicuti eram ibi sinirem; plus videbam Anima mea damnationem quam salutem. Videbam enim multa mala in terrailla, que nec tolerare debebam, nec Episcopali libertate corrigere poteram. Ipse quoq Rex faciebat quadam, que facienda non videbantur de Ecclesijs, quas post obitum Pralatorum aliter quam oporteret tractabat. Me etiam, & Ecclefiam Can-40 tuariensem multis modis gravabat. Terras nama ipsius Ecclesia, quas post mortem Archiepiscopi LANFRANCI, cum in manu sua Archiepiscopatum teneret, militibus suis dederat, mibi sicut eas idem, Archiepiscopus tenuerat non reddebat, sed insuper alias secundum libitum suum, me Nolente, dabat. Servitia gravia es Antecessoribus meis invsitata vitra quam ferre possem aut pati deberem à me exigebat. Legem autem Dei, & Canonicas & Apostolicas auctoritates, voluntarys consuetudinibus obrui videbam. Des hys omnibus cum loquebar, nihil efficiebam, & non tam simplex Rectitudo 50 quam voluntariæ consuetudines obtendebantur. Sciens igitur quod si bæc ita D/q in finem tolerarem, in damnationem anima mea susce oribus meis tam pravam consuetudinem confirmarem, nec de his placitare poteram (nullus enim aut confilium aut auxilium mibi ad hec audebat dare) petij à

G 2

WILLIEL-

Rege licentiam adeundi vestram Paternitatem quatenu illi & cordis mei angustias oftenderem, & deinde eius consilio & auxilio, quod salubrius esset anima mea agerem. Qua de re tratus petyt Dt de buius licentia petitione quasi de gravi offensa illi satisfacerem, & securum illum facerem me deinceps nullo modo requisiturum, pro aliqua necessitate, Apostolicum, nec saltem inde locuturum, aut si Inquam boc facturus eram, in prasenti boc facerem. Sic itag, mare transij causa ad vos veniendi. Quod sicut dixi facere non possum. Quoniam autem impossibile est me buiusmodi vita concordare, 10 aut animam meam in tali Episcopatu salvari, tum propter rerum quas dixi qualitates, tum propter meas multimodas & sensus, & morum, & natura, & etatis imbecillitates; Hec est summa supplicationis mea propter quam ad vos ire volebam, vt ficut Deum anima mez, & animam meam Deo desideratis, per paternam & Apostolicam pietatem, que Cor vestrum inbabitat, animam meam de vinculo tanta servitutis absolvatis, eig libertatem serviendi Deo in tranquillitate reddatis, ne abundantiore tristitia sicut iam nimis passa est absorbeatur, & de dolore temporali ad aternum pertrahatur; deinde vt Ecclesia Anglorum secundum prudentiam, & austorita- 20 tem Apostolatus vestri consulatis. Omnipotens Dominus vestram santtitatem Nobis in sue gratice prosperitate diù servet incolumem, & conterat Sathanan & portas inferi sub pedibus Destris.

Inter hæc Romam vsq; divulgatum est, Archiepiscopum Cantuaria Primatem Britannia multo auri & argenti pondere onustum mare transijsse, Romans pergere. Accensi ergo nonnulli cupiditate non bona viam observant, exploratores ponunt, laqueos parant, vt eum capiant. His tamen quam maxime homines Alamannici Regis intendebant, ob dissensionem qua fuerat illis diebus inter Papam & ipsum. Supererat quoque ea tempestate WIBERTVS 30 Archiepiscopus Ravennas qui de Apostulatu quem contra jus invaserat pulsus, omni Religiose persone Romam petenti per se suose, modis qualibus poterat struebat insidias. Vnde quidam Episcopi, Monachi, & Religiosi Clerici ea sæviente persecutione capti, spoliati, multisq; contumelijs affecti, necati sunt. Spe igitur maxima manus iniqua sibi consista est, simili poenarum genere sese Ansellany Mamaturam. Sed ille vt diximus, Lugduni remansit, reditum nunciorum suorum ibi operiens. Cum verò malignantes illi moram, ex adventu ejus, extra spem paterentur, didicerint à Peregrinis eum valida corporis infirmitate tentum, à Lugdune amplius non promovendum. Quod dictum peregrinorum non fuit, ex toto, veritati contrarium. Infirmatus nempe fue- 40 rat, vt de sanitatis illius recuperatone desperatio Nos non parva teneret. Quo illi audito, consternati sunt animo, & quod de Anselmi disturbatione spem habebant, perdiderunt. Verum langore, magna ex parte, sopito, & rumore qui populos de processu ipsius repleverat circumquaq; extincto, ecce quos Romam miserat nunicij veniunt, & quod omni excusatione sublata eum ad se Papa præparare præcepit, referunt. Quod moror? Nescius moræ, Apostolicis justis obaudit, viæ se periculis, mortem pro Deo non veritus, tradit.

Discedentes igitur à Lugduno tertia seria quæ ante Dominicam diem Palmarum erat, venimus in subsequenti Sabbatho ad villam quandam quæ Aspera dicitur, in qua cum hospitati atq; resecti suissemus, visim Patri est decentius inter Monachos qui in eadem villa cohabitabant, quam inter villanos, nocte illa, Nos conversari, tum propter Religionem Monachici ordinis, tum propter Officium imminentis Noctis atq; diei. De re itaq; mandatum Mona-

his

chis est; & alacres assenserunt. Eramus quippe tres Monachi qui hoc quære- WILLIEL. bamus, Dominus videlicet & Pater Anselmvs, præfatus Baldvinvs & ego qui hæc scribo frater E A DMERVS. Qui ita ibamus quasi pares essemus, nullo Patrem nostrum coram alijs dominandi jure sequente. Cum igitur Monachi illi nobiscum, sicut peregrinis, vespertina hora loquerentur, & vnde venissemus percunctarentur, respondimus, de Francia partibus nos adventasse, & Romam vsq; si Deus concederet ire velle. At illi in nihili tenditis iniquiunt. Nam viam istam quam aggredimini nullus in habitu religioso peragere potest quin capiatur, multisq; injurijs afficiatur. Quod Archiepi-10 scopus Cantuariensis intelligens, sapienti consilio vsus est. Proposuit namq; idem vir se pro sua, vt fertur, causa nuper Romam iturum, & venit vsq; Placentiam. Verum cum illic sequentis viæ periculum didicisset, reversus est, & nunc Lugduni moratur. Ad hæc BALDVINVs ait. Et ille bene quidem tecit, & Nos quia servitio Dei, & obedientia spiritualis Patris, ire compellimur, quantum nobis licuerit ducente Domino progrediemur. Quando vitra non potuerimus, salvà obedientià nostra revertemur. Ducat nos, aiunt, benignus Deus. Celebrato igitur inter eos Noctis officio atque Die, nos viæ reddidimus.

Ex hinc cum Romam prospero itinere pervenissemus, & Anselmus à 20 Papa decentissime susceptus de sui adventus causa requisitus suisset, eo illam ordine retulit quo in Epistola sua quam à Lugduno, vt diximus, ei direxit, ipsam digessit. Audit ille quæ seruntur & subventionem pollicetur. Scribit literas VVILLIELMO Regi Anglia, in quibus vt res Anselmi liberas in Regno suo faceret, ac de suis omnibus illum revestiret, movet, hortatur, imperat. Scribit quoque Anselm vs sub eadem materia literas; & eas vna cum literis Papæ ipsi Regi destinat. Mansimus ergo Roma decem diebus in palatio

Lateranensi cum Papa degentes.

10

Præerat eo tempore Abbas quidam, I o H A N N E s nomine, Coenobio Salvatoris quod prope Telesinam Vrbem situm est. Qui I o H A N N E s , Roma-30 nus genere, discendarum studio literarum, jam olim Franciam venerat, ibiq; fama permotus Anselmi qui tunc Beeci Abbas erat; eum Religionis proposito servens adijt, coque audito, Becci Monachus factus est. Quod vbi post aliquot annos, ad aures summi Pontificis VR BANI pervenit, IOHAN-NEM iplum ad se accercitum præfati Coenobij Abbatem secit. Hic itaq; agnito Patrem suum Anselm v M Romam venisse, miss Nuncijs omni studio deprecatus est, quatenus ad se veniret atq; in sua quadam mansione cui salubris aura favebat, ad evitandas Romana Vrbis ægritudines instanti dignaretur æstate conversari. Quibus ille auditis, supernæ pietati ac fraternæ sollicitudini gratias egit, summoq; Pontifici relatas preces innotuit. At ille, o, inquit Di-40 vine miserationis pradestinatio! Vere etenim promisit Deus Ioseph in Ægyptum ante I a c o B Patrem suum. Quapropter, licet omnia, que habeo, tuis vipote viri propter justitiam necne beati PETRI fidelitatem exulantis proposuerim necessitatibus servitura, tamen quia vrbis istius aer multis & maxime peregrina regionis hominibus nimis est infalubris, laudo, vt eas quo vocaris, ne quod superna dignatiotibi providit, negligere videaris. Adquiescit Anselmvs dicto Pontificis, & expectaturus quid Rex Anglia respondeat litteris Papæ ac suis, partes, ad quos invitabatur, petijt. Occurritur ei cum lætitia & honore in omni loco ad quem ingreditur, & certatim ad ministrandum illi, quique parantur. Vbi verò loco ad quem ibat appropinquavit; adiunca secum fratrum caterva I O H A N N E s obviam vadit, & Patrem suum more boni filij magna cum reverentia & exultatione susceptum Monasterio introducit. Exinde quoniam calor ibi cuncta torrebat, ducit eum in villam suam Sclauiam nomine, quæ in montis altitudine sita, sano jugiter aere conversantibus illic habilis extat.

WILLIEL.

His ferme diebus Rogervs Dux Apulia, adunato grandi exercitu, Capuanam Civitatem, à sua ditione resilientem, obsidebat. Et audità samà Anselmi, directis Nuncijs, rogavit cum venire ad se, cupiens illum videre, & alloqui, atque per cum his quæ saluti suæ adminiculari poterant, informari. Ivit ergo Pater ad cum. Adhuc longè eramus; & ecce dux ipse copiosa militum multitudine septus, Patri occurrit, ac in oscularmens, ei, pro suo adventu, gratias egit. Plures exhine dies in obsidione secimus, remoti in tentorijs à frequentia & tumultu perstrepentis exercitus. Cum autem inter hæc sedis Apostolicæ Pontisex V a B A N v s illò adventaret, & ei ab A N s E L-M o ac principibus totius exercitus obviam itum esset, ingenti sæcularis gloriæ pompà prosecutus, ductus est in tentorium quod ei propè nos erat cæteris excellentius constitutum. Sicque donec civitas in deditionem transsist, obsidio illius Dominum Papam & A N s E L M V M vicinos habuit, ita vt familia illorum magis videretur vna quam duæ; nec facile quivis declinaret ad Pa-

pam qui non diverteret ad Anselmym.

Sed quid faciam? Si Dilectioni, si Reverentiæ, si Honori, qui Ansell M o ab vniversis inter quos habitabat co tempore, & veniebat, exhibebatur, scribenda singulatim immorari voluero, non immeritò indiscretionis argui potero. Tantum dico, que licet Rex Anglia qui illum, vt prædictum est, de regno suo pepulit, tam literis quam largis muneribus omnes quos ratus erat 20 ei posse detrimento existere conatus suerit adversus eum commovere, tamen nihil profecit. quin potius ex his perspicaciter intellectum est, virum simplicis justitiæ viam tenere, & omnino, contra æquum, satigari. Nam cum literæ quæ directæ fuerant, nullam ipsi quâ jure argui posset culpam referendo inveherent nec latores earum à literis ipsis pejora dicendo dissentirent, factum, vt & viri justitiæ sirmius crederetur, & injustitia hominis, eum non æquo judicio fatigantis, magis ac magis publicata detestaretur. Quiq; igitur ex hoc illius caperunt causa favere, illius commodo, illius Honori se suaque pro voto certatim impendere. Dux ipse, Ad quem ipsa mandata præ cæteris lata fuerunt, non consideratis eis, Patrem multis precibus ad hoc slectere nisus est, 30 quatenus secum dignaretur remanere & optimas terrarum suarum tam in villis quam in Castellis seu Civitatibus, juxta electionem suam, dono accipere easque in vsus suos suorumque, dum viveret, proprio jure vindicare. Alitèr igitur molimina Regis in Anselmv m processerunt ac ipse ratus fuerat. Obsidione dehinc soluta, Anselmvs, cum Papa, ad Aversanam Civitatem vadit. Papa Civitatem, Anselm vs, multa prece invitatus, Abbatiam Sancti LAVRENTII, hospitandi gratia, petit. Igitur Anselmo ab ipsius Comobij fratribus persectæ caritatis obsequium exhibetur, & loquenti solito more que Dei sunt, auditus studiose præbetur.

Considerans itaq; Anselmys apud se, quantam mentis inquietudinem & perturbationem suerit passus in Anglia, & quomodo, nullus, exceptis aliquibus Monachis, eum, gratia fructissicandi Deo, audire voluerit, quantaque mentis tranquillitate potitus, & quam fructuoso studio sit à cunctis auditus post quam exivit de Anglia, omni desiderio servebat, curam Anglia, cum Pontificatu, deserere, & eis perpetim abrenunciare. Huic quoque desiderio non parum roboris impendebat, quod, omnium dubietate sublatà, videbat impossibile sore suos & Willermy Regis mores in vnum amplius concordare. Ad ea nempè qua illum in Anglia positi facere solere cognoveramus, nova quadam cotidie ab his qui inde veniebant publicè referebantur, in quibus, ita contra Dei justitiam offirmatus intelligebatur, vt multi regionum illarum viri simul ac mulieres aliam de eo assimationem haberent, quam de Christiano Christianos lex Christiana docet habere. De quibus pauca brevi perstringere placuit, ne solummodo nudis verbis qua dicuntur, dici putentur. Qua tamen sicut illa accepimus simpliciter ponam, non astruens vera

an

admodum

an secus extiterint, an non. Ferebant igitur hi qui veniebant, quod eodem sere writtela tempore cum idem Rex Rotomagi moraretur, videri qui in Civitate ipsa degenois II. Rezistant, ad eum convenire, conquerentes, nonnullos ex suis, spreto sudaismo, Christianos tune noviter sactos suisse, atque rogantes, vt sumpto pretto, illos, rejecto Christianismo, ad Iudaismum redire compelleret. Adquiescet ille & suscepto pretio apostasiæ, jubet ex sudais ipsis adduci ad se. Quid plura? Plures ex illis minis & terroribus fractos, abnegato Christo, pristinum errorem

suscipere fecit.

Erat præter ea, illis diebus, adolescens quidam Iudaus, cui vno dierum per vi-10 am forte eunti apparuit alter juvenis, vultu ac veste decorus, qui interrogatus, vnde vel quis esset, dixit se jam olim ex ludao Christianum essectum, ST E-PHANYM protomartyrem esse. Sed ea, inquit, causa nunc de calo ad terras descendi vt tu, abjecta superstitione Iudaica, Christianus efficiaris, & meo nomine Baptizatus, in Christo appelleris. Dixit, & ab oculis ejus clapsus, non comparuit. Adolescens autem timore correptus, ilicò Presbyterum adijt, quid viderit, quidvè audierit, clarà voce innotuit ; seq; in Christum credere confessus, Baptismi gratiam statim adeptus est. Quod factum cum pater ejus agnovisset, acri cordis dolore afficitur. Et æstuans quonam modo suis sacris silium posset resti-tuere, didicit quemadmodum WILLIELMVS Rex Anglorum nonnullos 20 hujusmodi, pecuniæ gratis, nuper Indaismo reddiderit. Ivit ergo ad illum, & qualiter perdidit filium suum, querula voce depromsit. Orat sibi misereri, & vnici more à se dilectum, paternis rogat legibus imperiali sanctione restitui. Tacet ille ad rogata, nondum audiens quamobrem tali negotio sese deberet medium facere. Advertit Iudeus mysterium cur suis precibus non responderet, & evestigiò sexaginta Marcas argenti se ille daturum, si Indaismo restitueret silium suum, pollicetur. Iubente igitur Rege, juvenis ipse in conspectum suum adducitur, & Rex illum hac voce alloquitur. Queritur pater tuus de te, quod prater licentiam suam Christianus effectus es, hoc si ita est, pracipio tibi quatenus, voluntati eis satisfaciens, omni ambage seclusa Iudaismo te sine mora restituas. 30 Cui juvenis respondens. Domine Rex, ait, ve puto, jocaris. At ille indignatus, Tecum, inquit, jocarer stercoris fili? Recede potius & praceptum meum velocius imple. alioquin per vultum de Lvc a faciam tibi oculos erui. Tunc Adolescens animæquior factus, voce constanti ita respondit. Vtique non faciam. Verum noveris, quia si bonus Christianus esses, nunquam de ore tuo talia protulisses. Christiani etenim est, eos qui à Christo per incredulitatem separati sunt, ei conjungere; non autem eos qui illi per fidem juncti sunt ab eo separare. Confusus Princeps in istis, contumelijs affectum Iuvenem cum dedecore justit suis conspectibus eliminari. Qui expulsus, patrem suum, eventu rei pro foribus præstolantem, invenit. In quem animatus, Fili, ait, mortis, & Pabulum externa perditionis, 40 non sufficit tibi damnatio tua nisi & me tecum pracipites in eam? Ego verò cui jam Christus patefactus, est, absit vt te vnquam pro patre agnoscam, quia pater tuus Diabolus est. Dum ista ita dicuntur, ad jussum Regis, introducitur ante eum Iudaus, & ait illi Rex. Ecce feci quod rogasti, redde quod promisisti. At ille, Filius meus jam nunc & in Christi confessione constantior, & mihi est solito fa-Ulus infestior: & dicis, feci quod petisti, redde quod promissti? Immo quod capisti, primo perfice, & tune demum de pollicitis age. Sie enim convenit inter nos. Feci, dixit, quantum potui: verum quamvis non proficerim, minime tamen feram me sine fructu laborasse. Angustiatusq; Iudaus ex his, vix obtinuit, vt, data medietate promissæ pecuniæ, alia sibi medietas laxaretur.

Præter hæc quoque, per id temporis, ferebatur, eum in tantam mentis elationem corruisse, vt nequaquam patienter audire valeret, si quivis vllum negotium quod vel à se, vel ex suo præcepto foret agendum, poneret sub conditione voluntatis Dei sieri. Sed quæque acta simul & agenda suæ soli industriæ ac fortitudini volebat ascribi. Quæ mentis elatio ita excrevit in eo, vt, quem-

admodum dicebatur, crederet & publica voce assereret nullum Sanctorum cuivs 11. Rex. quam apud Deum posse prodesse, & ideò nec se velle, nec aliquem sapientem debere beatum P E T R V M, seu quemlibet alium quo se juvaret interpellare. Hac fide in ipso proficiente, ad hoc quoque lapsus est, ve Dei judicio incredulus heret; injusticiæq; illud arguens, Deum aut facta hominum ignorare, aut æquitatis ea lance nolle pensare astrueret. Exempli causa, quinquaginta circiter viri quibus adhuc illis diebus, ex antiqua Anglorum ingenuitate, divitiarum quædam vestigia arridere videbantur, capti sunt, & calumniati, quod Cervos Regis ceperint, mactaverint, manducaverint. Negant illi ; vnde statim ad judicium rapti, judicantur, injectam calumniam, examine igniti ferri, à se pro- 10 pulsare debere. Statuto itaque die, præfixi poenæ judicij pariter subacti sunt remota pietate & misericordia. Erat ergo, miseriam videre. verum omnipotens Deus cui misericordiam & judicium canit Dauidicus Psalmus, innocentia corum, servatis misericorditer ab exustione manibus omnium, cunctis ostendit, & malitia hominum cos impiè destruere cupientium quam injusta suerit, justo judicio declaravit. Igitur cum Principi esset relatum condemnatos illos, tertio judicij die simul omnes inustis manibus apparuisse, stomachatus taliter fertur respondisse. Quid est hoc? Deus est justus Iudex ? Pereat, qui deinceps hoc crediderit. Quare per hoc & hoc meo judicio amodo respondebitur; Non Dei quod pro voto cujusque hincinde plicatur. Hæc & hujusmodi plura his atrociora quæ 20 à diversis non ignobilis famæ hominibus, de WILLIELMO illo tunc temporis nunciabantur, magno vt diximus Anselm v m accendebant Pontificatui Anglia abrenunciare; scientem videlicet mores suos moribus ipsius nulla

posse ratione amplius concordare.

Postulaturus ipitur à summo Pontifice ipsius vinculi, quo se nimis astingi gemebat, relaxationem, eum adijt, ei sui cordis anxietatem innotuit, misereri sibi poposcit, id est, vt ab onere curæ Pastoralis, quod importabile sibi quia infructuosum videbat, se relevaret, obnixè rogavit. Audit Papa quod ille postulat, & ilicò miratus, exclamat. O Fpiscopum! O Pastorem! Nondum cades, nondum vulnera perpessus es. & jam Dominici curam ovilis subterfugere quaris? 30 Christus in cura ovium suarum probat PETRI amorem erga le. & ANSEL-MVS, ANSELMVS inquam ille sanctus, ille talis ac tantus vir, solummodo quiescere volens, oves Christi & ante pugnam luporum morsibus dilaniandas non veretur exponere? Ah quid dicam? Quo amore sperat Domino copulari, qui hoc fugit quo ipse Dominus se teste probatur amari? Absint hac à te, absint à tua religione, dilectisime frater Anselme. Potius ne me in istis viterius inquietes, scias quod non folum non concedo tibi facere quod petis, immo ex parte Dei amnipotentis vice beatisimi PETRI Apostolorum Principis tibi per sanctam obedientiam pracipio, quatenus curam Anglici regni ii i commendatam quamdin retinere, ve hactenus poteris, non abijcias. Quod si propter tyrannidem Principis, qui nunc ibi 40 dominatur, in terram illam redire non permitteris, jure tamen Christianitatis semper illius Archi piscopus esto, potestatem ligandi atque solvendi super eam dum vixeris obtinens. Et insignibus pontificalibus more summi Pontificis viens vbicunque fueris. Ad hac ille, Obedientiam Pater non abijcio; sed si non displicet, quid animo geram, pancis suggeram. Credat, si placet, excellentia vestra, quoniam si cades, si vulnera, si mors ipsa, mihi pro tutela & defensione ovium Christi intenderetur spero non aufugerem, si me conscientia mea non fallit. At nunc, vt de Rege ipso, qui me, sicut notum est, de regno suo expulit, taceam, ipsi quos oves, & Episcopi quos adjutores habere debebam, & qui mihi obedientiam professi sunt, omnes in commune ad hoc me ducere conabantur, quatenus sub obtentu justitia contra ju-stitiam facerem, id est, obedientia beati P E T R I abrenunciarem, ne sidem quam debebam Regi terreno violarem. Quibus dum niterer persuadere, me virumque horum, altero inviolato, posse servare, (quandoquidem Dominus jubeat, quæ Cæsaris Cæsari, & quæ Dei sunt Deo reddi) obijeiebat hoc apud se in vsu

non haberi, nec velle de Domino suo hanc injuriam sustinere, ve aliquis in regno Wittietejus cuilibet intenderet, nisi ei vel per eum. Et ego, Pater, inter tales quid facerem? Mys 11. Rex. Respondit, Ratione duceris. Ego quog, ne de his atque alijs tibi non jure illatis videar non curare, eag, gladio Sancti P E T R I nolle vindicare, moneo quatenus Concilio quod apud Barum, ante corpus beati NICHOLAI, Kalendis Octobrid celebrare constitui, prasentiam tuam exhibeas, vt quod de inso Rege Anglico suifg, ac sui similibus que contra libertatem Ecclesia Dei se erexerum ; mediante aquitatis censura, me facturum disposui auditu visug, percipias. Dehinc ad habitaculum suum Sclaviam A N s E L M V s revertitur quietem & paupertatem;

to oblatis divicijs, anteponens. Instante autem termino Concilij, ad Apostolicum reversus est; & cum eo; Burum vsque profectus. In ipso verò concilio, dum plurima de fide Catholica, sumus Pontifex, facunda ratione, rationabiliq; facundia disseruisset, mota est quædam quæstio, ex parte Gracorum Evangelica autoritate probate volentium, Spiritum Sanctum processionem non habere nist tantum à Patret Huic erro. ri tum multis argumentis, tum plurimis rationibus Papa contraire nisus, inter alia quiddam de Epistola sibi olim ab Anselmo, de Incarnatione verbi, edità & directà, exempli gratia, intulit, quod suæ disputationi non parùm claritatis ac firmitudinis attulit. Verum, cum nonnulla obijcerentur & reddi-20 tæ rationes, quemadmodum instabilibus mos est, disquisitæ enucleatius exponi peterentur, imperatum filentium primus ipse Pontifex rupit alta noce dicens; Pater & Magister AN SELME, Anglorum Archiepiscope, whies? Sedebat enim idem Pater in ordine cæterorum inter primos Concilij Patres, & ego ad pedes ejus. vbi ergo se requiri audivit, surrexit continuò, & respondit. Domine Pater, quid pracipitis? Ecce me. At ille, Quid quaso facis? Cur in aliorum silentio degis? Veni, vem, obsecro; ascende vsq, ad nos & pugnant pro Matre tua & nostra, adjuva nos, cui suam integritatem vides Græcos istos conari adimere & nos in id ipsam nesas, si facultas eis tribuitur, pracipitare. Succurre igitur quasi vere pro hoc à Deo missus huc. Videres itaq; circa so-30 lium Papæ quosq, perstrepere, sedes mutare, locum sedendi viro parare, & fic demum honorifice levatum ad se prope Papam collocare; concilio stupente ad hac, & percunctante quis effet aut vnde. Tum compresso tumultu, omnibus in commune viri sanctitatem atque industriam Papa expositit; & quia propter justitiam multas persecutiones passus, atq; injuria de sua sie terra expulsus, reverendà voce innotuit. Cum igitur ad imperium ejus A N S E L M V S presto esset, mote questioni mox respondere, visum nonnullis est melius fore, in crastinum rem differri, quo liberioribus animis dicenda expeditius proponerentur. Incrastino itaq; maturius conventu disposito, Anselmvs ex condicto debitum soluere postulatus est. Surrexit ergo & coram vniversis in 40 edito stans, sic de negotio, regente cor & linguam eis Spiritu Sancto, tractavit, disseruit, absolvit, vt in ipso conventu nemo existeret qui non inde sibi fatisfactum confentiret. Sed quibus hoc Argumentis, quibus rationibus, quibusve diving Scriptura auctoritatibus & exemplis egerit, scribere supersedemus, eo quod ipsemet Anselm v s postmodum inde diligentius arque subtilius tractans, egregium opus scripsit idque per multa terrarum loca vbi ejusdem erroris fama pervenit ab amicis suis rogatus, direxit. Ergo vbi finem dicendi fecit intendens in eum summus Pontifex, ait, Benedictum fit cor & fenfus tuns , & os & fermo oris tui fit benedictus. Hinc in laude Viri demoratum est, & fides ejus atque prudentia divulgata, ac magnificata, nec non corum 50 perfidia si qui forent qui ea que de proposita questione docuir, suscipere & credere nollent, exprobrata ac perpetuo anathemate perculia átque pro-

Procedente deinceps ratione de Rege Anglorum sermo conseritur, & sinistra quedam de ipso publice prædicantur, Anselmo, inter illa, demisso

vultu sedente & loquentes nullo favore prosequente. Tandem de venditione & MVs II. Rex. oppressione Ecclesiarum de quibus inter alia vituperabatur, necne de injurijs Anselmo illatis Apostolicus acriter quæstus est. Quem propterea, inquit, etiam Regni sui fecit extorrem quoniam à beati Petel sidelitate & obedientia nequivit separare. Et adjecit. Ecce vita illius tyranni qualis ad Apostolicam sedem sapè delata est. Cui pro correctione sui plura multotiens cohoratorià simul, & castigatoria suasione verba mandavimus, sed afflictio atque depulsio tanti viri quem coram videtis satis innuit quantum profecimus. Ad hac, fratres, quid sentitis? Quid decernitis? Dixerunt. Sententia plana est & judicium evidens. Si enim semel, si secundo, si tertio vocasti, & renuit audire, renuit disciplinam 10 accipere, restat vi gladio Sancti P E T R I sub anathematis ictu percussus, quod meruit, sentiat, donec à sua pravitate discedat. Respondit. Ita est. Audiens hæc Anselun vs illicò surrexit, & flexis genibus coram Papa, præfatum Regem jam tunc excommunicare parato, vix obtinuit ne in Regem faceret, quod communis omnium sententia promulgavit. Qui ergo bonitatem viri solo prius fuerant auditu edocti, nunc eum facto se experiri gavisi sunt, dum illum & pro malo bonum reddere & pro persequente se non sica vident pre-

ce intercedere. Admirabilis itaque vniversis factus est.

Inter hæc ego, Patri per omnia præsens, aderam, paratus videlicet ad servitium ejus. Et quia mihi ab infantia hic mos erat, semper nova que forte 20 sed maxime in Ecclesiasticis, occurrebant diligenti intentione considerare, ac memoriæ commendare, dispositum Concilium, loca, & ordines personarum, modos & examinationes causarum, curiosa fortasse magis quam sagaci mente & oculo, hine inde ve pote qui nunquam prius talia videram modesto intuitu consideravi. Ecce autem, cum illis intenderem, occurrit, quem antea bene noveram, Archiepiscopus Beneventanus, cappa præ omnibus qui conventui ipsi intererant, preciosiori decoratus (Papa enim non cappa sed casula & pallio desuper redimitur) concilio præsidebat. Ego igitur, intuens cappam Antistitis Beneventani & eam, vt dixi, cæteris præstare perspiciens, recordatus sum verborum, quæ puer à senioribus Ecclesiæ nostræ E p w 1 o scilicet magnificio 30 viro BLACHEMANNO atq; FARMANNO alijfq; nonnullis olim audicram. Solebant erenim ijdem memorabiles viri sæpe narrare quod, ipsis adolescentiæ primordia agentibus, I M M A Regina, cujus in capite hujus operis habita mentio est, inter multa bona que Ecclesia Christi Gantuariensi contulit, Brachio beati Apostoli BARTHOLOMEI, ipsam Ecclesiam, disponente Domino suo C N v D Rege Anglorum, sublimaverit. Quæ res, qualiter acta fuerit, hoc modo (quod per excessum coepte narrationis dici patienter queso accipiatur) vno sensu, pari ordine referebant. Tempore aiunt quo ipsa Domina, sicut Regina, in regno Anglorum magna & præpotens habebatur, Pontifex Ecclesiæ Beneventane venit in Angliam, quem sicut ipse serebat, immanis fames 40 certis præsagijs totam Apuliam afflictura illo deduxerat, cupiens aliquo modo si non posset toti Provinciæ, saltem suis civibus tantum malum propulsare. Is iter ingressus Brachium beati BARTHOLOMEI Apostoli secum tulerat, spe sibi certa promittens se per illud multa lucraturum. Idem quippe Brachium, ob hujusmodi necessitudinum contrahenda subsidia in ipsa Ecclesia Beneventi à reliquo corpore servabatur remotum. Episcopus itaque, transita Italia, venit in Galliam, quæ sibi dabantur, gratanter vbique bona suscipiens. Audita verò diviti fama regni Anglorum, ratus est libi cò progrediendum, ex aliorum eventibus sperans se illic amplius ceteris regionibus adquisiturum. Prefata quoque Regina magni nominis & divulgatæ famæ habebatur; Quam bonitas 50 sua, & qua super Ecclesias respiciebat, largitas, ei pepererat. Pontifex igitur Angliam veniens, ipsam Reginam adijt, & illius allocutione potitus, quid detulerit, quam ob causam tam remotas orbis adierit partes, insinuavit. At illa hominis caritativo labore ad misericordiam flexa de suis ei copiose largita est,

& illum patriam remeare nec non eis quibus imminens famis periculum for- WILLIERE midabat, subvenire ortata est. Sed ipse intelligens non sufficere sibi ad suum wys II. Rex. negotium quæ habebat, eos quos magis familiares in curia ipsi Dominæ esse acceperat, percunctatus est, verum Os quod attulerat, dato pretio, Reginæ in jus proprium transferre curæ esset. Quid multa? Investigatur de re animus Dominæ, & invenitur promptissimus esse certam se, tantummodo Episcopus faceret iplum Os nominati Apostoli reverà suisse, & taliter vt ipsamet testaretur sibi, sublatà omni ambiguitate, satisfactum. Ad quod ille. Quo inquit modo. Super corpus, ait, Dominicum & Super Sanctorum reliquias quas ei pro-10 ponam, jurejurando, reliquias de quibus agitur veraciter esse de corpore beati Apostoli BARTHOLOMAI, & id remota omni aquivocatione atq, sophismate faciat. Hoc , inquit Episcopus , secure me facturum polliceor. Veniens itaque Cantuariam cum Brachio ipio, prout illi Rex & Regina dictaverant, decenter susceptus est. Astante igitur ipsa, Monachorum quoq; ac Clericorum immenso agmine cam vallante, inter quos etiam supra memorati viri à quibus hæc accepimus se præsentes suisse testati sunt, numerosaq; vtriusq; sexus & ætatis multitudine, ob hoc convolante & audiente, jurando super Altare & Corpus Christi necne Sanctorum reliquias quas beatum GREGORIVM Sancto Avgvstino aliosque Romanos Pontifices alijs Archiepiscopis destinasse 20 scitur, asseveravit, ipsum Os de quo sermo habebatur beati BARTHOLO-MAI Apostoli proprium suisse nec ipsi assertioni sux aliquid omnino sophismatis aut æquivocationis inesse. Quo facto, memorabilis Domina quamplures argenti libras antistiti contulit, & Osse potita illud Ecclesiæ Christi Cantuariensis solemni donatione ex parte Regis CNVDI suaq; concessit. Illis quippe diebus hic mos Anglis erat, patrocinia Sanctorum, omnibus sæculi rebus anteferre. Pontifex quippe sedis ipsius Æ G B L N O T H V s nomine, inter reliqua quæ homini dedit, cappam illi valdè preciosam aurifrigio ex omni parte ornatam dedit, quæ & illius Ecclesiæ decori & Ecclesiæ Cantuariensis futuris temporibus tantæ existeret testimonio & probationi. Ego igitur, cum vt dixi, 30 concilio præsens, antistitem Benevenanum, cappa reliquis præstante ornatum viderem, & eam ex his quæ olim audieram optime nossem, non modice lætatus, & cappam & verba mihi puero ex inde dicta Patri Anselmo ostendi. Mox celebrato Concilio, vbi Beneventanum ipsum adij, & inter alia mutuæ dilectionis colloquia cæpi de eadem cappa loqui, & vnde illam haberet quasi nescius interrogavi; summam rei exposuit, & eam ordine quo descripsi suam Ecclesiam ab Ecclesia Cantuariensi adeptam esse declaravit. Qua de re, certior effectus, putavi aliquibus gratum hoc ipsum huic opusculo indere, licet propolitum narrationis tramitem me hoc agendo, non nescirem excedere. Quo peracto, ad cæptum redeamus iter, finito concilio à Baro discellimus, 40 comitatum Papæ Romam víque non deserentes.

Intered revertit nuncius que à Roma ad Regem Anglia destinatum supradiximus, referens ipsum Regem susceptis quidem quoquo modo literis Pape literas Anselm inullo voluisse pacto suscipere, imò cognito illum esse Hominem ejus jurasse, per vultum Dei, quia si sestinè terram suam non exiret,

sine retractatione oculos ei erui faceret.

Verum, post dies aliquot, ex quo Romam reversi suimus venit, missus à Rege, Willelung au se cujus in exitu Anglia ment onem secimus. Domino Papæ ad literas quas pro Anselm o miserat responsurus. Dicebat ergo Pontisici. Mandat tibi Dominus meus Rex, sibi non parva admirationi esse quod so velut in mentem tibi cadere potuit vt eum, pro restitutione rerum Anselmi, interpellares. Et subdidit. Si causam quaris, hac est. Quando de terra sua discedere voluit aperte minatus est se illo discedente totum Archiepiscopatum in Dominium suum accepturum. Quoniam igitur nec his minis constrictus quin exiret, omittere noluit, juste se putat secisse quod secit, & injurià reprehendi. Ad hac

WILLIEL. Mysll, Rex Papa; Accusat eum, inquit, aliunde? Respondit. Non. Papa! ait, quis vn-quam audivit talia? pro hoc solo, primatem Regni suis omnibus spoliavit, quia ne sanctam Matrem Ecclesiam omnium Romanam visitaret, omittere noluit? Verè & sine omni ambiguitate, dicere possumus à saculo tale quid non esse auditum. Et pro tali responso mirabilis homo huc te fatigassi? Redi, quantocius redi; & pracipe illi ex parte beati Petri quatenus muta omni contradictione illum suis omnibus integrè revestiat, si excommunicari recusat. Itassi fac ve quid hinc velit scire me faciat ante Concilium quod tertia hebdomada Pasche in bac vrbe sum celebraturus, alioqui certissime noverit se in eodem Concilio damnationis sententià puniri, quam promeruis. At ille. Priusquam abeam, tecum secretius 10 agam. Mansit ergo ibi per dies plurimos idem WILLIELMVS, prudenter operam dando hos & illos suæ causæ fautores efficere; ac, vt Domini sui voluntati satisfaceret, munera, quibus ea cordi esse animadvertebat dispertiendo, & pollicendo parvi habere. Deductus ergo à sententia Romanus Pontifex est, ac pro voto WIELIELMI, inducias vsque ad sestum Sancti MICHAELIS dedit Regi. Acta sunt hæc in ipsis solemnijs Nativitatis Christi.

Quod videntes, vane nos ibi confilium nihil auxilium operiri intelleximus, petitaq; licentià Lugdunum remeare decrevimus; Quam licentiam cum nullatenus impetrare potuissemus remansimus Rome vsque ad præsinitum tempus Concilij, continuè circa Papam degentes & quasi in commune viventes. Nec 20 enim duæ, sed vna videbatur amborum curia esse. Vnde & ipse Papa frequenter ad Anselm v m veniebat, letè cum eo sese agendo, & curiam faciendo ei dedit quoque illi hospituum in quo conversabamur eo jure vt si aliquando Romam rediret contra omnes homines illud sibi vendicaret. Ipse in conventu Nobilium, in processionibus, in stationibus, semper & vbiq; à Papa secundus erat, præ cunctis honoratus, cunctis acceptus, & ipse cunctis simpli-

ci humilitate summissus.

Cum verò ad Concilium ventum esset, & Episcopis qui de Italia & Gallia venerant, suas sedes ex consuetudine vendicantibus, nemo existeret qui se vel audisse vel vidisse Archiepiscopum Cantuariensem Romano Concilio ante hæc 30 interfuisse diceret, vel scire quo tunc in loco sedere deberet, ex præcepto Papæ, in Corona sedes illi posita est, qui locus non obscuri honoris in tali conventu solet haberi. Igitur dum in ipso Concilio multa tractarentur, multa disponerentur, multa observari decernerentur, nec tamen ab omnibus partim propter conventus immensitatem, partim propter intrantium & exeuntium à corpore B. Petr I strepitum & concrepationem, clare intelligerentur, præcepit ipse Pontificum summus Lucensi Episcopo, Reingero nomine, quatenus in medio cæteris eminentior staret, norà qua pollebat voce, quæ statuta erant, cunctorum auribus expresse deponeret. Paret ipse præsidentis Imperio. Verum nonnullis ab eo capitulis in audientia omnium diserte expositis, subito admirantibus cunctis, vultu, voce, ac 40 gestu corporis in alium habitum demutatus est. vnde suorum luminum acie in circumsedentes directa, vulneratæ mentis dolorem vitrà dissimulare non potuit. Rupta igitur decretorum serie, quæ exponenda susceperat, intulit dicens; Sed videlicet quid faciamus? Praceptis subditos oneramus, & iniquis tyrannorum savitijs non obviamus. Oppressiones namque quos ipsi, sua tyrannide Ecclesijs inferunt, & expoliationes personarum que tuendis illis institute sunt quotidie ad hanc sedem referentur; consilia & auxilia, sicut à Capite omnium, requiremtur. Sed quo terminentur effectu, heu totus mundus novit & inde conqueritur. De cujus mundi remotissimis partibus unus ecce inter nos modestà taciturnitate quiescens, mitis residet, vujus silentium clamor magnus est, cujus humilitas & patientia quo decli- 50 vior atque mansuetior eo sublimior est ante Deum & in nos ferventior, iste vnus, vnus inquam iste, quam crudelissime afflictus, quam injustissime suis omnibus expoliatus, venit huc judicium & aquitatem Apostolica sedis de negotio suo efflagitans. Iam annus secundus est quo buc venit; sedne quid bucusque subventionis invenit?

Inter

Nenit? Si de quo dico non omnes agnoscitis, ipse est Anselmys Archiepiscopus Williel-Anglicæ Regionis. His dictis virgam Pastoralem quam manu tenebat tertiò pamys 11. Reximiento illisit, indignationem spiritus sui, compressis exploso murmure labijs & dentibus, palàm cunctis ostendens. Ad hæc Papa ei innuens ait, Frater Reinger, sufficit, sufficit. De hac re bonum consilium erit. At ille, producto in cum spiritu, inquit, Et equidem expedit. Nam aliter eum qui justa judicat non transibit. Deinde ad perdicenda Concilij Decreta monitus, verba resumpsit, ac in fine dicendi, ne parvi penderetur injuria Anselmys audistentis, monuit, & sessum ivit. Hæc omnia, cum Pater Anselmys audistes, septist, monuit, & sessum verborum de se dicta intellexisset, oppidò miratus est, sciens se nec homini de re locutum suisse, nec à se vel vllo suorum, vt talia diceret, processisse. Sedebat ergo vti solebat, silenter auscultans.

Inter vltima verò Synodi, jam recisis quæ recidenda, & statutis quæ visa suerant constituenda, in adversarios sanctæ Ecclesiæ, Excommunicationis sententiam cum toto Concilio, Papa intorsit; qua sententia omnes quoque Laicos Investituras Ecclesiarum dantes, & omnes easdem Investituras de manibus illorum accipientes, necne omnes in officium sic dati honoris hujusmodi consecrantes, pari modo involvit. Eos nihilominus sub ipsius anathematis vinculo colligavit, qui pro Ecclesiasticis honoribus Laicorum hominum Homines siunt; dicens nimis execrabile videri manus quæ in tantam eminentiam excreverint, vt, quod nulli Anglorum concessum est, Deum cuncta creantem suo ministerio creent, & eundem ipsium pro redemptione & salute totius mundi summi Dei Patris obtutibus offerant, in hanc ignominiam detrudi, vt Ancillæ siant earum manuum quæ die ac nocte obscænis contagijs inquinantur, rapinis ac injustæ sanguinum essus didica commaculantur. His præsentes sumus; hæc conspeximus; his, ab vniversis, Fiat, Fiat, acclamari audivimus; & in his consummatum Concilium scimus.

Posterà die, acceptà licentià, Romà digredimur, nil judicij vel subventionis, præterquàm quod diximus, per Romanum Præsulem nacti. Via verò redeundi 30 tunc temporis multis erat periculis obnoxia; sed, protegente nos Domino, pericula cuncta evasimus, ac Lugdunum illæsi pervenimus vbi cum summa veneratione gaudioci; suscepti, & à Pontisice Civitatis detenti, manssonem nostram illic sirmavimus, amissa omni siducià viterius tempore VVILLIELMI Regis Angliam remeandi. Habitus est ergo ibi Anselm vs, non sicut hospes, aut peregrinus, sed sicut indigena, & verè loci Dominus; vnde nusquam ipse ipsius vrbis antistes, eo præsente, suo volebat loco præsidere, sed, præsidente vbiq; Anselm o, inferioris & suffraganci loco simul & ossicio, mirà ductus humilitate fungebatur. Anselm v s festivitates, sacros ordines, Ecclesiarum dedicationes celebrabat, & Pontisicalia quæque ossicia administrabat.

Sed cum multi agnità benevolentiæ ejus amplitudine, ad eum concurrerent & Sacramentum impositionis manus Episcopi ab illa sibi ac suis conferri deposcerent, ipse, qui in Episcopalium officiorum administrationibus semper nutum Pontificis expectabat, leui asfabilitate respondebat, suum non esse tale quid in Parochia alterius Episcopi, eo inconsulto, præsumere. In quo eum ratione agi intelligentes, mox ad suum Episcopum nuncios dirigunt, &, quà benignitate vir ad suas preces responderit, innotescentes, orant illum rogari pro se. De re ergo à Pontifice appellatus, immo per totam Parochiam suam hoc & alijs pontificalibus officijs in illius voluntatis deliberatione positis, omnes admittere, neminem ab ipsius gratia Sacramenti patiebatur immunem discedere. Fiebat itaque frequens populorum concursus, & nonnunquam in hoc solo expendebatur dies totus, ita vt nos, qui ei ministrabamus, gravi tædio sæpe fatigaremur, ipso semper jocundo vultu & hilari existente. Crevit autem in eum mira quædam ex his & inaudita dilectio omnium, & bonitas ejus divulgabatur per circuitum.

WILLIEL-

Inter hæc, per populos fama dispersit V R B A N V M sedis Apostolicæ, præ-Rege Anglorum pro causis Anselmi expectabat responsa susciperet. Qui decessus vitæ, vbi ejusdem Regis auribus insonuit, respondit. Et Dei odium habeat qui inde curat. Adjecitque, Ille verò qui modo Papa est cujusmodi est? Cui cum in aliquibus Anselmo Archiepiscopo similis diceretur, ait, Per vultum Dei, si talis est, non valet. Verumtamen sit modo ipse per se, quia per hoc & hoc Papatus suus non ascendit hac vice super me. Ego interim libertate potitus agam quod libet. Nec enim putabat Apostolicum Orbis posse in regno suo esse cujuslibet juris, nisi permissus à se. Qualiter ergo deinceps sese habuerit ad alia sestinanti, scribere oportunum non est. Attamen libertate qua se potitum gloriatus est, non diù frui permissus est. Prius enim quam annus transsit, insperatà & subità morte percussus eam perdidit. October namque audivit eum gloriantem; secunda dies sequentis Augusti vidit eum expirantem. Siquidem illà die mane pransus in sylvam venatum ivit, ibique sagittà in corde percussus, impænitens & inconfessus evestigio mortuus est, & omni homine mox derelictus. Que sagitta vtrum, sicut quidam aiunt, jacta ipsum percusserit, an, quod plures affirmant, illum pedibus offendentem superque ruentem occiderit, disquirere otiosum putamus, cum scire sufficiat eum justo judicio Dei prostratum atque necatum. Hic occurrit animo quid 20 Rex iste quondam, vt supra retulimus, Roffensi Episcopo dixerit, videlicet quod Deus nunquam eum bonum habiturus effet pro malo quod sibi inferret, & perpendo quid postmodum Deus erga illum egerit, donec vitæ præsenti superfuit. Scitur enim quia ex quo illa verba, depulso languore, quo notum est, illum fuisse gravatum, protulit, tantum in deprimendo & subjugando inimicos in adquirendo terras, in excercendo voluptates suas prosperatus est, ve omnia fibi arridere putares. Ventus insuper, & ipsum mare videbantur ei obtemperare: Verum dico, non mentior, quia cum de Anglia in Normanniam transire, vel inde cursum prout ipsum voluntas sua ferebat, redire volebat, mox, illo adveniente, & mari appropinquante, omnis tempestas, quæ non- 30 nunquam immanè seviebat, sedabatur, & transeunti mirâ tranquillitate famulabatur. Quid amplius? Ita fateor in cunctis erat fortunatus, ac si verbis ejus hoc modo respondit Deus. Si te pro malo vet dicis nunquam bonum habebo, probabo an saltem pro bono possim te bonum habere, & ideo in omni quod tu bonum astimas velle tuum adimplebo. Sed quid ? In tantum ex successibus suis profecit vt sicut hij qui factis ejus die noctuque præsentes extiterunt attestantur, nunquam vel de lecto surgeret, vel in lecto se collocaret, quin seipsum aut collocante aut surgente semper deterior esset. Quapropter dum nec malo corrigi voluit, nec bono ad bene agendum attrahi potuit, ne in perniciem bonorum diutino furore saviret, compendiosa illum & momentanea cade 40 equus Arbiter huic vitæ subtraxit.

appropriate the continues

55

### Novorum LIB. III.



# Incipit Liber Tertius.



Ecundo itaque Anno ex quo à Roma Lugdunum Henris venimus, qui erat nostri exilij annus tertius, venerunt ad Anselm v m jam tertium diem in Cœnobio, quod Casa Dei dicitur, agentem, duo Monachi, vnus Cantuariensis, & alter Beccensis, nunciantes ei jam sepè memorati Willelmi Regis vitæ excessum. Quo ille vehementi stupore percussus, moxest in acerbissimum stetum concussus. Quod videntes admirati admodum sumus. At ille, singultu verba ejus interrumpente, asseruit in ipsa veritate quam servum Dei transgredi

non decet, quia, si hoc efficere posset, multo magis eligeret seipsum corpore qu'am illum sicut erat mortuum esse.

Nobis post hæc Lugdunum reversis, ecce alius è Fratribus Ecclesiæ Cantuariensis advenit, literas deserens, preces offerens, quibus obnixè ab Anglorum
Matre Ecclesia interpellaeur, quatenus, extincto Tyranno, filios suos, ruptà
morà, revisere, consolariq, dignetur. Autito igitur de re consilio memorati
reverendi Hv g o n i s iplius vrbis Epsscopi, iter Angliam remeandi ingressus
est; Ipso Pontifice, toto populo rerue super hoc dolente, to nisi rationi contrairet, modis omnibus, ne fieret, prohibere volente. Magno denique solatio
se in discessu ejus destitui videbant. Prosecuti autem illud sunt de villa in villam, per plures dies tam viri quam mulieres, singuli certatim currentes, to pro
sua desolatione gemebundas voces edentes. Necdum pervenimus Cluniacum,
to nihilominus alter Nuncius ex parte novi Regis Anglorum, to procerum regni Patri occurrens, moras ejus in veniendo redarguit, totam terram in adventu
ejus attonitam, to omnia negotia regni ad audientiam totam terram in adventu
ejus attonitam, to omnia negotia regni ad audientiam totam terram in adventu
ejus attonitam, to omnia negotia regni ad audientiam totam terram in adventu
ejus attonitam, to omnia negotia regni ad audientiam totam terram in adventu
ejus attonitam, totam proces totam pervenimos consilio ac moderamini se subjecturum pollicentis continebant. Hæc totam terram sessional plura quam dicere velim, nos ad Patriam properare coegerunt.

Prosperrimo itaque cursu marina pericula transvecti nono Kl.Octobris Dofris appulimus, & ingenti gaudio totam terram in adventu Anse k m i exultan-40 tem reperimus. Quædam etenim quasi novæ resurrectionis spes singulorum mentibus oriebatur, qua & ab oppressione calentis adhuc calamitatis se quisque liberandum', & in statum optatæ prosperitaris aditum sibi pollicebatur. Quæ spes inde maxime procedebat quod H E N R I C V s qui tunc noviter Fratri defuncto in regnum successerat, in ipso suz consecrationis die bonas & san-Etas comni populo leges se servaturum, & omnes oppressiones & iniquitates qua sub Fratre suo emerserant in omni sua Dominatione, tam in Ecclesijs quam in sæcularibus negotijs; prohihiturum & subversurum spoponderat, & hap omnia jurisjurandi interjectione firmata, sub monimento literarum sigilli lui testimonio roboraturum, per totum regnum divulgatum iri præceperat. 50 Præsentia nihilominus communis omnium Patris jam ipsi spei non parum roboristapud hominum mentes adijciebat, constantem illius probitatem agnoscentium, & sancta quædam ad reformandum Christianæ Religionis statum qui post obitum veneranda memoria Lanfaanci Archiepiscopi in muleis deciderat, proxime ab co prodire & statui, arrectis sensibus expectantium.

Sed

HENRY.

Sed cum post paucos sui reditus dies Serberiam ad Regem venisset, & ab eo gaudenter susceptus, rationi illius qua se excusavit cur in suscipienda Regiæ dignitatis benedictione, illum cujus juris eam esse sciebat, non expectaverit, adquievisset, postulatus est pro consuetudine Antecessorum suorum Regi Hominium facere, & Archiepiscopatum de manu ejus recipere. Quibus cum ille nequaquam se aut velle aut posse assensum præbere responderet, interrogantibus quare, statim quid super his & quibusdam alijs in Romano Concilio acceperit, manifestà relatione innotuit, itaque subinferens ait, Si Dominus Rex ista suscipere, & suscepta servare voluerit, bene inter Nos & sirma pax erit. Sin autem; non video remanere meum in Anglia viile fore vel honestum, prasertim cum si 10 Episcopatus aut Abbatias dederit, privari me penitus tam à sui quam & eorum qui susceperint communione necesse sit. Nec enim ea de causa Angliam redy, vi si ipse Romano Pontisici obedire nolit, in ea resideam. Vnde quid velit precer edicat, vt sciam quo me vertam. His Rex auditis graviter conturbatus est. Grave quippe sibi visum est Investituras Ecclesiarum & Hominia Prælatorum perdere; Grave nihilominus Anselmv mà regno, iplo nondum in regno plene confirmato pati discedere. In vno siquidem videbatur sibi quasi dimidium regni perderet, in alio verebatur ne fratrem suum Rosert v m qui tunc de Ierusalem Normanniam redierat Anselmvs adiret, & eum in Apostolicæ sedis subjectionem deductum, quod facillimum factu sciebat, Regem 20 Anglia faceret. De verbis igitur altrinsecus motis induciæ vsque Pascha petitæ sunt, quatenus verinque Romam mitterentur, qui Decreta Apostolica in pristinum regni vsum mutarent, & interim Ecclesijs Anglia , in quo erant fatu manentibus, Anselmvs redditis terris quas Rex mortuus Ecclesiæ Cantuarjensi abstulerat, suis omnibus revestiretur, sicq; fieret, vt fi à sententia flecti Papa nequiret, totius negotij summa in eum quo tunc erant statum rediret. Hæc An's E L M v s quamvis frivola esse, & in nihil vtile tendere sciret, atque prædiceret, tamen ne novo Regi seu Principibus vllam contra se suspicionem de Regni translatione aut aliunde incuteret, precibus illorum passus est vinci, & quod volebant, annuit, dimissaq; Curia in pace ad sua secessit. Hinc paucis diebus interpositis, MATHILDIS filia MALCHOLMI no-

bilissimi Regis Scotorum, & MARGARETE que scitur exorta de semine Regum Anglorum nuplit præfato HENRICO! Regi Anglorum. Ipla quippe MARCARETA filia fuit ED WARDI filij Regis EDMV DI qui fuit filius Regis ETHELREDI filij gloriosissimi Regis EADGARI cujus mox in capite hujus operis mentio facta est. Negotium itaque ipsius copulæ, licet propositi operis intentionem vt quibusdam forte videtur handquaquam respiciat, tamen quia per Anselmv m administratum est ( nam & cos in conjugium benedixit, & illam pariter in Reginam consecravit ) brevi autumo describendum qualiter actum sit. Hoc autem ea re nobis maxime in voluntatem: ceci- 40 dit, quoniam Anselmy m in hoc à rectitudine deviasse nonnulla pars hominum, vt ipsi audivimus , blasphemavit. Siquidem cadem Mathitibis, inter sanctimoniales in Monasterio ab infantia nutrita & adulta, credebatur à multis in servitium Dei à parentibus oblata, co quod publice visa sucrat carum inter quas vivebat more velata. Quæ res, dum illa jam olim, dimisso ve-Lege cumpl. lo, à Rege amaretur, plurimorum ora laxaret, & cos à cupitis amplexibus retardaret; ipsa Anselmym cujus in hoc nutum omnes expectabant adijt, confilium de negotio, & auxilium summissa prece quesivit. Cui ille famam que ferebatur inijciens, affirmabat nulla se vnquam ratione in hoc declinandum, vt suam Deo sponsam tollat, & eam terreno homini in matrimonium jungat. 50 Refert illa, & penitus se negat oblatam; Negat etiam se vel semel ahquando sua voluntate suisse velatam, & hæc si credere aliter nolit, offert se judicio totius Anglorum Ecclesiæ probaturam. Attamen, inquit, me velum portaffe non abnego. Nam cum adolescensula essem , & sub amica mea Christiana, quam su

bene nosti, virga paverem, illa servandi corporis mei causa contra furentem & cu. H u u tjusque pudori ea tempestate insidiantem Normannorum libidinem, nigrum panni- Rex. culum capiti meo superponere, & me illum abijcientem acris verberibus & nimium obscænis verborum convicijs sapè cruciare simul & dehonestare solebat. Quem pannum in ipsius quidem prasentia gemens ac tremebunda screbam, sed mox vi me conspectui ejus subtrahere poteram, arreptam in humum jacere, pedibus proterere, & ita quo in odio fervebam, quamvis insipienter, consueveram desevire. Isto, non alio modo, teste conscientia mea, velata fui. Ac si me oblatam quisque dicet, & boc quale sit ex eo colligi potest, quod, sicut plurimi qui adhuc superfunt 10 noverunt, Pater meus cum me, quemadmodum dixi, velatam forte vidisset, fu-rore succensus, injectà manu velum arripuit, & dissipans illud, odium Dei impre-catus est ei qui mihi illud imposuit, contestans se Comiti Al Ano me potius in vxorem, quam in Consubernium sanctimonialium pradestinasse. Hac est unde calumnior ratio mea , quam quaso perpendat prudentia tua , & agat pro me sicut novis agendum paternitas tua. Quid plura? Differt A N S E L M V S sententiami ferre, & causam judicio religiosarum personarum regni determinandam pronunciat. Statuto itaque die coeunt ad nutum illius, Episcopi, Abbates, Nobiles quique, ac religiosi ordinis viri in villa sancti A N D & E & de Rovecestra quæ Lambera vocatur, quo & ipsum præsentis negotij tunc tenor adduxerat. 20 Caufa igitur juxta præscriptam seriem in medium deducta est. Prodeunt hincinde idonei testes, verba puella, pura veritati subnixa, protestantes. Accedunt istis Archidiaconi duo WILLIELMVS videlicet Cantuariensis, & HVMBALDV's Serberiensis, quos Pater Anselmv's Wiltuniam, vbi illa fuerat educata, pro hujus rei certitudine rimanda direxerat, qui publica voce testati sunt se & rem à sororibus diligentissime perquisisse, & nil quod relatæ rationi oblisteret, ab eis capere potuisse. Monet ergo Anselmys & per Christianam obedientiam omnibus imperat, vt nullum à veritate favor aut timor deflectat, sed sieut reverâ causa Dei quo juste determinetur vnusquisque pro viribus opem ferat ne, quod ablit, aiens, talis judicij sententia prodeat, cujus 30 exemplo in superventuris temporibus, vel sua quilibet libertate non jure privetur, vel Deus his, quæ sui juris esse debent, injuria defrudetur. Acclamant omnes, ita faciendum, &, se non aliter facturos; spondent. Remoto itaque à Conventu solo Patre, Ecclesia Anglia que convenerat in vnum de proferenda sententia tractat. Deinde illo in medium reverenter adducto, expositum est quid de negotio communis omnium consensus invenerit. Ratum aiunt perspectà re fibi videri, & ad hoc comprobandum paratos se asserunt, nulla sententia posse puellam pro causa sua jure constringi, quin libertate corporis sui quocunque modo legaliter velit, valeat vti. Quod licet, inquiunt, levi argumento probare possemus, eo tamen cum opus non sit, supersedemus, nostris ar-40 gumentis firmiorem tenentes parem judicij hujus sententiam à venerandæ memoriæ Prædecessore vestro, & Patre & Magistro nostro LANFRANCO, simili de causa, promulgatam. Nam quando ille magnus WILLIELMVS hanc terram primò devicit, multi suorum sibi pro tanta victoria applaudentes, omniaq; suis voluntatibus atque luxurijs obedire, ac subdi debere autumantes, non solum in possessiones victorum, sed & in ipsas Matronas & Virgines vbi eis facultas aspirabat, nefanda libidine coeperunt insanire. Quod nonnullæ prævidentes, & suo pudori metuentes Monasteria Virginum petivere, acceptoq, velo sese inter ipsas à tanta infamia protexere. Que clades, cum postmodum sedata & pro temporis qualitate pax rebus data fuisset, quæsitum ab eo-50 dem Patre LANFRANCO est quid de his quæ tali refugio suam pudicitiam servaverunt, ipse sentiret; essentnè videlicet constringendæ in Monasterio velum tenere quod acceperant, necne. At ipfe quæftionem ipfam contilio generalis Concilij taliter solvit vt eis pro castitate quam se tam manifeltæ rei ostenfione amare testatæ sucrant, debitam magis reverentiam judicaret exhibendam,

HENRI cvs I. Rex.

quam vllam servandæ religionis continentiam, nisi propria illam voluntate appeterent, violenter ingerendam. Et adjunxerunt. His inter fuimus, hac approbari à saptentibus viris audivimus, & hac in prasenti negotio valere volumus ac roborari postulamus. Licet enim sciamus causam illarum istius esse leviorem dum ille sponte ista coasta pari de causa velum portaverit, tamen ne quis Nos savore cujusvis duci existimet, Non vitra progredi in judicio volumus hoc solo conten-ti, vt quod valuit in majori valcat in minori. Tunc Anselnvs adhæc. Scitis quid monuerim, quid praceperim, quidg polliciti sitis. Cum igitur secundum quod vobis visum est justins in commune judicaveritis, sicut asseritis, ego judicium vestrum non abucio, sed eò securius idud suscipio quo tanti Patris anto- 10 ritate sussultum audio. Illa dehinc in medium ducitur, gesta comi vultu audit, & amplectitur, auditum sibi præstari paucis precatur. Loquens ergo obtulit se vel Sacramento vel alia quam magis eligerent Ecclesiastica lege, probaturam solidæ veritati subnixam esse jam definitam rationem suam. Quod non propterea facturam fatetur quasi sibi non creditum esse putet, sed vt malevolis hominibus omnem deinceps blasphemandi occasionem amputet. Respondetur, nihil horum opus esse, quoniam si malus homo de malo thesauro cordis sui protulerit mala, dicto citius opprimetur ipla veritate jam tantarum personarum astipulatione probata, & roborata. Allocutione posthæc & benedictione ANSELMI potita abijt, & pauculis diebus evolutis fit vt dixi Regina & con- 20 junx. Verum cum ipsa conjunctio juxta ritum Ecclesiæ sieri sirmariq; deberet, Pater ipse totam regni Nobilitatem populumý; minorem pro hoc ipso circumfluentem necne pro foribus Ecclesiæ Regem & illam circumvallantem, sublimius cateris stans in commune edocuit, quo ordine causa Virginis quam fama vulgarat, per Episcopos, & Religiosas personas ventilata suit & determinata. Quo facto, monendo, authoritate Dei præcepit, quaterus si quis aliter de negotio illo sentiret, ac sententia tulerat (vnde scilicet ipsam copulam secundum legem Christianam fieri non debere posset ostendi) nihil hesitans salva pace omnium coram proferret. Ad quæ, cunctis vna clamantibus rem juste definitam nec in ea quid residere vnde quis nisi forte malitia ductus 30 jure aliquam posset movere calumniam, legitime conjuncti sunt, honore quo decuit Regem & Reginam. En ordinem gestæ rei, teste conscientiæ meæ veritate, sicut eam præsens audivi & vidi in nullam partem declinando descripsi; Verba puellæ ita duntaxat in medio ponens, vt non asseram vera extiterint necne. Si ergo quis in istis Anselmv m contra æquum aliquid egisse dicere vltra voluerit, ipse viderit. Nos vero qui cor ejus in hoc & in multis agnovimus, testimonium ei perhibemus quia sicut ipse fateri solebat, nec scire nec posse illo tempore habuit quomodo in hac re melius aut equius faceret quam

Eodem anno venit in Angliam G v 1 Do Archiepiscopus Viennensis functus 40 vt dicebat Legatione totius Britannia, ex præcepto & autoritate Apostolicæ sedis. Quod, per Angliam auditum, in admirationem omnibus venit; inauditum scilicet in Britania cuncti scientes, quemlibet hominum super se vices Apostolicas gerere nisi solum Archiepiscopum Cantuaria. Quapropter sicut venit ita reversus est à nemine pro Legato susceptus, nec in aliquo Legati Officio sunctus.

Exinde, cum ad tempus induciarum Pascha ventum esset, & qui Romam missi suerant Nuncij, nec dum redissent, vsq; ad adventum illorum induciz dilatæ sunt.

In subsequenti autem solemnitate Pentecostes adventus Comitis Rober-50 ti fratris Regis in Angliam præuia sama totam Regalem Curiam commovit. & quorundam animos, vt postmodum patuit, in diversa permovit. Rex igitur Principes, & Princeps Regem suspectum habentes, ille scillicet istos ne à se instabili vt sit side dissilirent, & isti illum formidando ne vndiq; pace potitus

potitus in se, legibus efferatis desæviret, actum ex consulto est vt certitudo talis H a n a i-hincinde sieret, quæ vtrinq; quod verebatur excluderet. Sed vbi ad sponsio- c v s h nem sidei Regis ventum est tota Regni nobilitas cum populi numerositate A N S E L M V M inter se & Regem medium fecerunt, quantus ei vice sui manu in manum porrecta promitteret, iustis & Sanctis legibus se totum Regnum quoad viveret in cunctis administraturum. Hoc facto sibi quisq; quasi de securitate applaudebat. Postquam autem certitudo de adventu fratris sui Regi innotnit, mox ille, coacto exercitu totius terræ ipli bello occurrendum impiger statuit. Exercitus verò grandis erat atq; robustus, & circa Regem sideli-to ter cum suis in expeditione excubabat Pater Anselmvs. At vbi Ro-BERTVM ipsum cum socijs transfretasse insonuit, statim majores Regni, quasi suz sponsionis immemores, ad illum relicto Rege, semer transferre parabant. Quod sic esse Anse LMVs certo relatu agnoscens doluit, coq; magis ne quid adversi Regi accideret intendere cæpit. Sed talis vir, quid de talibus ageret, ignorabat. Nullum enim de tali crimine publice poterat calumniari. Dum nulli testes adeslent, crimen ipsum non audebat reticendo nutrirene perjuri effecti Regem seducerent. Rex ipse non modò de Regni amissione sed & de vita sua suspectus, nulli credere, in nullo, excepto Anselmo, fiderevalebat. Vnde sæpe ad illum venire; Principes quos magis à se labi timebat il-20 li adducere ; quatenus , audito verbo illius , & ipse à formidine relevaretur , & illis metus, si à fide quam sibi spoponderant, aliquatenus caderent, incuteretur. Ipse igitur Anselmo jura totius Christianitatis in Anglia exercendæ se relicturum, arq; Decretis & justionibus Apostolicæ sedis se perpetuo obediturum summopere promittebat. Quibus ita se habentibus Anstinnys adunatis Principibus cunctis, omnem circumfusi exercitus multitudinem simul & cos, filita omni calumnia, quam execrabiles Deo, & omni bono homini forent qui fidem quam Principi suo debebant quoquomodo violarent, ita indissolubili verborum ratione edocuit vt cuncti, perspecto ipsum via virtutis incedere, ilico spreta vita non sequius eligerent morte procumbere quam vio-30 lata fide sua Regem seducere. Quapropter in dubia licet assertione fateri, quoniam fi post gratiam Dei fidelitas & industria non interceffisset Anselmi, HENRICVS Rex ca tempestate perdidisset jus Anglici regni. ROBER-T v s igitur amissa fiducia quam in Principum traditione habebat, & non levem deputans excommunicationem Anselni, quam fibi vt invasori ( nisi cæpto desisteret) invehi certo sciebat, paci adquievit & in fraternum amorem reversus est, excercitusq; in sua dimissus.

Itaque posthac dum omnes intenti expectarent aliquid tanto benessio dignum in Anselmvm à Rege processurum, ecce ad Curiam Regis venire mandatur, responsurus de negotio quo de induciæ disatæ suerunt. Nuncij 40 quippe jam Româ reversi, literas à Paschale Papa qui Vrbano successerat Regi destinatas attulerunt. Quæ quid in se continuerint, textus earum

subter annexus declarabit.

PASCHALIS Episcopus Servus Servorum Dei, Dilecto filio HEN-RICO Regi Anglorum Salutem & Apostolicam Benedictionem. Legationis tua verba fili Charissime gratanter excepimus, sed vellemus obedientiam promittentis. In quibus nimirum Sancta Romanæ Ecclesia illa in tuo regno pollicebaris, qua tempore tui Patris habuerat, eos requirens honores quos Antecessorum nostrorum tempore Pater tuus habuerat. Qua prosecto omnia grata in superficie viderentur. interius requisita, es Legati tui vocibus exposita, gravia & vehementissima paruerunt. Quarebas enim vt tibi Episcoporum, Abbatumq, per Investituram constituendoHENRIcys I. Rex.

rum ius & facultas à Romana indulgeretur Ecclesia, & quod per se folum fieri omnipotens Dominus perhibet, hoc Regia potestatis fieret. Ait enim Dominus. Ego sum ostium; Per me si quis introierit salvabitur. (um autem Ecclesia ofnum Reges esfe arrogant, sit profecto Dt qui per eos Ecclesiam ingrediuntur, non pastores sed fures & latrones babeantur, evdem Domino dicente. Qui non intrat per oftium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, fur est & latro. Et quidem si à nobis magnum aliquid tha dilectio postularet, quod cum Deo, cum Iustitia, cum nostri Ordinis falute concedi posset, graviter 10 Dique consederemus. Hoc verò tam grave, tam indignum est ve nulla ratione Carbolica id admittat Ecclefia. Facilius ad extrema qualibet beatus Am-BROSIVS cogi potuit quam Imperatori Ecclefia permittere potestatem. Respondit enim. Noli gravare te Imperator Dt putes mea que divina sunt, imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Dei subditus. Scriptum est, Quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatorem Palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclefia, Publicorum tibi mænium jus commissum est, non sacrorum. Quid tibi cum Adultera. Adultera. est enim que non est legitimo conjugio copulata. Audis, ô Rex, adulteram Ec- 20 elefiam nuncupari que non legitime nupserit. Ecclesie siquidem sponsus vnusquisque astimatur Episcopus juxta Scripturam illam qua ex fratris Dxore frater non sui nominis filios suscitare præcipitur, & sponsa contemptor à futuro sponso discalciari mandatur. Vides igitur, o Rex, quam ignominiosum, quam periculosum sit per filios suos matrem adulterio pollui! Si ergo Ecclesia filius es, quod ptique omnis Catholicus Christianus est, permitte matri tua legitimum fortiri coningium, vi non per hominem sed per Deum & hominem Christum legitimo sponso copuletur Ecclesia. Per Deum enim Episcopos eligi, cum cano- 30 nice eliguntur, testatur Apostolus PAVLV's dicens. Nec quisquam sumit sibi honorem sed qui vocatur à Deo tanquam A ARON. Et beatus Ambrostvs. Merito, inquit, creditur quod divino esset electus judicio, quem omnes postulavissent. Et post pauca. Vbi vniverforum postulatio congruit, dubitare nos non oportet ibi Dominum I E S V M & voluntatis Auctorem, & petitionis Arbitrum fore, & ordinationis Præsulem, & Largitorem gratiæ. Præterea Propheta DAv 1 D ad Eccle siam loquens ait. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, con- 40 stitues eos Principes super omnem terram. Ecclesia silios genuit. Ecelesia Principes statuit. Possemus alia de Scripturis sacris testimonia & exempla proponere, quibus constaret Ecclesia sponsos ac pastores episcopos non sacularium potestatum nutu, Sed Christi dispositione & Ecclesia indicio praponendos. Unde etiam Imperator IVSTINIANVS sanxit in legibus sic. Debet enim prius disceptari de vita Episcopi vtrum bona sit, an reprehensibilis, & virum bonis teltimonijs muniatur, an non. Et infra. Fiat, inquit, facultas vnicuique si velit contradicere. Et siquidem ante confectationem fuerit contradictio facta, non prius confecteur 50 Episcopus, nisi disceptatio de contradictione sit facta, & vndique appareat innoxius is qui ad Episcopatum vocatur. Ecce quod Populi totius esse, pronunciat Imperator, boc sui solius esse, Regia potestas incessit. Ip-

fius etiam Imperatoris lege cautum est vt nec profectio, nec ingressus ad Im- H B N R Iperatorem, fine Metropolitani literis, pateret Episcopo. Quem ergo in Curia. Rex. tua sine Metropolitani literis admittere non debes, eum Dis, o Kex, in Eccleha principem constituere? Monstruosum profecto est, Dt Patrem filius generare, homo Deum creare debeat. Sacerdotes nama in Scripturis Sanctis Deos pocari tanguam Dei Vicarios manifestum est. Unde sancte memoria CONSTANTINVS Imperator de Eniscoporum causis disceptare ausus non fuisse describitur. Propter boc jantta Romana Ecclesia & Apostolica. per Pradecessores nostros Regia V surpationi & In pestitura abominabili vivaciter ob viare cura vit, & gravissimis perfecutionibus per Tyrannos affeda, of g. ad tempora nostra non destitit. Confidimus autem in Domino, quoniam nec in Nobis confidentia sua virtutem, Ecclesia Princeps PETRVS & Episcoporum primus amittet. Porro sacularium Potestatum & Regum in Ecclesia quod sit officium, exponit Apostolus PAVLYS dicens. Dei enim Minister est tibi in bonum. Non enim sine causa glazdium portat, Dei enim Minister est vindex in ira ei qui male a-20 git, Et PETRVS Apostolus in eadem verba consentiens, sive Regi, ait, quasi præcellenti, sive Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Inter ifta, Rex, nullius tibi persuasio profana surripiat, quasi aut potestati tua aliquid diminuere, aut Nos in Episcoporum promotione aliquid Nobis Delimus amplius vendicare. Immo fi ab boc propter Deum defistas, quod contra Deum effe manifestum est, quod cum Deo, nec Tu exercere, nec Nos concedere aut cum nostra seu tua salute possumus, quicquid deinceps postulaveris, quod cum Deo 30 possumus, libentius indulgebimus, & honori tuo & sublimationi propensius infistemus. Nec existimes quod potestatis tue columen infirmetur, si ab hac profana Vsurpatione desistas. Immò tune Validius, tunc robustius, tunc honorabilius regnabis, cum in regno tuo divina regnabit autoritas. Tunc amicitiam & familiaritatem nostram firmius obtinebis, & regni tutores beatos Apostolos habere gaudebis. Nec tibi nunc in petitionibus tuis abesse poterimus, cui petitionum nostrarum fautorem Dominum adesse senserimus. Ipse omnipotens Deus in cuius manu corda sunt Regum, assit hortatui nostro, assit auditui tuo, Dt dum iuxta præcepta eius tuas disposueris actiones, ipse regnum tuum pacis & bonoris sui stabilitate ac sublimatione disponat. Amen.

Cum igitur ad Curiam venissemus, Rex vsus consilio fratris sui, & amicorum illius qui acerbo contra Anselm v mpro regni amissione odio erant inflammati, exegit ab eo vt aut Homo suus sieret, & cos quibus Episcopatus vel Abbatias se daturum dicebat pro more Antecessorum suorum consecraret, aut Terram suam sine retractatione & festinanter exiret. Cui ille respondit. Dixi quemadmodum Romano Concilio interfuerim, quidá, ibi à sede beati Petra i acceperim. Si ergo excommunicationi cujus in hoc regno Relator extiti memet alicujus rei causa subscio; cui quaso deinceps adharere potero, meo judicio excommunicatus. Nunci hac ipsa mutare directi infecto negotio reversi sunt. Horum igitur qua cum salute & honestate mea nequeo transgredi me transgressorem sieri, non videsur sani Consili. Refert. Quid ad Me? vsus antecessorum meorum nolo perdere, nec in regno meo, qui meus non sit quemquam sustinere. Dixit.

HENRI CVS I. Rex. Audio quo tendant ista qua dicuntur. Exercitatus in ejusmodi sum. Attamen interim non extra terram vt ipse jubet sed ad Ecclesiam meam ibo & faciendo qua me debere facere intelligam quisnam Mihi vel meis aliquam velit violentiam inferre, considerabo. Acta sunt in hunc modum de his multa, sed eorum omnium hæc extitit summa, Episcopis regnis; Proceribus, vt sub alio Rege solebant verba hincinde terentibus, & in singulis Regiæ voluntati parere certantibus, immò ne Romani Pontificis obedientiæ subderetur summopere insistentibus. Reversus est itaque Ansela my sad sua, Deo in cunctis placere studens, & oppressionibus Ecclesiarum Anglia gravi contritione cordis ingemiscens.

Non multum temporis fluxerat, & ecce cum Pater, suarum securus injuria- 10 rum, Ecclesiæ damnis nonnihill metuerer, literæ sibi amicabiles à Rege transmissa deferuntur. in quibus primo salutationis alloquio, cum persecta pacis oblatione, soluto, rogatur venire ad Regem, gesti negotij sententiam alio confilio moderari volentem. Auditurus itaque ne forte Deus sua gratia cor ejus tetigerit ; quo mandatur Wintoniam vadit , vbi Episcopis terræq; Principibus sub vno coactis, communi assensu apud A n s e 1 mv m actum est, quarenus sub alijs inducijs alij Nuncij prioribus excellentiores ex vtraque parte Romam mitterentur, Romano Pontifici viva voce exposituri, illum aut à sententia necessario discessirum, aut, Anselmo cum suis extra Angliam pulso, totius regni subjectionem & commodum quod inde singulis annis habere solebat, perdin- 20 rum. Ab Archiepiscopo igitur missi sunt Monachi duo, Præfatus scilicet Bak-DVINVS Beccensis, & ALEXANDER Cantuariensis non quidem vt corum instinctu Romanus Pontifex rigorem justitiæ causa A N s E L M I vllo modo exiret, sed partim ve Curialibus minis, testimonium cui Papa incunctanter crederet, ferrent, partim vt de negotio certam Apostolicæ sedis sententiam A N s EL-M o referrent. Ad ipsum vero negotium conficiendum directi à Rege sunt tres Episcopi, GIRARD V s videlicet de Herefordensi nuper factus Archiepiscopus Eboracensis, HERBERT VS Theodfordensis, ROBERT VS Cestrensis. Sed horum Episcoporum duos sua quoque causa Romam agebat, GIRARDVM scilicet adeptio pallij, & HERBERT VM intentio recuperandi ablatam Eccle- 30 fiæ suæ curam Christianitatis super Abbatiam sancti E A D M V N D I. Ante paucos siquidem annos BALDVINVS ipsius Coenobij Abbas Romam adierat, & apud ALEXANDRVM Papam privilegium ipsi Abbatiæ adquisierat, per quod eam à subjectione omnium Episcoporum, salva Primatis obedientia, liberam effecerat. Quod factum LANFRANCYS Archiepiscopus moleste accipiens, ipsum privilegium Abbati abstulit nec illud ei nisi circa finem vitæ suæ multorum precibus motus reddere voluit. Præfatus ergo Episcopus Episcopatum Theodfordensem seu Norwicensem, in cujus parrochia cadem Abbatia esse scitur, suo jure non jure privatum esse ægre ferens, vt diximus Romam ire, & si forte posset in antiquam dignitatem Ecclesiam cui præsidebat restituere, ad- 40 miniculante æquitate, cogitabat. Hic itaque H E R B E R T v s cum relictis socijs Burgundiam cum suis venisset, & partes Lugdunensis Provinciæ impiger attigisset, comprehensus à quodam GvIDONE viro præpotente ac sero est, & quod de Anglia Episcopus esset, quodq; pro damno Domini sui Anselmi Cantuariorum Archiepiscopi Romam iret, ab eodem calumniatus. Negat ille, nec ei creditur. Instat negando & dejerando, sed nequicquam. Tandem prolatis Sanctorum reliquijs, super eas jurare cogitur & asseverare se nullà omni-no ratione Roma scienter quid acturum quod aut honori aut voluntati Patris Anselm I videri posset obnoxium. Post quæ, vt pace ac securitate viri comitatus, viæ reddi mereretur, ferme quadraginta, ficut fertur, Marcas argenti 50 non grata ei largitate reliquit, quas suo negotio super Ecclesiam sancti E p-M V N DI Roma adminiculaturas, Angliam egrediens, mage putavir.

Emensâ dehinc longitudine viæ, Nuncij Romam vnà veniunt; sui adventus causam pro eo quem præserebat, tenore Apostolicis auribus suggerunt; tanti

#### Novorum LIB. III.

63

mali dirimendi consilium proni deposcunt. Audit ille quæ seruntur, & non H z i i i invenit verba quibus expriniat quantum inde miretur. Cum tamen ab Episcopis magnoperè precaretur suis rebus præcavere, ac desinitæ Prædecessoris sui sententiæ rigorem, vt vndique pax esset, temperare, asseruit se nec pro capitis sui redemptione hoc sacturum, Decreta, dicens indignando, & institutiones, sanctorum Patrum minis actus vnius hominis, dissparem? Finierat in istis. Super hæc scriptas Epistolas Regi & Anselm o cuique suam destinavit. Regi inter alia Ecclesiarum Investituras judicio sancti Spiritus interdicens, & Anselm v m vt quæ agebat ageret & quæ soquebatur affectuosè deprecans, sirmata lo & Apostolicæ sedis auctoritate roborata in omnibus sui Primatus dignitate.

Quæ vt melius pateant, Epistolas ipsas segentium oculis ecce præsigimus.

ASCHALIS Episcopus ser Dus ser Dorum Dei, charissimo filio HEN-RICO Regi Anglorum salutem & Apostolicam benedictionem. Regi Regum Domino gratias agimus qui te in regnum beneplacito sua voluntatis evexit, & tanquam Christianum Regem in ben acito sua voluntatis in effabili misericordia custodivit. Rogamus ergo vt bona regni tui exordia in melius augeat, & Vsque in finem sua in te dona custodiat. Deseruisti enim 20 fratris tui Regis impietatem, quam Divino conspicis judicio terribiliter vindicatam. Ecclesias libertati restituisti, Clerum bonorare capisti, & Cleri Principes Episcopos immo in bis Christum Dominum venerari. Confidimus itaque quoniam pfque in finem eadem sapies, & in eadem probitate perfiftes nift sunt aliqui perversa mentis homines qui cor regum per Episcoporum & Abbatum In vestituras, Divina indignationi aptare conantur. Quorum in hac parte confilia tanquam virus tibi sunt evitanda, ne illum offendas per quem Reges regnant, & potentes iusta decernunt. Quem profecto si propitium habueris, fæliciter regnabis, potestatem g integram & divitias obtinebis. Quem si, quod abht, offendis, non Procerum confilia, non Militum subsidia, non arma, non divitia vbi subvertere caperit poterunt subvenire. Porro in bonore Domini, in Ecclesia libertate, Nos familiares, Nos adiutores habebis. Nec opineris quia quisquam Nos à tua divellet amicitia, si ab Investituris abstinere, si honorem debitum & libertatem à Domino institutam Ecclesiæ conserva veris. Ecclesiarum siquidem Investituras nos sancti Spiritus iudicio Regibus & Principibus immo Laicis omnibus interdicimus. Nec enim decet Dt à filio mater in ser Ditutem addicatur, Dt sponsum quem non optavit accipiat. Habet spon-40 sum suum Regem ac Dominum nostrum, qui te misericordia sua in potentia, & probitate custodiat, & à terreno ad cœleste perducat. Amen.

PASCHALIS Episcopus servus servorum Dei, venerabili Fratri, & Coepiscopo Anselum os falutem, & Apostolicam benedictonem. Non ignoras Divina voluntatis esse consilium quod religio tua in Anglici regni regione prasideat. Cum enim perversi Regis odia declinans secessum elegisses, & procul ab Anglicis tumultibus tecum babitans Deo viveres, de perverso Rege sua omnipotens Dominus iudicia terribiliter perpetravit. Te autem totius populi postulatione vehementi, & nova Regis de votione mirabili ad Cathedram quam dimiseras pro Deo revocavit. Deo autem gratias quia in te semper Episcopalis auctoritas perseverat, & interbarbaros positus non Tyrannorum violentia, non potentum gratia, non incensione ignis, non essusione manus

HENRI-

à peritatis annunciatione desistis. Rogamus itaque De quod agis agas. quod loqueris perloquaris. Non enim deficiet sermonum nostrorum operumg, principium, qui in principio erat Derbum. Neg, nos in ipso deficiemus, qui eft Dei Dirtus, & Dei Sapientia. Eundem enim cum Patribus nostris spiritum babentes eredimus, propter quod & loquimur. Et verbum quidem Dei non est alligatum, Nos autem humiliamur nimis. Caterum in hac humiliatione, cum Deo mente excedimus; In ejus veritate hominum mendacia intuemur. Qua de re in Synodo nuper ad La- 10 teranense confistorium celebrata Patrum nostrorum Decreta renovapimus. sancientes & interdicentes ne quisquam omnino Clericus de manu Laici Ecclesias vel Ecclesiastica dona suspiciat. Hac est enim Simoniaca pravitatis radix, dum ad percipiendos honores Ecclesia sacularibus personis insipientes homines placere desiderant. Idcirco Sanctorum Conciliorum veneranda majestas sæcularium Pincipum potestatem ab Ecclesiasticis electionibus decredit arcendam, Di sicut per solum Christum prima in Baptismo Ecclesia ianua, Oltima in morte Vita aperitur aterna, ita per solum Christum ovilis Christi ostiarius statuatur, per quem Christi obibus non pro mercedibus obium 20 sed pro Christo ingressus & egressus ad vitam perducatur aternam. Hac, frater Charissime, prolixiori possent oratione, & ratione tractari sed sapientiæ tuæ panca suggestisse satis est, qua & orationibus Divinis abundat, & Ecclefiasticis est rationibus assueta. Hacita doceas, sicut seis tuo Primatui expedire. Quem profecto ita fraternitati tua pleniter & integrum confirmamus, sicut à tuis constat Prædecessoribus fuisse possessum. Hoc personaliter adjcientes vt quamdin Regno illi religionem tuam Divina misericordia conservaverit, nullius vnquam Legati, sed nostro tantum subesse 30 debeas indicio.

Scripsit quoque per idem tempus Epistolam vnam Episcopo & Clericis Ecclesiæ Excecestrensis, quam huic opusculo indere non omnino alienum putamus, quandoquidem illam suturis temporibus alicujus negotio sorte prosuturam speremus. Est autem hæc.

PASCHALIS Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri
OSBERNO Episcopo, & Clericis Excecestrensis Ecclesia Salutem
& Apostolicam Benedictionem. Et Patrum sanxit autoritas, & Ecclesia consuetudinis stabilitas exigit, ve sicut in Claustris suis viventes religiosi Monachi conversantur, ita & defunctorum Corpora infra Monasteriorum suorum ambitum requiescant, ve illud ex divino munere cum cordis valeant exultatione cantare. Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi cam. Vos autem ve audivimus Monachos Sancti MARTINI de Bello in vestra civitate conversantes sepeliri infra Monasteri sun ambitum prohibetis, & grave est, ve in eo loco quisquam cum de votionis gratias conversetur vade cadaver suum pravidet omnimodis prospellendum. Qua de re dilectioni vestra prasentia scripta mandamus, pracipientes & prohibentes ne veterius supradictis Monachis Cæmiterium ad sepeliendos suos interdicatis, sed sicut vobis per Antecessoris nostri bone memoria

#### Novorum LIB. III.

63

morie Domini V R B A N 1 literas preceptum est concedatis. Tua autem frater H & N & t-Episcope Os BERNE interest, eisdem fratribus comiterium benedicere & Rex. eorum Religionem ad Omnipotentis Dei seruicium confodere. Si quis autem huic institutioni contraire temptauerit, Venerabili fratri & Coepiscopo A N-SELMO iniunximus, Dt in eam tangnam sedis Apostolica contemptorem

Apostolici rigoris Pltionem exerceat. Renersis Episcopis & alijs qui Romam ve diximus directi fuerant, Rex adunatis Londonia Principibus Regni, Ansemv m per internuncios ex more 10 conuenit, quatenus fibi aut Consuetudines paternas vitra non negaret aut Regni sui cultor esse desineret. Respondit. Inspiciantur si placet litera qua allata sunt, de salua honestate mea, salua sedis Apostolica obedientia, quantum potero voluntati eius morem gerere pratemptabo. St vult, ait, sua videantur; mea sciat hac vice non videbuntur. Resert, Cum igitur, inquiens, aliavice sibi eas ostendere placuerit, tunc de mea ad ea, qua modo haberet, promptum habebit. Respondit. Nequaquam de litteris ago vel agam, sed an mea voluntati omni ambage dimissa in cunctis concurrere velit, edicat vt audiam. Quod auditum multis magna admirationi suit deservibus inter se quasi litera veto insue concordarent este a mirationi fuit, dicentibus inter se, quasi literæ voto ipsius concordarent, eas etiam, nolente Anselmo, vitroneus publicaret. Non ergo nobis co tempore 20 innotuerunt. Attamen quo tum sollicitius sunt celatæ, eo latius post aliquot dies sunt divulgatæ. Verum lectis atq; relectis coram omnibus auditum præbere volentibus literis An s e L m o directis, subjunxerunt Episcopi qui Roma venerant, se alia Roma ab Apostolico verbis accepisse, quam litera ipsa vet etiam illæ quas Regi detulerant continerent in se. Requisitiq; contestati sunt in Episcopali veritate Papam ipsum Regi verbis puris mandasse per se, quoniam quandiù in alijs vitam boni Principis ageret, de Ecclesiarum Investituris equanimiter illum toleraret, nec eum vllo excommunicationis vinculo necteret, si religiosas personas per dationem virgæ Pastoralis eis investiret. Cur autem hanc tanti doni dignitatem ei per Cartæ inscriptionem noluerit dele-30 gare, eam ferebant causam esse, videlicet, ne in aliorum notitiam Principum prolata, ipsi eam sibi vsurparent, Romani Pontificis autoritate contemptâ. Ad hæc cum hij qui ex parte Anselm i missæ fuerant, viva voce testarentur, Papam nil cuilibet verbis mandasse quod literis aliquatenus adversaretur, objecerunt Episcopi se clam illis alia egisse, palam alia. Quod Baldwinvs audiens & infamem Apostolicæ sedis inconstantiam quæ notabatur sustinere non valens, eos, sicut erat, Spiritu servens, & boni amans, nonnihil etiam in istiusmodi dictis contra Fidem & Sacramenta quæ se coram Roma secerant Apostolico, agere calumniatus est. Orta igitur dissensio non modica inter Proceres est. Hij etenim astruere nitebantur, semoto verborum incerto, scriptis 40 sigillo Papæ signatis, verbisq; Monachicis omnino credendum. Illi è contra trium potius Episcoporum assertionibus, quam veruecum pellibus atramento denigratis, plumbiq; massula oneratis fore \* cedendum, abjecto Monachellorum \*4. et edendum. testimonio qui vbi sæculo se abrenunciare professi sunt, omne, inquiunt, sæcularis negotij testimonium perdiderunt. Aft hoc , ait B A L D W I N V s , negotium saculare non est. Aiunt. Et quidem te virum prudentem, & strenuum scimus, sed ipse ordo expostulat vt Archiepiscopum vnum Pontificesa, duos majoris testimonij quam te esse judicemus. Et de literarum, inquit, testimonio quid? Responderunt. Testimonium Monachorum contra Episcopos non recipimus, & ouine pellis reciperemus? Ve, ve, aiunt ad ista quilibet religiosi, nonne & Evangelia pellibus ouinis inscribuntur? O hinc simultatis detecta confusio! Quid in his Anselmy's ageret, quo fe verteret, aliquamdiu dubitavir. Grave quippe judicavir quomodocunq; ostendere, sidem se literis Apostolicis non habere, & fomitem gravis scandali vidit esse, verba tantarum personarum in Episcopali veritate illa vera esse contestantium, adversa fronte resellere. Textus autem li-

terarum hic est.

HENRI cvs I. Rex.

DASCHALIS Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri An-SELMO Cantuariensi Archiepiscopo salutem, & Apostolicam benedi-Etionem, Adversus illam venenosam Simoniaca pravitatis radicem, Ecclesiarum, videlicet, Investituram quam valide, quam robuste quam severe patres nostri, præteritis temporibus, obuiauerint sapientiæ tua satis est manifestum. Reverenda in Christo memoria pradecessoris nostri Domini VRBANI tempore apud Barum, collecto venerabilium Episcoporum & Abbatum ex diversis partibus Concilio, in quo tua Religio & Nos ipfi inter fuimus, sicut qui nobis- 10 cum aderant remiscuntur, in eandem pestem, excommunicationis est prolata sententia. Et nos eundem cum Patribus nostris spiritum habentes idem sapimus, & eadem testamur. De Sacerdotum & Levitarum filijs dudum Nos tibi scripfise reminisceris. Porrò si promoti fuerint in venti & spe promotionis ademptă in eo quo reperti funt ordine manere voluerint quia illa eis macula non ex propry culpa reatus inhesit, non videtur si alias digni fuerint in eos depositionis sententiam dari, Dt se iterum negotijs implicent secularibus cum in eis ordinationis tempore propriæ voluntatis arbitrium non remanserit. Gualensis Episcopi causam sacris omnino canonibus obuiare non nescis. Caterum quia 20 inter barbaros barbarice & stolide promotus est, in tua fraternitatis arbitrio ponimus. Sic tamen Dt de catero in ea Regione bujusmodi non prasumatur adversio. Quod super ejus dem Episcopi negotio, & alys rebus per sideles Nuncios dirigimus, tanquam ex nostro ore audias. Mumeraque beato PETRO mififti, recepimus cum gratiarum actione, onde ab illo qui omnium bonorum est retributor mercedem recipias. Data Beneuenti II. Id. Decembris.

Rex itaq; ex his, quæ Episcopi dicebant, in sua sententia animosior factus constanter insistere cæpit, faventibus simul & incitantibus eum Episcopis regni- 30 que Proceribus quatenus sine retractatione sibi Anselnvs Hominium faceret, & cos quibus se daturum protinus Episcopatus dicebat, consecraturum sponderet, servata in omnibus Antecessorum suorum consuetudine. Tunc ille, Si suorum, dixit, verbis, Episcoporum litera concordarent, intellecta ratione forsan quod exigit, facerem. Nunc autem ne in vllo decipiar electius videtur Romanum super hijs Pontisicem consulere, quam in re tam ambigua sententiam pracipitare. Ad quæ, qui Roma venerant Episcopi, respondère. Qua diximus dicimus, qua testati sumus, confirmamus, iná, his omnibus Apostolica sedis testi-moniam, si nobis non credis, appellamus. Super hac quoá, tibi, ex parte Domini Papa, qui hoc justit denunciamus quatenus consilio nostro te, nihil hasitans credas, 40 quia, dum voles, Nos paratos habebis reipsa probare his qua dicimus nihil duplicitatis inesse. At ille. Adversus ea qua asseritis lites conserere nolo. Verum quia sentio ex illis qua auditu secretius didici voluntatem Procerum in hoc vnam factam esse scilices ve si Rex investituras Ecclesiarum, sicut se facturum minatur, dederit, licet id me nec approbante nec concedente faciet, ego causa vestri nec danti nec accipienti meam quasi excommunicatis communionem subtraham, donec nuncijs quos pro negocij hujus discussione Romam destinabo reversis pro certo sciam quid agam, solus ab eis discrepare nolo. Hoc interim observato penes Me vi nulta penitus ratione quemquam in officium sic suscepti honoris consecrem, aut cuivis aly consecrare pracipiam wel concedam. Soluta in istis controversia est, & v- 50 trinque res sopita. Tunc Rex tanquam cupitæ potestati donatus, exultans, & hilaris per dationem virgæ Pastoralis ilicò duos de Clericis suis duobus Episcopatibus investivit, Rogeriv widelicet Cancellarium Episcopatu Serberiensi, & alium Roceriy M, Larderarium suum, Pontificatu Herefordensi.

#### Novoram LIB: 111.

67 Ab. HENE

Per idem tempus, celebratum est generale Concilium Episcoporum & Ab-Hennibatum totius regni in Ecclesia beati Petri Apostolorum Principis, quæ in occidentali parte Lundonia sita est. Cui Concilio præsedit Anseem vs Archiepiscopus Dorobernensis, considentibus secum Archiepiscopo Eboracensi, Genardo o Mavritio Episcopo Lundoniensi, Willele mo electo Episcopo Wintoniensi, Roberto Episcopo Lincolniensi, Samsone Wigornensi, Roberto Cestrensi, Iohanne Bathoniensi, Herberto Norwicensi, Raduvir pho Cicestrensi, Gvndvleho Rossensi, Herveo Pangorensi & duobus noviter investitis, Rogerio scilicet Serberiensi, & Rogerio Hereto fordensi. Osbernos autem Exoniensis, infirmitate detentus, interesse non potuit. In hoc Concilio multa Ecclesiasticæ disciplinæ necessaria servari Anseed vs instituit, quæ postmodum sedis Apostolicæ Pontisex sua austoritate confirmavit. Cujus Concilij seriem sicut ab eodem Patre Anselmo descripta est, huic operi inserere non incongruum existimavimus. Scribit itaque sic.

Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo secundo, quarto autem Præsulatus Paschali se summi Pontificis, tertio regni Henrici gloriosi Regis Anglorum, ipso annuente, celebratum est Concilium in Ecclesia beati Petri in occidentali parte juxta Lundoniam sita, communi consensu Episcoporum & Abbatum, & Principum totius Regni. In quo præsedit Ansel-m vs Archiepiscopus Dorobernensis & Primas totius Britannia, considentibus venerabilibus viris Gerardo o Eboracensi Archiepiscopo, Mavritio Lundoniensi Episcopo, Willele Lielmo Wintonia electo Episcopo, alisse, tam Episcopis quam Abbatibus. Huic conventui affuerunt, Anselmo Archiepiscopo petente, à Rege, Primates regni, quatenus quicquid ejustem Concilii auctoritate decerneretur, vtriusque Ordinis concordi cura & sollicitudine ratum servaretur. Sic enim necesse erat quum multis retro annis, Synodali cultura cessante, viciorum vepribus succrescentibus, Christianæ Religionis servor in Anglia nimis refrixerat.

PR'IMVM itaque ex auctoritate sanctorum Patrum Simoniace heresis surreptio in codem Concilio damnata est. In qua culpa inventi, depositi sunt GVIDO Abbas de Perscore, & VVIMVNDVS de Tabestoth, & EALDWINVS
de Ramescia, & alij nondum sacrati, remoti ab Abbatijs, scilicet Godric vs
de Burgo, HAIMO de Cernel, EGELRICVS de Mideltune; absque simonia verò remoti sunt ab Abbatijs pro sua quisque causa, RICARDVS de Heli,
& ROBERTVS de sancto Edmvndo, & qui erat apud Micelenes.

Statutum quoque est, ne Episcopi sæcularium placitorum officium suscipiant, & vt non sicut Laici, sed, vt religiosas personas decet, ordinatas vestes habeant, & vt semper & vbique honestas personas testes habeant suæ conversationis.

Vt etiam Archidiaconatus non dentur ad firmam.

Vt Archidiaconi sint Diaconi.

Vt nullus Archidiaconus, Presbyter, Diaconus, Canonicus vxorem ducat vel ductam retineat. Subdiaconus verò quilibet qui Canonicus non est, si post prosessionem castitatis vxorem duxerit, eadem regula constringatur.

Vt Presbyter quamdiù illicitam conversationem mulieris habuerit, non sit

legalis, nec missam celebret, nec si celebraverit, ejus missa audiatur.

Vt nullus ad Subdiaconatum ant supra ordinetur sine professione castitatis. Vt filij Presbyterorum non sint hæredes Ecclesiarum Patrum suorum.

Ne quilibet Clerici sint sæcularium præpositi, vel Procuratores, aut Iudices fanguinis.

Vt Presbyteri non eant ad potationes, nec ad pinnas bibant. Vt vestes Clericorum sint vnius coloris, & calciamenta ordinata.

Vt Monachi vel Clerici qui ordinem suum abjecerunt, aut redeant aut excommunicentur.

K 2

#### EADMERI Historia

HENRY.

Vt Clerici patentes Coronas habeant.

Vt Decimæ non nisi Ecclesijs dentur. Ne Ecclesiæ aut Præbendæ emantur.

Ne novæ Capellæ fiant sine consensu Episcopi.

Ne Ecclesia sacretur donec provideantur necessaria & Presbytero & Ecclesia.

Ne Abbates faciant Milites, & vt in eadem domo cum Monachis suis manducent & dormiant, nisi necessitate aliqua prohibente.

Ne Monachi poenitentiam cuivis injungant sine permissi Abbatis sui, & quod Abbates eis licentiam de hoc dare non possiint, nisi de eis quorum ani- 10 marum curam gerunt.

Ne Monachi Compatres, vel Monachæ Commatres fiant.

Ne Monachi tencant villas ad firmam.

Ne Monachi Ecclesias nusi per Episcopos accipiant, neque sibi datas ita expolient suis redditibus vt Presbyteri ibi servientes in ijs quæ sibi & Ecclesijs necessaria sunt penuriam patiantur.

Vt fides inter virum & mulierem occulte & fine testibus desconjugio data,

si ab alterutro negata fuerit, irrita habeatur.

Vt criniti sic tondeantur, vt pars aurium appareat, & oculi non tegantur.

Ne cognati vsque ad septimam generationem ad conjugium non copulen- 20 tur, vel copulati simul permaneant, & si quis hujus incestus conscius suerit, & non ostenderit, ejusdem criminis se participem esse cognoscat.

Ne corpora defunctorum extra parochiam suam sepelienda portentur.

Vt Presbyter parochiæ perdat quod inde illi juste debetur.

Ne quis temeraria novitate corporibus mortuorum, aut fontibus, aut alijs rebus, quod contigisse cognovimus, sine Episcopali auctoritate, reventiam sanctitatis exhibeat.

Ne quis illud nefarium negotium quo hactenus homines in Anglia solebant

velut bruta animalia venundari, deinceps vllatenus facere præfumat.

Sodomiticum flagitium facientes, & eos in hoc voluntarie juvantes, in hoc eodem consilio gravi anathemate damanti sunt, donec poenitentia & confessione absolutionem mereantur. Qui verò hoc crimine publicatus suerit, statutum est siquidem suerit persona religiosi Ordinis, vt ad nullum amplius gradum promoveatur, & si quem habet ab illo deponatur. Si autem Laicus, vt in toto regno Anglia, legali sua conditionis dignitate privetur. Et ne hujus criminis absolutionem ijs qui se sub regula vivere non noverunt aliquis nisi Episcopus sacere prasiumat.

Statutum quoque est vt per totam Angliam in omnibus Dominicis diebus

excommunicatio præfata renovetur.

Et hic quidem Lundoniensis Concilij textus est qui post non multos institutionis suæ dies multos sui transgressores in omni hominum genere secit. Sanè quod vltimum de renovanda excommunicatione Dominicis diebus statutum fuit, ipsemet Anselmvs rationabili dispensatione vsus postponi concessit. Finito Concilio Anselmvs Lundonia discessit.

Præfatus ergo R o g e r i v s, qui, vt diximus, in Episcopatum Herefordensem assumptus erat, evestigiò in ipsa Civitate Lundonia gravi infirmitate percussus ad extrema deductus est. Qui cum se proximum morti sentiret, misso
Nuncio cum Epistola rogavit A n s e l m v m quatenus præciperet duobus Episcopis suis Lundoniensi videlicet atque Rossensi, vt eum antequam moreretur
sub celeritate Episcopum consecrarent. Quod ipse audiens insipientiam hominis admiratus paululum subrisit, nihilá; respondens ad postulata Nuncium à
se sicut venit, vacuum emisst. Et ille quidem mox Lundonia mortuus est, &
Cancellarius Reginæ R e i n e l m v s nomine, loco illius, pari Investitura, sub
rogatus.

Mittens

Mittens ergo Rex rogavit Anselmv M, quatenus pro suo jure hos novi- HINRI. ter electos cum WILLIELMO jamdudum Wentana Civitatis Episcopo ele- ev s Eto consecraret. Respondit. Equidem WILLIELMVM libens consecrabo, sed quod de nuper investitis inter Me & illum convenit, non mutabo. At ille, nonnihil ab animi tranquillitate mutatus, vnum fine alijs illum, se vivente, non facraturum, interpolito facramento, afferuit. Erat quippe idem WILLIELmvs in Episcopatum Wentana vt prælibavimus Civitatis, Anselmo necdum ab exilio revocato, electus sed ipse nec electioni consentire, nec Baculum sibi à Rege porrectum suscipere, nec rebus vel causis Episcopalibus vllo volebat 10 pacto intendere. Revocato autem Anselmo, Clerus & Populus ei insiste. re, ac ve electum suum sibi præficerer, magno coeperunt opere postulare. Differt iple, nec subitum præbet affensum. Tandem tamen, & corum affiduitate, & Ecclesiastica necessitatis consideratione promotus, connivente Rege, Will. LIEUMVM in Ecclesiam, exultantibus cunctis & Monachis ipsius Ecclesiæ feflive procedentibus, adduxit, ac Wentani Pontificatus curam ei, sub præsentia totius multitudinis, dato Baculo pastorali, delegavit. Hunc igitur ita electum, visum est Pontificali benedictione non esse jure defrudandum. Sed cum Rex illum fine alijs facrari permittere nequaquam , nec Anselmvs cos cum illo sacrare vilatenus adquiescere vellet, præcepit Rex vt GERARDVS Ebo-20 racensis simul omnes sacraret. Quod vbi Præfatus Reinelmvs advertit, retulit Regi Baculum & Annulum quos se injuria suscepisse dolebat, sciens quia maledictionem pro benedictione susciperet, si tali ordine benedicendus se manibus Gerard I summitteret. Vnde Rex nimis iratus eum gratia sua Curiaq; privavit. GERARDVS itaque, sociatis sibi cunctis Episcopis Inglia, residuos duos, id est, WILLIELMVM atque Rogerivm, spreta omni æquitate, statuto die Lundonia voluit consecrare, A N's E L Mo in villa quæ non longe eft Murtelae nomine confiftente, & eventum rei præftolante. Verum, Episcopis ad examinationem sacrandorum pro more paratis, atque dispositis, WILLIELMYS amore compunctus justitiæ mox inhorruit, & suis omnibus 30 spoliari, quam tam infando ministerio sub tanti mysterij administratione collum inclinare delegit. Quapropter, Episcopi sua confusione percussi, infecto negotio, abinvicem sunt ilicò divisi. Ad hæc, totius multitudinis quæ rei exitum spectare convenerat, clamor insonuit, vna voce, WILLIELMVM recti amatorem, & Episcopos, non Episcopos, sed justitiæ præcipitatores esse, concrepantis. At illi, mentis suæ rancorem ex vultus immutatione pandentes, Regem adeunt, illatæ sibi contumeliæ querimoniam coram illo depromunt. WILL IELM VS in medium deducitur, patrati delicti reus accusatur, minis non levibus hincinde concutitur. Ille stat, nec avelli potest à recto, & ideo suis omnibus expoliatus eliminatur à regno. Quærit A n s e L m v s super istis 40 à Rege judicium, & justitiam, nequicquam. Iterum atque iterum preces & querelas, pro qualitate negotij suggerit, sed ille nec prece nec querimonia motus cœpto desistere voluit.

Subsequenti dehinc media quadragesimă sere, Rex Cantuariam venit, quædam, vt serebantur, regni negotia Dossis cum Comite Flandria tractaturus. Moratus autem triduò Cantuaria est, & quod de Comitis agebatur adventu nihil suisse agnitum est. Agnitum verò est quare venerit, & ipsius more occasio patuit. In illis quippe diebus per suos convenit Ansellm quarenus sua jam diutina patientia delibutus paternarum Consuetudinum amplius sibi nil derogaret, ne irritatus cogeretur actu monstrare qualiter ea quæ se contra saciebat sibi sederent in mente. Nam, sicut per eos qui secretorum illius conscij erant nonnullis innotuit, disposuerat apud se, illum aut aliquo gravi corporis damno læsurum, aut certe inhoneste trans mare pulsurum, ac demum omnia juri Ecclesiæ competentia direpturum, si eum ad executionem sue voluntatis de nota querela non reperiret omnino paratum. Quibus agnitis, ita

HENRIcvs L. Rex.

Pater Ans elm vs respondit. Nuncij quos pro verbis que detulerunt Episcopi Romam direxi , jam reversi sunt , & veritati attestantes , vt aiunt , literas attulerunt. Ipsa quaso litera inspiciantur, si forte in illis aliquid quod me voluntati sun condescendere sinat, inveniatur. Nequaquam, ait. Ambages bujusmodi vitra non feram, finalem cause volo habere sententiam. Quid mihi de meis cum Papa? Que Antecessores mei hoc in regno possiderunt, mea sunt. Hac si quis auferre mihi voluerit, quod inimicus meus sit, omnis qui me diligit certisime noverit. Tunc Præsul ad ista. Nihil eorum qua ipsius esse scio ipsi tollo, aut tollere volo. Veruntamen noverit quod nec pro redemptione capitis mei consentiam ei de ijs qua prasens audivi in Romano Concilio prohiberi nisi ab eadem sede interdictorum absolutionis sententia prodeat, à qua constitutionis ipsorum vinculum prodițt. Multiplicata sunt ergo verba istius discidij, tantumo, gravata, vt filij Ecclesiæ magnò timerent, ne patrem suum protinus perderent. Ipsos Principes, quorum confilijs Rex innitebatur, confideratione futurorum malorum ingemifcentes lachrymis maduisse conspeximus. Fiunt preces & orationes ab Ecclesia ad Christum, & pio gemitu interpellatur quatenus suæ pietatis intuitu sedet instantia mala. Hæc inter, voce summissa Rex Antistiti mandat, & multis precibus obsecrat, quatenus ipse per se Romam ire, & quod alij nequiverant sua sibi industrià conetur adquirere, ne ipse perdendo suorum jura Antecessorum eis vilior fiat. Sensit Pater quò hæc vergerent, & respondit. Differantur hac, 20 si placet, vique in Pascha, vt audito Episcoporum regnig, Primatum consilio, qui modo non affunt, respondeam binc. Terminata in istis ca vice causa est & abinvicem sunt in pace divisi.

Igitur in Pascha Curiam venit, regni ingenuitatem de negotio præsens confuluit, communis consilij vocem vnam accepit, æquum scilicet fore illum, tantæ rei gratia, viæ laborem debere non subterfugere. Refert. Dum in commune vultis vt eam, ego corpore licèt imbecillis, seniog, consinis iter aggrediar, iturus quo consulitis prout vires concesserit Deus, omnium sinis. Attamen, si ad Apostolicum pervenire potuero, noveritis quod ipse nil quod vel Ecclesiarum libertati, vel mea possit obviare honestati, meo faciet vel rogatu vel consilio. Dixerunt. Le-30 gatum suum Dominus noster Rex suas preces regnig, negotia Apostolicis auribus expositurum tecum diriget & tu solummodò is qua vera dixerit attestare. Ait. Quod dixi dico, nec vera dicenti, Deo miserante, contradictor existam.

Finitis itaque Paschalibus Festis, à Curia discessit Ans ELMVs, iter Angliam exeundi quantocius acceleratus. Vulneraverat enim quodammodò mentem ejus, quod Rex nec per se nec per suos, ve dixi, audire volebat quid literæ Romà nuper allatæ continerent in se. Quod ideò illum facere quidam opinati funt, quoniam materiam earundem literarum ei jam revelatam per vnum illorum quos Anselmvs Romam direxerat sensim intellexerunt. Formidabat ergo Anselmvs ne si verbis Episcoporum in literis ipsis Papa non concordaret, pro Investituris Ecclesiarum quæ factæ fuerant, & etiam consecrationibus quorundam Abbatum quos ea tempestate investitos Robert vs Lincolinus Episcopus, & IOHANNES Bathoniensis sacraverant, sæpe dicta excommunicationis sententià tales nonnullos involverit, à quorum communione se nequaquam, sine gravi scandalo, cohibere valeret. Literas etenim nondum inspexerat, præcavens ne si forte, mutato consiilio, Rex eas inspiciendas requireret, sigilloq; exclusas reperiret, aliquid haberet quod earum auctoritati obijcere non injurià posset. Festinatò igitur ratus est Anglià excundum, ne illic, excommunicatis communicando, aliqua excommunicationis culpa involveretur. Venimus ergo Cantuariam, vbi non vltrà quatuor dies demorati, acceptà 50 sacræ benedictionis licentià à Monachis dilectissimis filijs suis, necne à Civium circumfluentiumq; populorum numerolitate, ingenti pietatis affectu profecuti ad portum maris properavimus. Itaque naves ingressi mitsandis appulimus. Acta sunt hæc anno incarnati Verbi millesimo centesimo tertio, v. Ka-

### Novorum Lie. III.

lend. Maij. Regià igitur pace suisq; omnibus investitus mare transit; & libe- H i na is rà vià, per Bononiam iter Normanniam veniendi assumpsit, quorumq; Nobili- cvs L um terræ non vili obsequio fretus.

Cum autem Becci fuisser (vbi quà devotionis, qua dilectionis, qua gaudij & omnis boni jocunditare susceptus sit, taceo, dum id nulli possibile dictu existimem) literas ibi prænominatas sigillo absolvit. Quid itaque in eis invene-

rit, textus earum quem subscribimus declarabit.

A & C H A L I S. Episcopus Servus Servorum Dei, ANSEL Mo Cantuariensi venerabili Fratri & Coepiscopo salutem & benedictionem. Suavissimas dilectionis tue suscepimus literas, caritatis calamo scriptas: Neg enim aliud cartæ calamus indidit quam quod de fonte caritatis intinxit. In his reverentiam devotionis tue complectimur, & perpendentes fidei tue robur. & pia sollicitudinis instantiam, exultamus quia gratia Dei tibi prastante auxilium, te nec mine concatiunt, nec promissa sustollunt. Dolemus autem quia cum fratres nostros Episcopos Legatos Regis Anglorum benigne suscepissemus, qua nec diximus eu nec cogita vimus, redeuntes ad propria, re-20 tulerunt. Audivimus enim eos dixisse, quod si Rex in alijs bene ageret, Nos Indestituras Ecclesiarum nec probibere nec factas excommunicare, & quod ideo volebamus carta committere, ne sub hac occasione & cateri Principes in Nos inclamarent. Unde IHESVM qui renes & corda scrutatur in animam nostram testem inducimus, si ex quo bujus sancta Sedis curam cepimus gerere boc immane scelus vel descendit in mentem. Et hoc Deus avertat à Nobis ve est, & non surrependo inficiat Nos, Dt aliud habeamus ore promptum, aliud corde reconditum cum contra mendaces Propheta imprecetur, dicens. Dif-30 perdat Dominus vniversa labia dolosa. Si pero nostro silentio patereunr Ecclesiam felle amaritudinis & impietatis radice pollui, qua ratione possemus apud internum Iudicem excufari, cum Dominus sub specie Sacerdotum dicat Propheta, Speculatorem te dedi Domus I s R A E L. Non bene custodit prbem qui in specula positus dum non obsistit eam hostibus diripiendam exponit. Si ergo virgam Pastoralitatis signum, si Annulum signaçulum fidei tradit Laica manus, quid in Ecclesia Pontifices agunt? Ecclesia bonor atteritur, solvitur disciplinæ vigor, & omnis religio Christiana conculcatur, si quod novimus Sacerdotibus solis deberi, Laica patiamur temeritate prasumi. Non est Laicorum Ecclesiam tradere, nec filiorum matrem adulterio maculare. Iure ergo privandus est patrimonio qui matrem polluit adulterio, nec meretur Ecclesiastica benedictionis consortium, que eam impia infestatione insequitur. Laicorum enim est Ecclesiam tueri, non tradere. Oz I As quidem cum illicitum fibi Sacerdotium Vendicaret, lepra percussus est. Fily quoque A A R O N quia alienum ignem imposuerunt, igne Divino consumpti sunt. Alienum est ab Ecclesia & à sacris Canonibus est inhibitum, ne Principes & saculares viri Indestituras non solum uon dare, sed nec electioni Episcoporum se audeant di-50 olenter inserere. In septima quippe Synodo, vt nostis, scriptum est. Sancta & vniversalis Synodus definivit neminem Laicorum Principum, potentumve semet inserere Electioni Episcoporum vel promotioni corum. Si ergo fily A ARON, quia ignem alienum intulerunt, corporaliter

HENRIcvs I. Rex. liter puniti sunt, isti qui à Laicis à quibus alienum est Ecclesiam susceperunt, spirituali gladio ferantur. Episcopos autem qui veritatem in mendacio in pocarunt, ipsa veritate que Deus est in medium introducta à beati PETRI gratia, & à nostra societate excludimus donec Romanæ Ecclesiæ satisfaciant, & reatus sui pondus agnoscant. Quicunque vero intra prædictas inducias Investituram seu Consecratienem acceperunt, à Consortio, fratrum o ordinatores o ordinatos alienos habemus, nec eis ad excusationem deceptio sussicit, quia o Propheta ab alio Propheta deceptus, nec ideo mortem euasit. Rogamus interea caritatem tuam Nos tuis sanctis precibus commendari, vt quanto propius ad Deum passibus virtutum acceleras, nobis orationum tuarum manus extendas. Omnipotens Deus qui te ad hujus stady cursum inuitavit, salici consummatione perducat ad pramium. Dato II. Id. Decembr. apud Beneventum.

Cum autem de Becco Carnotum in sestivitate Pentecostes, vipote propositum iter inde acturus, Anselm v s venisset, accepit ab Ivone Civitatis Episcopo & à multis non spernendi Consilij viris, satius fore cœptum iter in aliud tempus disterendum quam Italicis ardoribus ea se tempestate cum suis 20 tradere cruciandum. Nimis etenim servor estatis ita vbiq;, sed maxime vi serebatur in Italia, tunc temporis quæq; torrebat, vi incolis vix tolerabilis, peregrinis vero gravis & importabilis. Quod Pater intelligens, consilio credulus Beccum revertitur. Resedit ergo illic vsque ad medium mensis Augusti, Monachorum ædisicationi indesessus invigilans. Deinde posthæc, in iter Carnotum reversus est. Quid agam? Si potentum occursus, si honores, si obsequia ei delata &, vstra quam recipere vellet, oblata singulatim describere manum imponerem, nimirum alijs occupatos tædio nimiæ prolixitatis afficerem. Quapropter paucis accipiatur dictum, eum, vallante vbique divino præsidio, summa pace ac prosperitate iter peregisse, atque incolumem cum suis omnibus 30

Romam pervenisse.

Itaque veniente illo, G v I L I E L M v s quidam, à Rege directus Anglorum, aliquantis diebus prævenerat, Romanos in causam quam agitandam sciebat, sua sollicitudine pro voto traducturus Regis. Qui W I L L I E L M v s, simili modo contra eundem virum ab alio Rege missus, Romam venerat, & quemadmodum Rei gestæ series supra designat, ijs quæ tunc Ecclesiastica gerebantur pro viribus opem impenderat. Vbi ergo adventus A n s e l m i summæ sedis Antistiti nunciatus, illico mandans, illum deprecatus est quatenus diem illum arque sequentem à satigatione sui apud Sanctum P e t r v m quietos duceret, ac demum se ipsius præsentiæ Lateranis exhiberet. Ille paternæ pietatis mandatum gratiose suscipiens, paret, quodque sibi à Papa V r b h n o, ceu supra meminimus in Palatio Lateranessi datum suerat, die tertia hospitium subit. Dein Papæ præsentatus, honoriscè suscipitur, ac pro ejus adventu ipse, & quæ consluxerat Romana Curia vehementer se lætari satetur. Die posshoc constituto, causa propter quam illo potissimum venerat, in medium duci jubetur. Adest & W I L I I E L M v s legationi qua sungebatur toto studio curam impendens, hoc est vt Regi H e n r i e o omnes Patris & Fratris sui consuctudines & vsus, Apostolicæ sedis auctoritate sirmaret. Exponit etiam statum Regni, Regiamq, in Romanos muniscentiam, vnde ampliori quadam & digniori præ cæteris sublimitate ex Apostolica largitione Reges Anglorum ptobat antis so quirùs vsos, eaque re no solum molestum & indecens fore huic suorum ante-cessorum jura perdere, verumetiam sicut se certo cognovisse serbat, magno Romanis hoc ipsum damno suturum si contingeret, & dum forte locum recuperandi inventuri non essent, ab eis serò lugendum. Quid plura? Ducti sunt

ils atque alijs necne perducti, in causam Regis, Romanorum nonnulli, admit- Ha i ittendæ rationis esse conclamantes, quæ ferebantur, neque vota tanti viri vllå ev s consideratione postponenda. Inter ista filet A N S E L M V s operiens in omnibus examen summi Pontificis. Nec enim verba sua dare volebat vt mortalis homo Ecclesiæ Dei ostium sieret, ne postposito Christo qui se ostium ouium esse pronuntiat & per quem, si quis intrat, salvatur, & ingreditur atq; egreditur & pascua invenit, ovile intrare volentes aliunde ascenderent, ac sie non ovium Pastores, sed sures sierent atque latrones. Ipse nihilominus Pontificum Pastor cum ad cuncta sileret, & quid quisq; diceret, prudenti consideratione, 10 examinaret, æstimans WILLIELMVS jamjam illum pro favore Romanorum in se nihil corum quæ quærebat sibi negaturum, erupit & ait. Quicquid hincindeve dicatur, volo norint quicumg, asistunt Dominum meum Regem Anglorum nee pro amissione regni sui passurum se perdere Investituras Ecclesiarum. Tunc vir Apostolicus paucis hac verba locutus est. Si quemadmodum dicis, Rex tuns, nec pro Regni amissione patietur Ecclesiarum donationes amistere, scias ecce, coram Deo dico, quia nec pro redempisone sui capitis eas illi alignando PASCHALIS Papa impune permittes habere. Quod auditum oppido conturbavit WIL-LIELMYM. Romanis autem dicto Pontificis acclamantibus, optatum in commune est, quatenus ista existimatio procul ab omnibus filijs Ecclesiz fieret, 20 Apostolicam videlicer sedem nunquam facturam ostium ouilis Dei Laicum quemlibet. Quapropter aliud aiunt Regi respondeatur quod & illum ad bene agendum paulatim demulceat, & aliorum offensam principum exinde Roma non incurrat. Itaque Romanorum Confilio Papa nonnullos paternos víus, interdictis omnino Ecclesiarum Investituris, Regi concessit, eumq; ab excommunicatione quam Antecessorem snum fecisse superius diximus immunem ad tempus constituit, eis duntaxat qui à manu ipsas Investituras susceperant, vel deinceps susciperent, vsque ad dignam tanti reatus satisfactionem, pro servanda Ecclesiastici disciplina rigoris, sub excommunicationis cathena retentis. Regia igitur causa, quæ agebatur, tali modo Roma acta, determinata est. Sa-30 tistactionem sane Investitorum censure ac dispositioni Anselmi Papa delegavit. Post hæe Anselmvs, actis cum Pontifice suis & aliorum de Christianæ

Post hæ Anselunvs, actis cum Pontifice suis & aliorum de Christianæ Religionis observantia multiplicibus causis, quæ post principale negotium sui itineris non vilipendendæ causæ suerunt, reditum suum Apostolica petijt benedictione tueri. Cui Papa. Benedictio quam desideras ita te comitetur vbique sicut ipsemet optas. Et ne à liminibus Pastorum Ecclesia videaris immunis abscedere, en vice illorum tibi scripta sua auctoritatis sigillo roborata manu nostra porrigimus, & ea qua continent sub illorum testimonio tibi & successoribus tuis in perpetuum consirmamus. Datis ergo literis, osculatus Patrem, & Nos qui cum 40 eo eramus, Deo Nos commendavit ac sic in pace dimisit. Literarum autem

feries hæc eft.

PASCHALIS Episcopus Serwus Seruorum Dei. Venerabili Fratri
PANSELMO Cantuariensi Episcopo, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Fraternitatis tua postulationibus Nos annuere, tua sapientia vereligionis persuadet auctoritas. Quondam enim in literis ab Apostolica
tibi sede directis Cantuariensis Ecclesia primatum, ita tibi plenum concessimus sicut à tuis constat Pradecessoribus suisse possessum. Nunc autem
petitionibus tuis annuentes tam tibi quam legitimis successoribus tuis eundem
Primatum, es quicquid dignitatis seu potestatis eidem Santa Cantuariensi
seu Dorobernensi Ecclesia pertinere cognoscitur, literis prasentibus consirmamus sicut à temporibus beati Avgvstini Pradecessores tuos habuisse

Hanar buisse Apostolica sedis anstoritate constiterit. Data Lateranis XVI.

Nobis iraque Romà discedentibus, WILLIELMVS remansit, asserens sele voto constrinxisse beatum NICHOLAVM adire, Re autem verà Roma moraturus & si posset, ANSELMO absente, quod eo præsente nequiverat, Antistitem à data sententia traducturus. Quod quia nequaquam facere potuit, persuasorias literas Regi deserendas, ne nil videretur egisse, à Papa obtinuit, sicque Romanos sines remeandi vià mutavit. Quem Nos, ductu gloriose MACHTILDIS Comitisse per Alpes euntes, cum apud Placentiam reperissemus, tam velocem hominis cursum à beato NICHOLAO admirati admodum sumus. Epistolæ quam Regi detulit textus hic est.

Aschalls Episcopus Servus Servorum Dei. Hustri & glorioso Regi Anglorum HENRICO, Salutem & Apostolicam Benedi-Ctionem. In literis quas nuper ad Nos per familiarem tuum nostræ dilectionis filium WILLIBLMVM Clericum transmissti, & persona tua sospitatem cognodimus, & successus prosperos quos tibi superatis regni ad-Dersary's benignitas Dominica concessit. Audiumus præterea optatam Di- 20 rilem sobolem ex ingenua & religiosa te conjuge suscepisse. Quod profestò cum Nos letificauit, oportunum rati sumus nunc tibi precepta, & voluntatem Dei validius inculcare, cum amplioribus beneficis Deo te plurimum perspicis debitorem. Nos quog di vinis beneficijs benignitatem nostram penes te sociare optamus, sed grave Nobis est quia id à Nobis videris expetere quod prastare omnind non possumus. Si enim aut consentiamus aut patiamur Investituras à tua excellentia fieri, & nostrum proculdubio, & tunm erit immane periculum. Qua in re contemplari te Volumus quid aut non faciendo perdas, 30 aut faciendo conquiras. Nos enim in prohibitione bac nihil amplius obedientia, nibil liberalitatis per Ecclesias nausciscimur, nec Tibi debita pote-Statis aut iuris subtrahere quicquam nitimur, nisi ve erga te Dei indignatio minuatur, & sic tibi prospera cuncta contingant. Ait enim Dominus, Honorificantes me honorificabo. Qui me autem contemnunt, erunt ignobiles. Dices itaq Mei hoc iuris est. Non viig, non est Imperatorsum, non est Regium, sed Dininum. Solius illius est qui dixit. Ego sum ostium. Unde pro ipso rozo te, cuius hoc munus est, Dt ipsi hoc reddas. Ipsi dimittas cuius amori etiam que tua sunt debes. Nos autem cur tue obniteremur voluntati, cur obsisteremus gratiæ, nisi Dei in huius negotij consensu sciremus voluntati obulare, gratiam amittere? Cur tibi quicquam negarem quod cuiquam effet mortalium concedendum cum beneficia de te ampliora. sumpserimus? Perspice, fili Karissime, verum decus an dedecus tibi sit, quod Sapientissimus ac Religiofisimus Gallicanorum Episcoporum A N-SELMVS Cantuarientis Episcopus propter hoc tuo lateri adhærere, tuo veretur in regno confistere. Qui tanta de te hactenus bona audierant, quid de te sentient, quid loquentur, cum boc fuerit in regionibus divulga- 50 tum? Ipsi qui coram te tuos excessus extollunt, cum præsentia tua caruerint, hoc profecto validius infamabunt. Redi ergo fili Karisime ad cor tuum propter misericordiam Dei, & propter amorem unigeniti deprecamur re-

Doca

uoca Pastorem tuum, reuoca Patrem tuum. Et si quid quod non opinamur Henet aduersus te grauius gesserit, siquidem Investituras auersatus sueris, Nos Rex. iuxta voluntatem, quantum cum Deo possumus, moderabimur. Tu tamen talis repulsa infamiam à persona tua & regno amoueas. Hac si feceris, & si grania qualibet à Nobis petieris qua cum Deo praberi facultas sit, profecto consequeris & pro te Dominum, ipso adiquante, exorare curabimus & de peccatis tam tibi quam Conjugi tua Sanctorum Apostolorum meritis absolutionem & indulgentiam faciemus. Filium etiam tuum quem ex spectabili & gloriosa coniuge suscepisti quem, vt audiuimus, egregy Patris WILLIELMI vocabulo nominasti, tanta tecum imminentia consouebimu, vt qui vel te vel illum laserit, Romanam lesisse videatur Ecclesam. Quid super his ad honorem Dei & Ecclesia gloriam exhibiturus sis, maturius Nobis volumus responderi, interventu, videlicet, talium Legatorum, de quorum relationibus nec noster debeat nec vester auditus ambigere. Data Lateranis IX. Kl. Decembris.

Ac Nos vna cum WILLIELMO Placentinos fines deserentes, protecti 20 gratia Dei, sani & incolumes Lugdunum vsque peruenimus acturi illic festum equod instabat Dominicæ Nativitatis. Sed cum WILLIELMV s festina-ret, nec nobiscum Lugdunum divertere vellet, seperando se à Patris comitatu, dixit ci. Putabam Romæ causam nostram alio euentu processuram, & ideirco distuli ea que Rex Dominus meus tibi dicenda mandauit hucusa, propalare. Nunc autem quia, citato gressu, ad eum redire dispono, qua mandat viserius abscondere nolo. Dicit quia si sic ad eum redieris, vt talem te illi per omnia facias quales Antecessoribus suis Antecessores tui se fecisse noscuntur, tunc libenti animo tuum in Angliam reditum volet & amplectetur. Cui Pater. amplius dices ? Prudenti loquor, ait, Hac de re nil amplius dicto. At ille, 30 Scio quid dicas atg, intelligo. Divisi ergo sunt in istis abinuicem, & A N-SELMVS summo cum honore & gaudio à Venerabili HVOONE Lugdunensi Archiepiscopo & toto Clero susceptus, in majorem Ecclesiam du-Etus est, ibique ve Pater & Dominus loci ab omnibus habitus. Directis interea nuncijs ac literis ad Regem Anglia, gesti negotij summam innotuit, & quid à WILLIELMO ex parte illius acceperit inter alia non celavit. Quæ literæ sunt hæ.

Sequerendo Domino Henrico Regi Anglorum, AnselMys Cantuariensis Archiepiscopus sidele servicium cum orationibus.

Quamuis per Willelm v m de Watelwast cognoscatis quid Romæ secerimus, tamen quod ad me pertinet breviter ostendam. Romam veni; causam pro qua veneram Domino Papæ exposui. Respondit se nequaquam velle dissentire à statutis Antecessorum suorum & insuper pracepit mihi vi nullam haberem communionem cum siliu qui de manu tua Investituras acceperunt Ecclesiarum post huiu prohibitionis noticiam, nist panitentiam agerent, & sine spe recuperationis quod acceperant deservent, neque cum Episcopis qui tales consecrarunt, nist ad Apostolica sedis indicium se prassentament. Horum omnium testis esse potest pradictus WILLIELM VS, si vult. Qui WILLIELM VS quando ab invicem discessimus, ex vestra parte commemorans amorem & benignitatem quam semper erga me habuistis, summonuit me sicut Archiepiscopum vestrum vt talem me facerem

clongans.

HENRI cvs 1. Rex. facerem quatenus sic intrarem in Angliam, vt sic esse possem vobiscum, sicut suit Antecessor meus cum Patre vestro, & vos me eodem honore & libertate tractaretis, qua Pater vester Antecessorem meum tractauit. Iu quibus verbis intellexi quia nisi me talem facerem, reditum meum in Angliam non vessetis. De amore quidem, & benignitate gratias ago. Ut autem ita sim vobiscum sicut Antecessor meus suit cum Patre vestro, facere non possum, quia nec vobis Homagium facere nec accipientibus de manu vestra Investituras Ecclesiarum propter prædictam prohibitionem me audiente factam audeo communicare. Unde precor vt mihi vestram, si placet, mandetis voluntatem, vtrum sic quemadmodum dixi possim in pace vestra & officis mei potestate redire in Angliam. Paratus enim sum & vobis & populo divina mihi dispositione commisso officis mei servitium pro viribus & scientia mea, servata regulari obedientia, sideliter exhibere. Quod si votis non placuerit, puto quia si quod animarum detrimentum inde contigerit, mea culpa non erit. Omnipotens Deus sic regnet in corde vestro vt vos per omnia regnetis in gratia ejus.

His ita gestis, ipse, paucis de suis secum retentis, Lugduni resedit in summa pace & quiete propriam prædicti Pontificis domum inhabitando, Nuncios suos expectans, &, ne ad horam quidem, ab ijs quæ Dei sunt verbo se vel actu

Explicit Liber Tertins.



## Incipit Liber Quartus.



Gitur vbi WILLIELM VS Angliam pervenit, & gesti negotij seriem HENRICO Regi exposuit, Rex ilicò omnes reditus Archiepiscopatus Cantuariensis in suos vsus redigi præcepit. Cura tamen ipsorum reddituum colligendorum duobus hominibus Archiepiscopi ab ipso Rege delegata est, ea videlicet, vt ab re credere non est, consideratione, ea pietate, vt tantò diligentius alijs hominibus & 40 rebus ipsius Domini sui studium impenderent ne vexarentur, ne opprimerentur, ne diriperentur, quantò majori side ac sacramento eos illi astrictos

fuisse cognoscebatur. Verum siue obtemperatum tam consideratæ pietati, & piæ considerationi sit ab illis sive non sit, dum non multum meå intersit, vanè scribendi operam insumerem. Veniet namque Dominus tenebrarum abscondita illuminaturus, & singulorum meritis æqua lance sua præmia retributurus. Ego, ducente Deo, cœpto narrandi calle progrediar.

Euoluto igitur possenze aliquanto tempore, venit ad Nos vnus ex Monachis Cantuariensibus, nomine Ever ar dvs, deserens Anselmo literas Regis, 50 in quibus idem Rex planè testabatur se eorum, quæ Willielmvs dixerat discedens ab Anselmo vt præsati sumus, auctorem esse, hoc est, vt Anselmvs Angliam non repedaret, nisi omnes Patris ac Fratris sui Consuctudines se illi servaturum primo promitteret. Quod dum Anselmvs facere

noluit, suis spoliatus Lugduni remansit, degens, circa sæpenominatum venera- H E N R 1 bilem H v G O N E M ipsius Civitate Antistitem, anno integro & mensibus quatuor. Quæ autem mala ex hoc diutino exilio ejus per Angliam quaq; emer-ferint, vel cujusmodi studio illius ipsum exilium, multi reditum illius desiderantes, eaq; re minus rei ipsius veritatem considerantes, ascripserint, melius puto liquebit, si aliqua ex ijs quæ illi à religiosis viris ac Deum amantibus scripto mandata sunt, huic operi paucis infigo. Scribit itaque ei quidam Sér-

vus Dei fic. Omino venerabili & fancto Patri Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo, Illius de potissimus & omnis familia Domini famulus, in Domino salutem. Considerata loci nostri & sensus inopia, merito decreuisse potuerim, Pater sancte, ne verbis simplicioris ingenis semel vel iterum impedirem studium sancta mentis tua in quo Religionis insigne refulget, & quidam splendet virtutis comes, nitor sapientia. Attamen extollit me, etiam supra me, tranquilla, & beata gratia opinionis tue quatenus tibi qualiscunque est dirigatur sermo noster, non Dt te doceam qui Dix humana indiges doctrina, sed Dt tecum nostrum & tuum reminiscar dolorem. In cujus nostri sermonis 20 exordio eo pacto convenire postulo cum reuerentia tua, ve liceat mibi interim vindicare dulciores partes piè objurgantis non amaras fraudes adulantis. San-Etitatem quippe tuam nosse velim quod animos nostros quorum in te affectus idem est immoderatior tristitia absorbeat de absentia tua qui, ni fallor, villius nostro adesses periculo, De saltem te consartem filiorum discriminis exhiberes, quam nostræ quodammodo & Ecclesiæ oblitus iniuriæ absens permittas Nos turbari ab hostibus impuris & crudelibus, qui nec pudicitiæ parcant,nec saluti. Ego plane te, Pater sancte, eo ipso infalicem arbitror. Nam qui eras sancta 30 Spei fiducia in tuos, fi nunc preeri Angliam tam inopinato hoste pigeret, quantum ingemisceres, quantum affectures succurrere, vel subire vobiscum nouas acerbitatum genera? Sponte tua nullo penitus cogente ereptus es periculis nostris, fortasse ne sentires que Nos perpeti, o quod gravius est spectare cogimur, sublimari ad sacros Ordines quosdam de Curialibus quibus nec Canonica electio, nec institia consentit. Quonam dubium non est si eosdem verus Ecclefiæ Ostiarius qui Christus est in sacra iura admitteret, neque posse perpetrari que quotidie cernimus in Provincia nostra, Principum iniustam & immitem Tyrannidem, rapinas pauperum, damna Ecclefiarum, adeo De locus corporis of Sanguinis Domini libertatem amittat. Gemere Viduas, flere senes incommoda sua, eo quod eripiatur eis satis angusta, quam vix merentur, victus sui portio. Kapi Dirgines & illicita incestari concubitu, quodg omnium primum malum est, ad dedecus bonestatis nostræ, Sacerdotes Exores ducere. Et exceptis bis, alia per plura flagitia que nefas est vel impossibile meminisse aut retulisse. Quod si dispensationis Ecclesiastica regulam & antiqua consuetudinis ordinem sollicita studuisses consideratione pensare, nec tibi aliqua exulandi causa surriperet, nec aly occasione tua absentia tam grave discrimen incurre-50 rent. Itane putas inimicorum Dei contumaciam inflectere, qui nec Deo crederent, uec veritati nifi inuiti locum præberent. Qua vero ratione ad hoc Paternitas tua aspiret, ignoro. Qui enim regendam nauim suscepit, tanto amplius necesse est vigilet, quanto amplius procellas timet. Sed tunc fortassis

HENRI CVS L. Rex.

pro sola voluntate inuidentium fugisse pudebit, cum videris ante Tribunal Christi ducentes choros animarum illos fortissimos divini gregis arietes, quibus nec lupus nocuit, nec alicuius terror in fugam vertit. Quam beata erit tunc memoria inter cateros illius sanctissimi Patris nostri A MBROSII qui, sicut narrat Ecclesiastica historia, non erubuit THEODOSIO Imperatori in faciem restitife, & pro reatu suo limina Ecclesia illi denegasse. Quid non impotraret talis affectus, & tanta constantia? Etiam, Pater sancte, si quispiam incarceratum & afflictum euisceraret, boc modo recessife non debueras. Quan- 10 to magis cum nibil borum expertus fueris, nec Sedes tua tibi negata fit, sed pro Dno verbo cuiusdam WILLIELMI fugere decreuisti, &, relicto hoste, dilacerandas impijs oues tuas dimififti. Pudet ergo quod enenit recolere, quoniam omnes illi, vel pene omnes, quos Ecclesiarum præsens ærumna expectabat ad sua necessitatis solatium, occasione timoris accepta, magis elegerunt tecum succumbere quam frustra sine te resistere. Quid enim facerent quibus Pater deerat, o quibus caput non suppetebat. Proinde admonenda est Sanctitas tua non erudienda vt matures adventum sancta Matris Ecclesia, depellas oppobrium, o aduersus hostes nostros jam penetralibus infistentes, festinum prætendas auxilium. Licet adhuc morbum eijcere, dum in superficie vulnus videtur apertum. Scio namque si ad Sedem tuam redire velis, in promptu multos, vt aunt, reperies qui tecum partes Dei viriliter defendant, nisi eneruauerit eos tua Paternitatis defectus. Si Angliam, Dti audiumus, suspendere vel excommunicare volueris, quid ego fratresq nostri faciemus qui semper tibi obedire præsto fuimus, remandare quaso digneris. Vale.

Cum igitur hæc & nonnulla istis deteriora, exulante Anselmo, per Angliam sierent, & quidam, malorum magnitudine assisti, Regi insisterent, 30 vt ipsum, scilicet Patriæ Patrem, qui ea corrigeret revocaret, ipse, tam religiositate viri inductus quam & immanium malorum exuberatione animo consternatus, sieri quidem de reditu viri quod petebatur se libenter velle satebatur, sic tamen vt paternarum Consuetudinum nihil sibi ab eo viterius derogari vila ratione pateretur. Vnde nobis adhuc Lugduni degentibus, Nuncij Romam ab ib ipso Rege directi sunt qui modis omnibus elaborarent Apostolicum ad hoc deducere vt Anselm vm Angliam redire & Regiæ voluntati juberet in cunctis subdi & obedire. Ad quod dum minime illum slectere possent, sicut venerunt insecto negotio reversi sunt.

In diebus illis G v a L o Episcopo Parisiacensis de Roma veniens ad Nos, reliquias corporis beatæ Martyris P R 1 s c æ sibi Roma datas attulit, & inde mihi in præsentia Patris A n s e L m 1 partem aliquantulam dedit. Quæ pars dum admodum parva mihi visa suisset, rogantem me vt donum Antistes augeret, A n s e L m v s compescuit, dicens sufficere quod habebam. Cum enim, inquiens, os ipsum de corpore illius sit, donec eo caruerit, integritatem sui non habebit. Quapropter si illud dignè servaveris & Dominæ cujus est qua potes dovotione in illo servicris, tam gratanter officij tui munus accipiet quam si toti corpori ejus deservires. Adquievi dicto, & quod acceperam diligenti custodia servo. In secundo autem anno adventus nostri à Roma Lugdnum, ipse Papa coacto Lateranis generali Concilio, Comitem de Mellento, cujus sæpe superius habita est mentio, & complices ejus qui Regem ad Investituræ slagitium sicut dicebatur impellebant, necne illos qui ab eo Investiti suerant, à liminibus sanctæ Ecclesiæ judicio Spiritu sancti repulit, & hoc ipsum per Epistolam quam ecce subponimus A n s e e m o sub celeritate innotuit.

PASCHA-

ASCHALIS Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri HEMRI-Cantuariensi Archiepifcopo A N S E L M O, Salutem & Apostolicam Rex. Benedictionem De illata tibi injuria membra Ecclesia non modicum patiuntur quia, sicut dicit Apostolus, si compatitur vnum membrum compatiuntur & catera membra. Licet enim corporali seperemur prasentia, Dnum tamen in capite sumus. Tuas nama injurias ac repulsas aque ac nostras portamus. Illud etiam nos vehementer affligit quod tua religio regno Jublata est Anglico, Qua enim sunt sine Pastore oves Lupu rapit & dispergit. Iccirco de tua ad eos reuersione modis quibus possumus laboramus. Vnde in Consilio nuper habito ex communi Fratrum & Coepiscoporum sententia deliberatum est, & Regis Consiliarios qui ad Innestitura flagitium illum impellant & eos qui ab eo Inuestiti sunt ab Ecclesiæ luminibus repellendos, quia de libera facere conantur Ancillam. Quam nimirum sententiam nos Santti Spiritus iudicio in Comitem de Mellento & eius complices promulga vimus, & eandem ipsam in eos qui sunt Inuestiti à Rege eiusdem Sancti Spiritus iudicio confirmamus. Regis vero sententia ea ex cau-

Hanc igitur Epistolam postquam Anselm vs suscept, inspexit, intellexit se amplius frustra Lugduni Romanam opem præstolari, præsertim cum jam sæpenumerð ipsi Romana sedis Antistiti Legatos, & literas de sui negotij consummatione transmisserit, & eo vsque nil nisi quandam quasi consolatoriæ expectationis promissionem, de termino in terminum, ab eo meruerit. Tertio quoque literas suas Regi Anglia, pro suarum rerum resaisstione direxerat, nee aliquid ab eo, nisi quod blandientem sibi dilationem ingereret, responsi acceperat. Consulto itaq; venerabili præsato Lugdunensis Civitatis Episcopo Lugduno Franciam petiturus decessit, mærente super hoc Pontisice ipso & omnium

20 sa dilata est, quia suos ad Nos Nuncios in præteritæ Paschæ tempore debnit

destinare. Data Lateranis VII. Kl. Aprilis.

Cum ergo Cluniacum ad Caritatem, quæ Cella Cluniacensis Coenobij est, venissemus, didicit Anselmvs Comitissam Bleisensem, majoris WILLI-E L M I Regis filiam, nomine A D A L A M, apud Castrum suum Bleisum infirmari. Vertit itaque iter quo se remis ire (sient à Manas se ipsius vrbis Antistite multis erat, & obnixis precibus per internuncios interpellatus) dispofuerat, & Bleisum abijt ad Comitissam, omnem cujuslibet vituperij notam pro suo more vbique devitans. Ipsa siquidem Comitissa in pluribus ei tam in hoc quam & in alio exilio ejus magnifica liberalitate ministraverat, eumq; sicut virum sanctum, ac religiosum vitæ suæ, post Deum, institutorem elegerat atque tutorem. Si itaque illam extrema vt dicebatur agentem paterna præsentia non visitaret, notam justæ repræhensionis non evaderet. Igitur vbi ad illam venimus, eamq; languore sopito ferme convaluisse invenimus, detenti ab eo in ipso Castro per aliquot dies decentissime sumus. In quibus diebus, cum verba sæpe inter se consererent Antistes & illa, Antistes illam pro suo officio studiose ad bene agendum instigando, Illa Antistitem pro vitæ suæ qualitatibus ve Patrem, quæ inquirenda esse sciebat, interrogando; A N S E LM V S Comitissæ causam reditus sui Franciam ab ea inquisitus innotuit, & quia Fratrem 50 ipsius HENRIC MM videlicet Regem Anglorum pro injuria quam Deo sibiq; jam per biennium & vltrà fecerat excommunicare veniebat, non celauit. Quod illa audiens, fraternæ damnationi vehementer indoluit, ac, ve illum potius Pontifici concordaret, operam dare disposuit. Egit ergo apud virum vt Carnotum secum pergeret. Eo

HENRIcvs I. Rex. Eo tempore ipse Rex in Normannia erat, ipsamq; pene totam suæ ditioni subegerat. Potestas nempe Robert I Normannorum Comitis fratris scilicet ejusdem Regis ita cunctis ea tempestate viluerat, vt vix vllus pro eo quicquam sacere vellet, quod pro terræ Principe quaq; gentium sieri solet. Pium etenim Cor & terrenarum rerum minima cupido quæ in eo juxtà vigebant hoe ei pepererant. Omnes igitur serme Normannorum majores, illico ad Regis adventum, spreto Comite Domino suo, & sidem quam ei debebant postponentes, in aurum & argentum Regis cucurrerunt, eique Civitates, Castra, & Vrbes tradiderunt.

Cum itaque Rex per Legatos Comitisse Anselmi adventum, & quamobrem relicta Burgundià Franciam venerit, accepisse, qualitèr animum viri à
proposita intentione dessectere posset, perquissuit. Inito igirur cum suis Conislio, per Nuncios deprecatus est Comitissam, quatenus ad loquendum sibi
virum Normanniam duceret, pollicens se in multis de quærela pristina voluntati ejus, pacis gratià, condescensurum. Quid plura? Statuto termino Archiepiscopus & Comitissa in Castrum, quod Aquila vocatur, pro Colloquio
Regis vti petiuerat vna venerunt, & Regem vehementi gaudio pro adventu
Anselmi exultare, ac non parum à pristina feritate descendisse repererunt.
Deinde habito inter eos Colloquio, Anselmy Rex de redditibus sui
Pontificatus revestivit, & in pristinam amicitiam vtrinq; recepti sunt. Quibusdam igitur ad hoc sollicitè operam dantibus vt Antistes statim Angliam remearet, Rex annuit, sic tamen vt nulli eorum qui à se Inuestituras Ecclesiarum susceptanti vel eos consecrauerant, suam in aliquo communionem subtraheret. Cui conditioni Anselmy sminimè adquiescens (obedientiam vi-

delicet Papæ in nullo prætergredi volens) extra Angliam manere delegit, donec illi quid ad ipsum Negotium, & quædam alia de quibus inter eos illa vice convenire non poterat determinanda ex condicto Romam mittendi erant, reversi suissent. Hæc autem inter ipsos acta sunt anno tertio exitus nostri de Anglia xI. Kl. Augusti.

Pro magna itaque exultatione quam ex hac reconciliatione Anmelni 30 Rex concepit apud se, videres illum quamdiu in præfato Castro morabamur, non facile pati ad se venire Anselm w, sed quotiens erat aliquid inter illos agendum semper ipsum ire ad Anselmym. Iam enim multis in locis per Angliam, Franciam, atque Normanniam, fama vulgaverat Regem ipsum ab Anselmo proxime excommunicandum, & ideirco ei vtpote Potestati non adeo amatæ multa mala struebantur, quæ illi à tanto viro excommunicato efficatius inferenda putabantur. Quod ille sciens versam à se viri sententiam magnifice lætabatur. Deniq; omne malum quod eum expectabat averlo Anselmo, ab co versum est, reverso in amicitiam ejus Anselmo. Itaq; ve homo citius in Episcopatum suum ad suorum exultationem ac totius Pa- 40 triæ releuationem rediret, pollicitus est Rex ita se Nuncios suos Romam destinaturum, vt in proxima Natiuitate Christi Curiæ suæ Anselmvs in Anglia posset adesse. Misit super hæe in Angliam literas præcipiens vt omnes res & homines Anselmi vbicumq; essent, in pace essent & quiete nec vllus eos gravaret aut implacitaret, sed ab omni debito liberi, quæ tenebant cum honore tenerent ac in cunctis ad nutum Anselmi juffionema; penderent. Hæc ergo dum hominibus ad Archiepiscopatum pertinentibus innotuissent, mox quoddam quasi insperatum jubar solis illis emicuit, quod illos à pristinæ oppressionis immanitate & tenebris non modicum ejecit.

Cum posthac Anselnvs Beccense Conobium, & Rex Angliam remeas- 50 set, ortis quibusdam occasiunculis, Legati qui Romam mitti debuerunt, diù vltra statutum terminum morati sunt. Vnde vehemens admiratio multorum corda concussit, arbitrantium tantam de reditu viri dilationem Diaboli esse seductionem & aperte videntium immanem totius Christianitatis in Anglia

esse destructionem. Quod melius ve puto liquebit, si quædam scripta de hijs H E N a i quæ ad Nos in hac mora à quodam non contemnendæ auctoritatis viro c v s l transmissa sunt, breui subinferam. Scribit itaq; inter alia sic.

/ Arisime Pater & Domine, quamuis optime sciatis quid facere debeatis; & quid facere velitis, videtur tamen omni fere homini sano sensu sapienti, omnino nihil aliud esse id quod inter vos & Regem sub tam morosa expectatione agitur nisi Diabolica fraudis illusio, & illudens dilatio, & Ot manifestius dicam totius Anglorum Ecclesia, ac Religionis ac Legis Chri-10 stiana cotidiana diminutio , & summa destructio. Ecclesiarum namg, que tam diù manent Pastoralibus viduata, possessiones diripiuntur, ordo sancte Religionis in eis neglectus annihilatur. Legis Christiana Rectores non jam Rectores sed pracipitatores, ac iuxta Regia voluntatis arbitrium, & suum libitum, pene omnis Iusticia sunt effects subversores. De Clericis quid dicam qui circitur omnes reuoluti sunt ad iniquicatem pristinam? Quid de Laicis? Ipsi quippe, sed Principes maxime, vix nisi ex propria parentela conjuges sibi accipiunt, clam desponsant, desponsatas contra Legem Ecclesiam scienter tenent & sibi desendunt. De Sodomitio verò quos ipse in magno Concilio vsq. ad panisentiam & confessionem excommunicastis, ac de Crinitis, quos in Pa-20 schali postmodum solemnitate Pontificali Stola redimitus, coram universo populo à liminibus sancta Ecclesia remonistis quid dicendum? cum vt deberetis non submenitis, nec vel vnus in toto Regno existat, qui hac & alia multa Deo & omni serno Dei contraria vice nostra reprehendere audeat aut emendare contendat. Et si veritatem vultis audire, fateor omnia hac multo deterius fieri, quam possint scripto edici, in tantum vt ipse etiam Rex testetur nunquam tanta fortitudinis nequitiam in patria ista fuisse, sicut modo est. Hac autem omnia procul du-bio vos solum respiciunt, & vestra sanctitati imputantur. Videte igitur & in-tendite oneri quod suscepistis, & cui curam eius vestri loco disponendam commi-sistis, quando Vos qui talibus obuiare constituti estis, pro nihilo, tam diù Regno, 30 in quo exercentur, abestis. Considerate quos, si vobis placet, si cor vestrum ita soli Deo vacat & si in tanta securitate vestri iam connersamini, ve talibus animarum miserijs alia vigilantia condescendere non debeatis. Scio equidem & bene scio vos optime scire quid est quod facisis, sed ipsum scire vestrum perparum prodest Nobis. Fructum etenim communi vtilitate ex tam diuturno negotio vestro nullum adhuc procedere videmus, mala autem solius vestri occasione in Ecclesia & populo Dei, undique succrescere, omni die conspicimas.

Et hæc quidem ille vir tot mala exosus scripsit, autumans AnselMum non nisi propria voluntate ab ingressu Anglia remorari. Sed reuera
Rex Henrievs nullo eum pacto ingredi patiebatur, nisi, postposità, vi supera meminimus, obedientia Papæ, Episcopis & Abbatibus ex communicatis communicaret. Attamen Anselmo Remis consistente (illuc enim obnixis precibus Antistitis & Canonicorum ipsius loci deuictus iuerat, & majori quam litteris queat exponi honore, sessiuoq, occursu omnium id loci degentium susceptus circa pontiscem Manas en magna & officiosa caritate detentus per plures dies ibi morabatur) misit ei Epistolam vnam idem Rex, quam ecce subponimus.

Reserentissimo, & amantissimo Patri Anselmo Cantuariensis
Archiepiscopo, Henricus Dei gratia Rex Anglorum, salutem, & totius bonæ Voluntate affectum. Venerabilis Pater non tibi displiceat quod eorum iter quos Romam ad negotium meum peragendum dirigere decreui tamdiù detinui. Quod mox Vt Williem Nu del Marciwast ad te peruenerit, quem ad boc negotium peragendum sicut decreuimus

HERRIcvs I. Rex. creuimus Romam dirigo, tibi expediet. Te supplex igitur deprecor & deuotus exoro, Dti cum eodem WILLIELMO, BALDWINVM de Tornaio Romam dirigas, ad nostram rem tractandam, & Deo Volente siniendam. Vale.

Ad hanc scripsit Anselmvs Epistolam hanc.

Vo Charissimo Domino HENRICO glorioso Regi Anglorum, AN-SELM VS Archiepiscopus Cantuariæ fidele seruicium cum orationibus. Quod vestra magnitudo me in suis literis tam honorifice, tanto bona vo- 10 luntatis affectu salutat, gratias magnas ago sicut debeo. Quod autem tam suppliciter me rogatis Dt non mibi displiceat qued Legatus vester Roman mittendus tantum moratur ; Drig, Destram precem, quantum in me est, contemnere non debeo, sed causa magis Dei est quam mea, unde corde fideli, & benigno animo pobis dico quod tacere non debeo. Mihi quidem aliquid displicere nifi cum propter Deum displicet, non est magnum, sed displicere Deo aliquid nullatenus est contemnendum. Viig non parum displicet Deo Episcopum spoliari rebus suis, quod iam gratia Dei vobis inspirante correxistis; sed Episcopum segregari à suo officio, & Ecclesiam à suo Episcopo, fine causa 20 quam Deus approbet, nimis graue iudicat. Expedit itag anima vestra quatemes satagatis Dt ego, qualiscung sim Episcopus Ecclesie quam Deus Regia vestra potestati custodiendam commendanit, & Regno vestro in pace vestra celerius restituar, & mibi opportunitas vtendi secundum possibilitatem meam officio pro quo ibi positus sum diutius not impediatur. Valde quoq mihi timendum est ne Deo displiceat, & me Dominus Papa iuste reprehendat, quia postquam vos & ego simul conuenimus apud Castrum quod vocatur Aquila in tam longo tempore non illi misi Legatum nostrum per quem quid de tanta 30 re inter Nos factum, & quid peragendum sit cognosceret, & ego eius Consilium, & iussionem acciperem. Quapropter periculosum est mibi diu expe-Etare Vestrum Legatum quem ante proximam Nativitatem Domini sicut in verbis vestris intellexi Romam reditiorum speraui, prasertim cum nescio quo Confilio quaue ratione nullum terminum modo mibi constituitis. Quoniamigitur plus mihi debet esse de hoc quod ego Ecclesia mihi commissa prasens esse nequeo, quam de vlla terrena possessione, precor Dt mibi aliquem proximum terminum nominatis per literas vestras quando possim Legatum vestrum Ro- 40 mam iturum expectare, quia ego non audeo differre Dt multum dicam pltra proximam Nativitatem Domini quin meum Legatum mittam.

Scripsit quoque sæpe memorato Roser o Comiti de Mellento tune temporis in hunc modum, vtpote illi, cujus Consilio cuncta negotia sua Rex ipse disponebat.

A NSELMVS Archiepiscopus Domino & amico ROBERTO Comiti de Mellento salutem. Vos scitis quia quando Rex & Ego convenimus apud Castrum Aquilæ, Dictum suit quod Rex mitteret Legatum suum Romam pro ijs in quibus concordare non poteramus nisi per Dominum Papam. Quod intellexi vi ita sieret, quatenus ante proximam Nativitatem Domini Legatus rediret. Videtis autem quia Dominus meus Rex hoc quod tune dixit facere moratur. Sed hoc solum mandat mihi qui Legatum meum cum eius Legato mittere volebam, ne mihi displiceat quia suus tan-

tum

redimi

tum moratur, nullum mibi constituens terminum quando Venturus eft. Vnde HENRIquidam opinantur & dicunt quod Rex, non maltum curat festinare, Dt ego Rex. redeam in Angliam, & Ecclefia Dei quam Deu illi custodiendam commendauit, que iam fere per tres annos desolata est, suo vino Pastore eins reditu & prasentia consoletur, & pro Consilio anin a sua quo diu privata est, in illis qui boc amant & desiderant letisseetur. Quapropter dico vobis quia valde timeo ne ipse super se prouocet iram Dei, & super eos quorum Consilio differt, tam necessarie rei, tam rationabili succurrere, cum ad illum boc pertineat, & facere possit, De nibil perdat de is que secundum Deum ad Regiam pertinent potestatem. Sicut amicus, & ficut Archiepiscopus qualiscunque sim consulo illi & ijs qui circa illum sunt, ve non plus studeant satisfacere Poluntati sue quam Poluntati Dei, quia Deus aliquando satisfaciet Poluntati sua contra voluntatem illorum qui hoc faciunt. Consulte ergo illi & vobis, priulquam Deus oftendat iram suam quam adbuc suspendit, expectans Dt bumiliemini ad voluntatem suam. Deus dirigat eum, & Consiliarios eius ad verum bonorem, & ad veram Vilitatem eius,

Hæc idcirco ita describimus, ve quicunque ista legit vel audit, plane intelligat cui mala quæ in Angliam exulante Anse bno sacta sunt, moramue

exilij ejus potissimum ascribere debeat.

Itaque posthac missi sunt Romam, ex parte quidem Anselmi, Baldwi-N v s Monachus, vir vtique sanctæ libertatis Ecclesiæ, & omnis boni non sictus amator, &, ex Regis, WILLIELM v s sæpe superiùs memoratus, pro libertate Ecclesiæ sicut solebat acturus. Quas vero quantasve oppressiones inter hæc tota Anglica oppressa sit, difficile dictu esse scio. Rex enim ipse à Normannia digressus, quia eam totam co quo supradiximus modo sibi subjugare nequiuerat, reversus in Angliam est, ve copiosiori pecunià fretus, rediens, quod residuum erat, exhæredato fratre suo, sibi subsiceret. In cujus pecuniæ col-lectione nullus in collectoribus pietatis aut misericordiæ respectus suit, sed crudelis exactio super omnes, vr nobis qui inde veniebant restabantur, desævit. Denique videres, sicut aiebant, eos quidem qui non habebant quid darent, aut à suis domunculis pelli, aut auulsis asportatifq; hostijs domorum penitus diripiendos exponi, aut ablata vili suppellectile in summam penuriam redigi, aut certe alijs atque alijs miserabilibus modis affligi, & cruciari. In eos autem qui videbantur aliquid habere noua & excogitata quædam foris facta obijciebantur, & sic cum adversus Regem terræ desendendi se placitum ingredi non audiebant, ablatis rebus suis, in gravem erumnam deijciebantur. Sed hæc ab ali-40 quibus leuia dictu fortaffis æstimabuntur eo quod ista non solum sub Rege HENRICO, sed & horum similia multa facta fuerunt sub fratre ejus, vt de patre taceam, Rege WILLIELMO. Attamen ista illis grauiora & intolerabiliora visa sunt, quoniam multo minus solito quod jam spoliatis & exhaustis auferretur inveniebatur. Ad hæc ; In Concisio Lundoniensi societas Mulierum, vt in superioribus diximus, omnibus Presbyteris & Canonicis Anglia interdicta erat, iplumq; interdictum, Anselmo exulante, retentis vel certe resumptis mulieribus, à pluribus corum violatum sucrat. Hoc ergo peccatum Rex impunitum esse non sustinens, suos Ministros eos implacitare, & pecunias corum pro hujus peccati explatione præcepit accipere. Sed vbi perplures co-50 rum ab illa transgressione sunt immunes reperti, pecunia quæ ad opus Principis quærebatur minorem quam exactores sperare poterant copiam administrabat. Quapropter mutata, immo super innocentes cum nocentibus sententia versa, omnes Ecclesiæ quæ parochias habebant sub debito positæ sunt, & vnaquæque, indicta pecuniæ quantitate, per Personam quæ in ea Deo seruiebat

HENRI CYS I. Rex. redimi jussa est. Erat ergo miseriam videre. Cum enim exactionis istius tempestas serueret, & nonnulli quid vel darent non habentes, vel rem inauditam execrati nil pro tali causa dare volentes contumeliose raperentur, incarcerarentur, cruciarentur, contigit Regem ipsum Lundoniam venire. Adunati ergo, ve dicitur, sermè ducenti Presbyteri, induti albis & Sacerdotalibus stolis, Regi ad palatium suum eunti, nudis pedibus, occurrerunt vna voce misereri implorantes. At ille sortè, ve sit, ad multa diuisus, nulla ad preces corum miseratione permotus est, vel saltem quauis eos, sicut homines omnis religionis expertes, responsi honestate dignatus, suis obtutibus sessini præcepit. Qui confusione super confusionem induti, Reginam adeunt, & interuentricem flagitant. Interuentione arcetur. Ferebantur eo tempore plura his, in hujusmodi per Angliam acta. Sed Nos breuitati studentes, pauca quæ dicta sunt pro intentione præsentis opusculi sufficere posse putamus.

Attamen dicendum quod eo víque mala super Angliam ipsis diebus inundauerunt, vt ipsi Episcopi qui semper libertatem Ecclesia & Anselm v meandem libertatem subleuare tueriq; nitentem, vt ex superioribus intelligi potest, cum Principe deprimere nisi sunt, tantorum malorum immensitate compulsi, mandata Anselm o cum epistola dirigerent, & opem subuentions ejus proni deposcerent, seq; illum amodò secuturos in Dei rebus vt Patrem promitterent. Sed hæc, vt opinor, melius liquebunt, si epistola ipsa subscribatur quam

ei miserunt. Est igitur hæc.

Atri dilectissimo Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo, GERARDVS Eboracensis Archiepiscopus, & ROBERTVS Cestrensis, & HERBER-TVS Norwicensis, & RADVLPHVS Cicestrensis, & SAMSON Wigorniensis Episcopi, & WILLIELMVS Wintoniensis electus salutem. Sustinuimus pacem, & ipsa longius recessit; quasinimus bona, & inualnit turbatio. Via Sion lugent, quia eas conculcant incircumciss. Templum mæret, quia intra Sancta Sanctorum & ad ipsam Aram irruperunt Lasci. Exurge wt clim senex ille 30 MATHATHIAS. habes in filys tuis virtutem IVD &, strenuitatem IONA-THA, prudentiam SIMONIS. Hy tecum praliabuntur prælium Domini & si ante Nos appositus fueris ad Patres tuos, de manu tua suscipiemus hareditatem laboris tui. Sed jam non est tibi pigritandum. Vt quid enim peregrinaris, & oues tua sine pastore percunt? Iam apud Deum nulla tibi remanet excusatio. Te enim non solum subsequi sed & praire si justeris parati sumus. Veni ergo ad Nos, veni cito, vel Nos aut ex Nobis aliquos ad te venire jube, ne dum sejuncti a te sumus in sinistram te partem inclinent eorum consilia qui sua quarunt. Nos enim jam in hac causa non que nostra sed que Dei sunt quarimus. Rescriptum Anselni

A NSELMVS Archiepiscopus Cantuariensis, Amicis suis, & Coepiscopis quorum literas suscepit, salutem. Condoleo, & mente compatior tribulationibus quas vos & Ecclesia Angliæ sustinetis, sed ad præsens secundum meam, & vestram voluntatem subuenire nequeo, quia nondum quid, e quantum considere possim sum certus, donec per Legatos nostros quos in proximo Roma redituros expecto, quid apud Dominum Papam esfecerint cognoscam. Bonum tamen est e gratum mihi quia tandem cognoscitis, ad quid vos perduxit, vt mitius dicam, vestra patientia, e quia promititis 50 mihi auxilium vestrum, non in mea sed in Dei causa, in inuitatis me non pigriter venire ad vos. Quamuis enim hoc modo facere non possim, quia Rex non vult me esse in Anglia adhuc nisi discordem à insione Papa e eius concordem

cordem Voluntati; & ego nondum certus sim quid possim, sicut dixi, tamen H = n n to gaudeo pro vestra bona voluntate, & Episcopali constantia quam promittitis, Rex. & exortatione quam mibi facitis. Vt antem aliquos ex vobis ad me venire faciam, sicut poscitis, ne, dum sejuncti sumus ab inuicem, peruertunt consilium meum qui sua quærunt, ad prasens non opinor oportere. Spero enim in Deo quia nullus cor meum à veritate in quantum cognoscam poterit auertere, aquia in proximo Deus mibi, quid facere queam, ostendet, & ego quam citius potero vobis notificabo. Quid autem vobis interim faciendum sit, prudentia vestra satis intelligit, sed tamen dico quia ego in quantum sperando in Deo conscientiam meam sentio, pro redimenda vita mea non praberem assentium, neg, Ministrum aut executorem eius mali me facerem, quod audio nouiter super Ecclesias Angliæ promulgari. Valete.

Inter hæc crebris de Anglia nuncijs Normanniam venientibus, id quod de Presbyteris Anglia Rex faciebat nimis divulgabatur, & non solum hos qui infamia ejus, verum & eos qui laude illius pascebantur, in odium & vituperium ejus adducebat. At Anselm vs tam malam famam de Rege non serens eumq; à tanta injuria revocare desiderans, scripsit ei de negotio semel & iterum, totiensq; responsi ejus scripta recepit. Quæ scripta eo quo missa sune ordine subter annotanda putaui, ratus ea suturis temporibus, exempli gratia, prosutura, si altioti Consilio Deus non sedauerit in regno Anglorum quæ sub oculis ejus hodie siunt maxima mala. In quo tamen ab ijs qui ista legunt vel audiunt petitum iri optamus, ne Nobis succenseant, quod scribendis Epistolis tantum occupamur. Negotij enim, quod manu versamus, quædam & magna pars est, nec totum alicujus rei, ignotis partibus ejus, sciri potest. Ipsarum igitur Epistolarum textus hic est.

TENRICO suo Karissimo Domino gratia Dei Regi Anglorum ANSELMVS Archiepiscopus, Cantuariæ, fideles orationes cum fideli sernitio. Adme pertinet, si audio quod faciatis aliquid quod anime vestre non expediat, vt hoc vobis non taceam, ne, quod Deus auertat, Deus irascatur, & vobis, si facitis qued illi non placeat, & mibi, pro taciturnitate mea. Audio quod vestra excellentia vindictam exercet super Presbyteros Angliæ & forisfacturam exigit ab eis qui non seruauerunt praceptum Concily, quod ego cum vestro fauore tenui apud Lundoniam cam alijs Episcopis, & Religiosis personis. Quod bactenus inauditum & inusitatum est in Ecclesia Dei de vllo Rege, & de aliquo principe. Non enim pertinet secundum legem Dei bujusmodi culpam vindicare, nifi ad singulos Episcopos per suas Parochias; aut si & ipsi Episcopi in hoc negligentes fuerint, ad Archiepiscopum & Primatem. Precor igitur vos sicut charissimum Dominum cuius amimam diligo plus quam presentem vitam corporis mei, & consulo sicut Derè fidelis corpori & anima vestra ne vos contra Ecclesiasticam Consuetudinem in tam grave peccatum mittatis, & si iam incepistis, Dt omnino desistatis. Dico enim vobis quod valde timere debetis, qued pecunia taliter accepta, 30 Dt taceam quantum noceat anima, non tamen cum expendetur, adinuabit terrena negocia, quantum postea perturbabit. Denig vos scitis quia me in Normannia in pacem vestram suscepistis, & de Archiepiscopatu meo me resaissis, & quod cura & vindicta talis offensa maxime pertinet ad ArchiepiscoHENRI-

episcopatum, quoniam plus sum Episcopus pro spirituali Cura quam pro terrena possessione. Omnipotens Deus sic & in hoc, & in alijs actibus vestris dirigat cor vestrum secundum voluntatem suam ve post hanc vitam perducat vos ad gloriam suam. Amen.

HENRICUS Dei gratia Rex Anglorum, Anselmo Archiepiscopo Cantuaria, Salutem. In die Sancti Gregor Ril apud Tunebrigge mihi fuerunt delata litera reposta in tuo sigillo. Et per eas mihi mandasti talia unde multum miror quia quod feci credo me per te fecisse. Et in die Ascensionis Domini habebo omnes Barones meos mecum congregatos, & per conslium eorum ita conuenienter tibi respondebo, quod cum tecum loquar non credo te me inde blashhematurum. Et quicquid siat alias, scito quod tui, quicquid ipsi fecerint, per omnes terras tuas in pace permanserint.

S Vo Karissimo Domino Henrico gratia Dei Regi Anglorum Anselm vs Archiepiscopus Cantuariensis sidele servitium & sideles orationes. Gratias ago Deo, & dignationi vestra qua in literis suis promisit se convenienter responsaram mibi de hoc vnde precatus eam sueram in literis meis de Sacerdotibus Angliz, & oro Dominum cuius confilium manet in aternum, vt ipse vobis consulat respondere & facere quod illi placeat, & vnde sideles dilectores anima vestra gaudeant. De hoc autem quod legi in literis vestris quod creditis vos facere per me quod facitis, pro certo scitote, mi Domine, quod non est per me, quoniam contra Deum facerem si per me esset. Quapropter adhuc precor magno & sideli affectu quatenus, in tali incepto, nullius Consilio persistatis. Valete.

HENRICVS Rex Anglorum, ANSELMO Archiepiscopo Cantuariz, salutem & amicitiam. De hoc quod mihi mandasti de Sacerdotibus, scias 30 quod ita decenter feci vt opinor secundum quod facere debui. Nec tibi sit incognitum breui intervallo temporis me transfretaturum. Et ex quo tecum locutus suero, si qua commisi in his, Omnipotentis Dei, & tuo Consilio corrigam. Teste Waldrie Cancellario apud Merlebergam.

Dum hæc ita fiunt ecce qui Romam missi suerant redeunt. Suspensus autem suerat ab ossieio Episcopali jam olim Willelm v s Archiepiscopus Rotomagensis, & per hos Nuncios intercesserat pro eo apud Dominum Papam Anselm v s Archiepiscopus Cantuariensis. Mandauit itaque ei Dominus Papa vt de causa ipsa quod faciendum intelligeret sua vice faceret, sciens eum à sustitiæ semitis nullius rei interventu scienter slecti posse. Iuit ergo Rotomagum, & in Synodo Clericorum, quæ tunc erat adunata, aduentus sui causam exposuit. Profert literas Willelm v s Legatus Regis quas, ex parte Apostolici, de re Roma detulerat, & coram omnibus recitantur sic.

PASCHALIS Episcopus Seruus Seruorum Dei, Venerabili Fratri WILLIELMO Rotomagensi Episcopo salutem, es Apostolicam Benedictionem. Licet cause tue qualitas patientiam nostram plurimum grauet, pro reuerentia tamen fratris nostri Cantuariensis Episcopi es dilectione latoris presentium silij nostri WILLIELMI qui pro te apud Nos 50 vehementius intercesserunt, paterna penes te benignitate mouemur. Causam itaq tuam eidem fratri Cantuariensi Episcopo commissimus, vt quod ipse indulserit indulgeamas. Eo numirum intuitu, ea conditione, vt malos Consilia-

rios

rios quorum instinctu multas pranitates incurristi, à tua samiliaritate repel- H un utlas. Datæ Beneuenti V. Kl. Aprilis.

Misse quoque Dominus Papa Epistolam hanc A u s E L M o.

A S C H A L I S Episcopus Seruus Seruorum Dei, Venerabili Fratri ANSELMO Cantuariensi Episcopo salutem, & Apostolicam Benedictionem. 2 nod Anglici Regis cor ad Apostolica Sedis obedientiam Omnipotentis Dei dignatio inclinauit, eidem miserationum Domino gra-10 tias agimus, in cujus manu Regum corda versantur. Hoc nimirum tua caritàtis gratia, tuarumá orationum iustantia factum credimus, Di in bac parte populum illum cui tua sollicitudo præsidet, miseratio superna respiceret. Quod antem & Regi, & ijs qui obnoxij videntur, adeò condescendimus, eo affectu & compassione factum noueris, Dt eos qui jacebant erigere Valeamus. Qui enim stans jacenti ad subleuandam manum porrigit, nunquam iacentem eriget nisi & ipse curuetur. Caterum quamuis casui propinguare inclinatio videatur, statum tamen rectitudinis non amittit. Te autem, Frater in Christo 20 Venerabilis & Karissime, ab illa prohibitione sine, Dt tu credis, excommunicatione absoluimus quam ab antecessore nostro Sancta memoria V R B A N O Papa aduersus Inuestituras aut Hominia factam intelligis. Tu verò eos qui Innestituras acceperant aut Innestitos benedixerunt aut Hominia secerunt cum ea satisfactione qua tibi per communes Legatos, WILLIELMYM & BALDVINVM Diros fideles as peridicos fignificamia, Domina cooperante, suscipito & eos vice nostræ authoritatis absoluito, quos vel ipse benedicas Del à quibus volueris benedici præcipias, nisi aliud in eis forte repereris pro-30 pter quod à sacris sint honoribus repellendi. Ceterum Eliensi Abbati tue communionis consortium subtrahes, quamdiu Abbatiam retinere prasumpserit quam, concepto nostri oris interdicto quod prasens audierat, per repetitam Inuestituram præsumpst inuadere : si qui vero deinceps præter Inuestituras Ecelesiarum, pralationes assumpserint, etiam si Regi Hominia fecerint; nequaquam ob hoc à benedictionis munere arceantur, donec per Omnipotentis Domini gratiam ad boc omittendum cor regium tua pradicationis imbribus molliatur. Præterea super Epistolis qui falsum pe nosti à nobis rumorem retulerunt, Cor nostrum vehementius aggrauatur, quia non folum nos leserunt 40 sed multorum simplicium animas deceperunt, & regem aduersus charitatem Sedis Apostolica impulerunt. Vnde & multum eorum flagitium, Domino cooperante, non patimur. Verum tamen quia fily nostri Regis instantia pro eis nos pulsat attentius, etiam ipsis communionis tua participium non negabis, Donec veniendi ad nos præceptum accipiant. Sane Regem & eius conjugem as Proceres illos qui pro hoc negotio circa regem ex pracepto nostro laboranerunt & laborare nitentur, quorum nomina ex supradicti WILLIELMI suggestione cognosces, iuxta sponsionem nostram à pænitentij suis & peccatis 50 absolues. Igitur quandoquidem Omnipotens Dominus tantum nos in Angliæregno ad suum & Ecclesia sue honorem in hac prestitit correctione proficere; ea deinceps mansuetudine, dispensatione, sapientia, prosifione circa regem & Principes tua fraternitas satagat, Dt que minus adhuc correcta (unto

HENRIcvs I. Rex. funt, auxiliante Domino Deo nostro per tuæ sollicitudinis studium corrigantur. Qua in re ita dilectioni tuæ nostrum sentias adesse præsidium vt quæ solneris absoluamus, quæ ligaueris alligemus. Rotomagensis Episcopi causam & interdictum meum justitia dictante prolatum tuæ deliberationi commismus. Quod ei indulseris indulgemus. Fraternitatem tuam superna dignatio per tempora longa conservet incolumen. Data x. Kl. Aprilis.

His diebus venit Rotomagum BOEMVNDVs vnus de nominatissimis Ierosolimitana viæ Principibus, habens in Comitatu suo, quendam Romana Ecclesiæ 10 Cardinalem nomine BRVNONEM. Huic erat magister militum ILGYRVS nomine, vir strenuus, & non ignobilis famæ inter suos. Hic ab adolescentia sua notus Anselmo, multa fuerat ejus beneficia consecutus. Familiariter itaque cum eo agens inter plurima quæ ipsi de superatis bellis, de vrbibus captis, de situ locorum, alijsq; nonnullis quæ in expeditione Ierosolimitana acceperat delectabili allocutione disseruit. Quod multas Sanctorum reliquias haberet, quoque modo eas adeptus fuerit, aperuit. In quibus immò super omnibus quas habebat præcipue gloriatus est de capillis beatæ Matris Dei Mar a, quorum aliquos sibi datos ferebat à Patriarcha Antiocheno, Vbi Magistratum militum ipse sub B o E M V N D o agebar. Et ad hæc intulit, Hos 20 capillos fateor suscipere ausus non fuissem, si me amor Patria islius in qua natus fui & educatus ad hoc non animasset. Sperabam enim me huc quandoque peruenturum, & ipsis hanc meam patriam sublimaturum. Quoniam igitur illa spe, protegente Domino, fraudatus non sum, Duos ex ipsis huic Ecclesia qua totius Normannia principatum obtinet Christianitatis, dare disposui; duos Abbatia beati Petri, & sancti Avdo en 1, duos Monasterio ejusdem virginis virginum, in quo sub tuo patrocinio ad atatem hominis prouectus sum, & duos tibi. Duodecim enim numero de illis mibi prafatus Episcopus dedit, contestans illos ab ipsa Domina sibimet auulsos, cum juxta Crucem sili sui stans gladius anima ejus pertranssuit, secundum quod in Antiquarum monimentis literarum qua magna auctoritatis apud illos habebantur, 30 in Archiuis Ecclesia, cui prasidebat, seruabantur, sicut astruebat, scriptum reperit. Et hæc ille; super quibus Anselmvs admodum exhibitatus, actis cum Pontifice Rotomagensi & BOEMVNDO ac Ierosolimitanis quæ videbantur agenda, Beccum reuertitur. Ac crines de quibus prædictus miles locutus fuerat, quoniam Carnoti, vbi familia & pene tota suppellex Boemvnoi reditum ejus præstolabatur, remanserant, miss ab Archiepischopo Rotomagensi, & Abbate Beccensi religiosi Ordinis viri sunt qui illos deferrent. Et factum est. Appropinquantibus eis , qui , quos Rotomagus habere debebat , apportabant, ipsi Ciuitati adjunctis sibi Canonicis & omni Clero Ciuitatis, cum Monachis fancti Av DOENI, ac totius populi innumera multitudine, Pontifex longa 40 processione deuotus occurrit, & quanto potuit honore susceptos in Ecclesiam detulit, & facratiori loco reposuit. Quatuor autem ex illis Beccum delati sunt. quorum duos ipsi loco residuos Anselmys reuerenter sibi excepit. Mihiq; vtpote qui capellæ ilfius custos eram arque dispositor, custodiendos commendauit, quod vsque hodie facio. Quid itaque de istis aliorum sensus habeat nescio. Ego tamen certissime scio Dominum & renerendum Patrem Anse Lм v м eos in magna semper veneratione habuisse, & meipsum sacro & grandi experimento sensisse magnum quid & mundo amplectendum insignæ sanctitatis illis ineffe. De his ita.

Itaque WILLIELMVS, vbi ad Regem in Anglia venit, & ei quæ de ne- 50 gotio ejus ad Romanum Pontificem acta fuerant, enarrauit, lætus ille ad audita, ilicò Anselmv ad Ecclesiam suam redire per eundem WILLIEL-MVM postulauit; qui WILLIELMVS ab nos post paucos dies reuersus Anselmv m instrmum inuenit, & valde conturbatus est. Erat enim tunc

am

jam ad libertatem Ecclesiæ Dei cor habens, & in quantum poterat sollicitè o- HENRIperam dans vt Anselmvs suæ sedi in pace & honore restitueretur. Ti- ex. mens ergo ne virum loci ac fratrum amor non minus quam ea quâ grauabatur corporis inualitudo ab itinere Anglia præpediret, modis quibus poterat tam per se quam & per nos qui secum eramus agere cœpir, qualiter virum loco euelleret, & in iter quod desiderabat promoueret. Præmissis igitur precibus quibus eum ex parte Domini sui Regis Anglorum interpellauit quatenus Angliam, ejus absentia desolatam, citato reditu visitaret, affirmabat, & affirmando promittebat Regem ipsum penitus ad voluntatem ipsius in omne quod dein-10 ceps præciperet promptissimam mentem habere, nec vlterius à Romana Ecclesia velle dissentire; Et subjungens, ait, Propterea obsecto ut omnem moram rumpatis in veniendo, ne forte ex aduerso aliqua sacularis aura prorumpat que eum ab istis subuertat. Hæc ille audiens Deo super admirabili dono ejus gratias egit, acceptâque licentia à fratribus inter quos jamdiù magno cum amore & honore habiti fueramus, in Angliam iturus Gemeticum venit. Vbi renouata infirmitate qua ve memoranimus Becci granatus fuerat, à loco progredi nequaquam potuit. Quapropter miss in Angliam nuncijs, intimauit Regi quid sibi, ne rediret, obstabat. Turbatur ille ad audita & vehementer indoluit, jurans per Verbum Dei, scilicet omnia damna æquanimiùs toleraturum quam A N s E L-20 M I decessu. Remissis ergo celerrime nuncijs, orat virum sibi ipsi parcere, ac omnimodis indulgere quieti. Præcepit quoque vt de ijs quæ sui juris in Nor-mannia erant, pro voto acciperet, & sibi ac suis exinde ministrari sufficienter juberet, seq; in proximo transfretaturum expectaret; quo ipse gratiose accepto, circiter mense vno ibi remansit. Mitigato deinde languore Beccum redijt, ratus sibi opportunius & honestius fore illic quam alias Regium præstolari aduentum. Vbi omnibus mirà alacritate de reditu ejus exultantibus, esce lacramabile ma-lum concussit atque subuertit gaudium ipsum. Nam tam grauis infirmitas iterum inualit An selmy myt de eo præter mortem nihil expectaremus. Confluunt Episcopi & Abbates terræ illius ac de sunere ejus quique pertractant. 30 Sed omnipotens Deus, suà pietate, ipsum contra omnium opinionem, sanitati

Igitur in Assumptione beatæ Mariæ Rex Beccum venit, celebratoq; ab Anselmo solemni Missæ officio, vnà Rex scilicet & ipse conuenerunt, & tandem omnia quæ illos in diuersa traxerant pacem & concordiam inuenerunt. Siquidem Ecclesias Angliæ quas Willebm & Rex frater Regis Henrico succeptum, vt longè superiùs retuli, primus redegerat, liberas ab eadem exactione Rex in manus Anselmi reddidit. Et se de ipsis dum viueret nil accepturum quamdiù essent sine pastore, promisit. Pro pecuniæ autem quam à Presbyteris vt præsati sumus acceperat, eam emendationem spopondit, vt ij, qui nondum inde quid dederant, nihil darent, & qui dederant tribus annis sua omnia in pace & quiete libera possiderent. Cuncta vero quæ de Archiepiscopatu, exulante Anselmo, suo jussu accepta suerant, se redditurum

restituit & multos magno exinde gaudio lætificauit.

cum in Angliam esset reuersus, dato vadimonio, pollicitus est.

His & alijs, quæ res expetebat, inter viros compositis, Anselmys iter Angliam remeandi ingressus est, &, diuino tutamine fretus, sanus & alacer cum suis omnibus Dosris est appulsus. qua vero exultatione, qua jocunditate, qua spe boni in Angliam veniens susceptus sit, Reor ex consideratione malorum quæ paucis tetigimus illic ante reditum ejus prouenisse, aliquantulum subintelligi posse; vnde, vt diuersæ ætatis & ordinis hominum gaudia sileam, de ipsa Regina hoc breuiter dixerim, quod nec terrena negotia, nec pompa sæcularis gloriæ vlla poterant eam detinere, quin virum loca diuersa adeuntem præcederet, & Monachis seu Canonicis ei pro more obuiam procedentibus, ipsa procederet, hospitias; eius, sua prouidentia, dignis apparatibus adornaret.

N

Itaque

HENRIcys I. Rex. Itaque post hæc, ij qui Ecclesijs ac Monasterijs, pro exigenda Regia pecunia suerant intromissi, ejecti sunt, & personis cujusque Ecclesiæ res intus & extra ad communem vtilitatem commendatæ. Presbyterorum etiam causæ, sicut Regem A n s e e n o promissse diximus, dispositæ sunt; atque id ipsum per totum Regnum diuulgatum.

Rex ipse inter hac Normanniam sibi bello subegit, & id Anselmo per

Epistolam quam ecce subscribimus significauit.

ENRICVS Rex Anglorum, ANSELMO Cantuarienfi Archi-1 episcopo salutem & amicitiam. Paternitati & Sanctitati Vestra fig- 10 nificamus ROBERTYM Comitem Normanniæ cum omnibus copis militum & peditum quos prece & pretio adunare potuit, die nominata. & determinata, mecum ante Tenerchebraium acriter pugnaffe ; & tandem sub misericordia Dei vicimus, & fine multa cede nostrorum. Quid plura? Diuina misericordia Ducem Normanniæ & Comitem Moritonij, & WILLIELMYM Crispinum, & WILLIELMYM de Ferreris, O ROBERT VM de Stuteuile senem, & alios Deque ad quadringentos milites, & decemmilia peditum in manus nostras, & Normanniam dedit. 20 De illis autem quos gladius peremit, non est numerus. Hoc autem non elationi vel arrogantia, nec viribus meis tribuo, sed dono Dinina dispositionis attribuo. quo sirca, Pater reverende, supplex & denotus genibus tua Sanetitatis aduolutus te deprecor, Dt supernum Indicem cuins arbitrio & Doluntate triumphus isteram gloriosus & vtilis mihi contigit, depreceris vt non sit mihi ad damnum & detrimentum, sed ad initium bonorum operum & seruity Dei, & Saneta Dei Ecclesia statum tranquilla pace tenendum & corroborandum, ve amodò libera vinat, & nulla concutiatur tempestate bellorum.

Igitur ob pacem quam Rex fecerat cum Anszino hac victoria eum po-

titum multi teftati funt.

Normannià ergo sub Regià pace disposità, & Duce Robberto cum Comite Moritonij in Angliam sub captione pramiss, Rex ipse in Regnum suum reversus est. Adunatis autem ad Curiam ejus in Pascha, terra Principibus, dilata est Ecclesiarum ordinatio quam Rex se facturum disposuerat eò quòd summus sedis Apostolica Pontisex Pase halis Franciam venerat, & sibi ad Concilium quod Trecis erat celebraturus, à Rege Henrico & ab Anselm o Archiepiscopo sape supra memoratos viros, Williem wa 40 & Baldwin win mitti mandauerat. Ratus itaque Rex aliquid noui se in reditu illorum accepturum; in subsequens sestum Pentecostes omnia distulit, quatenus, eis reuersis, securiùs quaque, agnità Pontificis voluntate, disponeret.

Solutà igitur Curià, Anselmus ad Abbatiam sancti Eadmund rudit crucem magnam ibi consecraturus, & alia quædam Episcopalia officia administraturus. Quibus expletis, cum jam rediturum se putaret graui corporis infirmitate corripitur, & nigrauescente languore ad extrema serè perducitur. Detentus autem est ibi propter ipsam infirmitatem vsque ad octauas Pentecostes, & Concilium quod sicut diximus dilatum erat, causa infirmitatis ejus, indu-

cias in Kl. Augusti accepit.

Inter hæc, ex parte Apostolici allata est Anselno Epistola ista.

PASCHA-

ASCHALIS Episcopus Serum Sernorum Dei , venerabili Fratri Hanai-ANSELMO Cantuariensi Episcopo salutem, & Apostolicam bene- Rex. dictionem. De Presbyterorum filys quid in Romana Ecclesia constitutum fit, Fraternitatem tuam nescire non credimus. Ceterum quia in Anglo: rum regno tanta buiusmodi plenitudo est, Dt maior pene emelior Clericorum pars in hac specie censeatur, nos dispensationem hant sollicitudini tue committimus. Eos enim quos scientia & vita commendat apud vos, ad sacra officia promoueri, pro necessitate temporis & Dtilitate Ecclefie concedimus; Dt in posterum constitutionis Ecclesiastica prajudicium caucatur. De persona quoque RICHARDI Heliensis Abbatis, petentibus filis nostris, HEN-RICO Rege & WILLIELMO de WarelWalt, permitrimu Dt eam in communionem tuam, pramissa satisfactione, suscipias, & si ad Monasterij regimen Villis eius persona conspicitur tua dispensationi committimus, catera etiam que in regno illo pro necessitate temporis dispensanda sunt iuxta gentis barbariem, iuxta Ecclesia opportunitates, sapientia ac religionis tua sollicitudo dispenset. Data 111. Kl. Iuny.

In Kalendis ergo Augusti, conuentus Episcoporum, Abbatum, Procerum Regni Lundonia in Palatium Regis factus est. Et per tres continuos dies, absente Anselmo inter Regem & Episcopos satis actum de Ecclesiarum Inuestituris; quibusdam ad hoc nitentibus vt Rex eas faceret more patris ac fratris sui, non juxta præceptum & obedientiam Apostolici. Nam Papa in sententia quæ exinde promulgata fuerat, firmus stans, concesserat Hominia quæ VRBANVS Papa zque ve Inuestituras interdixerat, ac per hoc Regem sibi de Investituris consentaneum fecerat, vt ex epistola quam supra descripsimus, colligi potest. Dehinc, præsente A N S E L M O, astante multitudine, annuit Rex 30 & statuit, vt ab co tempore in reliquum nunquam per dationem Baculi Pastoralis vel Annuli quisquam Episcopatu vel Abbatia per Regem vel quamlibet Laicam manum inuestiretur in Anglia ; concedente quoque Anselino vt nullus in prælationem electus pro Hominio, quod Regi faceret, confecratione suscepti honoris prinaretur. Quibns ita dispositis, penè omnibus Ecclesijs anglia quæ suis erant Pastoribus diù viduatæ, per consilium Anselmi ac Procerum Regni, sine omni Virgæ Pastoralis aut Annuli Inuestitura Patres à Rege sunt instituti. Instituti quoque sunt ibidem & eodem tempore ab ipso Rege quidam ad regimen quarundam Ecclesiarum Normannia quæ similiter suis erant Patribus destitutæ.

Inter ista cæpit Anselmys coram Rege regnique Episcopis atque Principibus exigere à Gerard o Archiepiscopo Eboracensi, professionem de sua obedientia & subjectione, quam non secerat ex quo de Episcopatu Heresordensi in Archiepiscopatum Eboracensem, vt supra meminimus, translatum suerat. Ad quæ cum Rex ipse diceret sibi quidem non videri necesse esse, vt professioni quam ordinationis suæ tempore Gerard v s secerat aliam super adderet, præsertim cum licet Ecclesiam mutauerit, idem tamen qui suerat in persona permanserit, nec à prima professione absolutus extiterit; Anselmys, in præsenti quidem, Regijs verbis adquieuit, ea conditione, vt Gerard a professionem subjectionem in Archiepiscopatu ei seruaturum quam in Episcopatu professis suerat. Annuit Gerard policitus est se sudem subjectionem & obedientiam ipsi & successoribus suis in Archiepiscopatu exhibiturum quam sum Heresordensi Ecclesiæ ab eo sacrandus Antistes promiserat.

N<sub>2</sub>

Exin

HENRI.

Exin statutum est, vt qui ad Episcopatum electi erant, Cantuariam irent, & ibi dignitatis ipsius benedictionem ex more susciperent. WILLIELMVS itaque Wintoniensis, & Rogerivs Serberiensis, ac Reinetmys tunc nuper Ecclesiæ Herefordensi restitutus Episcopus, quorum supra meminimus, necnon WILLIELMY's qui Legatione Regis fungi solebat, tunc autem Execestrens Ecclesiæ electus Episcopus, VRBANVS quoque Glamorgatensi Ecclesiæ quæ in Gualis est similiter electus Episcopus, simul Cantuariam venerunt, & in Dominica die quæ fuit tertio Idus Augusti pariter ab Anselmo consecrati funt, ministrantibus & cooperantibus sibi in hoc officio suffraganeis ipsius sedis, GERARDO videlicet Archiepiscopo Eboracensi, R'oberto Lincolien- 10 si Episcopo, Iohann I Bathoniensi, Herberto Norwicensi, Rober-TO Cestrensi, RADVLDO Cicestrensi, RANVLTO Dunelmensi. Ipso die priusquam corundem Episcoporum consecrationem Anselmvs faceret, præsentibus eis & Episcopis qui conuenerant juxta mandatum Domini Papæ (nam hoc ei per literas olim mandauerat) reddidit E A L D W I N o virgam Pastoralem Abbatiz de Ramesei quam vt supra meminimus perdiderat in Concilio Lundoniensi.

In subsequenti etiam quinta feria, sacrauit in ipsa sede Robertym Monachum Comobij Sancti Petri Westmonastery, ad Regimen Abbatiæ Sancti Eadmynds.

Ordinatio autem Abbatis Sancti Avgvstini per id temporis ea causa ve ita dixerim dilata est, quòd ipse qui in Abbatem, scilicet H v o o Monachus Beccensis, electus erat, nondum sacros ordines habebat. Ordinatus vero est ad Diaconatum ab Archiepiscopo in Capella sua Cantuaria cum multis alijs, in jejunio septimi mensis, & item ad Presbyteratum à WILLIELMO Exeniensi Episcopo in cadem Capella, jejunio decimi mensis. An sem v s enim infirmabatur, & partim ea re partim propter imminens festum Natiuitatis Christi, Cantuariam ad Anselmv midem Episcopus jussus venerat. Post hæc cum A N S E L M V S ordinationem ipsius Abbatis accelerare vellet, eo quod res Ecclesiæ pessum ibant, & cotidie in sui diminutionem intus & extra deci- 30 debant, voluit ve prædictus Episcopus eum in Abbatem ad Altare Christi Cantuaria solemniter (se astante) consecraret. Sed vbi Monachis Sancti Ave v s T I N I res innotuit, ad contra dicendum animati sunt. Nam Ecclesiam suam privilegia habere commentati sunt per quæ Abbatem suum non nisi in sede sua ordinari debere manisesta allegatione se probaturos asseruerunt. Durauit autem hac fabula illorum diebus nonnullis. An selmo nullatenus affertioni eorum cedere volente. Tandem in initio quadragesimæ cum ANSEL-M v s juxta Lundeniam pro colloquio Regis venisset, quidam ex ipsis Monachis quos ad rem exercendam ij qui domi remanserant pari voto selectos eo direxerant, omissis prinilegijs suis (quæ nulla vel non rata à Rege & Principi- 40 bus comprobata, funt & damnata) per suos aduocatos Regi persuaserunt, ve Anselmo mandaret, Abbatem in Ecclesia Sancti Avgvstini, ex antiqua consuetudine consecrare. Hujus mandati Nuncij fuerunt WILLIELMYS Episcopus Wintoniensis, & Rogerivs Serberiensis, & WILLIELMVS Exoniensis, cum Giesseberto Abbate Westmonastery à Rege ad Ans EL-M V M. Respondit ergo ANSELM VS, Si Rex me rogaret quatenus pro suo amore ipsum Abbatem in Ecclesia sua ordinarem fortassis facerem, ea consideratione, eo intuitu quod Antecessorum meorum, juris fuit & mei est indifferenter per Angliam vbicung, voluntas tulit, Episcopale officium administrare. Nunc autem quia mandat vt id faciam ex consuetudine, dico consuetudinis illud non effe. D At illi, si contra sidem non esse dinoscitur, omnino vult vt in sua sede consecretur. Refert, non omnia facienda suns que fides contraria non sunt; Alio quin plura inconuenientia fierent. hoc quoque vnde agitur quamuis, si fieret, fidei contrarium non effet, fieri tamen ex consuetudine non debet, eo quod nimis inconueniens effet. Ei

Ei quippe, qui Canonice mihi & Ecclesia nostra per omnia subijci debet, subditus H & w & ? in hoc contra ordinem sierem. Ad hac, Archiepiscopus Cantuariensis primas est Rex. totius Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, & adjacentium Insularum nec pro alicujus persona consecratione nisi solummodo Regis ac Regina sedem suam ex consuctudine egreditur. Si ergo Rex vult vt ego eundem honorem exhibeam Abbati Sancti Avgvstini quem sibi, parem eum vult in regno suo facere sibi. Quod ne siat consulo sicut ei cui fidem debeo, Quatenus se ab hac voluntate cohibeat. Re etenim vera dico quia si vnquam tanta inordinatio in Anglia facta fuerit, non modo Regi sed Archiepiscopis, Episcopis, Principibus, & toti regno grande opprobrium 10 erit. Dixerunt. Eia, si eum in sede sua ordinare, istis rationibus actus, non vis, mandat vt in sua Capella se prasente, illum ordinari permittas ab aliquo Episcoporum cui ipse praceperit. Respondit. Cur illum ab alio Episcopo ordinari permitterem quem ego gratia Dei, pro meo jure, vti debeo, ordinare potis sum? Et hoc quidem aiunt, mallet, vt illic eum tu ipse consecrares. Dixit. Si hoc fecero nonnullam injuriam faciam ipsi Domino meo. meum quippe non est, in Capella ejus Missam celebrare, nisi quando ipse debet à me Coronari. Itag, si hoc facio pro Abbatis consecratione, Regius honor vilescet, & deinceps mei exemplo exizetur pro consuetudine quod hactenus fiebat statuto tempore pro solo Regis honore. verum quia ipse vult vt proxime consecretur, eo quod nondum confirmato Abbate fluctuant 20 res Abbatia, Si voluerit, hic in Capella Hospity mei eum ordinabo, quontam quidem mibi facile non est pro tam leui re hac vice Cantuariam ire. Relata funt ista Regi & approbata ratione A N S E L M I , laudauit ve omissis cunctis obje-Aionum ambagibus Abbas facraretur, vti dixit, Anselmvs. ordinauit igitur illum IV. Kl. Martij, quinta feria primæ septimanæ Quadragesimæ apud Lambetham in Capella Roffensis Ecclesiæ vbi tunc Anselmvs erat hospitatus. Accepta ab co professione, ex more, qua se Ecclesiæ Dorobernensi & Archiepiscopis ejus Canonice, per omnia, obediturum promisit. Ij ergo qui affucrunt multo honestius ipsum Cantuaria potuisse sacrari dixerunt, & quod major honor esser Abbati, requirere Patrem patriz pro benedictione sua in 30 Metropoli sede quam in Capella Roffensis Ecclesia. Inter hac Anselmvs misit Domino Papæ Epistolam hanc.

DASCHALI Domino Patriq, Reverendo Summo Pontifici ANSEL-M v s seruus Ecclesiæ Cantuariensis debitum obedientiam cum orationum assiduitate. Non debeo tacere excellentia vestra, quod per eam Dei gratia operatur in Anglia & in Normannia. Rex qui dominatur Anglis Normannis obedienter suscipiens vestram iussionem Inucstituram Ecclefiarum renitentibus multis, omnino deseruit, quod Dt faceret; ROBERTVS Comes de Mellente, & RICHARDVS de Redueris, Dt fideles Destri & filij Ecclesiæ veritatis at:racti monitis vehementer institerunt. Rex ipse in personis eligendis nullatenus propria Viitur Voluntate, sed religiosorum se penitus committit confilio; de me autem quantas debeo gratias paternæ benignitati vestræ scribendo non sufficio reddere, sed eas in charta cordis mei scriptas lego assidue. cum enim sicut serui vestri dilecti fratres nostri WIL-LIELMVS & BALDWINVS, retulerunt, Dita mea corruptibilis curam ne cito deficiat tam benigna solicitudine mihi gerere pracipitis, non modicum pietatis affectum magnitudinem vestram erga paruitatem meam habere mon-50 stratis. Omnipotens Deus vitam vestram nobis in omni prosperitate diu

Hanc Epistolam ideireo placuit huie operi admisere, vt ea teste monstraremus quæ de Inuestituris Ecclesiarum diximus rata esse. Ad quam etiam HENRIcvs I. Rex. correctionem Mellentinus Comes pro literis quas ei vt supra scripsimus Papa direxerat perductus suerit, hujus testimonio designare, pari voto cordi suit. re erenim vera ab ijs in quibus olim versatus suerat quadam ex parte mutatus erat. siquidem justi amator istis Consilium, illis auxilium, aliquibus vtrumque, juxta quod ratio exigebat, sæpe exhibebat. Rex ipse Henric vs illius Consilio, in regni negotijs præstantius, & esticacius cæteris credens, desuncti fratris sui Regis vestigia, sequi, sicut satebatur, perhorrebat. Attamen præstatus Comes nec Anglos diligere nec aliquem illorum ad Ecclesiasticam dignitatem prouehi patiebatur.

Supra memorato G v N D V L P H O Roffensi Episcopo de hac vita sublato, 10 A N S E L M V S ad eum sepeliendum Rosam iuit, qui, obsequio sub magna lugentium Monachorum, Clericorum, ac Laicorum multitudine decenter expleto; res ipsius Episcopi sicut expedire melius intelligebat, ad opus Ecclesiæ-intus & extra, suas videlicet, ordinauit. Bacculus autem Episcopalis Cantuariam ab E R N V L F O Monacho Roffensi, qui ejusdem Episcopi Capellanus extiterat pro more delatus est, & in præsentia fratrum super Altare Do-

mini Saluatoris præsentatus.

Inter ista Rex HENRICVS considerans, totum penè Regnum in grauem ærumnam multis ex causis decidisse, per consilium Anselmi & Procerum Regni operam dare instituit qualiter aliquo modo, mala quæ pauperes maxi- 20 me deprimebant, mittigarentur. Cujus boni exordium gnarus à sua Curia cæpit. Tempore siquidem fratris sui Regis hunc morem multitudo corum qui Curiam ejus sequebantur habebat, vt quæq; pessundarent, diriperent, & nulla cos cohibente disciplina, totam terram, per quam Rex ibat deuastarent. accedebat his aliud malum ; plurimi namq; eorum sua malitia \* debriati dum reperta in hospitijs quæ inuadebant, penitus absumere non valebant, ea aut ad forum per cosdem ipsos, quorum erant, pro suo lucro ferre, ac vendere, aut supposito igne cremare, aut si potus esset, lotis exinde equorum suorum pedibus, residuum illius per terram effundere, aut certe aliquo alio modo disperdere solebant. Que vero in Patresfamilias crudelia, que in vxores ac filias 30 eorum indecentia fecerint, reminisci pudet. Has ob causas quiqui, præcognito Regis aduentu, sua habitacula fugicbant, sibi suisque quantum valebant, in fyluis vel alijs locis in quibus se tutari posse sperabant, consulentes. Huic malo Rex HENRICY's mederi desiderans, indicto edicto omnibus qui aliquid corum quæ dixi, fecisse probari poterant, aut oculos erui aut manus vel pedes vel alia membra constanti justitia strenuus faciebat amputari. Quæ justitia in pluribus visa, cæteros integritatem sui amantes, ab aliorum læsione detor-

Item Moneta corrupta & falsa multis modis multos affligebat. Quam Rex sub tanta animaduersione corrigi statuit vt nullus qui posset deprehendi fal- 40 sos denarios facere, aliqua redemptione, quin oculos & inferiores corporis partes perderet, juuari valeret. Et quam sæpissime dum Denarij eligebantur, slectebantur, rumpebantur, respuebantur, statuit vt nullus Denarius vel Obolus anteger esset. Ex quo sacto magnum bonem ad tempus toti Regno creatum est. Hæe, in sæcularibus ad relevandas terræ ærumnas, interim Rex saciebat.

Diuina nihilominus ossicia, quoniam indigne per quorundam Sacerdotum manus

eo vsque tractabantur, sollicitus institit, vt & ipsa suo ritu caste celebrarentur. Multi nempe Presbyterorum statuta Concilij Lundoniensis, necne vindictam quam in eos Rex exercuerat, quorum superius mentionem secimus, postponentes, suas soeminas retinebant, aut certe duxerant quas prius non habebant. Quod incontinentiæ crimen Rex subuertere cupiens, adunatis ad curiam suam in solemnitate Pentecostes apud Lundoniam cunctis majoribus Regni, de negotio cum Anselm O Archiepiscopo & cæteris Episcopis Anglia tractauit, eosque ad malum illud extirpandum regali Authoritate atque potentia sultos

. l. inebriati.

roborauit. Vnde Anselmvs Archiepiscopus Cantuariensis, & Thomas Hinis electus Archiepiscopus Eboracensis (nam GERARD vs tunc nuper ad eandem curiam tendens abjerat) & omnes alij Anglia Episcopi statuerunt in præsentia ejuschem gloriosi Regis H z N R I c I, assensu omnium Baronum suorum, vt Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, caste viuerent, & sceminas in domibus suis non haberent, præter proxima consanguinitate sibi junctas, secundum quod sancta Nicena Synodus definiuit. Illi vero Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui post interdictum Lundoniensis Concilij foeminas suas tenuerunt, vel alias duxerunt, si amplius Missam celebrare vellent, eas omnino à se facerent sic a-10 lienas, vt nec illæ in domos eorum, nec iph in domos earum intrarent, sed neque in aliqua domo scienter conuenirent, neque hujusmodi fœminæ in territorio Ecclesiæ habitarent; si autem propter aliquam honestam causam, cos colloqui oporteret, cum duobus ad minus legitimis testibus, extra domum colloquerentur. Si vero in duobus aut in tribus legitimis testibus, vel publica Parochianorum fama, aliquis eorum accusatus esset, quod hoc statutum violasset, purgaret se adjunctis sibi secum ordinis sui idoneis testibus sex, si Presbyter; quinq; si Diaconus; quatuor si Subdiaconus esset. Cui autem hæc purgatio deficeret, vt transgressor sacri statuti judicaretur. Illi autem Presbyteri qui diuini Altaris, & sacrorum ordinum contemptores præeligerent cum

purgatio denceret, ve transgressor sach statut judicaretur. Ist autem Presbyteri qui diuini Altaris, & sacrorum ordinum contemptores præeligerent cum mulieribus habitare, à diuino officio remoti, & omni Ecclesiastico beneficio priuati, extra Chorum ponerentur infames pronuntiati. Qui vero rebellis & contemptor fæminam suam non relinqueret & Missam celebrare præsumeret, vocatus ad satisfactionem, si negligeret, octavo die excommunicaretur, eadem sententia Archidiacones & Canonicos omnes complectebatur, tam de mulieribus relinquendis quam de vitanda earum conversatione, & de districtione censuræ, si statuta transgressi fuissent. Iurarent insuper Archidiaconi omnes quod pecuniam non acciperent pro tolleranda transgressione hujus statuti, nec tollerarent Presbyteros, quos scirent sæminas habere Cantare vel Vicarios habere, & si eos audirent calumniari, veritatem inde inquirerent. Similiter & Decani hæc eadem per omnia jurarent. Qui vero Archidiaconus vel Decanus hoc jurare nollet, Archidiaconatum vel Decanatum irrecuperabiliter perderet.

Presbyteri verò qui, relictis mulieribus, Deo & sacris Altaribus seruire eligerent quadraginta dies pro transgressione præsati Concilij ab officio cessantes, pro se interim Vicarios haberent, injuncta eis pœnitentia, secundum quod E-piscopis eorum visum esset. Omnia verò mobilia lapsorum post hac Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, & Canonicorum traderentur Episcopis, & Concubinæ cum rebus suis velut adulteræ.

His diebus sermo habitus est de Parochia Episcopi Lincoliensis quæ in nimium tendebatur, eoq; processit vt, quum ratio Christianitatis id vtile sore suadebat, Regi & Archiepiscopo cæterisq; Principibus regni visum suerit, de ipsa Parochia sumendum quo sieret alter Episcopatus, cujus Cathedræ principatus poneretur in Abbatia de Heli. Sed Anselm vs quem ipsius negotij summa respiciebat, sciens præter consensum & Romani Pontificis authoritatem nouum Episcopatum nusquam rite institui posse, scripsit ei sic.

Domino & Patri reverendo PASCHALI summo Pontisici AN-SELMVS Ecclesia Cantuariensis, debitam obedientiam cum sideli obsequio & orationibus. Quoniam robur dispositionum qua villiter 50 siunt in Ecclesia Dei, de vestra pendet authoritate prudentia, quando siunt, ad vestrum referenda sunt notitiam & indicium, vt, cum Apostolico assensu suerint confirmata, nulla prasumptione à posteris, qua salubriter statuta sunt, queant violari, sed rata permaneant in perpetuum. In Anglia est quidam HENRICUS L. Rex.

quidam Episcopatus, scilicet Lincoliensis, cuius Diocasis tam ampla est De ad ea que non nisi ab Episcopali persona sieri queunt vuus Episcopus plene sufficere non possit. Quod cum confideraret Rex, & Episcopi, & Principes, & alij rationabiles & religiosi viri regni Anglorum, ad Vilitatem Ecclesia visum consilium est Episcopatum prafatum in duos dividere; ita vt sedes Episcopalis in quadam Abbatia que sita est in Insula Docata Heli, & est intra præfatam diocesim constituatur, Monachis ibidem permanentibus ficut sunt multi Episcopatus qui Monachos in Matre Ecclesia habent, non Canonicos. 10 Quod libenter concedit ipse Episcopus Lincoliensis ROBERTVS nomine, quia pro is que assumuntur de sua Ecclesia ad instaurandum nouum Episcopatum in Heli, tantum Ecclesia Lincoliensi restauratur, Dt ipse sufficiens oratum sibi effe fateatur. Cui rei mihi tum propter prædictam necessitatem, tum propter multitudinem prædictorum qui in hoc consentiunt, visum eft, Dt, salua vestra auctoritate, affensum praberem. Precatur igitur suppliciter mea paruitas, quatenus hoc quod pro viilitate Ecclesie sic dispositum est, vestra auctoritate in perpetuum roboretur, ne à posteris vla prasumptione (quod bene statutum fuerit) violetur. Oramus Dominum Omnipotentem vt Ecclesiæ suæ vos in dinturna prosperitate custodiat.

Soluta Curia, Anselm v s ad villam suam, Muttelat nomine, iuit. ibiq; in subsequenti jejunio quarti mensis, multos ad sacros Ordines promouit. Inter quos Ricard v m quoque in præcedenti proxima solemnitate Pentecostes electum ad Pontificatum Ecclesiæ Lundoniensis, ad Presbyteratum ordinauit.

Deinde ad sestiuitatem gloriosissimorum Apostolorum Petri & Pave I Cantuariam veniens die ipsius sestiuitatis in Capitulo præsentibus Ecclesiæ Fratribus & multis alijs tam Monachis quam Clericis, necnon & Laicis, dedit 30 Radvepho Abbati Sagij, viro equidem bono & religioso, & ipsi Ecclesiæ valde samiliari, Episcopatum Rossensem, accepto prius ab ipso coram omnibus Hominio, ac sidelitate. Quam sidelitatem se illi, & cunctis legitimis successoribus ejus Ecclesiæ; Cantuariensi perpetuò seruaturum promisit, & hoc super quatuor Euangelia jurando consirmanit. In crastino autem misit eum Ronecestram, & eum cò VIILLIELMVM Archidiaconum suum, vt illum ex sua parte ipso Episcopatu inuestiret. Ejusdem quoque negotij causa misit & Anton VIVM Monachum illuc, qui Subprioris officio in Monasterio Cantuariensi fungebatur. Nam ex quo ÆRNVLPHVs ipsius Ecclesiæ Prior apud Burgum Abbas suerat factus, vsque id temporis nullus in Prioratum successerat.

Eodem tempore Rex Normanniam ire parabat. Anseem vs autem ad benedicendum illi, portum Maris vbi transire debebat, ab eo inuitatus aduenit. Sed nocte, cum sequenti mane brachiolum Maris quo Regis hospitium ab hospitio Anseem i dirimebatur, Regi locuturus transire deberet, adeò insirmatus est, vt ad Regem accedere nullo pacto valeret. Quod vbi nuntiatum est Regi, ei per Wilele My Mepiscopum Wintoniensem, & ejusdem nominis Episcopum Execestrensem præcipiendo mandauit, ne ad se vllatenus iret sed plenæ indulgeret quieti. Per eosdem quoque semetipsum, quo pergebat, & filium suum quem in regno relinquebat cum toto regno commendauit tuitioni ejus, vt quicquid statueret, ratum esset; irritum, quod prohiberet. Rogauit etiam illum propter amorem sui, consecrare supra memoratum Riemar di char de de mandaniensi Ecclesiæ electum Pontiscem, apud Cicestram, quoniam prope erat, & Episcopi quos adjutores ac ministros in officio ipso haberet, prestò. Causa autem, propter quam hoc ita sestinato sieri volebat, illa dicebatur

dicebatur esse, quia eundem Richard vm in sæcularibus multum va-Hanatlentem, longe versus Occidentales Anglia sines, ad sua negotia exercenda transmittere sub celeritate disponebat. At Anselmvs consideratis quibus dam rationabilibus causis renuit, nec Episcopum sacrare in Cicestra, sicut petebatur, adquieuit. Veruntamen ne nihil pro Rege qui cuncta, quæ
tunc petebatur pro Anselm o faciebat, sacre videretur, eundem Episcopum pro amore illius in Capella sua apud Dagaham consecravit, vii. Kl.
Augusti ministrantibus ei in hoc officio Willelm o Episcopo Wintoniensi, Rogerions, accepta prius ab eo pro more de obedientia & subjectione
sua, prosessione.

Posthæc venit Anselmys Cantuariam, & ibi cum magno honore, sacrauit præsatum Radvlev m Rossensi Ecclesiæ electum Episcopum, quinto Idus Augusti, Ministrantibus sibi in hoc Willielmo Episcopo Wintoniensi, Radvleo Cicestrensi, & Richardo Lundonensi. Qui Ricardvs Antecessorum suorum morem secutus, honesto munere honorauit ipso die Matrem suam Ecclesiam Cantuariensem juxta quod statutum suerat à Rege quando impetrauit ab Anselmo vt eum sacraret apud 1935

Inter hæc electus est ab Alexandro Rege Scotia & Clero & Populo Monachus quidam Dunelmensis nomine Tvrgodvs ad Episcopatum Sancti Andre de Scotia. Cujus consecratio dum vitra quam expediret demoraretur, tum propterea quia Thomas Eboracensis Ecclesia Antistes electus necdum suerat consecratus, tum propter quadam alia, qua longum est enarrare, Ranvir vo Dunelmensis Episcopus proposuit eundem electum in præsentia ipsus Thomas apud Eboracam consecrare, associatis sibi Episcopis Scotia & Orcadarum Insularum. Verum, quia id præter consensum & auctoritatem Cantuariensis Episcopi rite sieri non posse sciebat, mandaint ei de negotio per militem quendam, & vt ejus consilio & concessione sacraretur, deprecatus est. Ad qua scripsit ei Epistolam hanc.

ANSELMUS Archiepiscopus Cantuariæ, RANVLFO Episcopo Dunelmensi, Salutem. Mandastis mihi per quendam militem SCOLLANDUM nomine, quod volebatis, vt electus Episcopus Ecclesia Sancti ANDRE E de Scotia sacraretur, & hoc volebatis sieri meo Consilio & mea concessione. Sed hoc nec debet nec potest Canonice sieri ab eodem electo Archiepiscopo, nec ab alio per illum, priusquam ipse siat Archiepiscopus Canonica consecratione. Quapropter nec consulo nec concedo, (immo interdico) ne siat ante Consecrationem eiusdem electi Archiepiscopi, nisi à me si sorte hoc necessitas exegerit. Vale.

Post hæc Anselmvs considerans Thomam Episcopalem suam benedictionem non ita expetere, sicut debebat, scriptam hanc Epistolam ei direxit.

ANSELMVS Archiepiscopus Cantuariensis, Amico suo THOME electo Archiepiscopo Ecclesia Eboracensi, Salutem. Canonica Autoritas præcipit vi Ecclesia Episcopatus vitra tres menses non maneat so sine Pastore. Quoniam autem Regi placuit consilio Baronum suorum & nostra concessione vi vestra persona Eligeretur ad Archiepiscopatum Eboracæ, non debet per vos terminus salubriter constitutus diutius disferri. Vnde miror, quia

HENRI.

quia post electionem vestram non requisistis vt consecraremini, ad quod electus estis. Mando itaq vobis vt Octano I dus Septembris sitis apud Matrem vestram Ecclesiam Cantuariensem ad faciendum quod facere debetis, & ad suscipiendam consecrationem vestram. Quod si non feceritis, ad me pertinet vt ego Curam habeam & faciam qua pertinent ad Episcopale officium in Eboracensi Archiepiscopatu. Praterea andiui quod vos priusquam consecremini facere vultis vt electus Episcopus Sancti Andre Ba de Scotia apud Eboracam consecretur. Quod nec vos facere debetis, nec ego concedo, sed omnino interdico ne siat, aut de illo aut de aliqua persona qua in Regimen animarum debet prouehi ab Archiepiscopo Eboracensi, quia non pertinet ad vos dare, vel concedere alicui, Regimen, aut Curam animarum quia nondum accepistis. Valete.

Ad illam, scripta est Epistola hæc.

Ilectissimo Patri & Venerabili Domino ANSELMO Sancta Cantuariensis Ecclesia Archiepiscopo, THOMAS Eboraca Metropoli electus licet indignus, Salutem & amicæ fidelitatis obsequium. Gratias ago vobis, Reuerende Pater, quod me semper dilexistis & audiuistis, & de prouentu meo exultauit, & lætatum est cor vestrum in Domino. Dominus 20 Deus retribuat vobis pro me. Quod ad consecrationem meam venire distuli causa fuit non una nec parua que me detinuit. Pecuniam quam pro facultate mea magnam causa veniendi ad vos contraxeram vltra spem meam, & nimium diu moratus totam dispendi Wintoniæ à qua citius discedens, ad vos venire disposueram. Placuit autem Domino nostro Regi vt quum ille Legatos Romam pro causa sua mittebat, ego cum eis meum mitterem ad requirendum Ecclesia nostra Pallium. Festinanter igitur confilio Regis ad propria renersus ad boc opus quasiui, & adbuc quaro pecuniam, sed parum, nifi gra- 30 uiter mutuatam, inuenio; quoniam Dominus GIRARD VS Archiepiscopus Ecclesias nostras & homines & ipsum dominium nostrum multum pauperauit. Et certe Rex promisit mihi quod vobis colloqueretur, & dilationem meam apud Dos excusaret. Termino à vobis constituto (Domino auxiliante) ero apud san-Etam Cantuariensem Ecclesiam si opportune potero, suscepturus & facturus que debeo. Quod si non potero, cum mihi Paternitas vestra mandauit ve quinecem diebus ante, pobis renuntiarem, precor benignitatis vestra sanctitatem, ve decem diebus ante vobis renuntiare possim, mibi concedatis. Literas verò Paternitatis vestra requiro in testimonium persona & electionis nostra quales debe- 40 tis & scitis oportere. Hoc modo vestra Sanctitas mee paruitati debet; hoc vestra Ecclesia nostra denegare non debet. De electo Episcopo Santti A N D R E A de Scotia, quod audistis; rumores sunt, quibus credere non oportet. Facile ergo est interdici, quod, Dt fieret, non à me excogitatum est. Viuere Dos sanum, latuma, diug, Deog, nostra Domino nostro supplicat Ecclesia. Sancta Cantuarientis Ecclesia congregationem saluto es oro pt pro me oret. Valete. Rescriptum Anselmi ad eundem Thomam.

A NSELMVS Archiepiscopus Cantuariensis Amico suo THOM E 50 Elesto Archiepiscopo Eboracensi salutem. Mandastis mihi in literis vestris quod termino à me vobis constituto (Deo auxiliante) Cantuariæ eritis, si opportune poteritis, suscepturus & facturus quod debetis. Rogastis

gastis quoque Dt si id efficere non Valetis, concederem quatenus id mihi X. Hanaidiebus ante renunciare possetis. sed & WILLIELMVS Clericus Nun-Rex. cius Vester precatus est me ex Vestra parte, quatenus ego issum terminum admentus Vestri aliquantum extenderem, Vt ad nos opportunius possetis venire. Quod & ego causa vestri amoris, & opportunitatis libenter sacio. Ne itaque opus sit vos mibi quicquam ante, de Vestro aduentu renunciare, Summoneo vos Vt die Dominico qui erit quinto Kl. Octobris Cantuariæ sitis ad faciendum quod facere debetis; & ad suscipiendam Consecrationem Vestram. Praterea quod dicitis in literis Vestris vos pecuniam quærere, vt Romam mittatis pro Pallio Ecclesia vestra, non concedo. Et puto quod id frustra faceretis, quoniam nullus debet habere Pallium antequam sit consecratus. Literas quas requiritis in testimonium persona & electionis vestra, cum mihi locuti sucritis & ostenderitis cui eas dirigere debeo, libenter faciam pro vobis, sicut pro amico, quod facere debebo. Valete.

Ratus ergo Anselm vs non esse ab re-præmunire Dominum Papam de negotio Pallij, quod sibi Thomas se mandamerat requisiturum, scripsir ei E-pistolam hanc.

Omino & Patri verè diligendo & reuerendo PASCHALI summo Pontifici, ANSELMVS Serum Ecclefia Cantuariensis debitam obedientiam cum fidelibus orationibus. Quoniam fortitudo & directio Ecclefiarum Dei maxime pendet ex auctoritate Paternitatis Deftra post Dominum, quando ratio exigit ad eius libenter recurrimus auxilium & confilium. Archiepiscopus Eboracensis, GIRARD vs nomine, migrauit de hac vita. 30 Et alius, THOMAS nomine, loco eius electiu est. De quo rumor est quod quaritur ei Pallium antequam fit confecratus, & mibi faciat professionem fecundum antiquam consuetudinem Antecessorum meorum & suorum. Hac est igitur summa precum mearum in hacre; De antequam consecretur & mihi debitam obedientiam (ficut dixi) profiteatur, & hoc factum effe literis nofiris cognoscatis, à vestra Excellentia Pallium non suscipiat. Qued non dicoidcirco, quod illi Pallium innideam, sed quoniam quidam autumant, & etiam procurant, Dt si hoc à vobis consessium fuerit, confidat se professionem debitam mibi posse denegare. Si enim boc contingeret, scitote, quia Ecclesia Anglia 40 scinderetur, & secundum sententiam Domini dicentis (Omne Regnum in seipsum diuisum desolabitur) desolaretur & vigor Apostolica disciplina in ea non parum debilitaretur. Ego quoque nullatenus remanerem in Anglia. Non euim deberem aut possem pati, vt (me in ea viuente) Primatus Ecclesie nostra destrueretur. Hoc ipsum & codem affectu suggero, renerentie restre de Lundonia, si eius Episcopo Pallium petitur (quod nunquam habuit ) It scilicet ad boe nullatenus affensum prabeat. Quidam namque concinnant fub bac specie boni, Primatus Cantuaria dignitatem quemadmodum non 50 oportet humiliare. Misi Sunctitati vestra in boc anno post Pentecosten literas per BERNARDYM seruientem Domini PETRI Camerary Destri quod Rex Angilæ conqueritur, quod sustinetis Regem Teutonicum dare InuestiHENRIcvs I. Rex. turas Ecclesiarum sine excommunicatione, & ideo minatur, sine dubio se resumpturum surs Inuestituras, quoniam ille suas tenet in pace. Videat igitur prudentia vestra sine dilatioue quid inde agere debeatis, ne quod tam beneadisicastis, irrecuperabiliter destruatur. Rex enim noster diligenter inquirit, quod de illo Kege facitis. Oramus Dominum Deum vi nos latissicet, de diuturna prosperitate vestra.

Rescriptum Domini Papæ ad Anselnvm.

PASCHALIS Episcopus Seruus Seruorum Dei dilecto Fratri AnSELMO Cantuariensi Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem. Literas tuæ dilectionis recepimus per quas affabilitatis tuæ
dulcedinem recognouimus. Bene autem & sapienter egistis quod nos de causa
& bonore Cantuariensis Ecclesiæ præmonitos & cautos reddidisti. Nos siquidem in Te ipsius beati AVGVSTINI Anglorum Apostoli personam
Venerabilem intuemur, & ideò Honori tuo, Vel Ecclesiæ tuæ aliquid detrabere omnino resugimus; Vnde quærogasti libenter suscepimus & ad seruandum tuum & Ecclesiæ tuæ bonorem, custodiam & sollicitudinem adhibemus.
Porro quod in eisdem literis significasti scandalizari quosdam quod Regem
Teutonicum dare Inuestituras Ecclesiarum toleramus; nec tolerasse nos aliquando, nec toleraturos scias. Expectanimus quidem Vt serocia Gentis sliius
edomaretur. Rex vero si in paternæ nequitiæ tramite perseuerauerit, Beati
PETRI gladium quem jam educere cæpimus, proculdubio experietur. Datæ
Beneuenti IV. Idus Octobris.

Supra memoratus Thomas inter ista, mutato priori consilio, Cantuariam statuto sibi termino, prohibitus à Canonicis suis, sicut per literas Anselmo mandauit, venire non potuit, & ob hoc quid sibi inde foret agendum, consilium ab eo petiuit. Ipsi quippe Canonici scientes Anselmo metate simul, & debilitate satigari, rati sunt eum citius huie vitæ subtrahendum, & ideo mota calumnia Ecclesiam Eboracensem parem esse Cantuariensi Anselmo scripscrunt. In quo tamen electum antistitem Ecclesia sua Cantuariam ire debere pro benedictione sua cognouerunt, sed professionem de subjectione sua Pontisci Cantuariensi eum facere debere negauerunt, ac ne faceret, quantum in eis suit, ex parte Dei & Romana Ecclesia prohibuerunt. Quod quali sama ipsos Canonicos apud multorum mentes notauerit &, me tacente, conijcere possunt, qui, quid juris ex antiquo Ecclesia Cantuariensis super Eboracensem semper haqui, quid juris ex antiquo Ecclesia Cantuariensis super Eboracensem semper haqui, quid juris ex antiquo Ecclesia Cantuariensis super Eboracensem semper haqui, quid juris ex antiquo Ecclesia Cantuariensis super Eboracensem semper haqui, quid juris ex antiquo Ecclesia Cantuariensis super Eboracensem semper haqui, quid juris ex antiquo Ecclesia Cantuariensis super Eboracensem semper haqui, quid juris ex antiquo Ecclesia Cantuariensis super Eboracensem semper haqui per estatuariensis semperatures estatuariensis super Eboracensem semperatures respondere, ad literas Thomas superatures superatures estatuariensis superatures consideres estatuariensis superatures estat

A NSELMYS Archiepiscopus Cantuariensis amico suo THOM E electo Archiepiscopo Eboracensi salutem. Mandani vobis caritatine plusquam semel, quatenus ad Matrem vestram Ecclesiam Cantuariensem veniretis, ad suscipiendam benedictionem vestram, & ad faciendum quod debetis, & non venistis. Qua proper eadem dilectione vobis adhuc mando quatenus apud ipsam Matrem vestram sexto Idus Novembris sitis, vt sa-50 ciatis quod debetis & suscipiatis benedictionem nostram. Praterea, quia consilium petitis, consulo vobis vt non incipiatis aliquod quod non debetis, contra Eccle-

Ecclesiam Cantuariensem. Nam procerto sciatis quia omnibus modis qui- H E N a !bus possum ad boc me impendam, vt de sua dignitate Ecclesia ipsa meo tem- ex pore nibil perdat. Valete.

Non venit, sed directa Epistola hæc inter alia scripsit.

Ausam qua differtur Sacratio mea, quam nemo studiosius quam ego vellet accelerare, qui protulerunt non desistunt corroborare. Quamobrem quam periculosum, quam turpe sit contra consensum Ecclesiæ (cui præsici 10 debee) regimen ipfius inuadere, vestra discretio nouerit. Sed & quam formidabile quam sit enitandum sub specie benedictionis maledictionem induere.

Ex his Anselmvs aduertens Thomam Clericorum suorum; magis quam suo, quod petiuerat, consilio inhærere, secit Episcopos veuire ad se, & cum eis negotio tractans, quid præcipue foret agendum, disquisiuit. Probant illi duos adhuc Episcopos ad eum dirigi, qui illum ex parte Anselmi & omnium Episcoporum Anglia moneant, coeptæ rebellioni renunciare, & siquidem id facere nolit, suadeant ei Cantuariam pro benedictione sua, secundum quod se facere debere cognouerat, venire ibiq; (si possit) probet se à subjectione quam Anselmys exigebat debere liberum esse, & hoc si queat efficere sacra. tus redeat in sua cum pace. Placuerunt ista Patri. Et hæc agere missi sunt Episcopi duo, Lundoniensis videlicet qui Decanus Ecclesia Cantuariensis, & Roffensis qui ejusdem Ecclesiæ proprius atque domesticus esse dignoscitur. Hij ergo iter aggressi, mandauerunt T n o n æ, & occurrit eis apud Suthwellam villam suam. Exponunt ei, pro quibus venerint. at ipse Nuncium suum quem Normanniam ad Regem miserar, & plures de suis, quos ad se longe inde peruenire mandauerat, se expectare respondit. qui cum venerint, inquit, audito corum confilio, faciam quod potiffimum mihi faciendum laudauerint. Reuersi in Post hæc, breui temporis spacio interposito, Nuncius ex parte T H O M Æ

ad Anselmy Mirectus, literas, quas ecce scribimus, sigillo Regis inclusus

ci porrexit.

ENRICUS Dei gratia Rex Anglorum ANSELNO Cantuariensi Archiepiscopo, caro Patri suo salutem, & amicitiam. Mando vobis vi respectetis aquo animo & bona voluntate benedictionem THOM E Eboracensis Archiepiscopi, Vsque ad Pascha, & quicquid inter vos inde actum est. Ego enim, si infra prædictum terminum in Angliam 40 rediero; Consilio Episcoporum & Baronum meorum vos juste & honorifice. inde concordabo. Quod si tam citò non rediero, taliter inde agam quod fraterna pax & bona concordia inter vos erit.

Ad hæc, Nuncio petenti quid An se i mv s vellet dare responsi, Dixit, Se Regi qui sibi literas misit non T H O M & responsurum. Delegata igitur legatione hujus rei, O D o N I Decano Ecclesiæ Cicestrensis, & A L B O L D o Monacho Coenobij sanctæ MARIE Beccensis, destinauit cos in Normanniam ad Regem narrare illi totum quod præsentis dissidij tenore, inter se & Eboracenses actum extiterat. Rogarent etiam illum quatenus suz Auctoritatis ingenuitate, & pro-50 uilione satageret, ne integritas Christianitatis in duo divisa scinderetur in Anglia, certus existens, quod scissionem juxta Domini dictum desolatio sequeretur. De inducijs autem quas T H o M E Eboracensi Archiepiscopo dari mandauerat, pro certo sciret, quod prius pateretur totus membratim diffecari, quam de negotio, in quo illum contra antiquas Sanctorum Patrum sanctiones, si inHENRICVS L. Rex. Inter hæc languor qui corpus Patris Anselmi grauiter affligebat grauior sibi ipsi de die in diem siebat. Notæ tamen rebellionis non immemor,

Scriplit THOM & Epistolam hanc.

NSELMVS Minister Ecclesia Cantuariensis, THOM & electo Archiepiscopo Eboracensi. Tibi THOMA, inconspectu Omnipotentis Dei, Ego Anselm vs Archiepiscopus Cantuariensis totius Brittanniæ primas loquor. Loquens ex parte ipfius Dei, Sacerdotale officium, quod meo jusu in Parochia mea per suffraganeum meum suscepisti, tibi interdico atque precipio ne te de aliqua Cura Pastorali vllo modo presumas intromittere, donec à rebellione quam contra Ecclesiam Cantuariensem incepisti, discedas, & ei subiettionem quam Antecessores tui, T HOMAS videlicet, & GIRARD VE Archiepiscopus, ex antiqua Antecessorum con-Suetudine, professi sunt, profitearis. Quod si in is, que capisti magis perse- 20 uerare, quam ab eu desistere, delegeris, Omnibus Episcopis totius Brittanniæ sub perpetuo Anathemate interdico, Ne tibi vilus eorum manus ad promotionem Pontificatus imponat, vel, si ab externis promotus fueris, pro Episcopa vel in aliqua Christiana communione te suscipiat. Tibi quog, THOMA sub eodem Anathemate ex parte Dei interdico, Dt nunquam benedictionem Episcopatus Eboracensis suscipias nist prius professionem, quam Antecessores tui Thomas & Girard vs Ecclesie Cantitarienti fecerunt, factas. Si autem Episcopatum Eboracensem ex toto dimiseris, concedo, It officio 30 Sacerdotali, quod iam suscepistis, vtaris.

Hanc Epistolam omnibus Episcopis Anglia, singulam singulis, cum suo sigillo direxit, vnicuiq; mandans atque præcipiens, per Sanctam obedientiam, quam Ecclesiæ Cantuariensi debebant, vt secundum quod in illa scriptum erat

se erga ipsum THOMAM deinceps tenerent.

ANSELMIXVI. Ætatis vero septuagesimo sexto.

Post hæc XI. Kl. May defunctus est Cantuaria in Metropoli sede Gloriosus Pater Ansbermys, & die sequenti (quæ suit Cæna Domini) in Majori Ecclesia ad Caput venerandæ memoriæ Langa an er Prædecessoris sui, honorisice sepultus, Anno Incarnati verbi Millesimo Centesimo nono, Regni vero Henrici gloriosi Regis Anglorum Nono, Pontiscatus autem ipsius

Itaque post hæc, paucis diebus euolutis, venit Angliam, missus à venerando summo Pontissee Paschale, Clericus quidam (V l r i e v s nomine) Cardinalis Sancæ Romana Ecclesiæ. Hic Pallium Eboracensis Ecclesiæ secum serens, vbi didicit A n s e l n v n vitam sinisse (nam obitum ejus, quia tune super acciderat, non longe extra Angliam samæ certitudo pertulerat) consternatus animo, quid potissimum sibi soret agendum, dubitabat. Pallium etenim ipsum A n s e l m o primitus deserendum à Romano Pontisce sumpserat, & vt demum, juxta consilium ac dispositionem ipsus, inde ageret, ab codem præceptum acceperat.

In subsequenti festiuitate Pentecosses, Rex Henric vi Curiam suam Lundonie in magna Mundi gloria, & diuiti apparatu celebrauit. Qui transactis Coronæ suæ sestiuioribus diebus, cœpit agere cum Episcopis & regni Principibus, quid esser agendum de conseeratione electi Ecclesiæ Eboracensi.

Ad quod recitata est coram eo Epistola, quam proime suprascripsimus, ipsi e- H E N R ilecto ab ANSELMO destinata, interdicendo, videlicet, illi benedictionem, si cys primo non faceret Ecclesiæ Cantuariensi professionem. Quam Robert vs Comes de Mellento fibi expositam, vti intellexit, sciscitatus est, quisnam Episcoporum eandem Epistolam suscipere ausus fuerir, præter assensum & imperium Domini Regis, in qua interrogatione Episcopi aduertentes Comitem velle calumniam mouere, qua cos Regiz Majestati obnoxios facerer, remoti à multitudine, habito confilio, statuerunt apud se, suis omnibus, si Regia sententia hoc forte Comitis instinctu dictaret, se malle despoliari, quam ijs 10 quæ A n s e L m v s de præsenti quærela præceperat, non obtemperare. Erant autem hij, RICHARDVS Lundoniensis, WILLIELMVS Wintoniensis, Ro-BERTVS Lincoliensis, HERBERTVS Norwicensis, Rocerivs Serberiensis, RADVLOVS Roffensis, REINELMVS Herefordensis, ROBERTVS Cestrensis, IOHANNES Bathoniensis, RADVLEVS Cicestrensis, WILLIEL-M v s Exoniensis. Istis ergo, firmato Consilio, vt diximus inter se, visum est SAMSONEM Wigornensem Episcopum accersiendum, & quam de negotio sententiam ferret etiam ipse , perquirendum. Factum est, & respondit. Licet hunc qui in Pontificatum Eboracensem electus est, olim ex conjuge filium susceperim, eig, juxta saculum & carnis naturam bonoris ac dignitatis provectu jus a-20 quissme debeam, multo maxime tamen id Matri mea Ecclesia Cantuariensi debeo, que me in eum, in quo sum, honorem prouexit, & gratie quam à Christo Domino meruit me per Pontificale ministerium participem fecit. Quapropter notum omnibus esse volo me & literis Patris nostri Anselmi de causa qua nunc inter nos agitur factis, modis omnibus obediturum, nec vnquam affensum prabiturum, vt Is, qui electus est in Episcopatum Eboracensem aliquatenus consecretur donec de subjectione sua Ecclesia Cantuariensi debitam & Canonicam obedientiam prositeatur. . Ipse enim prasens fui quando frater meus T H O M A S Archiepiscopus E. boracensis tum Antiquis consuesudinibus, tum invincibilibus allegacionibus actus, eandem professionem LANFRANCO Archiepiscopo Cantuariensi, & cunctis 30 ejus successoribus fecit. His dictis ilico, simul omnes Episcopi ad Regem reuersi sunt, constanter & literas super quibus Comes sciscitatus fuerat, se suscepisse, & contra eas nulla ratione quicquam acturos asserentes; Ad quæ, cum idem Comes caput agitaret, autumans jam in illos quasi de contemptu Regis crimen inijciendum, dixit Rex; Quicquid in is aliorum sententia ferat, de me constat, quia cum Episcepis sentio, nec vel ad horam excommunicationem A N-SELMI subjacere aliquatenus volo. Quibus auditis, gauisi sunt omnes. Et agentes Domino grates pariter conclamauerunt ANSELMVM adesse & quam, non poterat in corpore degens, jam mundo absentem causam Ecclesiæ suæ determinasse. Deinde, in laudibus eximij Prinripis demoratum est, ac vt ipse 40 dignitatem Primatus Ecclesiæ Cantuariensis humiliari à nullo permitteret postulatus; siquidem in hoc, dicunt, consuetudines antiquæ & earum confirmationes, astipulatione totius regni sub magno Rege WILLIELMO facta, necne priuilegia quæ his priora existunt ab Apostolica Sede, ipsi Ecclesiæ collata corrumperentur, scinderentur, annihilarentur. Adquieuit istis Rex, & justit ipsarum quoq; scripta Auctoritatum, quæ Ecclesia Cantuariensis habebat, sub celeritate afferri, allata recitari. Quod vbi factum est, intulit. Quid amplius quaritur ? Auctoritates, & prinilegia Apostolica Sedis & qua in prasentia Patris & Matris mea, sub testimonio & confirmatione Episcoporum, Abbatum, & Procerum Regni definita sunt vt quasi de Epistola A N S E L M I penitus taceatur , ego 50 in quastionem mitterem, ego nouis Ambagibus agitari permitterem ? Immo sciat THOMAS fe aut subjectionem & obedientiam Ecclesia Cantuariensi ejulg, primatibus, vt Antecessores (ni professi sunt, professurum aut Archiepiscopatui Eboracensi ex toto cessurum. Fugat ergo, quod vult. Consideratis itag, THOMAS

HENRTcvs L. Rex. auctoritatibus quibus Ecclesiam Dorobernensem niti, & circumuallari videbat, spretis Clericis suis, quorum se Consilio credidisse serò dolebat, se contra ipsas Anctoritates nolle stare, sed morem Antecessorum suorum sequendo, & ipsis adquiescere, & Ecclesiam ipsam deinceps semper diligere velle dixit, & honorare. Pracepit igitur Rex vt professio, quam T H O M A S erat facturus in sui prasentia dictaretur, scriberetur, sigillog, suo, nequid in ea quouis molimine antequam eam profitiendo T H O M A S legeret, mutaretur, seruaretur inclusa. Quod & factum est.

Dominica ergo die quæ fuit Iv. Kl. Inlij conuenerunt, jubente Rege, R1-CHARDYS Lundoniensis, WILLIELMVS Wintoniensis, RADVLPHVS 10 Roffensis, HERBERT VS Norwicensis, RADVLPHVS Cicestrensis, RA-NVLPHVS Dunelmensis, & HERVEVS Pangornensis Episcopi in Ecclefia beati PAVLI Lundonie pro consecratione THOME. Inter solitam ergo examinationem, suo loco professionem, de subjectione & obedientia fanctæ Ecclesiæ Dorobernensi exhibenda RICHARDVS Lundoniensis Epifcopus, qui T H O M A M crat facraturus ab illo exegit. Professio igitur, sicut erat sigillata, sibi coram omnibus oblata est, fractoq; sigillo euoluta & lecta ab co est ita. Ego THOMAS Eboracensis Ecclesia consecrandus Metropolitanus profiteor subjectionem, & Canonicam obedientiam sancta Dorobernensi Ecclesia , & ejusdem Ecclesia Primati Canonice electo , & consecrato, 20 & successoribus suis Canonice inthronizatis salua fidelitate Domini mei Regis HENRICI Anglorum, & salua obedientia ex parte mea tenenda, quam THOMAS Antecessor meus sancta Romana Ecclesia ex parte sua profesfus est.

Intererat huic officio Prior Ecclesiæ Dorobernensis (Conradov s nomine) & ex Monachis ejustem loci, quamplures, qui pro hoc ipso quoniam res eos maximè respiciebat, illo conuenerant. Lectam itaque professionem cum à Thoma sibi oblatam Richardov s Antistes Lundoniensis accepisset, cam nominato Priori & Fratribus tradidit, dicens; Hanc Fraires & Domini mei in testimonium auctoritatis vestra Ecclesia suscipite, & ipsam vobis sactam in me- 30 moriam posteritatis, servate. Deinde à Radvir pho Cicestrensi Episcopo Dictum in populo est ipsam consecrationem, ex recto, & antiqua consuctudine debere sieri Cantuaria. Et adjecit. Verum quia ipsa Civitas, defuncto Patre nostro Anselm monte quidem Pontifice caret, visum Regi sacratiss, ordinibus regni est atque Principibus, eam bic atque ab hujus sedis Episcopo pra alijs potissimum celebrandam, eo intuitu, ea ratione quod Episcopus Lundoniensis inter alios Episcopos est Decanus Ecclesia Cantuariensis, & ideo speciali quadam dignitate, cateris anteponendus. Ita ergo in Episcopatum Eboracensem Thomas consecratus est, suscipiens à Ministro, quod suscipere detrectauit à Magistro. Dum ergo vitæ præsenti supersuit, pænitudo hujus sacti ab animo ejus 40 non recessit, se inscellen, nec tanti Patris benedictione dignum suisse pro-nuncians.

Quibus peractis, præfatus Ecclesiæ Romana Cardinalis, audito Rege, Curiæque Regis consilio, Pallium, quod detulerat, Eboracam detulit, ipsoq, Pontisi-

cem ejus inuestiuit, sicq; Romam redeundi iter repetijt

Inter hæc Er v e v s Episcopus Pangornensis (cujus suprà meminimus) ab Ecclesià suà, quam olim dimiserat, penitùs translatus est, & nouo Episcopatu, quem Rex & Principes dudum in Heli statuendum, juxta mentionem inde superius sactam, decreuerant, inthronizatus. Quod quidem vt adipisci mereretur multà prece, multis multarum rerum promissionibus, multorum quoque officiorum sexhibitionibus, vix post obitum strenuissimi Patris Anselmi obtinere, potis suit.

Ipso Anno apparuit Stella, quam Cometam quamplurimi nominabant.

Vifa

## Novorum Lib. IV.

105

Visa est autem in mense Decembri, circa lacteum Circulum, Crinem in Hanai-Australem cœli dirigens plagam.

In subsequenti Natiuitate Domini Christi, Regnum Anglia ad Curiam Regis Lundonia pro more conuenit, & magna solemnitas habita est arque sublimis. Ipsa die Archiepiscopus Eberacensis, se loco Primatis Cantuariensis Regem Coronaturum, & Missam sperans celebraturum, ad id omninò paratum semet exhibuit. Cui Episcopus Lundoniensis non adquiescens, Coronam Capiti Regis imposuit, eumque per dextram induxit Ecclesiæ, & officium diei percelebrauit. At cum ad mensam Regis ventum esset, & de lo-10 co Sessionis inter cosdem Episcopos dissensio mota suisset, noluit cos Rex audire, sed verumque à prandio suo remotum, pransurus hospitia sua præcepit adire. Et quidem quod Episcopus Lundoniensis ita secit (vt alia taceam) ea ratione vsus est quod & Decanus Ecclesiæ Cantuariensis, & item juxta institutionem Beati GREGORII Anglorum Apostoli, tunc prior alterius extitit, quia prius eo fuerat ordinatus. Cujus nimirum prioratus gratia, se sub tanta festinatione (vt supra diximus) licet aliud in populo predicaretur, in Pontificatum ordinari gnarus expetijt, quemadmodum nobis testati sunt qui animi ejus absque dubio secreta nouerunt, & ipsemet à me percun-Status familiari affatu affeuerauit. Sed de Sessione prandij Regalis tunc inter 20 Episcopos, res ita remansit determinanda, judicio futuri Pontificis Cantua-

riorum.

Per id temporis, acta est causa Presbyterorum Anglia & districtius quam tempore Patris Anselmi, à confortio mulierum coerciti funt. Quamplurimi namque illorum ex obitu Patris Anselmi non modicum exhilarati , promiserant sibi , eo de medio sublato , licitum fore quod , ipso superstite, sibi illicitum suisse condoluere. Sed in contrarium res lapsa est. Rex enim qui plus Deo à multis timebatur, sua lege cos constrinxit, quatenus vellent nollent, Concilij Lundoniensis (quod supra notauimus) saltem oculis hominum fierent executores. At si ipsi Presbyteri deterius agere, qua-30 fi in damnationem & contumeliam Anselmt pro hoc elaborauerunt, ipfi viderint. onus suum quisque portabit. Scio quippe quoniam, si Fornicatores & Adulteros judicabit Dominus, consanguinearum, ne dicam Sororum vel-Filiarum stupratores, non essugient judicium ejus. Nec quod eos Anse Lm v s ab illicitis amplexibus prohibuit, vlla suarum iniquitatum excusatio erit; sed nimirum vnusquisque recipiet, prout gessit. Quod si aliquis dixerit ANSELMVM melius fecisse si tacendo toleraret, quod prohibitum in peius pullulaturum fortaffe procederet, dicere poterit, diuitem illum Euangelicum qui ad Coenam quam præparauit, multos vocauit, seruum suum non debuisse ad Conuocandum inuitatos destinare, eo quod contigit simul ne venirent omnes 40 excusare. Et hanc ipsam Euangelij Lectionem tam in consecratione ipsius Anselmi super eum repertam, quam & in Pallij ejus susceptione in populo Lectam ea forsitan præsignasse non alienum à veritate est credere. Quoniant pœne omnibus quæ prædicando docuit vel docendo prohibuit, exculatio objecta est, & in nullo verbis ejus efficaciter obtemperatum. Legat, qui vult, textum Concilij Lundoniensis & inspectis statutis ejus atque præceptis, perpendat quis eis obediat, quis corum executor existat, quis non ea quasi inania ducat. Ecce, ve plurima taceantur, Abbates quidam qui in ipso Concilio pro Simonia depositi suerunt, ant istas quas perdiderunt aut alias Abbatias, dato prætio per Laicos adepti sunt. Item qui Presbyteri dicuntur sine Ca-50 nonici jam repescente Regis edicto, apud Episcopos suos & Archidiaconos infami commercio id effecerunt, vt aut suas quas reliquerant, aut alias, quæ magis placeant, spretis prioribus, libere meretriculas ducant. Ad hæc Criniti quos à Patre Anselmo à Sancta Ecclesia liminibus certiffime nouimus

HENRIcvs I. Rex. excommunicatos, in tantum abundant tantumque se de Crinium suorum seminea & ignominiosa longitudine jactitando magnificant, vt qui Crinitus non est, Rustici vel Presbyteri probroso vocabulo denotetur. Cætera horum indignitate non minus indigna, ne eorum amatores, cum mea nihil intersit, gratis ossendam, silentio premam. Tantùm dico quia quid sutura dies sit paritura nescio; in præsenti scio quam pauci (de sæcularibus, dico) inue. niuntur, qui via quam illustris Pater Ansbum v s docendo monstrauit, ad Cœnam Domini puro, ac simplici corde properare contendant. Exiuit angliam semel, exiuit secundo ad modum videlicet præcepti quod Euangelico seruo suo Dominus secit. In quibus exitibus quod ingentem multitudinem predicando, admonendo, castigando Cœnæ Dominicæ de alienigenis introduxerit, nos qui itineris ejus & laboris comites suimus omni remoto ambiguo scimus. Auertat igitur Omnipotens Deus ab illis vocatis, ad quos adducendos primò missus est, sententiam quam idem Dominus intulit, dico scilicet vobis quod nemo jurorum illorum, qui vocati sunt gustabit cænam meam.

His ita digestis, præsens opus, cui quidem, ve operam darem, fincera dilectio quam erga beatæ memoriæ Patrem Anselmv m superna pietas mihi indigno concessit habere, Maxima inter alias causa fuit, fini addicam. Prius tamen, & ab ijs qui modo sunt, & ab eis qui post nos filij Ecclesiæ 20 Cantuariensis, id est, Dorobernensis (Deo donante) futuri sunt, paucis petitum iri precamur, ne nobis, qui ista scripsimus, quasi in nihili labo-rauerimus, ipsi succenseant, judicantes fortassis apud se, ca quæ gloriosum & magnificum Patrem LANFRANCVM fuo rempore constat fecille ad tuendam conseruandamque nominatæ Ecclesiæ dignitatem satis sufficere, & superabundare. Et nobis vtique de illis quæ ipse secit ( quantum quidem ad negotia spectat, quorum gratia illa fecit ) nullum aliud quam illorum judicium est vel aliquando fuit. Vnde vt tantum onus scribendi assumeremus, quali nostro opere, opera ejus aliquatenus fulcire cogitauerimus, amentia esse videtur, in mentem alicui cadere ; præsertim cum nostra, quæ illis 30 continuantur, non nisi per illa robur vnde subsistant salua rerum quas descripsimus veritate sortiantur. Attamen (quod pace omnium dictum est) queso accipiatur non parum ad exterminandum scandalum quod Eboracenses super ipsam Ecclesiam mouerunt & consirmare nisi sunt, vt de alijs taceam, ipla Epistola profuit, quam piæ recordationis Paschalis Papa, Gi-R AR DO Pontifici Eberacensi de professione quam Episcopo Cantuariens facere debebat pro A N S E L'M o direxit. Siquidem, cadem Epistola Cantuaria cum sigillo Papæ remansit, quam GIRARDVs, vt vir in Ecclesiasticis Disciplinis educatus, illius Auctoritatis præcepto non egens, factam in Episcopatu professionem Anselmo (sicut mentio inde superius habita de- 40 clarauit ) interposita fide sua, firmauerat. Textum autem ipsius Epistolæ hic (ve omnibus qui legere vel audire ista dignantur, innotescat) sub scribemus, & eum in laudem nominis Dei terminum hujus operis con. stituemus.

PASCHALIS Episcopus Serus Serus Dei, Venerabili fratri GI-RARDO Eboracensi Episcopo, Salutem & Apostolicam benedictionem. Quamquam prave adversus nos, immò contra Matrem tuam Sanstam Romanam Ecclesiam, te non ignoremus egisse, presentibus tamen lite-50 ris, tibi mandamus Dt professionem tuam Deverabili fratri nostro ANSEL-MO Cantuariensi Episcopo facere non negligas. Audivimus enim Tho-

## Novorum Lt B. V.

107

MAM quondam Prædecessorem tuum, ex hac eadem re contentionem mouisse, HBMRI & cum, in præsentia Domini ALEXANDRI Secundi Papæ Ventilata es-Rex. set ex præcepto ejus, diffinitione habita, post Varias quastiones LAN-FRANCO Prædecessori suo & Successoribus suis eandem professionem secisse. Unde & nos quod tunc temporis definitum est, Volumus (Auctore Deo) sirmum, illibatum feruari. Data Beneuenti pridie Idus Decembris.

Hinc igitur & in omni opere suo laudetur ipse, & benedicatur, qui ideni in se manens innouat omnia, transfert regna, & quem vult super illa constituit, viuans & regnans ante & vltra omnia sæcula D e v s. Amen.

Explicit Liber Quartus Historia Novorum in Anglia.



## Incipit Liber Quintus; & hoc

Erminus quarti Libri Historia cui Nouvrum in Anglia notam indidimus, plane indicat nos ibi deliberasse totius operis metam ponere, immò modis omnibus posuisse. Translato etenim eo de hac vita, cujus amor ipsius Historia describenda causa pracipua suit, videlicet, Domino & gloriosissimo Patre Anselmo Anglorum summo Pontifice, ratus sum, visà morà Pontificis substituendi, me si vitra procederem in scribendo, aut inania sortè scripturum, aut in priuato conuersantem, non multa, qua scribenda ratio expeteret, pleni-

ter agniturum, tacita incertitudine vitæ meæ quæ nunc quidem mihi non certior est quam tunc suit. Verùm inter hæc, ex his quæ scripseram certo comperiens me multorum voluntati, ac disectioni morem gessisse, placuit seriem rerum describendo illis annectere, juxta quod Deus, omnum sinis, dignabitur inspirare. Eo siquidem respectu, quo illa pluribus accepta esse deprehendi sperabam & ista oneri non assutura. Priùs tamen quàm illa aggrediar, quibusdam qui adhuc præsato Pontisici, vere Sancto, detrahere non verentur, eo scilicet quod nec Sæcularium, nec Ecclesiasticarum rerum extructionibus, ipse (vt dicunt) in sua manu omnia tenens ita studium impenderit sicut Antecessor illius venerandæ memoriæ Pater Langa anc vs suo tempore secit, paucis rationem ostendere in mentem venit, quatenus, inspecta negotij qualitate, ex ipsa veritate perpendant an amodò sit eis silendum super hoc, an non.

Vtique cum idem Anselmvs primò Pontificatum Cantuariensem regere suscepisset, ita omnes terras ad ipsum Honorem pertinentes, vastatas inuenit, & omnes redditus à WILLIELMO filio majoris WILLIELMI Regis di-

111/1/20

repto

HENRI-

reptos, vt vnde subsisteret (nota loquor) non haberet. Quamobrem fraudatus redditibus, quibus à festo Sancti MICHAELIS (nam paulo ante hoc festum Cantuariam venerat) vsque in Natiuitatem Domini viuere debuit, summa necessitate coactus, de ijs quibus ab ipsa solemnitate, vsque in Pascha victurus erat, victum sibi ministrari faciebat. Sicque subsequentium terminorum redditus, in præcedentibus terminis paulatim, & discreto moderamine sumens vix tertio sui introitus Anno, ad statum à Prædecessoribus suis statutum in his pertingere potuit. Quid autem Angustiarum, præter has à Rège WILLIELMO & suis passus sit per illos tres & quarto, qui sub-secutus est, anno, in primo & secundo nominatæ historiæ libro, vipote 10 qui eis affuimus nonnullis digessimus. Ita igitur in tribulatione & atroci persecutione quatuor Annis in Anglia degens, quinto pulsus ab codem Rege est, & totus Archiepiscopatus inuasus, ac per tres continuos Annos (hoc est donec Rex idem sagitta interijt) vsque in immensum vastatus. Ans e L-M v s verò inter hæc Patria eliminatus, dum vnde se, suosque procuraret, de suis ab Anglia nil habere mereretur, ab externis necessaria mutuatus est, nolens quidem grauis esse his inter quos morabatur, nec gratis accipere omnia quæ sibi offerebantur. Deinde reuocatus à Rege HENRICO qui in Regnum fratri successerat, & res suos in supremam paupertatem redactas reperit, & exactores pecuniarum, quas mutuò acceperat, de transmare cotidie ve- 20 nientes vacuos à se dimittere, considerata æquitate, honestum esse non judicabat. Si in istis angustiabatur, nulli mirandum. Super hæc, pax inter illum, & Regem diutina firmitate non durauit. vexatus itaque graui modo per biennium est, ac demum extra terram exire seductus. Exiuit, nec nisi quarto sui exitus anno penè peracto, redire (sicut descripsimus) potis suit. Tandem reuersus duobus annis superuixit, tertio transit; Debitis, quibus se in peregrina patria sustentauerat, vix solutis. His ita se habentibus, qua quæso ratione poterat terrenis operibus operam dare, quem tam assiduæ oppressiones & suarum rerum destructiones non cessabant fagitare? Ea tamen quæ per se ipsum non valebat, per sideles Ecclesiæ suæ silios, liuore 30 carens, & nihil vsque sæcularis gloriæ quærens exercebat. Nam res Monachorum posuit in dispositione corum, constituens eis in Priorem post HEN-RICVM, ERNVLEVM, POST ERNVLEVM, CONRADVM (ipsius loci Monachos) ad quorum nutum negotia Ecclesiæ cuncta referrentur & communi confilio fratrum tractarentur, disponerentur, terminarentur. Ex libertate igitur, qua in res suas Monachi per bonum Anselmym potiti funt, multum per omnem modum Ecclesia aucta est in recuperatione, videlicet, plurimarum terrarum, quas quidam Laici tenentes in hæreditatem sibi vendicabant, in diuersis ornamentis, inque omni decore domus Dei, ita vt pauca, & indecora visa fuerint Ecclesiæ ornamenta, comparatione decoris, & 40 multitudinis illius quæ in his diebus perducta sunt. Super hæc, ipsum oratorium, quantum à majore turri in Orientem porrectum est, ipso Patre A Ns E L M o prouidente, disponente, auctum est. Et hæc quidem omnia de rebus Ecclesiæ acta sunt, sicut & multa quæ per LANFRANCVM facta fuerunt. ANSELMO de surs præter illa plurimam pecuniæ quantitatem in Augmentum domus Dei conferente. Ex his verò quæ in Dominio suo possidebat, & offerendæ majoris Altaris medietatem (aliam medietatem enim Pater L A N-FRANCVS contulerat) & quasdam terras ad subsidium Monachorum antiquitus pertinentes, tunc autem in alios vsus distractas, & Pallia valde bona quamplurima, ac nonnulla alia decori domus Dei compe- 50 tentia, juri Ecclesiæ perpetuò possidenda concessit. Ad hæc, postquam de secundo exilio renocatus est, ve quadam pace potitus, dedit in opera Ecclesiæ Denarios, qui singulis annis de Parochianis Ecclesis, in Pascha Matri Ecclesia pendi solent. Æquius enim esse judicauit eos ab Ecclesia

clesia cui pro signo debitæ subjectionis conferuntur, possideri, quam à sæcu- H i n nilari potestate, quasi suos, obeunte Episcopo, auferri, co quod illos quoque Pon-evs tifices, pro suo officio, antehac, juri proprio vindicabant. Nec eo defuncto aliter ac ipse disposuerat, in his à Rege actum est; sed in eo statu quo Ecclesiam Pater ipse moriens reliquit, toto temporis spatio, quo Pastore carebat; ejus instituta mutare consilij esle non autumans, eam conscruabat. Pax igitur, qua porita est, cui, post Deum, ascribenda sit, satis elucet. Detractores itaque tanti Viri, & tam magnifici Benefactoris Ecclesiæ CHRISTI parcant obse-cro linguæ suæ, parcant obsecro animæ suæ. Nam si hos, qui secrete detra-& contra æquum, prauis verbis corrodunt patrem suum, destruat Deus. His hoc modo pro negotij necessitate succincte propositis, accedamus ad res gestas

10 hunt proximo suo, persequitur Deus, timendum fateor, ne illos qui publice, ab illis, quæ descripsimus, narrandi exordium sumentes. Igitur vbi beatus, & fœlix Præsul Anselnvs ab ærumnis vitæ labentis in beatitudinem vitæ permanentis translatus est, omnia ad Episcopatum quidem .

Cantuariensem pertinentia, morem fratris sui WILLIELMI Regis secutus, in suum Dominium Rex HENRICVS redigi præcepit. Rebus Monachorum, in ea qua illas Pater Anselmys posuerat, libertate & prouidentia persistentibus. Vnde & tunc multa in decorem domus Domini Christi sacta sunt. Qua-20 propter, cum maligni quidam Regi suggessissent, Monachos insanire & quæ Regalibus expensis magnifice possent adminiculari, in superfluos vsus ab eis quotidie profigari, ipse (vt vir prudenti bonitate conspicuus) Quid, inquit, in externas expensas, in sacularia aliqua, in vana vel ordini suo contraria opera, res suas Monachi ponunt? At, si in augmentum & gloriam domus Dei, eas expendunt, benedicatur Deus, qui & illis hujusmodi animum inspirauit, & hanc mihi suo munere gratiam tribuit, vt meis diebus, mea Mater Ecclesia crementum potius capiat, quam detrimentum. Sic itaque & Ecclesia proficiebat, & ne à quouis infestaretur, Regia censura prospiciebat. Agebat quoque in ea curam Pontificalis officij RADVLPHVS Roffensis Antiftes, & ei intus & extra, si qua 20 emergebant, affiduus propugnator erat atque fidelis. Ipse Ecclesias in omnibus terris totius Pontificatus Cantuariensis intus & extra Cantiam inconsultis Episcopis, vti petebatur, dedicabat. Ipse quæ ad Christianitatem pertinent, in eisdem terris prout res exigebat sedulus ministrabat. Et hæc ita integro quinquennio quo à transitu Patris Anselmi Ecclesia ipsa viduata permansit, in filijs ac rebus ejus agebantur. Quo tempore penè peracto, Rex HENRICUS & monitis Domini Papæ & precibus fratrum Cantuariensium, alioruma; multorum, immo quod maximum est, instinctu Dei permotus, Episcopos & Principes Anglia in vnum apud Windleshoram fecit venire, corum consilium in constituendo Pontifice Cantuariensi volens habere. Inuitati 40 etiam sunt præfatus R A D V L P H V S Roffensis Episcopus, & Prior ac nonnulli Fratres Cantuariensis, Curiam venire, ignorantes certitudinem causa, propter quam inuitabantur. Iuimus ergò illuc. quamplures verò, nobis euntibus, obuiantes, & se à Curia venire, & nos absque omni contradictione, Abbatem Abendonie, FARICIVM nomine, Archiepiscopum habituros asseuerabant. Quod nos, industriam hominis probatam habentes, gaud nti animo ample-Etebamur; placeret solummodò Dei voluntati, in quo totam spem nostram locaueramus. Quid multa? Ad Curiam venimus, & ecce omnia plena erant de Abbate quæ audieramus. Et reuera Regia volnntas hoc proposuerat ac propter id ipsum jussus à Rege, idem Abbas Curiæ se præsentauerat. Animus ta-50 men Episcoporum, & quorundam Magnatorum in aliud vergebat, præoptantium, videlicet, aut quemlibet Episcopum de ordine Clericali, aut Clericum aliquem de Capella Regis in opus illud ascisci. Verum, vbi eis objectun est,

nullum à beato AvgvsTINO nisi de Monachico ordine, vnquam Pontisicatui Cantuariensi præsedisse, vno duntaxat excepto, qui & ob hanc præsumptionem

HENRI-

tionem, & alia quædam peruerse ab eo commissa depositus per Romanum Pontificem fuit, & ea re, tam antiquam & autenticam consuetudinem, cum nulla ratio vel necessitas exigeret, subuerti non oportere, desistere cœpto, quod plurimo conatu perficere laborabant, compulsi sunt. Disponente igitur prouidentia summi Dei in prænominatum Roffensem Episcopum subito versa Episcoporum sententia est; Illum, scilicet, in primatem totius Britannia constitui cupientium, & assensum Regis in hoc sibi cooperari postulantium. Ad quod Rex statim mutata mente, quam in promotione Abbatis, habebat libens in ea quæ de Episcopo suggerebantur, animum transtulit. vellent tantunimodò Monachi, natuq, majores, & populi Cantuarienses. nec mora; requiritur quale sit in 10 istis velle corum & vota omnium inueniuntur esse vnum. Refertur in turbam negotij summa, & in laudem Dei laxantur pro hoc omnium ora. Sic electus in Portificatum Cantuariensem R A DV L P H V s Roffensis Episcopus est, & inexplicabilis lætitia, omni multitudini quæ confluxerat, exinde procreata. Mira namque affabilitas, quæ ad cunctos in eo vigebat, & eum magnopere diligi, & honori ejus aggaudere, quemque bonum faciebat. Audires interea (fi adeffes) multos vnà conclamare, Verè cor Regis in manu Dei; quocunque vult inclinat illud. Acta sunt hæc, Anno Incarnationis Dominicæ, millesimo centesimo quartodecimo, VI. Kl. May, quinto die peracto quinquennio à transitu gloriosissimi Patris Anselmi. Venit dehinc Cantuariam, XVI. Kl. Iuni, & 20 gloriose à Clero & populo susceptus est, atque ab Episcopis (qui ob hoc conuenerant) loco Pontificis sublimatus. Egit autem primos introitus dies sui, in magna gloria & diuiti rerum apparatu, gaudentibus cunctis, & Deum collaudantibus, quod jam tandem, post diutinam expectationem, Ecclesiæ suæ Pastorem non de Externis sed de Domesticis instituere dignatus sit.

Post hæc, semotis à Dominatu, ijs qui Pontificatui dominari solebant, locauit suos vt sibi quidem melius videbatur; & sensus plurimorum necne voluntas ab eo, quo fuerant super ipsum, demutata sunt, ac fama illius quæ antehac ab omnibus prædicabatur, à multis, vulgi more, sinistrorsum detrahebatur. Inter hac Rex HENRICUS Normanniam ire parabat, Frances, suosq; vicinos 30 sibi inimicitias extruentes paci subigere, qua præditus erat industria, volens. Sed ne quid in Anglia, se abeunte, remanerer indispositum, Monasteria cuncta, quæ jamdiù cura Pastorali fuerant destituta, consilio Episcoporum & Principum suorum, locatis personis, in hoc officium ordinauit. Quod si aliqui corum Lupi magis quam Pastores effecti sunt, ipsi viderint; Rex eos vt Pastores, non Lupi essent (sicut credi fas est) collocauit. Quod tamen credibilius forte videretur, si non omnes ex altenigenis, sed aliquos saltem ex indigenis terræ, non vsquequaque Anglos perosus, tali Ministerio substituisset. Vitæ etenim meritum, ac regularis observatio disciplinæ, necnon prudentia rerum administrandarum, quæ oportebat, eis qui respuebantur, non minus quam ijs in- 40 erat qui assumebantur. Vnum eos, natio scilicet, dirimebat. Si Anglus erat, nulla virtus, vt honore aliquo dignus judicaretur, eum poterat adjuuare. Si alienigena, solummodo quæ alicujus boni speciem, amicorum testimonio prætenderent, illi ascriberentur, honore præcipuo ilicò dignus judicabatur. Verum, in istis nemo dijusuis injustitiæ Deum accuset, cum ejus dispositioni cun-Eta subjaceant, cum nil injuste vsquam disponat, cum interea nihil siat sine causa. Quæ dum ita sint, nullus sibi de ijs, qui Deus non approbat, plaudat, quoniam vnde isti cororam, inde illi nouit æquo judicio pœnam prærogare.

Dum itaque Rex Ecclesiarum dispositioni, vt diximus, operam daret, postu- 50 latus à Pontifice Cantuariorum est, quatenus sibi Monachum Ecclesiæ Cantuariensis, tunc quidem Abbatem Burchorum, ERNVLPHVM nomine, redderet; vt eum Rossensi Ecclesiæ, loco Pontificis, sibimetipsi subrogaret. Et hoc qui-

Sed de his, hac interim vice sufficiat. Dies enim mali sunt.

dem faciebat, tum quia sapientiam, ac religionem hominis compertam habe- H B N a ibat, tum quia ignotam personam super ipsam Ecclesiam, vel inter Fratres Rex. Cantuarienses immittere nolebat, tum etiam quia se ex vicinitate ipsius, multum sperabat adjuuandum in dispositione rerum suarum. Quod Rex perpendens ; libenter annuit. Abductus igitur Abbas à Burcho est ; & Cantuaria in capitulo Fratrum ab Archiepiscopo IV. Kl. Octobris Episcopatu Roffensi, ex antiquo more inuestitus, conuenientibus ad hoc, eumq; eligentibus Monachis, Clericis, & Laicis ad ipsum Episcopatum pertinentibus, & alia hominum multitudine copiosa. Qui electus, licet Ecclesiæ Derobernensis Monachus esset 10 professus, tamen antequam Episcopatu qer Virgam Pastoralem inuestiretur, tactis Euangelijs, promisit se, & sidelitatem Ecclesiæ Cantuariensi & Antistiti ejus per omnia seruaturum, & nullo vnquam molimine, aut occasione se intromissurum, vel assensum præbiturum, vt Ecclesia Cansuariensis dignitatem aut potestatem, quam super Roffensem Ecclesiam eatenus habuit, vllo modo perderet. Vt enim ista sponsio heret, Archiepiscopus (qui Roffensis Episcopus sue-rat) omnimodo expedire sciebat. Moratus est autem ipse electus Cantuarie pene quindecim diebus post hæc. ac demum VI. Id. Octoctris ab Archiepiscopo Rhopham perductus atque in sedem Pontificalem, digno cum honore, à Clero & populo susceptus. Eadem die fluuius, Dedemege vocatus, ita ab australi pon-20 tis parte, prope castrum Ciuitatis, per nonnulla miliaria, in se defecit, vt in medio alueo sui etiam paruissimæ naues, ob penuriam aquæ, elabi minime posfent. nec hunc defectum solus ille fluuius, ipsa die, passus est. Tamisa nihilominus eidem, illa die, defectui patuit. Nam inter pontem, & Regiam turrim, sub ponte etiam, in tantum fluminis ipsius aqua diminuta est, vt non solum equis, sed & in numera hominum, & puerorum multitudo illud pedibus transuadarent, aquâ vix genua eorum attingente. Durauit autem, hic aquæ defe-Aus, à medio noctis præcedentis, víque ad profundas tenebras noctis subsequentis, sicut hij testati sunt, & hucusque testantur, qui præsentes ista viderunt, & transuadantes transuadantium socij extiterunt. Similem quoque aquarum 30 defectum ipso die apud Geruemutham & in alijs locis per Angliam certo relatu contigisse didicimus.

Dehinc Kl. Nouemb. R A D V L P H V S Archiepiscopus sacrauit Cantuaria in Metropoli sede A L B O L D V M Beccensis Coenobij Monachum, cujus in quarto libro præsatæ historiæ meminimus ad regimen Abbatiæ sancti E D M V N D I.

His diebus missi sunt Romam Nuncij, qui Pallium Archiepiscopo Cantuariensi ab Apostolica sede deserrent. Fuerunt autem hij; I o h a n n e s Monachus Sagij, qui paulò ante hos dies in Abbatem Burchorum, post præsatum Ernvlphvm electus suerat & consecratus, Warner iv s Monachus Cantuariensis, & I o h a n n e s Clericus silius sororis Archiepiscopi, qui Romam venientes literas Regis Anglorum & Archiepiscopi, Conuentus quoque Fratrum
Ecclesiæ Cantuariensis & singulatim omnium penè Episcoporum Anglia Domino
Papæ detulerunt. Quorum Literarum vnas de omnibus hic ponere non ab re
æstimauimus; volentes, & aliarum sensus per illas agnosci. Sunt igitur hæ.

Omino sancta Vniuersalis Ecclesiae summo Pastori PASCHALI, Conuentus Ecclesiae Christi Cantuariensis, sideles Orationes, & totus sancta deuotionis obsequium. Notum esse non dubitamus gloriosae Paternitati Vestrae (pie Domine) quod Ecclesia Cantuariensis Mater nostra, sancta scilicet Romanae Ecclesiae specialis silia, jam ab obitu beatae memoriae Patris nostri Anselni Archiepiscopi, per quinquennium cura Pastoralis offici, peccatis nostris exigentibus, sit destinuta. Nuper autem respectu misericordiae Dei, adunato conuentu totius Anglici Regni in prasentia gloriosi Re-

HENRI-

gis nostri HENRICI electus à nobis & Clero & populo-est ad Regimen ipsius Ecclesia RADVIPHVS Roffensis Episcopus, nobis sufficientissime cognitus, & propter vita sue meritum & santte conuersationis effettum toti Regno valde acceptus. Huic Electioni affuerant Episcopi, Abbates, & Principes Regni, & ingens populi multitudo consentiente Domino nostro Rege & eandem electionem laudante, suag auctoritate corroborante. Quoniam igitur itares se habet, mittimus ad vos, modis quibus possuuus supplicantes, vt quem ad subleuationem & consolationem Ecclesia sua Deus (quantum nobis datur intelligi) elegit, vestra sancta auctoritate, in quo electus est, confirmetis, & ei Pallium quod omnes Antecesores sui à sacratissima sede beati PETRI consecuti sunt transmittere dignemini ne Sanctitate Destra aures pietatis sue preoibus nostris (quod Deus auertat) non inclinante, in pristinas miserias aliquo euentu Ecclefia nostra (filia Destra) relabatur. Ipsemet enim tanta corporis imbecillitate grauatur, Dt non fine magno periculo sui, & detrimento omnium nostrum valeat hoc tempore vestigijs vestris se presentare. Sanctum Apostolatum restrum omnipotens Deus dignetur ad bonorem sua sancta Ecclesia per multa tempora incolumem conservare dignetur, dignissime Pater. Amen.

Ad hæc, qui missi suerant, legationis sue officium, qua præditi erant prudentia, Apostolicis auribus suggesserunt; sed responsum, quod eis alicujus cause sue effectus spem promitteret, primò recipere non meruerunt. Locuti sunt his & illis sibi non notis & respondebatur eis sicut ignotis. Fluctua-

bant ergo, nec quò se tuto verterent aduertebant.

Erat illis diebus Roma Anselmvs nepos Anselmi Domini Archiepiscopi Domino Papæ familiaris & ab eo Abbas sancti SAB & Confessoris ef. fectus. Qui in diebus beati Auunculi sui plurimo tempore in Anglia degens, 30 pro mansuetudine sua ab indigenis terræ, quasi vnus corum, diligebatur. Hic, audito præfatus Nuncios aduenisse, alacer ad eos Lateranis venit, & in cunctis quæ negotij sui tenor exigebat, erga cos morem veri amici sequens, exercuit. Quid plura? Romanum Pontificem, & quorum consilio nitebatur communicata instantia ita causæ illorum fautores effecit, vt gratis omninò voti sui compotes fierent, & ipsum Anselmvm (qui Pallium, pro quo iuerant, ex parte beati PETRI & Domini Papæ Cantuariam deferret) tradente illum codem summo Pontifice, per manum acciperent. Quibus peractis Nuncij Roma regrediuntur, Anselmo pro ijs quæ sua intererant, cum Papa relicto. Venientes igitur in Normannia ad Regem, quid egerint edisserunt, & suæ industriæ me- 40 ritas laudes excipiunt. Inde directo Nuncio in Angliam, qui Archiepiscopo gesta referret, ipsi aduentum præfati Anselmi trans mare præstolantur. Qui adueniens à Rege cum honore suscipitur, ac pro sua sollicitudine dignitati Regni Anglorum impensa, dignæ grates persoluuntur. Traditis deinde literis ipli à Papa directis, post aliquot dies cum eo exactos, Angliam Nuncijs, qui Roma venerant, comitatus impiger tendit. Literarum textus, quas Regi detulerat, hic est.

PASCHALIS Episcopus Serum Serum Dei, dilecto filio HEN-RICO illustri Anglorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem. 50 Cum de manu Domini largius honorem, dinitias, pacema, susceperis, miramur vehementius, & granamur, quòd in Regno potestatea, tua beatus PE-TRVS, & in beato PETRO Dominus honorem suum, justitiama, perdide-

rit. Sedis enim Apostolica Nuncij, vel Litera, prater iussum Regia Maiestatis H & watnullam in potestate tua susceptionem aut aditum promerentur. Nullus inde Rex. clamor, nullum inde indicium ad sedem Apostolicam destinatur. Quamobrem multa apud pos ordinationes illicita prasumuntur, & licenter delinquint qui delictorum deberent licentiam cobibere. Nos tamen peque adhuc in his omnibus, ampliori patientia Dsi sumus, sperantes per tua probitatis industriam omnia corrigenda. Quid enim honoris, quid opulentia, quid tibi dignitaris imminuitur cum beato PETRO debita in Regno tuo reuerentia conferuatur? Hec nimirum tanto nobis indigniora sunt, quanto familiarius Regnum Vestrum veterum Regum temporibus sedi Apostolica adhasisse cognoscimus. Legimus quippe Reges ipfos Apostolorum limina visitase, & illio vsque ad obitum commoratos. Legimus nonnullos Ecclesiarum Prapositos & Magistros pltro illuc à Romanis Pontificibus destinatos. Pro his igitur apud D's pertrastandis & corrigendis carissimum filium ANSELMV w familiarem tuum nunc sancti SAB & Abbatem ad tuam Excellentiam destinamus; Per quem etiam tua & Episcoporum petitioni in causa Cantuariensis Episcopi. quamuis contra auctoritatem sedis Apostolica, satisfecimus, sperantes, & Des deinceps sedt Apostolica in sua Dignitatis institia satisfacturos. Alioquin, si suam Dos beato PETRO institiam subtraxeritis, ipse quoque in posterum sue Dobis subtrahet beneficia dignitatis. Que minus literis continentar, viuis Legats vocibus explebuntur. Omnipotens Deus, sua, te, dextera protegat, & in sua dilectione perficiat. Eleemosyna beati PETRI (pront audicimus) ita perperam dolojeg collecta est, ot neque mediam eus partem bactenus Ecclesia Romana susceperit. Quod totum, tibi, sicut & alia, imputatur, quia. 30 prater voluntatem tuam nihil in regno prasamitur. Volumus igitur vt eam, deinceps, plenius colligi facias, & per presentem Nuncium mittas. Date Lateranis III. Kl. Aprilis.

Igitur Ansel Mvs, Angliam ingressus, Archiepiscopum adijt, à quo decenter susceptus, decenter est per plurimum tempus, ab co detentus. Die ergo Dominica, quæ fuit V. Kl. Iuly, conuenerunt in Metropoli sede, Cantie Episcopi, Abbates, quique Nobiles, & innumerabilis quaque versum coacta hominum multitudo. Itaque juxta quod fuerat præordinatum, præfatus A Nos E L M v s Pallium, in vase argenteo honorisice ferens, Ganiuariam venit, itumque est illi obuiam, vsque ad portam Ciuitatis, ab veroque Conuentu duarum do Ecclesarum, Archiepiscopatus scilicet, & vicinæ Abbatiæ Sancti Augustini, cum omnibus, qui pro hoc ipso illò confluxerant. Pater stipatus Episcopis, & indurus (ve alij) vestibus sacris, nudis pedibus deuotus occurrit. Sicq delatum super Altare SALVATORIS Pallium est, & à Pontifice inde susceptum, sacta prius Romano Pontifici de sidelitate & Canonica obedientia, professione. Deinde pro reuerentia Beati P & + x 1, ab omnibus deosculatur, & indutus eo Pontifex summus ad Cathedram Patriarchatus Anglorum gloriose perducitur, & inchronizatur, Ante quam Cachedram dictis orationibus, & alijs, que ipfius Ecclesiæ sacer vsus dici instituit, mox Ecclesiæ Wigornensis Antistes electus, Theosal Dvs nomine, ei consecrandus præsentatur. Qui, ab eo examinants, & more solito, Canonicam ei, & successoribus suis obedientiam, professis, saeraus est honorisce, in Pontificatum, ad quem suerat prætitulatus. Haio confectationi interfactune, & adjutores extiterune Episcopi, qui conuenerant, videlices, Ricardo vs Lundoniensis, Rooeki vs Serberiensis, Hens BERTVS

roiso a

HENRI CVII. Rex. BERTVS Norwicensis, RADVLPHVS Cicestrensis, IOHANNES Bathoniensis, HERVEVS Eliensis. Quod Episcopopus Rossensis ea die, licet affuerit, saeratus non suit, in co remansit, ratione detento, quæ in aliud tempus id differendum magis expedire persuasit, animo ejus.

Literas, quoque per id temporis, Dominus Papa Fratribus Ecclesia Christi Cantuariensis destinauit, quas hic ponere non alienum putaui à ratione. sunt

autem hæ.

PASCHALIS Episcopus Seruus Seruorum Dei, Cantuariensis Ecclesia filijs salutem, & Apostolicam benedictionem. Ecclesia vestra Le- 10 gatos benignè suscepimus, tanquam viros religiosos, atque prudentes, sed legatio, quam ad nos cum vestris literis attulerunt, nobis non ingrata tantum, sed etiam grauis suit. Significabatur enim Rossensis Episcopi, ad Metropolim vestram facta translatio, quòd prater scientiam & conuenientiam nosstram prasumi omnino non debuit, quia Sacrorum Patrum decretis inhibitum prorsus agnoscitur. Pro religione tamen, & honestate persona, qua translata dicitur, nos hanc prasumptionem vestram toleramus, sed nostrum ad vos Legatum in proximo dirigemus, largiente Domino, qui super boc negotio, qua su fuerint disponenda, disponat. Data Laterani XII. Kl. Martij.

Post hos dies RADVLPHVS Archiepiscopus, consilio & petitione Episcoporum, proxime supranominatorum, dedit (concedentibus, & approbantibus Monachis Cantuariensibus) Archidiaconatum ipsius Ecclesia, Io HANNI nepoti suo. Clerico, videlicet, honestorum morum & mansuetæ conversationis ad omnes. Que donatio facta est in Capitulo, presente Fratrum Conuentu, copiosa Clericorum ac Laicorum multitudine, pro hoc ipso in medium adducta, facto prius, coram omnibus, ab codem I o H A N N E, tactis Euangelijs, Sacramento, quo se fidelitatem Ecclesiz ipsi, per omnia & in omnibus exhibiturum dum viueret repromisit. Eodem anno HENRICVS Rex justit 30 omnes Episcopos, & Principes totius Regni, ad Curiam suam, sub vno venire. Vnde rumor per totam terram dispersus est, Pontificem Cantuarionum generale Concilium (præsente Legato Domini Papæ cujus supra meminimus) celebraturum, & noua quædam tantoque Conuentui digna, pro correctione Christianæ Religionis in omni ordine promulgaturum. Itaque ve Rex jusserat, XVI. Kl. Octobris Conuentus omnium apud Westmonasterium in Palatio Regis factus est: & quod de Concilij celebratione, & Christianitatis emendatione, rumor disperserat, nihil suisse, quæ confluxerat multitudo tandem aduertit. Venit tamen illuc sæpenominatus An sel mvs, qui Pallium Cantuariam detulerat, deferens Epistolam ex parte Apostolici, Regi & Episcopis An- 40 glie hunc textum habentem.

PASCHALIS Episcopus Seruus Seruorum Dei, Dilecto filio HEN-RICO illustri Regi, & Episcopis Anglici Regni salutem, & Apostolicam benedictionem. Qualiter Ecclesia Dei sundata sit, non est à nobis nunc temporis disserendum. Hoc enim plenius Euangely teurus, & Apostolorum Litera prositentur. Qualiter vero Ecclesia status, prastante Domino, perseueret & referendum nobis est & agendum. A sancto siquidem Spiritu Ecclesia dictum est, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues cos so principes super omnem terram. Super qua constitutione PAVLVS Apostolus pracipit, dicens, Manum cito nemini imposueris, nequecommunicaueris peccatis alienis. Quam eiusdem Apostoli sententiam B Leo Doctor

benigne

Doctor exponens, air. Quideft, cito manum imponere, nisi ante æta- Hi i i i tem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, an- Rex. te experientiam disciplinæ Sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Qua igitar ratione Anglici Regni Episcopis Sacerdotalis bonoris confirmationem tribuere possumus, quorum Vitam, quorum scientiam nalla probatione cognoscimus. Ipse Caput Ecclesia Dominus I E s v s Christus cum Pastori primo Apostolo PETRO Ecclesiam commendaret, dixit's Palce oues meos, Palce agnos meos, ones quippe in Ecclesia, Eccle-10 fiarum præpositi sunt, qui Deo filios generare ipso donante consueuerant. Quomodo ergo, Del agnos Del oues pascere possumus, quos neque nouimus nec vidimus? quos neque audimus, neque ab ipsis audimur? Quomodo super eos illud Domini præceptum implebimus , quo PETRVM instruit, dicens, Confirma fratres tuos. Universum siquidem terrarum orbem Dominus & Magister noster suis Discipulis dispersiuit, sed Europæ sines PETRO fingulariter commissit & PAVLO. Nec per eorum tantum. sed per Successorum Discipulos, ac Legatos, Europæ vniuersitas conuer-20 sa est & confirmata. Unde vsque ad nos (licet indignes) eorum Vicarios bæc consuetudo peruenit; Dt per nostræ Sedis Vicarios graviora Ecclesiarum per Prouincias negotia pertractarentur, seu retractarentur. Vos autem (inconsultis nobis) etiam Episcoporum negotia, definitis, cum Martyr VICTOR Ecclefia Romanæ Pontifex dicat, Quamquam Comprouincialibus Episcopis, accusati causam Pontificis scrutari liceat; non tamen definire, consulto Romano Pontifice, permissum est. ZE-PHERINVS quoque Martyr & Pontifex, Iudicia, inquit, Episcoporum, majoresque causæ à Sede Apostolica, & non ab alia sunt terminandæ, vos oppressis Apostolica Sedis appellationem subtrahitis, cum Sanctorum Patrum Concilijs Decretifg, sancitum sit, ab omnibus oppressis ad Romanam Ecclesiam appellandum. Vos præter Conscientiam vestram, Concilia Synodalia celebratis, cum ATHANASIVS Alexandrinæ Ecclesia seribat; Scimus in Nicaa magna Synodo Trecentorum decem & octo Episcoporum, ab omnibus concorditer esse corroboratum, non debere absque Romani Pontificis scientia, Concilia celebrari. Quod ipsum scriptis suis Sancti Pontifices firmauerunt, & aliter acta 4 Conciliairrita fieri statuerunt. Videtis igitur, & Dos conrra Sedis Apostolica auctoritatem plurimum excessiffe, & dignitati plurimum subtraxisse, G nobis pro nostri officij debito imminere, vt probatos habeamus quibus Sacerdotalem conferimus dignitatem ne contra Apostolum manum citius cuique imponentes communicemus peccatis alienis, quia juxta Beati LEONIS Sententiam, Graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignum. Vos præter auctoritatem nostram Episcoporum quoque mutationes presumitis, quod sine sacrosaneta Roma-50 næ Sedis auctoritate ac licentia fieri nouimus omnino prohibitum. fi ergo in his omnibus Sedi Apostolica Dignitatem, ac Reuerentiam servare consentitis, nos vobis, vt fratribus & filijs Caritatem debitam consernamus, & que vobis ab Apostolica. Ecclesia concedenda sunt,

HENRI CVS 1. Rex. benigne ac dulciter Domino prestante concedimus. Si verò adhuc in vestra decernitis obstinatia permanere, nos Euangelicum dictum, & Aposto-licum exemplum pedum in vos puluerem exeutiemus, & tanquam ab Ecclesia Catholica resilientes, divino judicio trademus; dicente Domino; Qui non colligit mecum, dispergit, & qui non est mecum, adversum me est. Deus autem Omnipotens & nobiscum vos in ipso esse, & Nobiscum vos in ipso colligere, ita concedat, vt ad eternam eius vnitatem, que id ipsum permanet, peruenire concedat. Data Lateranen. Kl. Aprilis indictione 10 octana.

Rex ad hæc, consilio cum Episcopis habito, quid super his, & quibassam alijs, quæ animum suum plurimum offendebant, Papæ responderet, placuit in commune, vt suos Nuncios mitteret, per quos quæ vellet securius Papæ mandaret. Nam ante hos dies quidam Romana Ecclesiæ Cardinalis, sunctus Legatione Apostolicæ Sedis, Cononomine, Franciam venerat, & ibi, juxta sua Legationis officium, generalia Concilia celebrans, Episcopos Normannia, ab Episcopali officio suspensos excommunicauit; eo quòd Concilia tertio vocati, interesse noluerant. Quæ Episcoporum excommunicatio, animum Regis valde reddidit conturbatum, & rationis esse duxit, super his Papam conuenire. Maxime quòd in hujusmodi visus sit, priuilegia Patri, & Fratri suo, sibiq; à Romana Ecclesia jam olim collata, se non promerente scidisse. Ad hæc itaque agenda, directus est WILLIELM VS Antistes Exoniensis Papæ notissimus, vipote qui sæpe ad eum, tempore gloriosi Patris Ansellmi, pro negotijs quæ tunc inter Reges Anglia, & eundem Patrem versabantur, ab ipsis suerat Regibus destinatus. Nec enim cœcitas quæ visum ei tulerat, ab ipsis suerat Regibus destinatus. Nec enim cœcitas quæ visum ei tulerat, ab ipsio itinere illum poterat excusare, quia præterita gesta ejus, siduciam Regi præbebant, illum pro posse, juxta morem suum, suæ causæ sideliter velle insistere.

Interea Clerici Menenmensis Ecclesia, qua sub patrocinio beati Andre E & Sancti Davidi in Walis fundata consistit, Episcopum sibi, defuncto Epi- 30 piscopo suo WILFRIDO, à Rege HENRICO postulauere, & electus est in hoc opus, BERNARD v s quidam Capellanus Reginæ, vir probus, &, multorum judicio, Sacerdotio dignus. Electus est autem Sabbato jejunij septimi mensis, & codem die ad Presbyteratum à Wentano Episcopo WILLIELMO apud Suthwercham consecratus. De promotione verò Pontisicatus, quam mox in crastino sieri, & Rex & ali plures optabant, cum, vbi aptius sieri posset, disquireretur, intulit Robert vs Comes de Mellente supervacua de loco dubitari, dum constaret, Episcopum tali Euentu Electum, ex consuetudine, in Capella Regis debere sacrari, & hoc se probaturum (si opus esset) pronuntiat. Quod non equum hominis dictum, Pater R A D V L F V s parato animo ferre non valens, dixit eum hujusmodi allegatione leuiter posse efficere, vt nec ibi, nec alibi nisi Cantuaria pro quanis causa, Pontifex idem sacraretur. Sciret tamen Comes ipse, quia postquam de Capella tantum Regis dixit, nulla ratione se illum inibi consecraturum. Ad quæ Rex, ad Comitem versus, nihil est (inquit) quod intendis. Nec enim ego, aut quilibet alter potest Archiepiscopu Cantuariensem aliquo modo constringere, ve Episcopos Brittannia alibi consecret quam velit ipse. Quapropter viderit. Suum est. Consecret Episcopum suum vbi voluerit. Proposuit itaq; illum in Ecclesia hospitij sui, apud Lambetam consecrare, verum quia ipsi officio Regina interesse volebat, postulatus ab ea sacrauit ipsum in Ecclesia beati P e T R I Westmonasterij XIII. 50 Kl. octobris, accepta ab eo, solita professione, de subjectione, & obedientia Ecclesie Cantuariens, & Episcopis ejus exhibenda. Huic consecrationi interfuerunt, & cooperatores extiterunt suffraganei Ecclesiæ Cantuariensis, Episcopi videlicet hij, WILLIELMVS Wintoniensis, Robertvs Lincoliensis,

Ro-

ROGERIVS Serberiensis, IOHANNES Bathoniensis, VRBANVS Glamor- HENRE gacensis, GILEBERTVS Lumniensis de Hibernia.

Hoc codem tempore ALEXANDER Rex Scotorum milit RADVLFO E-piltolam hanc.

Omino & Patri Charifimo RADVLFO, Venerabili Cantuariensi Archiepiscopo, A LEXANDER, Dei misericordia, Rex Scotorum, Salutem & denota fidelitatis obsequium. Notificamus vobis (benignisime Parer) quod Episcopo Ecclesia Santti ANDRE & Apostoli, Domi-10 mur Didelicet, TVRGODVS, TI. Kl. Septen br. migrauit à saculo. Vnde Dalde contristamur tanto solatio destituti. Requirimus ergo vestra confilium & auxilium, sicut confidimus in Dobis, Dt secundum Deum, talem substituere Valeamus qui nos & gentem nostram per Deo placitam conversationem, Revere & docere villiter friat. Petimus etiam Dt recordari dignemini, quid vobis, jam quadam vice suggessimus de Episcopis Ecclesia Santti ANDRE &; quod in antiquis temporibus non solebant consecrari, nisi ab ipso Romano Pontifice, velab Archiepiscopo Cantuariens; bocque tennimus, & per suc-20 cessiones temporum, ex autoritate ratum babuimus, quous a Dominus L A N-FRANCVS Archiepiscopus (nescimus quo pacto) absentibus nobis & nostris THOME Eboraci Archiepiscopo illud ad tempus relaxanerat. Quod omnino Destra, si placet, autoritate suffulti, Dt amplius sic remanest, non concedimus. Nunc igitur, si ad id nobis nostræg. Ecclesiæ reparandum bestrum adjutorium sperare debemus, quod humillimus votis defideramus, & petimus, secreto nobis certitudinem dignis vestris apicibus remandare curate. Valete.

Ipso Anno, VII. Kl. January Radves vs Archiepiscopus sacrauit super memoratum Ernves vm in Pontificatum Ecelesiz Rossensis, & Gosfr I-Dvm ad Regimen Ecclesiz Heresordensis. Sacrati sunt autem simul Cantuarize in Metropoli Sede, conucnientibus, & cooperantibus in hoc officio, suffragancis ipsius sedis, Willelen Delicopo Wintoniensi, Herberto Norwicensi, Radves o Cicestrensi, & Bernard Meneuwensi.

Post hac XIII. Kl. Aprilis factus est conventus Episcoporum, Abbatum, & Principum totius Regni apud Serberiam, cogente eos illuc sanctione Regis HENRICI. Siquidem Normanniam se proxime transfretaturum, disposuerar, & quid sibi euenturum foret, ignorans, WILLIELMYM, quem ex ingenua 40 conjuge sua filium susceperat, hæredem Regni substituere sibi volebat. Igitur, agnita Regis voluntate mox ad nutum ejus omnes Principes facti sunt Homines ipsius WILLIELMI, Fide & Sacramento confirmati. RADVLEVS autem Archiepiscopus Cantuariensis, & alij Episcopi atque Abbates Regni Anglorum, Fide & Sacramento professi sunt, se & Regnum, & regni Coronam si defuncto Patre suo superuiuerent, in eum, omissa omni calumnia, & occasione, translaturos, eique, cum Rex foret, Hominia fideli mente facturos. De his ita. Habita quoq; est his diebus causa de quærela, quæ inter Archiepiscopum Cantuariorum, & electum Pontificem Eboracensem, per integrum poene annum versata fuerat. Defuncto siquidem THOMA (cujus, circa finem quarti libri, 50 supra memoratæ Historiæ, satis habita mentio est) electus erat ad Regimen prædicti Pontificatus, quidam de Clericis Regis, vocabulo THVRSTANVS, conniuente RADVLFO Archiepiscopo, & aliam, quam rei exitus probauit, de eo habente opinionem. Hic itaq; electus, cum ab ipso Pontifice, moneretur vt Ecclesiæ Cantuariensi faceret quod debebat, & benedictionem suam Ecclesiastico

Evs I.

clesiastico more susciperet, respondit benedictionem quidem se libenter velle suscipere, sed professionem quam exigebat, & Antecessores suos fecisse sciebat, nulla ratione facturum. Cujus verbis, quia R A D V L F V s nec audirum præbere æquanimiter voluit, negotium ipsum eousq; indeterminatum remansit. Ipse quoque THVRSTANVS Legatos suos Romam direxerat, modis quibus apud Romanos agi oportere sciebat, à Papa cupiens absolutionem debita professionis obtinere, sed nihil effecerat. Rex autem HENRICVS, vil aduertit THURSTANUM in sua peruicacia stare, & candem peruicaciam quasi ex tuitionis suz fiducia, fulcire, ac manutenere, rupit ei ipsius fiducia nodos, & a. perte protestatus est, illum aut morem Antecessorum suorum tam in professio- 10 ne facienda, quam & in alijs dignitati Ecclesiæ Cantuariensis, ex antiquo jure competentibus, executurum, aut Episcoparu Eboracensi cum benedictione funditus cariturum. Ad quæ ille, Clericorum, quali dignitatis suæ libertati, sictà Reuerentia acclamantium, suiq; cordis Confilio inpræmeditatius credens, renuntiauit Pontificatui; spondens Regi, & Archiepiscopo, se, dum viueret, ilfum non reclamaturum, nec aliquam calumniam inde moturum, quicunque substitutus fuisset. Sed cum post dies, & consueta obsequia & pristini honores circa se, defectui magno paterent, cabescebat animo & se fecisse quod fecit vehementer indoluit. Quapropter mutato Consilio, Regem trans mare cuntem, secutus est, sperans se revestituram sui Pontificatus recuperaturum; 20 & tali modo erga eum facturum, vt, co præcipiente, benedictionem ab Archiepiscopo sine professionis exactione adipisceretur. Cui negotio cum se medium nist rem protelando Rex facere nollet, Sciens Archiepiscopum abhominabile habere tanto precipitio se perenniter fieri obnoxium, suspensa res est, & nec ipse, nec alius quis in Episcopatum Eboracensem substitutus.

Ipso anno circa mensem Augustum, reuersus à Roma supramemoratus Ansella v s venit Normanniam ad Regem Henric v m literas Apostolici descrens, quæ sibi vices Apostolicas, in Anglia administrare concedebant. Quod Regno Anglia, breui innotuit. Admirati ergo Episcopi, Abbates, & Nobiles quiq; Lundonia adunati sunt, super his, & quibusdam alijs, presente Regina, communi Consilio tractaturi. Quid multa? Placuit omnibus Archiepiscopum Cantuariensem quem maxime res hæc respiciebat, Regem adire, & exposità ei antiquà Regni consuetudine, simul ac libertate, si consuleret Romam iret, & hæc noua annihilaret. Amplectitur ille consilium, & amore quam maximo visitandi Apostolorum limina, ardens mare transit, & Regem Rotomagi reperit. A quo, & Ecclesia Pontificatus ipsius Ciuitatis, summo gaudio, & honore susceptus, per plures dies in eadem Ciuitate, ab ipso Rege, detentus est. Supramemoratum quoq; Anselnment Ciuitate, ab ipso Rege, detentus est. Supramemoratum quoq; Anselnment. Sed Rex Henricov s antiquis Anglia consuetudinibus, præstolantem. Sed Rex Henricov s antiquis Anglia consuetudinibus, præstolantem. Sed Rex Henricov s antiquis Anglia detinebat, & ei, vtpote nuncio beati Pe

TRI, largiter & officiose ministrari faciebat.

RADVLEVS igitur Archiepiscopus, cum Rege, de negotijs, pro quibus venerat, iuxta rerum ordinem diligentiùs agens, ad consilium ejus Romani itineris callem ingreditur. Vbi autem in Franciam venit, graui vlcere in facie percussus est, & intumescente toto capite, vsq; ad extrema penè perducitur. Qua de causa, in castro (quod Feritas à freno vocatur) per integrum mensem lecto decubuit, nobis, qui cum eo eramus, vix vitam illi pollicentibus. Melioratus tandem ab infirmitate, prout pati potuit, paulatim Romam eundi iter repetijt. Ibat autem cum magno & diuiti Comitatu, & admirabilis cunctis so habitus magnisice suscipiebatur ab omnibus, ad quos veniebat.

Lugdunum verò cum venissimus, vbi Dominus, & inclitus Pater A ns e L M v s olim ab Anglia, pro justitia pulsus, non sicut exul, aut peregrinus, sed incola, & verè ipsius loci præsul, & Dominus, ab omnibus habitus sue-

rat , Lugdunum (inquam) cum venissimus , & cum honore , & amore H & n aipræcipuo suscepti fuissemus, mansimus ibi aliquandiu, tum sincera omnium mi- eva hi conversantium dilectione illecti, tum nimia hiemis asperitate constricti, tum instanti Natiuitatis Christi solemnitate deuincti. His diebus pro nota mihi locorum, & hominum familiaritate, ad fanctum HIRENEVM quadam vice ascendens, diverti ad oratorium beate Mania Magoalana, duabus Ancillis Dei iuxta idem oratorium pro Deo reclusis, locuturus. He Patri Anse L. Mo, pro sua Religione, quondam note, ejus suerant sacratissima institutione in multis edoctz. Inter has instinctu maligni, gravissima quædam discordia post To discessum Domini Anselmi orta est ex inuidia, ve fit, malo producta. Dum igitur inter se lites, improperia, & plurima, que earum proposito indecentia crant, singulis pene diebus versaretur, secundum quod ab eis ipsis accepi, vna noctium astitit vni illarum, quam major ipsius discidij culpa notabar, Pater Anselm vs, dura illam inuectione corripiens, & quod ab eis male observatà doctrina sua, de remotis mundi partibus se ad eas vsque fatigauerit, conquerens. Iuffit tamen vt captis delifterent, & fi fuam (qua Dei erat) pacem perdere nollent, sub omne celeritate, omissis ambagibus cunctis, in pacem redirent. Factum est quod suasit admirabilis præsul; & ecce, habitant in Domo Dei vnanimes, nec dubitant eum sibi esse præsentem, quem sunt 30 expertæ salubriter corripientem. Prætered vna de istis (Achaleidis nomine) familiari affatu mihi sub testimonio veritatis innotuit, se, post obitum memorandi Patris Anselmi, quadam vice plus solito ex dono gratiz Dei orationibus ac lachrymis deditam subito velut in mentis excessum super se raptam, & tribunali gloriolissime Regine Coelorum à quibusdam reuerendis personis adductam. Quam cum debita veneratione salutasset, & justa ante pedes ejus concidisset, post plurima, que vidit, & audiuit admiranda patriz Cœlestis przeconia, quasi quadam siducia constantior essecta est. Inter alia que à Domina rerum inquissuit, nec que suerint, mihi dicere voluit, De venerabili Hvao ne Lugdunensi Pontifice, sciscitata est, quomodo, scilicet, aut in 30 qua sorte judicij Dei, jam defunctus sæculo, esset constitutus. Ar illa, bene inquit, filia, bene ille erit per misericordiam Dei. Et de Domino meo, ait, Ans E L M o Cantuariensi Archiepiscopo, pia Domina, si tibi placet, precor insinua, quid sentiemus; respondit; De illo certissima esto, quod in magno gloria Dei eft. ad hæc illa, ad se reuersa, quid secerit, in quo videlicet residuum noctis expenderit, dulcedo & dignitas visionis considerantes quosq; docebit. Hæc quali per excellum diximus, ducti amore dignissimi Patris Anselni quo vehementer (Domino miserante) imbuti, de eo semper scribere, aut loqui dulce habemus. Hinc narrandi ordine progredimur.

Cum itaq; Placentiam peruenissimus, Episcopus Norwicensis (HERBERTVS 40 nomine) qui nobiscum Romam iturus, Angliam exierat, valida infirmitate correptus est, ita ve ingrauescente languore, decem continuis diebus, sine cibo, & voce mutus jaceret. Quamobrem quatuor ebdomadas ibi exegimus, suspensi quid de Episcopo faceret Deus. Vbi verò illum conualescere certo advertimus, ad petitionem & confilium ejus, Pater noster coepto sese itineri reddidie, ipse debilitate nimia fessus ibi remansie, Archiepiscopum aut illic præstolaturus, aut conualescens (si moram faceret) redeundo præcessurus. Nos itaq; Remam, Ille Normanniam, prout Dominus posse dedit, post nonnullas dies vsq; peruenimus. Quoniam igitur Dominus Papa propter discordiam, quæ illis diebus inter ipsum & Imperatorem erat, & Romanos, Beneuenti moraba-50 tur ; nec R A D V L F V s, vique ad eum , partim propter corporis sui imbecillitatem, partim propter præfatam discordiam, cujus causa omnibus ad Papam ire volentibus graves infidiæ ab incolis struebantur, vllatenus accedere poterat; millis Nuntijs cum literis innotuit ei & aduentum, & aduentus sui causam vique Remam quos ille benigne suscipiens, & verba corum moderata zquiHENRScvs I. tatis lance perpendens, juxta negotij modum scripsit Episcopis Anglia & Regi, sic. 10 112211112

ASCHALIS Episcopus Serum Seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Episcopis Anglia, & Charissimo filio HENRICO illustri Regi, salutem, & Apostolicam benedictionem. Veniente ad nos Charissimo, ac Reverendissimo Fratre nostro RADVLFO Cantuariensi Archiepiscopo, Destram ad nos Legationem missam per venerabilem Fratrem HERBER-TV M Norwicensem Episcopum noumus. Et quidem gravibus infirmitatum 10 molestijs impediti idem Fratres, & Coepiscopi peruenire ad nostram prasentiam minime potuerunt. Sed nuntiorum honestis venerabilibufq, personis, peruenientibus, corum scripta suscepimus, in quibus & ipsorum postulationes, & vestra Legationis vota inspeximus. Id enim optabatur, id poscebatur ne Ecclesia Cantuarientis temporibus nostris sua dignitate prinetur, ne nos eandem dignitatem minuamus aut minui sinamus, qua Didelicet dignitate potita est, ex quo à Beato GREGORIO per Beatum AVGVSTINVM fundata est. Præter bæc literarum inditia, Legati, qui ad nos missi sunt, Dt sapientes, ac strenni viri assertiones suas prudenter, instanter, & efficaciter executi sunt. Nos profecto & Legatorum personas, & Legatorum assertiones, & vestrum omnium suggestiones, tanquam Charissimorum Fratrum benigne hilariterg, suscepimus, quia Dobis in Domino, propter Dominum placere optamus. Vestræ igitur dilectioni notum haberi volumus, quia Cantuariensis Ecclesia dignitatem nec imminuimus nec imminuere deliberamus. Beatum nama, GREGORIVM, Apostolica Sedis Pontificem, tanquam pracipuum Christi membrum, tanquam Christiani populi Pastorem, & Doctorem, ranquam falutis aterna Ministrum in omnibus veneramur. Et rata effe, cupi- 30 mus, que ab eius institutionibus processerunt. Illam ergo dignitatem quam ab eo per Bentum Avgvstinvm Cantuarientis suscepit Ecclesia, & quam Frater noster sancta memoria A NSELMYS sure, ac possessione legittima tenuisse cognoscitur, nos profecto nullatenus imminisimus, sed in eodem statu effe Cantuariensem Ecclesiam volumus, Dt autentica eius prinilegia, juxta Canonum sanctiones, nullis perturbationibus violentur. Data Beneuenti IX Kl. Aprilis.

In his Nuncij Papam deserentes ad nos Romam reuersi sunt, nobis autem à 40 Româ Sutriam vsque egresses, post aliquot dies, Radover vos Archiepiscopus inuitatus ab Imperatore eum (annuente Papa) adije, & per octo dies, in exercitu suo, quem circa Romam adduxerat, conversatus cum illo est. Inde iterum Romam reuersus denuò Sutria multis diebus moratus est. Fama siquidem quaque disperserat Romanum Pontissem sub celeritate in vrbem venturum, & ratus est se, colloquium ejus magnopere desiderantem, illic opportunius prastolaturum. Verum vbi intellectum est rem aliter esse, remeandi patriam iter arripiuit. Venimus itaque Rosomagum ad Regem Anglorum, & ab co multo tempore in Normannia detenti sumuso

Quibus diebus Clerici Eboracenses supramemoratum Thvas Tanva e- 50 lectum videlicet suum, sux Ecclesia restitui cuplentes, & ne prosessionem de subiectione sua Pontifici Cantuariorum saceret, modis omnibus institutentes, quos prudentiores de sais habebant, ad Papam dirigunt, desiderium suum, ejus autoritate, & imperio noua lege per eos stabiliri gestientes. Qui vinm

aggress, & ad Papam vsque profecti, qu'am veridici caus su relatores apud H s n s i que extiterint, & res gesta, veraci fateor superius stilo digesta, & textus Épi- e v s I. stolæ quam ipse Papa, pro eodem T v s s T A N o direxit, scire volentibus declarabit. Est autem hæc.

ASCHALIS Episcopus Seruus Seruorum Dei, Dilecto filio HENZ RI CO illustri Anglorum Regi salutem, & Apostolicam benedictionem. Nos auctore Deo, de probitate tua non tantum bona, sed etiam 10 meliora confidimus. Idcirco monemus excellentiam tuam, De divina gratia semper memor existas, que tibi , & Regni pacem & justitia notitiam tribuit. Honorem igitur Dei & Ecclesiarum eius in regno tuo diligenter obserna & instituam efficaciter exequere, quia per bonorem Dei tuus profectò boner augebitur. Audinimus electum Eboracenfis Ecclesia virum sapientem, & strenuum, sine judicio, ab Eboracensi Ecclesia sequestratum, quod nimirum divinæ iustitiæ & sanctorum Patrem institutionibus ad-uersatur. Nos quidem, neque Cantuariensem Ecclesiam minui, neque Eboracensem praiudicium volumus pati, sed eam constitutionem, qua à Beato GREGORIO, Anglicæ gentis Apostolo, inter easdem Ecclesias constituta est, firmam censemus, illibatamá, sernari. Idem ergo electus, Dt iustitia exigit, ad suam Ecclesiam omnimodis renocetur. Si quid autem questionis inter easdem Ecclesias agitur, prasentibus verisq, partibus, in nostra prasentia pertractetur, Dt, prastante Deo, Dtrag Ecclesia finem sua institua consequatur. Data Beneuenti Nonis Aprilis.

Restitutus in Pontisicatum T H V R S T A N V S venit Angliam circa Februarium mensem, anno scilicet secundo, quo ipse in Normanniam ad Regem
venerat. Venerabilis autem Pater R A D V L F V S, nec dum se à Regis consortio sejungere valens, in Normannia resedit, reditus sui oportunum
tempus operiens. Superius quoque nominatus A N S E L M V S, eovsque morabatur Rotomagi, cum Rege, pecuniam, quæ Beato P E T R o de Anglia quotannis pendi solet, Romam reuersurus cupiens secum habere. Vt autem ipse
in Angliam pro exercenda legatione sibi injuncta transiret, Rex (vt diximus) consentire nolebat, ratione quam prælibauimus, & alijs non minus rationabilibus vsus. Quatenus ergò quid in hujusmodi (si sorte contigerint)
sit agendum secutura posteritas animaduertat, quæ nostris diebus acta sunt;
breui perstrinximus, nulli præjuditium, quod malit sequi, præsigentes.

Post hæc, secundo videlicet anno, quo & R a d v l v v s Archiepiscopus Romam iturus Angliam exierat, & A n s e e m v s pro exercenda legatione Angliam vt sperabat intraturus de Roma, Normanniam ad Regem Anglia venerat, sacræ memoriæ P a s e h a l i s Papa defungitur, & loco ejus I o h a n n s s quidam Caisa natus substituitur. Qui I o h a n n e s in Monasterio Montis Cassini ab infantia Monachus nutritus, & adultus, in Ministerio venerabilium Apostolicorum D e s i d e r i i, V r b a n i, & P a s e h a l i s assiduus suerat Cancellarij officio functus. Successor igitur summi Pontificis institutus, mutato nomine, G e l a s i v s est nuncupatus. Rex vero Teutonicus, qui & Romanus Imperator, audito Papam huic vitæ decessisse, Romam aduolat, & Bracharensem Episcopum, jam anno præterito ab eodem Papa Beneuenti excommunicatum, cedente ab vrbe G e l a s i o, suum Papam instituit, & ex B v r d i n o, G r e g o r i v m nominat. Quæ omnia vt scire volentibus clareant. Epistolam super his ab ipso G e e a s i o in Gallias missam, quam & ecce subscribimus legant,

R

HENRI. CVS I. Rcx.

ELASIVS Episcopus Seruus Seruorum Dei, venerabilibus Fratri-I bus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Clericis, Principibus & cateris per Galliam fidelibus salutem & Apostolicam benedictionem. Quia vos Romanæ Ecclesia membra estis, qua in ea nuper acta sunt, dile-Etioni vestra significare curauimus. Siquidem post electionem nostram Dominus Imperator furtiue & inopinata velocitate Romam veniens, nos egredi compulit. Pacem postea minis & terroribus postulauit, dicens, Se facturum quæ posser, nisinos ei, juramento pacis, certitudinem faceremus. Ad 10 que nos ista respondimus; De controuersia quæ inter Ecclesiam & Regnum est, vel conuentioni, vel justitiæ libenter adquiescimus, & loco & tempore competenti, videlicet, vel Mediolani, vel Cremonæ in proxima Beati Lvc & festiuitate, Fratrum nostrorum judicio vel consilio, qui à Deo sunt Iudices in Ecclesia constituti, & sine quibus causa hæc tractari non potelt. Et quoniam Dominus Imperator à nobis securitatem quærit, nos verbo & scripto ista promittimus, nisi interim ipse impediat. Alias enim securitates promittere, nec honestas Ecclesia, nec consuetudo est. Ille statim, die videlicet post electionem nostram quadragesimo quarto, Bracarensem Episcopum, anno præterito à Domino Pradecessore nostro PASCHALE Papa, in Consilio Beneuenti excommunicatum, in Matris Ecclesia inuasionem ingessit. Qui etiam dum per manus nostras olim Pallium accepisset; eidem Domino nostro, & Catholicis Successoribus eius (quorum primus ego sum) fidelitatem jurauit. In hoc tanto facinore nullum de Romano clero, Deo gratias, Imperator socium habuit, sed GVIBERTINI soli, Romanus de Sancto MARCELLO, CEN-TIVS qui dicebatur GRISOGONI, & EVZO qui multo per DA- 30 CIAM tempore, debacchatus est, tam infamem gloriam celebrarunt. Vestræ igitur experientia literarum prasentium pracepto, mandamus, Dt super bis communi, per Dei gratiam, deliberatione, tractantes, ad Matris Ecclesia VItionem, communibus præstante Dev auxilijs, sicut oportere cognoscitis accingamini. Data Caita XVII. Kl. Febr. Hac ita Roma.

His diebus graui damno Anglia percussa est, in morte Reginæ. Desuncta siquidem est, apud Westmonasterium Kl. Maij, & in ipso Monasterio decenter sepulta. Quo autem judicio Dei, iguoramus. Ilicò posthæc plures Normannorum quam Regi juraueraut fidelitatem postposuerunt, & in Regem Francia, Prin- 40 cipesque ejus aduersarios, scilicet ipsius naturalis Domini sui non veriti justitiam, se transsulerunt. Vnde quæ, & quanta mala emerserint, cogitatune dicam dictu scimus esse difficile. Inter quæ præfatus Papa GELASIVS, per mare Burgundiam venit, & aduentus ejus mox Gallia toti innotuit. Excitati sunt quique potentes, cum mediocribus, ei occurrere, & certatim parabantur interesse Concilio, quod ipse disponebat, se media quadragesima Remis celebraturum. R A D V L P H V s quoque Archiepiscopus, audito Papæ aduentu, de Rotomago, vbi cousque morabatur egressus, impiger ei occurrere statuit. Sed vbi aliquantum itineris confecit, accepit à quibuldam, ipsum Papam longius discessisse, & versus Hispanias ire proposuisse. Vnde ob laborem, & prolixita- 50 tem difficilis viæ, confilio Amicorum suorum prosectionem suam ab incepto rediens, distulit. Eandem vt putabat profectionem non multò post, resumpturus, & ei Cluniacum venienti, auctore Deo, occursurus; Ratus tamen consilij fore, destinauit ad eum Legatos suos, qui & itineris illius certitudinem, & ani-

mi

mi ejus qualitatem, erga se, quidque de negotijs suis apud eum considere pos- H i w # ifet diligentius inuestigarent. Que vbi THVRSTANO Eboracensi innotue- cvs L runt, relicta Anglia, Papam vt sperabat suz causz gratia, petiturus, mare Rex. transijt, & Rotomagum venit. Vbi à Rege, quod se inconsulto, transfretauerit, redargutus, vitrà procedere inhibitus est, donec certiorem de processu Papa, sententiam edisceret. Sed euoluto non multo temporis spatio, Legati, quos Archiepiscopus direxerat, reuersi nunciant se ad Papam venisse, eumq; multa nostris sæculis noua, & inaudita proponentem facturum, morte præuentum &

Cluniaci esse sepultum.

Itaque post hæc, Cardinales & alij Romani, qui Papam secuti Galliam venerant, sibi, veluti à suis longe remoti, consulentes, G v I D o M E M Viennensem Archiepiscopum loci auctoritate, & opibus sultum, quo tutiores in alsena Prouincia essent, loco defunctæ Papæ substituunt, & mutato nomine Calix-T v M nuncupant. Dum hæc Ecclesiastica ita in Burgundia disponuntur, Apo-Stolatus Romana Ecclesia prafato GREGORIO, sede Beati PETRI prasidente, administratur. Super his ergò, multis rumoribus Anglia concussa est, alijs hunc, alijs illum, alijs neutrum Ecclesiæ Dei jure prælatum asserentibus. Galli tamen & Rex Anglorum cum Pontifice Cantuariorum in CALIXTVM se transtulerunt, & eum (spreto GREGORIO) pro Apostolico susceperunts Vtrum autem aliqua vel à CALIXTO, Regi & Primati Anglorum, vel ab istis illi mandata fint, illis diebus quæ autentica & memoriæ digna extiterint, necne, nulla nobis hucusque certitudo illuxit. Nos enim, qui his scribendis, operam dedimus in Anglia, illi verò, de quibus agitur, extra Angliam ea tempestate morabantur. Cum enim Pater RADVLPHVS Roma reuersus, cum Rege Henrico in Normanniam conversaretur, & me qui continuus comes Beati Anselmi, dum viveret, esse solebam, quique in obsequio sui ipsius ex quo in Pontificatum Cantuarjensem assumptus fuerat, cousque affiduus eram aliquantum infirmari aduerteret, paterno affectu mihi condoluit. Non igitur extra Ecclesiam, in qua ab infantia nutritus fueram aliquo me mortis periculo, 30 premi, vllatenns sustinens, Cantuariam mihi ire suasit, ac petsuasit, scribens pro bonitate sua, conuentui Fratrum Ecclesiæ nostræ, Epistolam hanc, & per suum Nuncium dirigens.

Ilectissimis fratribus ac filijs CONRADO Priori, caterifa, seruis Dei, qui sunt Cantuariæ in Ecclesia Christi, fidelissimus eorum frater RADVLPHVS, eiusdem Ecclesia Presbyter, & Minister denotus, salutem & amorem, cum benedictione Dei & sua. Desiderio desidesideraui videre facies vestras, & eò ampliùs quod existimabam vos aliquatenus desolari, super prolixitate morosa peregrinationis mea. Ad Dos igitur 40 venturus in breui, pramitto vobis fratrem & amicum nostrum Domnum EADMBRYM omnium laborum & actuum nostrorum conscium, & socium, qui cor nostrum funditus vobis denudare potest, & enucleatius omnia que circa me aguntur, quæg desiderij mei fint, reuelare, quam alicui scripto credere judicauerim. Precor autem obnixius, vt gratias ei referre semel, & sapè reminiscamini, pro seruitio & bonore quod mibi ex amore verò, vt vir prudens & perfectus, exhibuit, pro labore & onere quad sine murmure pro me mastus, pro se verò nibil questus sustinuit. Mementote ergo, ve illi parem gratiam 50 referatis, oftendentes mihi amorem quem erga me habetis, servientes ei, & eum honorem & amorem impendentes, quem mihi impendere cuperetis; scientes quod quoniam eius absentiam ægre sustineo, sed terruit me quidam quafi ramufculus illius infirmitatis, quo præterito anno vexatus est, cuius rei gratia,

HENRY. cvs I. Rex. eum pramittere coattus sum. Vos igitur curate, Dt sitis ei pissimi fratres, & impigerrimi administratores omnium earum rerum, qua saluti sua congrua & consequentia videritis. Valete nostri memores.

Hanc Epistolam, non pro commendatione personæ meæ, quam nullius laude dignam certissime scio, hic notaui, sed vt his qui opinantur, & obloquuntur, dicentes me patrem meum quasi in alieno positum deseruisse, & ei solatium obsequij mei more prolis adulteranæ subtraxisse, rem gestam simplici stilo describendo proponam. Et quidem cum illum, moram vltrà condictum in redeundo facere viderem, profecto ad eum redissem, si ex sua parte mihi inter- 10 dictum non fuisset. Nam aduentum suum jamjam instare suis in Anglia sepissime mandans, nolebat suz pietatis intuitu fatigari, sed se quantoties vt putabat aduenturum, vbi eram, justit præstolari. Hæc ita se habuisse, veritas ipsa nouit. quia ergo ab ipso patre non alio, sed hoc modo, ad præsens separatus fum, si ea quæ interim geruntur, aut gesta sunt memoranda non scribo, nulli succensendum existimo. Nihil enim dubij pro certo hactenus volui, sed nec nunc quidem scribere volo. Eum tamen aliquid egisse, aut agere, disposuisse de negotio, quod cousque versabatur inter ipsum & sæpe superius memoratum THVKSTANVM Eboracensem, dubitare non possum. Magna siquidem instantia privilegium, quod tempore veneranda memoria Lanfaanci Ar- 20 chiepiscopi, sub magno Rege WILLIELMO, de ipsa re promulgatum, & sigillo ipsius Regis firmatum in Ecclesia Christi Cantuaria diligenti cura seruatur, illis diebus sibi mitti præcepit. Quod à tanto viro ab re factum non facilè crediderim. Hoc itaque privilegium ad imperium suum sibi allatum, Pater RADVLPHVS cum suscepisset, Papæ vt nobis in Anglia dicebatur, de suis & alijs quibusdam Ecclesiasticis negotijs, cum eo acturus, se præsentasset, nisi forte sponsione Regis HENRICI, qua, se in regnum suum reuerso, omnem justitiam ei facturum, & sæpè nominatum Thvastanva, ad voluntatem & subjectionem suam se exhibiturum pollicebatur, illo procedere detineretur. Et hæc quidem sponsio nonnihil cum in transmarinis partibus detinebat, & 30 euentum rei patienter expectare persuadebat. Rex quoque bellicis tumultibus vndique occupatus, nec se vt volebat deliberare nec eis omissis in Angliam salua honestate sua poterat remeare.

Inter hæc, ipso videlicet electionis suæ anno, CALIXTVS Papa instituit Remis generale Concilium, XIII. Kl. Novembris qui fuit annus ab Incarnatione Domini, millesimus centesimus nonus decimus, & ex quo R A D V L P H VS Archiepiscopus, Romam iturus, Angliam exierat, annus quartus. Ad hoc Concilium, Factus est multiplex Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & Principum diuersarum Prouinciarum concursus, cum numerosa Clericorum, ac Plebium multitudine. Quos inter, directi quoque sunt ab HENRICO Re- 40 ge Anglorum, ad ipsum Concilium, Episcopi & Abbates Normannia & insuper Episcopi Anglia qui tunc temporis in Normannia cum illo degebant. Wil-LIELMVS videlicet Exoniensis, RANVLPHVS Dunelmensis, BERNARDVS Meneumensis, & VRBANVS Glamorganensis. RANVLPHVS autem Pontifex Cantuariorum partim corporis imbecillitate, partim alijs rationibus præpeditus, ab accessu ipsius Conuentus prohibitus est. Supranominatus autem THVR-STANVS à Rege licentiam petens illuc cundi, cam obtinere nullatenus potuit, donec interposità fide sua, qua ei, sicut Domino suo, astrictus erat, illi promitteret se apud Papam nihil acturum, vnde Ecclesia Cansuariensis, vllum antiquæ dignitatis suæ dispendium incurreret, nec Episcopalem benedictionem, 50 ab co, vila ratione suadente, susciperet ; itaque tali sponsione ligatus , iter arripuit, & ad Papam quemadmodum suo negotio expedire sciebat, impiger venit. Quid plura? Posthabità sidei sponsione Romanos in causam suam, quo in quæque negotia pertrahi solent, largitatis officio transfulit, & per cos, vt à Pa-

pa

pa Episcopus sacraretur, sua manu cooperante impetrauit. Sane, ante hæc Nun- H s n x icium suum Rex ad Papam direxerat, cautum illum faciens de querela, quæ vsq; id temporis, versabatur inter RADVLPHVM Archiepiscopum Cantuariorum & iplum THVRSTANVM. Nuncius autem horum & executor fuit SIEF-FREDVS cognomine PELOCHINVS, Frater Archiepiscopi, habitu Monachus, ingenio gnarus, prudentia prouidus; Regi ac Papæ familiaritatis nexu copularus. Igitur, inter alia quæ huic Rex Papæ dicenda indixit, præcipuè justit ei dici, quatenus id observaret, vt hullius gratia rei interueniente; THURSTANUM aut iple sacraret, aut ab aliquo nisi à Pontifice Cantuario-10 rum (vti moris elle solet) sacrari juberet, aut permitteret. Alioquin se illum,in nullum suz dominationis locum amplius recepturum. Et si contra hanc sententiam ipse, quasi Apostolatus sui auctoritate, forte niti vellet, certus existeret, quod nec pro amissione Coronæ suæ, vtpote spatio septem Annorum excommunicatus, propositum suum in hac causa permutaret. Respondit. No putet Rex me de negotio quo de agit, quanis ratione secus acturum, quam ipse velit. Nec enim, me unquam ad hoc, mea tulit voluntas, vt Cantuariensis Ecclesia dignitatem, cui tot praclari Patres, vit pene toti mundo notissimum est, prasederunt quoquo modo humiliem. His Apostolici verbis Regius Nuntius credulus effectus, de suæ legationis effectu securus factus est. Quapropter cum 20 Remis venisset, & mane Dominici diei præcedentis, diem præstituti Concilij cum Cantuaritis suis socijs audiret apud Sanctum REMIGIVM quosdam potestantes ei, Thyastaniva & suos alacres ad benedictionem Pontificatus, in sede Episcopali præparari, miratus est vltra modum, nec ijs quæ dicebantur, aliquatenus poterat fidem præbere. Ac vbi rei veritas palam innotuit, I O H A N N E s Archidiaconus Cantuariensis (quem negotij istius tenor illuc adduxerat) Papæ astitit & in præsentia plurimorum Episcoporum, neque aliarum excellentium personarum, ipsam benedictionem viua voce, à Pontisice Cantuariorum fieri debere calumniatus est, nec ipsum, licet officio Papzi fungeretur, jure posse Ecclesiæ Cantuariensi jus suum præripere, cum constaret 30 eam nulli, quod juste debebat, cousq; denegasse. Ad quæ ille respondens; mullam, inquit, iniustitiam Ecclesia Cantuarienti facere volumus, sed salua justitià & dignitate illius, quod proposuimus exequemur. Quod audientium quique, mirum dictu judicauerunt, videntes eum aduersa fronte, quæ dicebat nimis iniuste facto refellere. Consecratus namque in Pontificatum Eboracensem THVRSTANVS cst, fide quam Domino suo, sub Deo pollicitus suerat, hoc modo fraudatus. Ex quo facto in admirationem concussa sunt corda multorum. Rati enim sunt tantam rem eum nullatenus præsumere potuisse, si Regiam voluntatem sibi consentaneam, in ea non aduertisset. Huic consecrationi cum ad justum Papæ plures è Gallia Episcopi interessent, reuerendæ memoriæ HVBALDVS Archiepiscopus Lugdunensis nullo pacto, nec ipso Papa subente, interesse voluit, perpendens, non recto calle rem procedere, & horrens tantam injuriam Ecclesiæ Cantuariensi, cui speciali amicitia, & fratetna familiaritate jungebatur, contra æquum infligi. Episcopi verò regni Anglorum quos ad Concilium à Rege HENRIEO directos diximus, nondum illuc venerant, & ea re (illis absentibus) hæc ita completa sunt : Quæ vt Regi certò innotuerunt, mandans modis omnibus THVRSTANO & fuis interdixit redire in Normanniam & Angliam, & in omnem locum dominationis suz. Ratum ex his quique audientium habuere, præter consensum Regis, quæ suerunt sacta fuille. Itaque post hæc CALIXTVS Gifortium venit, & Rex HENRI-50 c v s illic ei locuturus, accessit. Acta igitur sunt multa inter eos, quorum gratia par erat tantas personas conuenisse. Inter quæ Rex à Papa impetrauit, ve omnes consuetudines, quas Pater suus in Anglia habuerat, & in Norman. mia, sibi concederet, & maxime vt neminem aliquando legati officio in Anglia fungi permitteret, si non ipse aliqua præcipua quærela exigente, & quæ

HENRI cvs I. Rex.

ab Archiepiscopo Cantuariorum, cæterisq; Episcopis regni terminari non posset, hoc sieri à Papa postularer. Quibus omnibus, pro statu temporis, de finitis, Papa rogat Regem THVRSTANO amicum fieri, eumque Pontificatui, ad quem ipsum sacrauerat, pro amore suo restitui. At ille, hoc se, dum viueret, non facturum, in sua fide spopondisse confessus est. Ait. Ego Apostolicus sum, & si feceris quod postulo, ab hac te sidei sponsione absoluam. Tra-Etabo de his, ait, & qua consily mei tenor inuenerit, paternitati tua notificabo. Hinc à Papa recessit & ei per internuntios suos, de negotio ita respondit. Quod dicit se, quoniam Apostolicus est, me à fide, quam pollicitus sum, absoluturum, si contra eandem fidem THVRSTANVM, Eboraci recepero, non vi- 10 detur Regiæ honestati conuenire hujuscemodi absolutioni consentire. Quis enim fidem suam cuiuis pollicenti amplius crederet, cum eam mei exemplo tam facile absolutione annihilari posse videret. Verum tamen quia THVRSTA-N V M in Pontificatum tantopere petit admitti, quantum mea refert, ea conditione pro amore suo concedo, ve ipse primò Cantuariam veniat & debitam obedientiam, ac subjectionem quam THOMAS, GIRARDVS & alter THO-MAS Ecclesiæ Cantuariensi, ejusque Primati professi sunt, scripta ex more professione profiteatur. Quod si facere supersederit, sciat quod, nullo edicto compellente, me in Anglia regnante Eboraci Ecclesiæ præsidebit. Hoc siquidem me seruaturum promisi & fidem meam vadem posui, ne aliquando fiam 20 transgressor hujus promissi. His ita de legatione Anglia & Pontifice Eboracensi determinatis, Pater RADVLEVS Angliam revertitur & Defris appulsus, cum summo honore, & gaudio in sedem suam Cantuaria II. Non. Ianuarij recipitur. Anselmvs autem, qui legatione Anglia (vt descripsimus) gloriabatur nec Angliam intrare, nec aliquo Legati officio fungi dignus habitus est. Itaq; omnis hujusce potestatis exors effectus, à Normannia est in sua regreffus. THVRSTANVS verd Papam secutus est, sed non diu ab eo ne præsentià ejus grauaretur, detentus. Rex autem HENRICVS in sua sententia perstans, eum nec Pontificatui Eberacensi nec in suæ potestatis aliquem locum admitti sinebat.

His diebus excitata est sollicitudo multorum, ad investigandum auctoritates & Antiqua priuilegia Primatus quem Ecclesia Cantuariensis, quæ est Dorobernensis, sibi vendicat super Ecclesiam Eboracensem. Quod ea re maxime Contigit, quia causa, quæ inter RADVLFVM Pontificem Cantuariorum & THVRSTANVM Eboracensem eo vsque, vt descripsimus, versabatur, in notitiam transmarinorum Episcoporum delata fuerat ipso THVRSTANO propugnationem corum, sibi, contra Patrem RADVLFVM, modis omnibus asciscente. Et illi quidem vtpote consuetudinum, & priuilegiorum Ecclesiæ Christi Cantuariensis ignari, immoderatius Thvastano fauebant, autumantes, vt ipse ferebat, RADVLFVM vi magis, e diuitiarum Copijs, pro- 40 deunte quam priscæ auctoritatis, & Romanorum Pontificum prinilegijs in suis assertionibus, niti. Sed cum ad hæc diceretur, in vanum tale quid opinari, & satis sufficere ad determinationem hujus discidij, quæ à tempore Regis WIL-LIELMI, qui Armis Angliam caperat, de ipso negotio gesta sunt, prasertim cum à diebus Regni ejus penè cuncta quæ ab Anglis antiquitus, quasi Sacrosancta celebrabantur, nune vix postremæ Auctoritatis, quorundam judicio habeantur. Non hinc, aiunt, ità est, immò noua quæ istis temporibus inferuntur antiquorum scriptorum astipulationibus, vt Rata sint, necesse est fulciantur. Ex his ergò, ad hec investiganda, multorum sollicitudo (vt diximus) euigilauit, & confisa Ecclesia Dei justitiæ, antiquorum scriniorum abdita, sacrorum 50 Euangeliorum volumina, soli decori Domus Domini eatenus inseruientia diligentius perserutata est. Ecce autem, ve voluntas justi amans, optato effectu non privaretur ; quæ subscribimus, renelante Deo, privilegia quædam reperta sunt, firma vndique & Apostolica auctoritate subnixa; sunt autem hæc.

Bo-

### Novorum LIBIV.

127

BONEFACIVS Papa ÆTHELBERTO Regi Anglorum.

HANRIS CVS.L.

D'm Christianitatis vestra integritas, ita circa conditoris sui cultum excre- Rex. nerit, vt longe lateque resplendeat, & in omni mundo annunciata, vestra Deo digna operationis augmenta referat, enormes largitori amnium bonorum Deo grates exoluimus, &c.

Bone FACIVS Papa Ivs To Archiepiscopo Dorobernensi.

SVsceptis vestra dilectionis apicibus, in quibus reperimus inter alia, plurimos ex gentilitate ibidem degentium, Deo Omnipotenti, & Domino nostro Iesu Christo anxiliante connersos, Maxime autem in partibus Cantiz ad veri Dei nostri sidem vestris laboribus perductos, valde gratulati sumus.

Honorivs Papa Honorio Archiepiscopo Derobernia.

S Vsceptis vestra dilectionis literis in eis reperimus vestri laboris sollicitudinem circa vobis commissam gregem, multa fagitatione occupatam, &c.

VITALIANVS Papa THEODORO Archiepiscopo Cant.

I Nter plurima, que nobis per vestras syllabas intimare insisti, cognouimus etiam desiderium vestrum pro confirmatione Diocesis vestra, que tue subject ditioni, que in omibus ex nostro Apostolica auctoritatis princlegio splendescere desideras, &c.

SERGIVS Papa Regibus Anglorum.

D'Onum gratia spiritualis, quod Sancti Spiritus illustratione, fidelium corda succendit, ac reparando reficit & virtutis mirifica constantià roborat; & calclestium beneficiorum instituit perhenniter promereri suffragià, & labentium rerum exitia nihilomiuus pracauere, & c.

#### Idem Papa Episcopis Anglia.

Sicut nobis, fratris incogniti, quibus curam officii pastoralis beati Apostolorum Principis Petri superna dignatio miserationis regimeng, concessit, reverendam advexit prasentiam, ità quosi, vestri religiossimi prasultatus Collegii agnita salus geminum attulit munus tripudij. Nam omnium auctori bonorum Domino Deo nostro, immensas peragimus gratias, reperta fratrum sidelium in sinu Sancte Matris Ecclesia vnanimitatis devota Constantia, & amoris fervente, inter se dilectionis, consortio. Sic enim sagaci sollertia Deum complacare noscuntur, afferentes ei pura libamina, cum in ara pectoris splendore veri luminis resouentes, nullis illecebris mentem illudant, nullis fratrum stimulis corda pracellant, nullis nocentibus proximos mentibus annuant, sed vt Dei Ministri, speculum se subjectis vita moqui probitate exhibeant; Hinc sibi Deum prosperantem invenient in adversis, nec quicquam poterit hostis insidia eis nocendi subripere. Etenim vbi est prassonimi adjutorium, cuncta sugatur spirituum malignorum adversitas, cum se

GREGORIVS Papa Episcopis Anglia.

D'Ei Omnipotentis immensa pietatis magnitudinem collaudamus, qui sua majestatis gloriam, sic dilatare dignatus est vt in omnem terram exierit jam sonus pradicatorum suorum, & in sines orbis terra verba corum, &c.

#### LEO Papa ATHELARDO Archiepiscopo.

Pontificali discretioni pracipue conuenit prasulibus Ecclesiarum secundum eorum irreprehensibilem sidem audientiam prabere & eorum, qua per beatum Petrum Principem Apostolorum, & nos gerere desideraucrint, qua Canonicis non refragantur Sanctionibus, assectum concedere.

For-

HENRI-

For mosvs Episcopis Anglia.

A voitus, nefandorum ritibns Paganorum in vestris partibus repullulasse, & vos tenuisse silentium, vt canes non valentes latrare, gladio separationis à corpore Dei Ecclesia vos ferire deliberauimus, &c.

IOHANNES Papa DVNSTANO Archiepiscopo.

IOHANNES Episcopus Seruus Seruorum Dei, Confratri DVNSTANO Dorobernensi Episcopo, vita perpetua permanendam in Christo salutem. Si Pastores Ouium solem gelug, pro gregis sui custodià die ac nocte ferre, contenti 10 funt, & oculis conspectant vigilantibus, ne aliqua quidem ex ouibus aut errando pereat aut ferinis laniata morsibus rapiatur, quanto sudore quantag, curà debemus esse pervigiles ob salutem animarum, qui Pastores dicimur earum? Attendamus igitur nos officium exhibere erga custodiam Dominicarum ouium & ne quasi Lupo veniente territi fugiamus ne in die Diuini examinis pro desidia nostra ante summum Pastorem & negligentia nostra excruciemur, unde modo honoris reuerentia in sublimiore arce cateris dijudicamur. Primatum itag, tuum, in quo tibi ex more Antecessorum tuorum, vices Apostolica Sedis exercere conuenit, ita tibi ad plenum confirmamus sicut Beatum Avovstinvi, ejusas successores, prafata Ecclesia Pontifices, plenius habuisse dinoscitur. Pallium vero Fraternita- 20 ti tua, ex more ad Missarum solemnia celebranda, commendamus, quod tibi non aliter Ecclesia tua prinilegijs in sno statu manentibus vti concedimus, quam vsum Anteceffores nostri prodiderunt. Neg, tua prudentia hoc incognitum habet vel cujufquam, quoniam indumenti honor moderatione actuum tremendus erit. Honestati morum tuorum, hac ornamenta conueniunt, quatenus auctore Deo, possis esse conspicuus, ita ve vita tua filijs tuis sit regula, & in ipsa si qua tortitudo illis inest, dirigatur, dum in ea quod imitentur aspiciant, In ipsa semper, considerando proficiant, vt tecum Deum per hoc, quod bene vixerint, videre mereantur. Cor ergo tuum neg, prosperis qua temporaliter blandiuntur, extollatur, neque aduersis denciatur. Quicquid illud fuerit aduersi, virtute in Christo patientia, à te deuin- 30 catur. Nullum apud te locum fauor indiscretus inueniat; in omnibus discretionem, aly in te cognoscant. Insontem apud te culpabilem, suggestio mala non faciat, nocentem gratia nou excuset. Remissum te delinquentibus non ostendas; nec quod illis non profuerit, hos perpetrare permittas. Sic in te & boni Pastoris dulcedo sit, & judicis seuera districtio; vnum scilicet quod innocentes foueas, aliud quod inquietos feriendo à prauitate compescas. Sed quoniam nonnunquam prapositorum Zelus dum districtius malorum vindex est, transit in crudelitatem, Correptionem in judicio refrena, & censuram disciplina discute, vt & culpas ferias, & à dilectiones peruersorum quos corripis, non recedas. Misericordiam (prove virtus patitur) pauperibus exhibe. Oppressis defensio tua subueniat. Opprimentibus mo- 40 desta ratione contradicas. Nullius faciem contra justitiam accipias. Nullium quarentem justa despicias. In custodia aquitatis excellas. Vt nec divitem potentia sua, apud vos aliquid extra viam suam de accusatione audias, nec pauperem faciat humilitas tua desperare, quatenus, Deo miserante, talibus possis existere, qualem sacra Lectio pracipit dicens, Oportet Episcopum irreprehensibilem esse. Sed his omnibus vii salubriter poteris si Magistram caritatem habueris, quam qui secutus fuerit , à recto tramite non recedit. Ecce Frater Charisime inter multa alia , ista sunt Sacerdotum , ista sunt Pally jura, qua si studiose seruaneris , quod foris accepisse ostenderis intus habes. Sancta Trinitas fraternitatem vestram gratie sua prosectione circundet; asque ita in timoris sui viam te dirigat, vt post 50 vita hujus amaritudinem, ad aternam simul dulcedinem peruenire mereamur. Et hoe scriptum est per manum LEONIS scrinialis Sedis Apostolica in Mense octob. in dictione III, Datarum die I, Kl. octobris, Anno XII, summi Pontificis IOHANNIS.

Hæc

anti-

Hæc,vt prælibauimus, in Archiuis Ecclesiæ domini S At v A T O R I s reper- H B N A t. ta, futurorum memoriæ, non absurdum æstimauimus commendare. Et qui- c v s dem his plura inuenta sunt, sed aliquibus corum nimià vetustate obliteratis, aliquibus in cartis ex Biblo compositis, & peregrinis caracteribus inscriptis, & ipsis quoque ex majori parte detritis, notitiæ nostræ vsquequaque non patuerunt. Ac nos ignota, pro notis scribere, horrori habentes, necessario ea huie operi alienauimus. Sane quod quosdam non pudet astruere, soli seilicet personæ Beati Avevstini primi Pontificis Cantuariorum Beatuh GREGO-RIVM concessisse, non solum Episcopos quos ordinaret, neque hos tantum-10 modò qui per Eberaca Episcopum essent ordinati, sed etiam omnes Britannia Sacerdotes, habere, Domino Deo nostro IESV CHRISTO Auctore, subjectos, quale sit, sacra Successorum ejus Decreta, Successoribus ipsius Avgvs TINI directa (que paucis prenotauimus) satis ostendunt. In his quippe videre planum est, eos intellexisse non magni muneris esse, si ei solummodo illa dixisset, cum (ve alia taceam) suis diebus Eboracensis Prouincia nec fidem CHAISTI susceperit, nec qui eam prædicaret eo directus sit. Tanta enim in Cantia, & vicinioribus Regionibus in prædicatione Nominis CHRISTI, & iple, & locij ejus habuerunt ad faciendum, vt à tam longinquis partibus eis fuerit abstinendum. Beatus fiquidem PAVLINVS, qui primus Northumbriensibus 20 Euangelium prædicauit, & Eboraci primus Cathedram Pontificalem fortitus est, non à Beato Avevstino, sed à Ivsto, qui quartus ab ipso Avevs T I No Cantuariorum Pontifex extitit, Episcopus electus, ordinatus, & illuc destinatus finit, quemadmodum venerabilis BEDA in historia Gentis Anglorum, veraci stilo digessit, & omnibus notissimum est. Que igitur Beatus GRE-BORIVS, AVGVSTINO dixit, in AVGVSTINO, fuis Succefforibus dixit. per quos Deo implere placuit, que per ipsum Avgvstinun sua dispositione implere voluit. Non jure itaque, priuilegio Avevstino collato priuandi sunt, qui sedi ejus præsidentes vices ipsius exequendi officio functi sunt. Quod verò dicunt, Beatum Ga Es o a I v m satis dicere posse, & nosse, si vo-30 luisset, tua Fraternitas, & Successores sui , verum omnimodis esse fatemur. Et similiter non dubitamus, Dominum CHRISTVM, dicentem Bearo PETRO, Quodeunque ligaueris super terram erst ligatum & in cælis, & quodeunque solueris super terram erit solutum & in cælis, scisse dicere, si voluisset, & Successores tui. Qui ergo priuare nituntur successores Sancti Avevs TINI potestate & dignitate, quam ipsi Avg vs TIN o concessit Beatus Ga B G o alivs, priuent (si audent) Successores Beati PETRI, potestate & dignitate, quam ipsi PETRO concessit sanctus & justus Dominus. Eodem enim modo, quo Dominus locutus alijs, in Apostolo suo Petro, locutus est Grecorivs Successoribus ejus in discipulo suo Avgvstino. Iuste judicate filij hominum & perdendite de similibus idem esse judicium. Illud etiam istis annectendum putaui, quid præfatus Beda refert, Theodorvm (qui septimus à beato Avgvstino in Cathedram ejus successit) primum esse in Archiepiscopis, cui omnis Anglorum Ecclesia manus dare consentiret. Et hic veique cum primo functus Pontificatu Britanniam venisset CEADDAM Eboracensem Prælatum, à Pontificatu summouit, eo quod non jure sacratus, injuria suerit eidem Eccle-siæ, per officium Sacerdotale præpositus. Moxá; WILTRIDVM substituit, & ci integerrime Pontificatum Eboraca, fretus auctoritate Romana Sedis, delegauit. Quem deinceps ad Concilia sua venire faciebat, & ejus obedientià ac subjectione pro temporum qualitate per omnia vtebatur. Hunc etiam post-50 modum, emergentibus quærelis, quas commemorare longissimum est, in sua Ecclesia Eboraci, non solum Episcopatu prinauit, sed & Parochiam ejus in tres Epilcopos, libera vtens potestate, distribuit. Deinde, Soluto ipsius discidij nodo, juxta placitum voluntatis suæ, remotis ipsis Episcopis, eundem WIL-\* R r D VM pristinæ dignitati restituit. Nihil noui dicitur. vetera sunt hæc, &

HENRIcvs I. Rex, antiquorum gesta scientibus euidentissima. Illud quoq; non minoris euidentiæ huce patescit, Brithwald pv M Successorem ipsius Theodori, illum ipsum Wilfer id v M cujusdam inobedientiæ culpa accusatum, secundò ab Episcopatu deposuisse; ac postea senectuti ejus, & Religioni compassum, sui Pontificatus gradui restituisse ab Apostolica Sede interpellatus. Sed quid juuat insinita contexere? Itaque de his ita, vt qui Ecclesiæ Christi Cantuariensis auctoritati derogare non metuunt, saltem se in lumine positos non posse videre erubescant, & vel amodò ora claudant ne praua loquentes, recta amantibus obprobrio siant. Ipso anno quo Radvievs Archiepiscopus Cantuariorum de transmarinis partibus in Angliam reuersus est, qui fuit annus ab Incarnatione so Verbi Dei millesimus centesimus vicesimus, venerunt ad eum missi ab Alexan dem Monachus, & Prior Ecclesiæ Dunisermelina (Petrvo nomine) Clerici duo; vnus extitit Miles. Negotium autem legationis eorum qui nosse curat, quam detulerunt Epistolam subscriptam, legendo vel audiendo percurrat.

LEXANDER Dei gratia Rex Scotorum, RADVLFO reuerendo Cantuariensi Archiepiscopo & cum reuerentia diligendo salutem. Audita prosperi aduentus vestri in Angliam iamdin à me defiderati manifesta relatione, de incolumitate ac prosperitate vestra congaudens summog Protectori gratias inde referens, cum temporalium undique occupatio curarum iter meum, Dt Destra adprasens Daleam frui prasentia, impediat, tam Literarum designatione quam Legatorum relatione animi mei affectum Destra bonitati cupio manifestare. Tanta etenim discretionis persona fretus consilio, bonum propositum peroptime ad boni operis effectum (Deo annuente) non dubito me posse perducere. Vestram igitur latere nolo excellentiam, Ecclesiam Sancti ANDREA in Regno meo existentem iamdiù Pastorali cura destitutam, Dei & vestra benignitaris prouidentia Pastore idoneo, desiderantem me 30 velle consolari. Quo circa vestra Pietatis deposco clementiam, vt quandam personam à plerisq mibi laudatam, EADMERVM, scilicet, Monachum, si vobis idonea visa fuerit, vt Pontificali inthronizetur dignitate, mihi liberam concedatis. Verens enim summum Pastorem, me graniter offendisse, cum gregem suum negligentia mea alissą, forsan criminibus impedientibus Pastoris penuria desolatum, & à tramite veritatis in pluribus exorbitatum din permiserim, filiali etiam timore timens in bacre, eum amodò offendere, ad Destræ fontem discretionis recurro, De pristina memor existens dilectionis, inter nos ba- 40 bita, me filium vestrum Paterno affectu spiritualiter iamdiù à vobis adoptatum, Destri munimine consily, in hac re tueamini. Vale.

Miratus ex his Pater R A D V L F V S, & ratus hoc verbum à Deo egressum, (maxime, quia omnino constabat eundem Fratrem, nec per se nec per quemlibet hominem, vnquam de ipso negotio, aliquo modo, apud quenquam egisse, sicèt ejus absentiam moleste serret, nam sicut in seruitio Beati Prædecessoris sui A N S E L M I, sic & in suo assiduus esse solebat.) Noluit tamen Regiæ petitioni assensum non præbere, ne videretur Dei ordinationi resistere. Quoniam igitur acceperat ipsos Legatos pro eadem re, & pro alijs Regem Anglorum ex parte Domini sui adituros, ipse & Conuentus Fratrum Cantuariensium mise-sunt per manus illorum ipsi Regi Epistolam hanc.

The state of the s

ENRICO Regi Anglorum charo Domino fuo, ac fummo honore HENRI-Denerando, Frater RADVLFVS, Sancta Cantuarienfis Ecclefie Rex. indignus Sacerdos, & totus Conventus einsdem Ecclefia falutem. & orationes, & fidelia obsequia. Notum facimus sublimitati Destre ALE-X A N D R V M Regem Scotorum, cum confensu Clerico Populi Regni sui, Legatos suos ad nos misisse, & consilum cura Pastoralis ad opus Ecclesia Sancti ANDREE, à nostra Ecclesia expetysse. Considerantes ergò eorum instam petitionem, & tam Diuini amoris reuerentiam, quam Sancta Matris Ecclesia villitatem attendentes, laudandis desiderijs pium prabuimus allenfu. Concessimus ergo, inxta petitionem eorum, personam Ecclesta nostra ab eis denominatam, Domnum EDMERVM quem a pueritia disciplinis Ecclesiafticis sublimiter institutum, & sanctia moribus decenter ornatum ad officium Sacerdotale omnino scimus idoneum. Vestram igitur venerabilem sublimitatem submissa corde deposcimus, Dt Destra Celsitudinis pia voluntate, atq auctoritate, & illorum Deo digna petitio & super tam necessario Ecclesia Dei negotio uostra humilitatis concessio roboretur. Omnipotens Deus subli-20 mitatem vestram, ad honorem suum & munimen Ecclesta sua per longa tempora incolumem custodire, & post temporale Regnum dignitate perennia regni sublimare dignetur.

Rescriptum Regis ad hæc.

HENRICUS Rex Anglorum RADVLFO Archiepiscopo Cantuatiæ salutem. Volo & concedo, Dt Monachum illum, Dnde, Rex Scotiæ te requisiuit, liberum ei concedas ad consuetudinem Terra sua in Episcopatu Sancti Andre E. Teste Everardo de Calna apud Rotomagum.

Post hæc misst eundem Fratrem, prout oportere putabat, ad Regem Scotie; Scribens ipsi Regi sic.

Aro Domino & Amico intimo ALEXANDRO Dei gratia Regi Scotorum RADVLFVS Archiepiscopus salutem & orationes. Gratias Deo innumerabiles referimus, qui ad cognoscendum atque petendum que debebatis, remotis nebulis, mentis vestre oculos aperuit. Gratias nibilominus generalitati Destra, qui petitionibus Destris legittimis nos Dobis, ex amicis amicissimos ex familiaribus familiarissimos es junctissimos reddidistin. Licet enim ipsis petitionibus, quasi oculum ant dexteram à corpore nostro auellere quæratis, laudare tamen habeo iustum desiderium vestrum, & in quantum potero, secundum Deum illi obtemperare. Volens quidem, etfi, pace Dei & vestra potest dici inuitus assentior bone vestra voluntati; volens verd, quia Dei voluntati quem in hoc facto prasentem atque propitium conspicio, resistere non audeo, nec cor vestrum in Nos amaricare. Inuitus autem quod (quasi solus) & patris consolatione, ac relevatione assidua, & fili sa-50 pientis confilio, & auxilio in infirmitate nostra, ac etate destituor. O sapientis Dirs consilium (fi nos eo non spoliaretis, & cum spolietis) qui tantum Dirum, tam famosum, tam Ecclesia Dei Dtilem, Dita, & moribus, & literis Diuinis, & si opus fuerit Secularibus, à pueritia instructum, terre vestre confilio

HENRTcvs I. Rex. filio præesse, in his quæ ad Deum pertinent satagatis. Si alius ex partibus longinquis quod petitis peteret, pro certo sciatis non paterer elongari à nobis cordis nostri archanum; sed vobis nihil est secundum Deum, quod abnuere velimus. Mittimus ergo ad vos personam quam petitis, & omnino liberam, ve à vobis certius discat, si ad honorem Dei & Sanctæ Matris Cantuariensis videlicet Ecclesiæ spectet petitio vestra. Cautè igitur & cum consilio tractate quod agitis, quia sunt multi qui libenter sacrationem istius disturbarent, & si valerent disturbando casarent. Proinde nostrum esset consilium ve quam citius ad nos remitteretur sacrandus, ne dilatione quod timemus interueniat, vel quod nollemus. Salutat vos Conuentus Fratrum Ecclesiæ nostræ verè sideles vestri & omnino ad seruitium vestrum parati. In commune autem rogamus ve ita vos habeatis erga Fratres nostros qui in Regno vestro sunt, ve Deus vobis inde gratias habeat & nos. Valete.

Veniens itaq; frater ipse in Scotiam, mox tertio die aduentus sui illo, qui fuit dies festiuitatis gloriosissimorum Apostolorum PETRI & PAVLI, sufcepit, cligente eum Clero, & Populo terræ, & concedente Rege, Pontificatum Sancti AndREE Apostoli Chenrimuntensis. Quæ res ita disponente Deo 20 acta est, ve nec virga Pastorali, vel annulo à Rege inuestitus fuerit, nec Hominium ei fecerit, lætus itaq; dies habitus est, atque in laudem Dei alacriter expensus. In crastino autem Rex, cum electo de consecratione illius secretius agens, & modis omnibus, eum à Pontifice Eberacensi consecrari exhorrens, Vbi, eo Docente, accepit auctoritatem Ecclesiæ Cantuariensis, ex antiquo toti Brittannia præminere, & iccirco, ipso disponente, se Cantuaria Episcopalem benedictionem velle requirere, conturbatus animo furgens discessit ab co. Nolebat enim Ecclesiam Cantuariensem anteserri Ecclesiæ Sancti ANDREA de Scotia. Vocans itaque WILLIELMVM Monachum Sancti EDMVNDI, qui post THVRGODVM eidem Episcopatui Præpositus, penè illum euacua- 30 uerat, præcepit ve more solito in Episcopatu se haberet, expoliato nouiter inuestito. Expleto autem post hæc mense integro, & his quæ supererant jam terris Episcopatus funditus cuacuatis, pro voto principum Regni Rex ALEX-ANDER ipsum Electum conuenit, vixq; ab eo obtinuit, vt quòd super inimicos suos exercitum ducere disponebat, virgam Pastoralem desuper Altare, quasi de manu Domini susciperet, & ità in toto Regno Curæ animarum omnium, pro posse, deinceps intenderet. Post hæc ad Ecclesiam Sancti A n-DREÆ venit, & occurrente ei Regina, susceptus à Scolasticis, & plebe, Pontificis loco successit.

Inter hæc, covsque T H v R s T A N v s Eboracensis in transmarinis partibus 40 morabatur, & suprà memorato negotio suo viriliter insudans, ad hoc etiam Regem Anglorum prouocauit, quatenus & Pontisiei Cantuariorum semel & Regi Scotorum ter scriptis mandaret, ne aut ille electum Sancti A N D R E E consecraret, aut iste vila ratione sacrari permitteret. Quæ res multorum animos vulnerauit & in diuersa distraxit & electum, ne Christianitati corrigendæ, jure Pontisicali intenderet, non parum debilitauit. Vnde hij, quibus cordi erat suis voluptatibus magis quam Dei jussionibus obtemperare, roborati sunt, & quoniam suorum morum correctionem formidabant, jam securi irridebant. Quid plura? Rex ipse ad Regis Anglorum jussa pauescens, ex hoc Hominem minoris, apud se, honoris habere, & sensim sua cæpit imminuere. So Quod ipse aduertens, scá; modicum eo sibi aduerso, secundum Deum in regno illius prosecre, certissme sciens, proposuit Cantuariam ire, & inde quid sibi potissmum in tali causa foret agendum Consilium quærere. Quod vti Regi innotuit, dixit eum ab Ecclesia Cantuariensi penitus absolutum, nec om-

nino aliquid in ea participium habere, seq; in vita sua consensum non præbi- H I n i iturum, vt Episcopus Scotia subderetur Pontifici Cantuariorum. Quibus cum ipse referret, quod nec pro tota Scotia abnegaret se esse Monachum Cantuariensem turbato spiritu. Nihil, inquit, fecimus à Cantuaria petentes nobis Episcopum. Ex hoc igitur, cordis sui rancore deuinctus, eundem virum in multis capit fatigare, multis injurijs clam & palam exagitare, eum dignitate, ac rerum Episcopalium prouentu despoliare. Non igitur eum recto oculo aspicere, non verba ejus vel etiam de Deo prolata, poterat patienter audire; quæ res vulgus latere non potuit. Rumores itaq; multi exorti funt, partes diuersas in diuersa trahentes. Quod electus aduertens, & suum esse in talibus (vt prælibauimus) non veile esse perpendens, per inter nuntios mandauit, ei hæc. Quie video te non esse vi mihi expediret, serenum erga me, nec scio quare boc sit me promeruisse, cum certum babeatur me non mulium te offenso, in Christianitatis correctione, in Regno tuo prafuturum, rogo, vt tuo favore profecutus, Cantuariam ire me sinas, quatenus Consilium, quod mihi sit agendum, inde requiram, & benedictionem Pontificalem ad honorem Dei & exaltationem Regni Scotorum inde suscipiam. Non sederunt hæc animo ejus & petitioni illius se nequaquam affensum præbiturum affeuerauit, contestans Regnum Scotia Cantuariensi Ecclesix nihil subjectionis debere, & ipsum ab ea penitus immunem factum sibi 20 datum esse. Cui cum ille hoc se eatenus nescisse responderet, præsertim cum Epistola pro se ab Archiepiscopo illi directa, inter alia contineret eum ad hoc Scotiam destinasse, vt disceret vtrum petitio, quam in eligendo eum suggessit, ad honorem Dei & Sanctæ Matris Cantuariensis videlicet Ecclesia, spectarer, non vt dignitate jam quingentis annis ab ea inconcusse possessa, ipse per se in nutritum filium euacuaret, indignatus nimium se cotidie noua placita in isto negotio inire nescire jurauit. Ad hæc ille, vocato in Consilium suum I o-H A N E Episcopo Glaschonensi, & duobus Monachis Cantuariensibus quos tune temporis secum habebat, sciscitatus est, quid in tali suo negotio sibi melius decernerent fore agendum. Tunc illi Regem adeuntes, & statum animi 30 ejus super viro plenius ediscentes, quasi non ab eo sed simpliciter à se consilij summa prodirer, intulerunt homini hæc, Si vi silius pacis in pace vinere cupis, aliàs eam require. Hic, dum iste regnauerit, nulla tibi, & paci communio erit. Nouimus hominem. Ipse in regno suo vult esse omnia solus, nec sustinebit vt qua-uis potestas, sine ejus dispositione quicquam in aliquo negotio possit. Iam exacerbatus est contra Te, & nescit quare, nunquam tibi plene reconciliatur etiam si viderit quare. Quamobrem aut linquere Te cuncta noueris oportere, aut perpetuò inter Scotos eorum vsus sequendo, contra anima tua salutem, in opprobrio vitam ducere. Quod si discedere manis, & annulum, quem à manu illius suscepissi, & baculum, quem desuper Altare tulisti, illi cogèris restituere. Alioquin terram 40 suam, nisi eam transvolare potueris, uon egredieris. Ad hæc quanta dicta, quanta objecta sint, hinc & inde ad alia tendentem scribere piget; post quæ omnia electus ipse, considerato ordine, quo quæ penes se acta fuerunt, videlicet, qualiter Annulum de manu Regis acceperit; qualiter Episcopatu inuestitus fuerit; qualiter Baculum desuper Altare tulerit; ità breui respondit. Annulum quidem, quem de manu illius suscepi, libens Reddam, câ re quòd nihil potestatis, quæ eo significatur in illo accepi, Laico scilicet dante, cui tale quid nihil attinet. Baculum autem, quem super Altare, præsentibus duobus Épiscopis, sumpsi, ponam vbi assumpsi, & eum dispositioni Iesu Christi commendabo. Relinquere autem, totum Episcopatum, eà conditione, quia vis 50 mihi infertur, adquiesco, vt eum tempore A L E X A N D R I Regis non reclamem, nisi Pontifex, & conventus Cantuariorum & Rex Anglorum aliud mihi, fuper his, Consilium dederint. In his, in pace divisi funt, & Edmervs Cantuariam veniens, ab Episcopo & Fratribus suis læte susceptus est. Diligebatur enim ab omnibus, & qui de absentia illius suerant moestificati, in præHENRIcvs I. Rex. sentia illius sacti suerant vehementer exhilarati. Misit autem Rex in accusationem ipsius, per Nuncium suum Archiepiscopo, Epistolam vnam continentem hæc.

LEXANDER Dei gratia Rex Scotorum, RADVLFO Archiepiscopo Cantuariensi in ipso, qui vita est, semper vinere. Immense bonitati vestra petitioni mea condescendenti, personam in prasulatu Sancti ANDRE & Sublimandam mibi mittendo, animi mei affectus, benenolens, & Dt justum est, obnoxius, innumerabiles gratias reddit. Sed persona 10 in Episcopatu posita, consuetudinibus terra moribusq hominum, vt res & tempus exigebat, & Dt iustum & necessarium effet condescendere noinit. Ipsa verò tandem persona, in prasentia quorundam Episcoporum & Comitum, proborumg, terra mea virorum, me requisiuit vt ei licentiam recedendi, & de fidelizate, quam mihi fecerat, libertatem concederem, cum nullo modo remanere vellet, nisi eum in captione detinerem. Hac audiens, ei his verbis respondi; quòd si aliquas, dictis, vel factis, iniurias, ei à me illatas, o quod in aliquibus qua ei facere debuissem, me defecisse demonstraret, pro Dei amore, & meo honore libentissime prasto effem emendare. Ad hac, in prasentia omnium astantium, dixit quod nullas dietis, aut factis ei iniurias inieceram, nec onquam in aliqua re, quam ei facere debuiffem, defeceram. Præterea egomet, & Episcopi & Consules, alig, terra mea probi bomines, ibi astantes, reuerentia obedientiam in quibuscung, iustum eset, magna Animi benionitate obtulimus, & pro penuria honesta exhibitionis reuerentia non effe necesse ei prasulatum relinquere, cum magna admonitione retulimus; Dt etiam remaneret, donec Regi Angliz & Dobis nuntiassem, Dt amborum consilio frui possem, obnixe roganimus. His auditis, mibi respondit, 30 quod nullo modo remaneret, nisi eum in captione detinerem; se enim nec Dtilem, nec idoneum in prasulatus regimine sciebat, es si remaneret, detrimentum anima sua & aliorum imminere videbat. Communi tandem confilio nolui eum vi retinere, petitioni sua quamuis inuitus adquieni; & Episcopatum reddidit. & fædus amicitiæ inter me & ipsum offulo confirmauit. Et hac est rei veritas quam literis vobis declarare volui, ne si aliud ad aures Destras perueniret crederetis. Sciat denig, bonitas Destra quod Dobis penitus, Dt amicus fidelis, obnoxius effe cupio, & confilio Destro, Destræctiam di- 40 lectioni subdi desidero. Ut Domino EDMBRO honorem exhibeas, obnixe postulo. Vale.

Vtrum autem in istis, tanto Patri Rex ipse vera, sophistica, falsaue mandanerit, non essugiet notitiam ejus, qui Consilia, commenta, & deceptiones singulorum suo tempore denudabit, redditurus cuique, prout gesserit. Scripsit tamen ad hæc, Pater R A D V L F V s Epistolam hanc.

A LEXANDRO illustri Regi Scotorum, Frater RADVLEVS
Cantuariensis Ecclesia Minister, sic regnare in regno terreno Dt 50
cum Christo regnare possit in Calo. Gratias, quas possumus (Venerabilis Domine) sublimitati vestra, referimus pro dilectionis, & honoris munere, quod erga paruitatem nostram nuncijs, & literis referentibus vos habere

bere dinoscimus. In quo, Nos proculdubio, Nos, pro posse semper deuotos ha- H & M a 1-2 bebitis, & fi quid in vita nostra (Domino largiente) frustuosum inneniatur, Rex. \* Destrum effe secure, sciatis. Gratias etiam, ex bona voluntate vobis persoluimus pro susceptione Charissimi fily nostri EDMBRI videlicet electi Episcopi vestri quem secundum petitionem vestram vobis transmissum bonorifice tractaftis. Quem nos etiam ad partes nostras redeuntem, prout decuit tantam personam, officiose suscipientes, in aduentu ipsius, non mediocriter latati fumus. Cumg fecretius, postea, inter nos fermo Dersaretur, audinimus eum aliqua, à sensu literarum Destrarum, quas prius audieramus, diversa sentire, nec omnibus anteà auditis, ex toto assensum prebere. Nunc itaq quoniam in scriptis vestris aliud legimus, & aliud ab ipso Fratre percepimus, confilio nobis est, Dt eundem filium nostrum apud nos retineamus, quousque, Domino ducente, in Angliam veniatis, nisi forte aliquid aliud, qued nobis faciendum sit, antea mandaueritis. Cum autem (Deo donante) pobis prasentialiter loqui, & rerum causas hinc inde audire poterimus, fi vita & do-Etrina buins amici nostri Dobis & patria Destra Deilis effe Didetur, injuncta 20 sibi obedientia ad electionis sue locum, si eum suscipere vultis, redire poterit. Si verò inconspectu vestro alind placitum fuerit, nos eum vi virum, in Lege Domini multipliciter instructum, & omni bono operi aptum cum magno gandio retinebimus, & sic spem bonam in misericordia Dei habentes, eius reditum fructuosum habebimus. Vale. Itaque de his ita, dom and

Sed dum talia, circà Monachum Cantuariensem geruntur in Scotia, quid-dam nostris sæculis inauditum contigit in Anglia. WILLIELMVS enim, filius Regis HENRICI cujus in superioribus hujus operis, nonnullis memu-30 nimus, Patrem suum à Normannia in Angliam regressum seque gestiens, nauem ingreditur, copiosa nobilium, militum, puerorum ac fœminarum multitudine comitatus, Qui mox portum maris euccti, miraq; aëris serenitate freti, freto elapli, in modico nauis qua vehebantur, rupem incurrens, euerla est; & omnes qui in ea residebant, excepto rustico vno, & ipso, vt ferebatur, nec nomine digno, qui mira Dei gratia viuus cuasit, marinis sluctibus sunt absorpti Quæ res multorum mentes exterruit, atque turbauit, & de occultis justi Dei judicijs in admirationem concussit. Eo tamen citius sedata est, in plurimorum animis hujus turbationis immanitas, quia, animum Regis, quem maxime hoc infortunium respiciebat, videbant virili animo se agentem, & æquitati judicio-rum Dei (cui nemo resistere potest) hæc summisso gestu, & voce attribuen-tem, In his namá; se consolans, humili spiritu, & ore dixit quod omnibus Christianis in cunctis euentibus suis dicendum fore intellexit, videlicet, Sis nomen Domini benedictum in sacula. Amen. teras aved the chiam there of m duent modicion celebraret, opnec Ec-

Count (unimicates, etc. in 19 and fors infure according adoptableari 

plies, sice Diococlem capalins andcopy, a coste pracipace, quod fin juris di-

noleitur

delice Cantarring de injur à , chara et inculerer, abjunct cordis fin obstinatione intisfacers. HENRIcys I. Rex.

# ELEMENT TO THE PROPERTY OF THE PARTY OF THE

## Incipit Liber Sextus.

Va jocunditate, & exultatione Regnum Anglia in reditu Regis exhilaratum fuerit, qui temporis illius recordatur, & (me tacente) aduertere poterit. Spes etenim magna magni boni, multorum mentibus est inde prosecta, quæ sibi promitteret leuamen, & auxilium à magnis malis, quorum tædio nimium antehàc videbantur infecta. Verum dum sama intonuit, WILLIEL-MVM jam olim regni hæredem designatum, de medio esse substatum, non parua, bonæ spei, portio perijt; consideratis injusticijs, quæ in omni

genere Hominum, illis diebus, emergebant. Attamen Rex legalis conjugij 20 nexu, olim solutus, ne quid vlteriùs inhonestum committeret, Consilio R A-D V E FI Cantuariorum Pontisicis, & Principum regni, quos omnes in Epiphania Domini, sub vno Lundonia congregauit, decreuit sibi in vxorem A THEEFTDEM siliam Godfie Ducis Lotharingia, puellam Virginem, bonis moribus, & decore modesti vultus decenter insignitam. Ad hujus igitur copula persectionem directi Nuncij sunt, qui cum his quos Dux memoratus Angliam pro hoc ipso destinauerat, sestinantius irent, & suturam regni Dominam (vt decebat) summo cum honore adducerent. Venienti ergo illi occursus Episcoporum, & Procerum Regni Dosrii (vbi appulit) grandis factus est, & inde ad Curiam Regis vsque perducta.

Cum hæe ita administrantur, conventu Principum, qui pro occursu Reginæ factus fuerat, nondum soluto, magnus sermo habitus est, de discidio, quod eo vique versabatur, inter RADVLFVM Archiepiscopum Cantuariensem, & THURSTANUM Ebonacensem. Siquidem iple THURSTANUS (pro ve supra descripsimus) à CALIXTO, Episcopus ordinatus, literas ab ipso CAt'ix to more, quo cuncta Roma impetrantur, adeptus fuerat; Quibus jubebatur , vt iple THVRSTANVS Episcopatu suo potiretur , aut Rex anathemate, & RADVLIVS suspensione Pontificalis officij, plecteretur. Ad quod recitatæ sunt sententiæ privilegiorum, quæ superiori libro indidimus; & quam digne Deo hæc Apostolica disponerentur, intellectum est ab omnibus. Tamen 40 ne præmissæ intentio pænæ, Regem, vel Pontificem aliquatenus conturbaret, ex commune Confilio permissus est idem THVRSTANVS, Angliam redire, & Eboracum, Regià vià, venire. Quod & factum est, eà dispositione, ve nullatenus extrà Parochiam Eboracensem diuinum officium celebraret, donec Ecclesiæ Cantuariensi, de injurià, quam ei intulerat, abjuratà cordis sui obstinatione satisfaceret.

Hæc inter, de Reginæ maritatione, necne in Regnum promotione, actum est inter Regni sublimiores, & in Windlesora ipsum negotium administrari dispositum est. Vbi cum Episcopus Serberiensis, quia Castrum ipsum in Diocœsi sua consistit, ossicium ipsius copulæ niteretur administrare, contradictum so comprobatum ab alijs est, magis ad Archiepiscopum Cantuariensem id pertinere, ea ratione, quod Rex & Regina speciales ac domestici Parochiani sunt ipsius; nec Diocœsem cujusuis Episcopi, ei posse præripere, quod sui juris di-

noscitur esse, cum tota terra, lege primatus, Cantuaria Parochia sua sit, & om- H s a # ines Episcopi totius Insnlz, Parochias, quas habent, non nisi ab ipso, & per Rex. ipsum habeant. Sedata igitur in his controuersia est. Itaque quoniam R A-D V L F V s Archiepiscopus corporis debilitate grauatus, ministerium ipsum opportune exequi nequibat, injunxit illud Episcopo Wintoniensi, ne, si Episcopus Serberiensis illud administraret, insuper venturis temporibus, aliquis tale quid, ex suæ Parochiæ auctoritate, quam ex Cantuariensis Episcopi obedientia sibi vindicaret. In crastino autem expletionis officij hujus, dum in Reginam ipsa puella benedici debuisset, & jam dicto introitu Mille Pater RADVLFVs 10 ipsum officium celebraturus, sacris Altaribus astitisset, aduertit Regem in Solio suo sedere coronatum, & admiratus est, sciens Regni Coronam se illi non imposuisse, nec illam ab alio positam, se præsente, jure ferre debuisse. Diuertit igitur infulatus, & sui Patriarchatus Stola redimitus, ab Altari, & ad Regem accedens, eo sibi suppliciter assurgente, sciscitatus est quisnam capiti ejus Coronam imposuisser; ad quod ille demisso vultu, se non magnam curam inde accepisse, & idcirco memoriæ id elapsum modesta voce respondit. Quicunque ait illam posuit, non id vtique jure fecit, nec quamdin capiti tuo hoc mos do insederit, propositi negotij executor non existam. Cui Rex, si non jure ve asseris, imposita est, sac quod juste faciendum fore cognoscis; me contradicto-20 rem in nullo habebis. Pontifex igitur, cleuatis manibus, sustulit Coronam de capite ejus, ipso dissoluente ansulam, qua sub mento innodata erat, ne capite insidens vacillaret. Quod ij, qui circumstabant, intuentes, omnes elatà voce Pontificem parcere, & Regio capiti Coronam remittere petiuerunt. Adquieuit ille, & mox juxta Regem coronatum stans, Gloria in excelsis Deo, ad incoeptæ officium Misse inchoauit. Choroq; sequentia canente, Altario repræsentatur. Regina itaque in Regnum consecrata est, & dies festiuus, & hilaris omni populo qui confluxerar, habitus est.

Post hæc Archiepiscopus cum Rege Abendoniam veniens sacrauit ibi RoBERTVM, qui ipsi Domino Regi, in curà panum & potus strenuè ministrare
so solebat, ad Episcopatum Cestrensis seu Couventriensis Ecclesiæ, acceptà priùs
ab eo, professione qua se, ex antiquo more, deuouit sore subjectum, & obedientem Sanctæ Matri Ecclesiæ Cantuariensi, & pontisicibus ejus. Sacratus est
autem III. Idus Martij, assistentibus & cooperantibus huic Sacramento, WILL
LIELMO Wentano Episcopo, WILLIELMO Exoniensi, VRBANO & BERNARDO Episcopis Walensibus.

Dum hæc, isto ordine, in Anglia disponuntur, famæ certitudo illuc vsque perlata est, Papam CALIXTVM, viribus vndicunque collectis, suprà memoratum MAVRICIVM, cognomento BVRDINVM, quem vocatum GRE-GORIVM in sede Apostolica Imperator cum suis fautoribus Papam constituerat, cepisse, eumq, suis omnibus spoliatum, Monasterio, vt Monachus esser, contumeliose intrussisse. Quo facto ipse Apostolici culminis securitate potitus, libera auctoritate qua Romanum Pontificem niti æquum esse probatur, quaquauersum per Legatos suos vtebatur. De quorum numero, quidam P E-TAV's nomine, Romanus genere, Monachus Cluniacensis professione, venit in Galliam , missus ab ipso Pontifice functus (vt ferebatur) Legatione Gallia , ac totius Britannia, Hibernia quoque, & Orcadarum Insularum. Supercreuerat autem fama istius famam omnium, ante eum in has partes, à Romana Sede, destinatorum. & Abbates, ac nonnulli alij viri videlicet honorati, ejus aduentum, Anglie præconaturi, ab co præmittebantur. Erat enim filius PETRI 50 præclarissimi, ac potentissimi Principis Romanorum, cujus sides & actio magni confilij & fortitudinis esse solebat, ijs qui, in Sede Apostolica Canonice constituti, Patres orbis habebantur. Attonità igitur tota terrà, in expectatione quali tanti aduentus, direxit Rex Henricvs Bernardm Episcopum Sancti

HENRIcvs I. Rex.

Sancti David de Walis, & Iohannem filium Patrui sui Clericum, trans mare vbi cousque idem PETRY's morabatur, Regis Anglorum de introitu suo in Angliam voluntatem justumq; opperiens, quatenus illum ad se perducerent. Quibus etiam ipse Rex, prudenti vsus consilio, injunxit quatenus iter ejus ita disponerent, ve post ingressum Anglia, nec Ecclesias nec Monasteria quæliber ad se tendens, hospitandi gratia ingrederetur, nec aliunde quam de suis victus necessaria ei ministrarentur. Perductus igitur ad Regem, digne ab eo susceptus est. Et exposità sui aduentus causa, Rex obtensa expeditione, in qua tunc erat, (nam super Walenses ea tempestate exercitum duxerat) dixit se tanto negotio operam tunc quidem dare non posse, cum Legationis illius stabi- 10 lem auctoritatem non nisi per conniuentiam Episcoporum, Abbatum, & Procerum, ac toties Regni Conuentum roborari posse constaret. Super hac sibi patrias consuetudines ab Apostolica Sede concessas, nequaquam se æquanimiter amissurum fore testabatur (in quibus hæc, & de maximis vna erat, quæ Regnum Anglia liberum ab omni Legati ditione constituerat) donec ipse vitæ præsenti superesset. His horumq; similibus, Regali facundià editis, præsatus P E T & v s assensum præbere vtile judicauit, & annuit. Quapropter, larga Regis munificentià magnifice honoratus, omni modo se illi quicquam'aftiqua dignitatis derogaturum, immo vt d gnitatis iplius gloria vndecunque augmentaretur, spopondit plena fide elaboraturum. Pax itaque firma inter cos firmata 20 est, & qui Legati officio fungi in tota Britannia venerat, immunis ab omni officio tali, cum ingenti Pompa, via qua venerar extra Angliam, à Rege misfus est. Dofris itaque transfretaturus, Cantuaria hortatu Regis, & Archiepiscopi magnifice à Fratribus susceptus est, & inter cos triduo cum jocunditate conuersatus. In quo temporis spatio querimonia apud eum deposita est pro graui injuria qua Papa Cabixtvs Ecclesiam Cantuariensem in causa Thyks TANI Eboracensis humiliare non veritus est, & suis literis eandem humiliationem, omissa omnis justitiæ consideratione, roborare, Quæ ipse levi vultu ac miti mente suscipiens, prinilegia ab antiquis Patribus, olim à Romana Sede possessa, ostendi sibi postulauit, & si rata esse probarentur, que nouiter instituta 30 erant, se promisit elaboraturum, ve in nihili redigerentur. Prudentum igitur. ratione virorum, probatum est, Bullatas antiquifus cartas incendio, quod totam Ecclesiam necdum transitis quinquaginta annis omninò consumpsit, esse consumptas, paucis illarum in antiquis scedulis, seu veteribus libris quoquo modo raptim transcriptis atque retentis, quarum veritas ; & Romani Atlo cloquij, & auctoritate, jam per quadringentos & cò amplius annos, ab infa Ecclesia inconcusse possessa declaratur. Quibus ille perspectis atque perpensis, testatus etiam ipse est, Ecclesiam Cantuariensem grave nimis & immoderatum præjudicium esse perpessam, & quatenus hoc velocius corrigeretur, se modis omnibus, opem adhibiturum pollicitus est. Post hac Angliam egreditur, pro- 42 spero cursu procellosum mare cuectus. a offin an

His ita variantibus, suprà designatus Episcopus Scotiae, Cantuaria continuè degebat, sicut olim priusquam in Pontificatum electus esset, facere solebat. Conuentum Monachorum non facile deserens, sed more aliorum sese in omnibus habens. Transiste in istis annus integer & semis. Venientes intereà Cantuariam diuersi Episcopi, Abbates, & quique Nobiles, qui hominem ex cohabitatione Patris Anselmi quondam notum habebant, de negotio illius percun trabantur. Et ordinem rei edocti, eum Ecclesiam quam canonice electus regendam susceptat, nulla ratione juxta scita Canonum indemnatum dimittere posse concordi sententia asseruerunt, licet consecratus non sucrit, electionem videlicet quodammodo Consecrationi præstare contestantes. Vsus igitur illorum & quorundam aliorum, & quorundam aliorum consilio, necne beati Patris sui Anselmi, cujus beata conversatio eum in multis olim informauerat,

exemplo

L nullo modo.

quia,

exemplo prouocatus, qui olim ab Anglia æquè, ve ipse à Scotia, pro simili cau- H & w & r- sa, pari ordine pulsus suerat, sicut longè superius habita mentio est, Regi Sco- c v s l. torum Epistolam, quam ecce subscribimus, scriptam direxit.

LEXANDRO Illustri Regi Scotorum, EDMERVS quondam Electus Episcopus Scotize salutem & servitium. Pro benigna voluntate, quam se erga me, vestra Excellentia olim babuisse monstrare dignata est, gratias, quas possum, vobis exsoluo. Et quidem benignitatis vestra non meritorum meorum fuisse non nescio, quod prætermisis unnumeris, quos & Dita probitas, & sapientia atque prudentia illustrabat auctoritas, me in Episcopatum elegistis, & Regno Vestro, in ys, qua Dei sunt, praesse Volustis. Reddat vobis omnipotens Dew, pro tam bona voluntare illud præmium, quod bona voluntas meretur apud eum. Et boc vique orat quotidie, & defiderat anima mea. Quod autem res alium, quam propositi communis tenor extiterit, euentum fortita eft, Dei dispositioni, quam penetrare vel subterfugere nemo potest, ascribendum fore non dubito. Quid tamen ex discessu meo à Pontisicatu didicerim, si facultas mibi daretur secretius vobis loquendi, sancta si-20 dei vestræ notificarem. Licet enim corpore à vobis discesserim, noueritis tamen pro certo, quod fidem, quam vobis debeo (Deo juuante) non violabo. Unde vestrum & Regni honorem, in quibuscunque potero, si non spreueritis, fideliter quæram, ipso teste, qui conscientiæ mee solus & verus inspector est. Nec hac dico, quod multum desiderem iu Regno vestro episcopari, sed tamen mallem dignitatem terra vestra augeri, quam minorari. Praterea nouerit beatitudo vestra quod omnes qui audiunt qualiter electus, susceptus, & Pontificatu saisitus, & loco Pontificis substitutus fui, vna sententia afferunt, nec me 30 juste potuisse Episcopatum dimittere, nec alium (me viuente) juxta legem Domini substitui posse. Nes enim Dir Dxorem suam, aut Dxor Dirum, Dt alij nubat, dimittere regaliter potest. Sed fortaffe dicitis, Tu dimififti, Dimisi quidem, sed (quod, cum pace vestra, dicatur) illata vi, cui contraire nequini. Cum enim perpes discordia, & interminabiles inimicitie mihi, ex Destra parte per eos (quos vobis familiares esse sciebam) intenderentur, nifi Episcopatui funditus cederem, & his, Dester habitus circa me, & dissaisitio, qua me bis rebus, ad Pontificatum pertinentibus, sine lege & judicio spoliasti, attestarentur, necessario dimisi quod ablatum retinere non potus. Sed de istis, 40 epistolari breuitate, disquiri commode non valet. Quamobrem, omisis istis breniter suggero, quia, fi in pace vestra permittitis, & opem (vt vestram Regalem sublimitatem decet) ferre volueritis, vt ad Vos honorifice redeam, ad explendum apud Vos seruitium Dei & Destrum, secundum voluntatem Dei conabor iter aggredi, o in omnibus voluntati vestræ parere,nisi (quod absit) videatur voluntati Dei resistere. Quod si amplecti minime vultis, vltra non possum. Deo causam Ecclesia sua committo. ipse videat, ipse dispenset, ipse, quod quisque meretur, in boc suo negotio cuique reddat. Ego liberam (Dt estimo) a-50 nimam meam ; ego, vii debui, coram eo exposui causam meam, paratus in omnibus sequi voluntatem suam. Ne tamen putetis me in aliquo velle quicquam derogare libertati vel dignitati Regni Scotorum, securum Vos esse volo,

HENRYcvs 1. Rex.

quia, quod à me petiftis, & ego suno quidem adquiefcere nolui (eftim ens alind quam, secundum quod postmodum didici, aftimare debebam) de Rege scilicet Anglorum, de Pontifice Cantuariorum, & de benedictione Sacerdotali, si hucusque persistitis in sententia bestra, me amplius contradictorem non shabetis, nec illa, me à servitio Dei & amore vestro (quin, quod voluertes faciam) vilo modo diuellent; tantummodo alia que Pontificis Specti A N-DRE E juri competunt, mihi liceat cum Destra bona Dolluntate administrare. Hec olim vobis infinnaffem, sed quia rumar quaque discurrebat, vos in Angliam (postposità omni ambiguitate) tune vel tune, aut certe tune ventue rum, feribere diftult, quod magis optabam fecteto pobis affatu declarare Sine igitur ifta sufcipiaris, fine altiori consilio postponatis, ego, quod mea re fert, pura o simplici conscientia feci, ipso cuncta inspiciente o examinante qui nouit quid ouique rediturus, equo moderamine, sit. Quoniam ergo in mant eins funt etiam corda omnium Regum, intimo corde rozo, ve ipfe cor ve strum, & actus vostros, ad se, sua gratia, dirigar, quatenus & Ecclesia fila que in Regno Destro peregrinatur, Destra ope in sancta conuersatione, de die in diem, proficiat, & anima vestra, post hanc vitam, beautudinis 20 eterne merces, exinde proueniat. Amen. Quid, de iftis, Excellentie Destræ placeat, benigne quæso mibi sideli vestro literis suis notificare dignetur. Vale:

Misit etiam, ipsis diebus, RADVLFVS Archiepiscopus & Fratres Eccle-siæ Cantuariensis, Epistolam ipsi Regi, hæc, inter alia, continentem.

LEXANDRO Illustri Regi Scotorum, RADVLFVS Cantuariensis Ecclesia Minister, & Fratrum Connentus, Domino Christo in ca deferuiens, per illum in terra regnare, cut famulatur omnis militia cælestis. Nouit Prudentia vestra, (charissime Domine) quanto tempore, Sedes Episcopalis, que in Patria Destra, pracipua habetur, suo carueres Rastone, que proculdubio quanto fuerit suo destituta vizore, tanto deteriu Subtitorum ruina inde proueniet. Unde hortamur Strenuitatem Destram; gham Dinina propitiatio inter alios Reges ita absque notabili reprebensione bucusque honorauit, vt ab omnibus laudabilis habeatur, quatenus tanto Religionis detrimento finem dantes, Pastorem quem Vos canonice elegistis; Cr Mos legaliter ad Vos misimus, ad Sedem suam, ex bona voluntate vestra renoccion Et cum nec in vobis, nec in ipso culpa pateat, quare hoc digne fieri non debeat. ex Patrum auctoritate, non intelligimus qualiter, isto viuente, alium, memorata Ecclesia vestra possit sortiri Episcopum ; quia Sponsa Dei, (fuo superstite ) ne fiat adultera, nisi legalem omnem contemnit Maritum. .. Quapropter quomodocunque bactenus, boc dilatum fuerit, Virum; ficut feramus; Vobis ptilem, o in Lege Dei à pueritia nobiliter instructum, in primum Dilectionis vestræ gradum, & in Officium sibi iniunctum, pro vestra gloria reuocate. Deus pacis es dilectionis, à quo omne bonum consilium procedit, sit 50 semper Vobiscum. Quid Vobis videatur, de is que Vobis mandamus, nobis precamur rescribi facite. Valeat Dilectio vestra, cum Domina Kegina

## Novorum LIB. VI.

141

gina Vxore Destra, & cum omnibus, qui ea que justa sunt, volunt, & Hanas Vos diligant, Gloriose Domine, & honorande Sancta Matris Ecclesia Rex. Fili. Amen.

Eodem Anno, qui fuit Annus ab Incarnatione Domini, millesimus centesimus vicesimus secundus, &, ex quo ab Episcopatu Rossensi, in Patriarchatum
Cantuariensem translatus est Annus nonus, defunctus est Cantuaria, in Metropoli Sede, R A D V L P H V s Archiepiscopus XIII. Kl. Nouembris, præsentibus Filijs suis; Glorioso scilicet agmine Monachorum ejusdem loci, & tertio die abhinc, in medio Aulæ majoris Ecclesiæ decenter sepultus.

Explicit Liber Sextus.

Ioannis



## Ioannis Seldeni,

# ADEADMERVM

tropoli Sede, & ... Cla. muigelioige & stor & Note of praferriber Filte file file file of the major is Leelefix decenter sepulate, or technical decenter sepulate,

Pag. 2. lin. 9.

VI NON PRIMO FVERIT HOMO REGIS ET DE MANY ILLIVS EPISCOPATYS VEL ABBATIE INVESTITURAM.] Obtinebat auo illo superiore mos solennis, atque ante Normannorum etiam aduentum hic vsitatissimus, vt majorum gentium Antistites sacri, Episcopi nimirum & Cœnobiarchæ (qui saltem in clientela Regia) à sacris Ecclesiarum corporibus electi, quin sæpiùs etiam, spretis omnino corporum sacrorum suffragis, in Aula designati, Annuli & Baculi Pastoralis sine Pedi traditione, in Digni- 20 tatis possessionem à Regibus nostris, jure auito nixis, mitterentur. In Glastoniensis Coenobij priuilegijs, apud G. Malmesburiensem de gestis Regum lib. 2. cap 8. Rex EDGARVS Monachis Electionem sui Abbatis perpetud manere censet, sibi verò suisa, haredibus, tribuendi fratri electo Pastoralem Baculum, potestatem retinuit. Atqui idem autor alibi Electionem Prasulum & Abbatum tempore Anglorum penes Clericos & Monachos fuisse scribit, vei videre est in libro ejus 3. de gestis Pontisicum, vbi de Edmundo Episcopo Lindisfarnensi agit. Verum citerioribus æui Saxonici annis, siue Regum tantummodò gratia siue Aulicarum partium studijs, sacri hujusmodi honores delati, &, neglecto prorsus suffragiorum jure, eodem ritu donati. De ea re luculentissimum perhibet testimonium 30 Ingulphus Abbas Crowlandensis, qui GVILIELMO I. coætaneus. A multis, inquit, annis retroactis, nulla electio Pralatorum erat mere libera & Canonica. Sed Omnes Dignitates tam Episcoporum quam Abbatum per Annulum & Baculum Regis Curia pro sua complacentia conferebat. Egregium porro ritus hujusce adijeit exemplum de Wulgato Coenobiarcha Wegelandensi in Crowlandensem ita creato ab E D W A R D o Confessore; vnde liquet etiam solenne fuisse, demortuo Antistite, Baculum illud Pastorale (puto & Annulum) à destinato ad hanc rem Sacri corporis nuncio, Regi, qui suo arbitratu surrogandum Antistitem eo insigniret, exhibers. GERVASIV s etiam Dorobernensis in declamatione seu, ve vocat ipse, imaginatione Ms. contra R o B E R T V M Abbatem 40 S. Augustini Cantuariensis ; LANFRANCVS, inquit, petinit Regem (GVI-LIELNVM nempe I) vt sibi donationem Abbatia (S. Avgvstini scilicet) concederet sicut omnes Pradecessores suos constat habuisse. Respondit Rex & dixit se welle omnes Baculos Pastorales Angliæ in manu tenere. Annales item Lichfeldensis Ecclesiæ Mss. V/g, ad illa tempora (de Henrici I. zuo verba fiunt) Reges conferebant omnes Episcopatus in Anglia per inuestituram Annuli & Baculi. compluria ejusmodi passim occurrunt. Quam controuersiosa res esset, fusius paret ex autore hoc nostro atque alijs qui ejusdem sæculi res narrant. Cæterum vtcunq; hujusmodi juri renuntiatum fuerit ab H B N R I C O T. ( ita enim scribunt) in aliquo tamen vsu diù postea durâsse videtur. Quod elicere sas est 50 ex Ioannis Regis diplomate quo Baculi Pastoralis, in Comobiarcha Nuteleiensi designando, tradendi jus GVILLIELMO MARESCALLO Pembrochia Comiti transtulit. Idem, ni fallor, concessit quod jus Patronatus Cœnobij Iurisconsulti postea nominabant. verum ecce ipsa diplomatis ver-

## Ad Eadmerum & Nota & Spicilegium.

ba descripta ex tabulis Regijs, quas Cartas vocant, anni 2. Ioannis Regis membran. 26. num 118. di boud

I OHANNE'S Dei gratia & C. Sciatu nos propter amorem quem erga dilectum & fidelem nostrum WILLIELM V M MARES CALLY M Comitem Pendroc babuimus, & propter bonum & fidelem servitium quod ipse nobis fecit, dedisse & concessisse & hac Carta nostra confirmasse ei & haredibus suis donationem Baculi Pastoralis Abbatia de Nutclega qua est in feodo suo, habendam & tenendam imperpetuum cum omnibus rebus & libertatibus & liberis consuetudinibus ad donationem Baculi Pastoralis pertinentibus. Quare volumus & sirmiter pracipimus quòd pradictus WILLIELMVS MARESCALLVS, & haredes sui post eum, habeant & teneant de Nobis & haredibus nostris pradictam donationem Baculi Pastoralis benè, & in pace, liberè, integrè, plenarie, & honorisice, cum omnibus libertatibus, & liberis consuetudinibus suis. Testibus R. Com. Mellent, & R. Com. Cestr. R. Com. Leic. Dat. per manum S. Wellen. Archidiac. apud Regulam 16. die Augusti, Anno Regni nostri secundo.

Neg; apud Anglos viguit duntaxat hic mos. Frequens idem ipse reperitur tum in Imperio Romano, tum in Galliarum regno, alibi ; qua de re, præter Othonem Frisingensem, Sigebertum atq; alios quamplurimos Historicos veteres, cos maxime qui res H & N & I C I Imperatoris IV. & ejusdem nominis T. Regis Anglorum conscripsere, consulendi inprimis sunt Sigonius de Regno Italia lib. 4. 9. 10. & 11. Baronius tom. 11. Ann. M. LXXVII. & postea sæpius, Cherubinus de Nursia in Bullary tom. 1. pag. 16. & 17. Binius Concil. tom. 3. part. 2. in VRBANO, CALIXTO & PASCHALI secundis, Renatus Choppinus de Domanio Francia lib. 2. tit. 1. 5. 6. & seqq. & de Sacra Politia lib. 1. 30 tit. 7. 5. 22. & 23. cum eis quæ obiter de hac re leguntur apud Iuonem Carnotensem in Epistolis, Goffridum Vindocinensem in Opusculis & Epistolis, atque in Cujacio ad lib. 2. de Feudis tit. 3. qui , Episcopatus, inquit , imo & omnia Feuda antiquo more Gallico per Annulum & Virgam, quod dicebatur par Rain & par Baston, conferbantur. Rain pro Annulo, vt hodie Germanis Being. Quod etiam plane Anglicanum est Ring. Adde, si placer, Gratian. Dist. 63. c. 22. Hadrianns. & plura de hoc jure adnotata habes in Serenissimi Regis parænesi ad Principes Christianos. Id ipsum, quantum saltem ad Pedi traditionem spectat, dicendum de Imperio Orientis; quod luculenter ostendunt & Georgius Phranzes in Chronici Constantinopolitani lib. 3. cap. 19.18 Ma-40 laxus Peloponesius in historia Patriarcharum. Cum enim, electo in Patriarcham GENNADIO SCHOLARIO, MVHAMEDES II. Turcarum Imperator super ritus in creando Patriarcha adhiberi solitos, Sacros Vrbis ordines rogitabat, responsum est, in & Baciale (ità se habent barbara recentioris Gracia vocabula) us to zopn to to Inaviru, u etzu exacer o Surtar@ us to zopn to to Amarian, u to Sound eis to zon se Hasiapxe, hoc est, Dare solebat Imperator in Patriarche manus Scipionem seu Pedum (quod Amarian heic & interdum Hafingxinos Sinavixior Vocatur) atg, ita accepit manu sua Imperator Pedum, & in Patriarcha manum tradidit. Sed videsis eundem Malaxum in HIEREMIA Patriarcha. Ad vetustius illud apud majores nostros Innestiturarum, vt vocabant, jus spectat 50 id quod habetur in EDWARDI Regis III. literis, ad Romanum Pontificem & purpuratorum collegium datis, quibus juri sibi à majoribus transmisso aduersari meritò asserebat quòd Episcopum aliquem in Anglia electum Romanus Pontifex sacris solennibus in Dignitate prius, etiam tunc temporis, sirmaret quam regius accederet electioni affensus. Nam Progenitores, inquit, nostri qui dudum fundarunt

fundarunt & dotarunt Ecclesiam, singulas Cathedroles Ecclesias regni nostri vaz cantes olim liberè contulerunt Regio jure suo (quod ipsum est vetustum Inuestitura Ius) sed postmodum, ad supplicationem Cleri ac reuerentiam & rogatum summi Pontisicis qui tunc vninersali prasidebat Ecclesia, concesse Dominus Rex Anglia qui tunc erat Capitulis Ecclesiarum Cathedralium quod cedente vel decedente loci Pontisice, Sacrorum corporum votis alius esset designandus qui tamen necessario solennem Regis assensum, tametsi non Inuestitura Formulam quam diximus, expectaret. Extant litera illa in Tabulis Romanis anni 9.6 10. Ed.3.n.
3.6.4. Decessorem autem, quem intelligit, puto, heic E p w ar p v s, est I o a n n e s Rex, de quo vide, si placet, Matthaum Paris. pag. 342. edit. 10 Londinensis. Recentiora qua hanc rem artinent consultò pratermittimus.

#### Ibidem lin. 11.

EXCEPTIS DVOBVS EPISCOPIS, ERNESTO VIDELI-CET ATQUE GVNDVLPHO.] Nam Antistitum Roffensium subrogandorum jus erat olim penes Archiepiscopos Cantuarienses, quod singulare priuilegium (jure enim communi, Episcopatuum Patronus, apud nos, duntaxar Rex semper habitus est) passim occurrit in vetustis Cantuariensis Ecclesiæ tabulis. & videlis Ioscelinum Antiq. Ecclesiæ Brittannica in vita Chicheley, & Cart. 16. Reg. Iohan. membr. 6. & Dorf. 5. in Archivo Regio. & Bracton. lib.5. de 20 exceptionibus cap. 4. 5.8. In Codice item Coenobij Dunstaplensis Ms. legimus; Anno M.C. LXXXII. Walterus Roffenlis Episcopus obijt, cui Gualeranus Archidiaconus substituitur, qui per textum Euangely de manu Archiepiscopi (RICHARDI nimirum, qui sub HENRICIII. Rege præfuit) spiritualem causam Episcopatus ; per Annulum autem , Regalium possessionem accepit. Landauensis item Ecclesiæ Patronus olim Comes erat Glocestria, quod occurrit in Cod. vet. Ms. in Archiuo Fiscali, Diplomatum scilicet Pontificiorum, pag. 166. atque alibi non semel. Sodorensis etiam Episcopij in Mannia, Patronus habetur hodie Derbiensis Comes, vipote, jure auito, Insulæ Dominus.

#### 1bidem lin. 16.

EO SACRISQUE CANONIBUS CONTRARIUM. Veteres quos hic intelligit Canones sunt, puto, Canon. 31. ex ijs qui Apostolis tribuuntur, & Oecumenica Septima Synodi, qua Nicae habita est, Canon.3. præter alios superioris æui apud Gratianum repertos Dist. 63. Concilij Romani sub Gregorio VII. Canonem 5. Synodi Antiochen.e Canonem 23. cum Causa 16. quæst.7. c.16. Alij sunt recentiores de quibus mox obiter. At vero vicunque Canonibus priscis adeo cautum fuerit, ne Principes Episcopos aut instituerent aut designarent, aut designatos seu electos in dignitatis possessionem mitterent ; in vtroque tamen Imperio, tum Occidentis tum Orientis , Casa- 40 rem jus, vti Anglorum, Gallorum item, aliorumq; regnorum, siue sanctiones fine mores aduersabantur; & Antistites sacri à Regibus instituti occurrunt frequentissimi. De Occidente atque alijs Regnis, satis id notum est, ex ijs locis quæ supra adnotantur de Investiturarum ritu. Et de Oriente, Theodorus Balsamon Patriarcha Antiochenus, juris Peritissimus, ad Synodi Carthaginiensis Canon. 16. 'O Balinde, inquit, in adelat ind 'Emlandu' eis Mesomont apur e anoterir ex 7 dinelwe Me Sochewe, a Cavitus evoplas Appession Staiper, 2 ex ves Em Cubaus 2 Min Sochitas xalisar, id elt, Imperatori competit jus, Episcopatum in Metropolim mutare, & à propria Metropoli alienare, quin & Diocæses Pontificum disterminare, atg, de nono Episcopos & Metropolitas constituere. Eundem item Theodorum videsis ad 50 Can. 4. Concilij Chalcedonensis.

Pag. 4. lin. 2.

Wintoniensis nempe. Wintonia enim
Ptolemao & Antonino, Venta dicitur Belgarum, hodieq, Caer-guent
Cam-

30

Cambro-Britannis; vndè Ventanus & Wentanus sæpiùs apud vetustiores Monachos; & deprauatè pro codem Wenlanus in Codicibus impressis Guil. Malmes-buriensis de Gest. Pontisicum lib. 1. pag. 117. b. Edit. Londin.

#### Ibidem lin. 21.

QVE VSQVE IN QVADRAGINTA OCTO TEMPORE REGIS EDGARI NOVA SVRREXERANT.] Eximius enim Cœnobiorum & instaurator & auctor Edgarvs Rex, atq; ad Dvns fani
hortatum formatus, eorum, qui vitæ solitariæ nomina dederant, amantissimus erat, Presbyterorum siue Clericorum aliorum cœtibus nimiùm insensus.
Consultò prætermittens quicquid apud editos historicos de ea re legitur,
haut intempessiuè hic adnoto Institutiones ab codem Rege promulgatas
quæ Monasticæ per totam Angliam Reipublicæ tunc temporis reparatæ
siue sodalibus, vtriusque sexus, Benedictinis, viuendi normam præbebant. Atq;
earum sanè etiamnum extat exemplar vetustissimum tum Saxonicè tum Latinè
characteribus perpulcris exaratum, quod sideliter exscriptum, vtroq; etiam idiomate, exhibere hic visum est, neq; alià formà quàm in ipso exemplari reperitur,
vbi verbum verbo redditur, atq; ita, puto, vt non tàm propriam idiomatis Saxonici
syntaxin & ordinem quàm singulorum vocabulorum significationem indicaret.

#### PROHEMIVM REGULARIS CONCORDIÆ AN-GLICÆ NATIONIS MONACHORUM SANCTI-MONIALUMQUE ORDITUR.

Sepulton rulla prevolice. Chipter Terultumizenone Type. En-Gloriosus etenim EADGAR Christi opitulante zlirena 7 oppa peoda pidinnan embhpippe Bpittircer Izlander puniglorum caterorug gentiam intra ambitum Britanniæ Insula degen-30 genona Cing abelbonen. rnam ongimenone hir cylohaber ylbe beabbe. rparpa tium Rex egregius, ab ineunte sue pueritie etate licet, reo Zepunah ylo. myrlicum bnuce deapum. Irpa beah zerybe miozooipsa solet atas, diversis dieretur moribus, attamen respectu cunope wthpinen. Abbude rumon zeopnpullum mynezienoum 7 Cynelicne no attactus, Abbate quodam assiduo monente ac Regiam zeleagan pez zerpuvelizenoum. onzann mæplice God onopædan. Catholice fidei Diam demonstrante, capit mognopere Deu timere, lucian j puphian; Scinenoum ludiun vel expeza zeleagan rpeancan. yoel-40 diligere ac venerari. Radiante paulatim fidei scintilla, ne onyrre mio rlæpde abilizud acpune. Wio hpilcum halizna tiositatis torpore explosa delitesceret, Quibus sanctorum operum zeapnunzum on hatne rullphemeonyrre pylm beon on ælet hemihte. in feruidum perfectionis ardorem accendi geophyullice armeagian cangull be on gann; Agundenum gepigelice. par studioje percunctari sollicitus capit. Comperto etenim, quod ha halgan Minropu on mirlicum hyr cynepicer propum. topopene 7 50 Sacra Canobia, diversis sui regiminis locis, diruta ac konnean Duhrner une Melenber Chirter peopoon konkerene zymelearpene Domini nostri Ibesu Christi seruitio destituta negligen-

lice errpeson. Dyihaner on byjno mio zyre. mio micelne moser blirs ter tabescerent, Domini compunctus gratia, cum magna animi alaexprende æghpapa propa zenýrenlice zeenopralude. 7 utadnæpcritate festinando Vbicung locorum decentissime restaurauit, eiectifbum zýmelearna Pneorta pilhum, na p an Monecar, ac cac Mýque negligentium Clericorum spurcitiis, no solum Monachos, verum Saneac. patenum 7 motonum zerettum. to Goter peopoome ctimoniales etiam, Patribus Matribusq constitutis, ad Dei famulatum 10 aghpan geond rpa mycele hyr nicer nymbe ergullice he Terette, Obique per tantam sui regni amplitudinem deuotissime constituit, mid zodum eallum zezodiendum blibe he zepelezuoe. Cyneliche omnibus locupletans gratulabundus ditauit. bonifque providice zebnocen benunze, rparpa Dýpos Dýpos cappull ppam peaplum \* citatur hic lo- Dtique functus officio, Deluti Pastorum Pastor\* sollicitus à rabidis oprpypna zeazlum. ppilce zymcenoum pulpa zomum vel hnaců. ha rceap. persidorum retibus, Dti biantibus Luporu faucibus, he Duhrener konzikenone zyke. Zeonnkull he Zezavenuve bepenizen- 26 quas, Domini largiente gratia, studiosus collegerit de he zenepude; 7 hyr zemæccean mynecyna mynren-ALFRITHA Sanctimonialium do eripuit; conjugia sua cluran ppa uneanger mio gepunan hyptoer heo bepenute. ppippapelice he bedras Dt impauidi more Custodis defenderet, cautissime pracebead. & birublice pæpimann pæpimann pirmann pirmannum buron ænighe pit; Dt Didelicet Mas Maribus Famina Faminis fine Dllo tpynunge zeheolpe. Rezuliche pitublice Dælizen pæben Suspicionis scrupulo subueniret. Regulari itaque Sancti Patris BENEDICTI pichringe pupplice onpangenne. Je Abbudar ppipe manega ge eac Ebbunorma bonestissime suscepta, tam Abbates perplurimt quam Abbatifran. mio him vnoepheodoum zebnohna z rýrtna zekeprcýpum. halzetissa, cum sibi subiectis Fratrum Sororumg, collegys, Sanctona pylian potrpahu mio anum zeleapan, na ppa heah mio anum rum sequi vestigia vna fide, non tamen vno consuetudinis gepunan. vogeplicer mit mycelne hygtan geblyrrunge. Mit bilcum pi- 40 1. fluduerunt. Dfu, certatim sum magna fluduerint hilaritate. Tali i-Tublice 7 bur mýcelum bizenoze bar koprava Cýnez maplice Zezlabube. studio prafatus Rex magnopere delectatus, tanto bizlu zehpilce mid zeopnyulpe cape rmeazende. rynoplice zemot at archana quaque diligenti cura examinans, Synodale pintan exceatpe beon zecembe. I han popo mynezyenolice I zeribrume fieri decreuit, illucq verba exortatoria ac pacifica on bockelle hluttoplice appitene ppipe caomoo he aretibe. Jealle Chirtel pitacio luculentissime caraxata humillimus destinauit, cunctofq. Christi 50 on byjno mio zire. hemynezuoe. har hi exenppane miozelicum beapar compunctus gratia, monuit, Dt concordes aquali consuetudinis

Zepunan.

mus) à V.C. Ilaaco Cafau bono in Epifiola creitationibus Baronianis prafixă.

zepunan halizar y acor zeepenlætébe pæbnar nezullice beboba mio pærtuni vsu, sanetos probatos a imitando Patres, regularia præcepta tenaci Tebancer anchan Tehealbende nate hpan tpylccende un Tehpænubon. pna unmentis anchora servantes nullo modo dissentiendo discordarent; ne im-Telic 7 mirlic aner neguler 7 aner Epeler Tepuna byrmoplice vale halipar ac varius vnius regulæ ac vnius Patriæ vsut probrose vituperin san-The bnohtnunga ongebnohte; Dyrer heah ylbertan Cynger mio meagne Eta conversationi irrogaret. Huius pracellentissimi Regis mynegunge garelice on brippe na b an Birceoper. ac eac pulce Abbudar monitu Spiritualiter copuncti non tantu Episcopi, Derum etiam Abbates J Abburirran ber rpilene J rpa micelne hize eannuon habban Lancop. & Abbatisa quod talem & tantum meruerunt habere Doctore, uppartnehtum to nobenum habum ormæte heah rittenbun bancar, pill ræerectis ad ethera palmis, immesas celsi throno grates, voti cozener zeneccean hýna ýloon. proud rona hýr hærum mid ealne moder potes referre non distulerut. Nam ilico eius imperis toto mentis 20 rmeaunge blibelice hyprumgende. 7 haliger ealoper uper laconamine alacriter obteperantes, sanctiq Patroni nostri Grecorii documena mio bam bæne Caogan myntan he hy toe if na fan pomanircha ic eac ppile phancircha pyphlice Cypecena zepunan. nippe Engla næ verum etiam Galliarum bonestos Ecclesiaru vsu, rudi Angloru Cyncean. zeplivezendo he zerevve. pyphizende vozeclipedu Flopircu Codecorando constitueret, recolentes, accitis 30 necum bær Cabigan necum þær bær þær þær þær bnýmum Beati BENEDICTI necno pracipui Canoby quod celebri ýr zenemneo naman. Munecum, azhpýlce og pundum hýpa þeapum Gent nuncupatur vocabulo, Monachis, quaq, ex dignis corum morib puppeulle Zegaonienoe. pa pa beon Dunizcamb veaper mio mirlicum celoa colligente, Dti apes fauum nectaris diversis pratoris bloranum on anne hyre. rpa bar beapa zepunan to lyper pynonyrre floribus in ono alueario, ita has morum cofuetadines ad vita bonestatem neguliche Zehealerumnerre peneonerre p knambam be baz cyneliche obseruantie dulcedinem ve ab his qui viam & regularis beboda Dpihuner buton zilper leahupe mealclide nu zyu Cadmodice mandatoru Domini abs q iactantie vitio lattei, adbuc humiliter

incedunt depulsu nauseæ tedio fine querela, legitime hau- depulso forte

ce beon abunted myd luppendum. I the degustari libentissimo, ac auidi amabili possent imterylled erupullnerre temperate, cum magna ac subtili Nationis distale. Chirter middaneapper Dulender temperate opitulante gratia, boc temperaton bec.

remppa d uvanyoone rnorpan amylonyrre buvon ceonunge. aplice onen-

exigno apposuerunt \* Catlicello.

V 2

Dat 1. Codicello:

Der na pirublice rynopige. Zýk hi hýpa. F na zepýp de. kinbele igitur singuli, si suam, quod absit, adinuentionem on hypa piran prirtuile zecupan. bane manurtan halize hyprumnyrre prasumptuosi eligerent, excellentissimum sancta bedientia pærtm. rumpe pypenpyponerre ppitan on unnet berpicene capmlice odde neah ma pænne Munecay odde Menn fructum, alicujus arrogantia ropleton. 7 amitterent, ac Sarabaita, vel fere, potius quam Monachi aut Homines 10 papon Tedult aplice; behat Dnihone vnum Dalenoum Chirte anmobe viderentur, legitimum votum Domino nostro Ihesu Christo vnanimes hy be heron y mio peode gartheum hi zepærenuban hi. lyre zeriban. zeoce neguler vnoen Seoode, Sar ameancuban heapa zepunan mit zemejugo Regula deditos, bas adnotatas morum consuetudines communi palam custodire conuersatione.

Odep. azhpile on bizlum zebedhurer ropum on spa micelum ppa 20 Caterum, dunsquisq secretis Oratory locis in quantum Malizer zarver zipe mildelice on the ryndeplypum zepitan zode mid Sancti Spiritus gratia clementer instigauerit, peculiaribus, teste Deo, cum zodpa peopea paccean padlice biuce zebedum.

bonorum operum digilantia consulte diatur orationibus.

re zbela Tyrrer edeler Encebirceop, mio po-Det to rodan Hoc etenim DVNSTANVS egregius hujus Patria Archiepiscopus, prapepitizum duphblapen garte to gethymmene bær koperædan dynodliche 30 afflatus spiritu, ad corroborandum prafati Synodalis Bleaplice 7 pirlice to Jehihre. & Jepipulice. zezabenunze zemor. conuentus conciliabulum, pronide ac sapienter addidit, Dt Didelicet, Nullus Monachorum Del alicuius altioris gradus Dir Del inferioris ogglu Ognecena ognerez ingan rapenopa geopyelæhte, 7 hba de secreta sanctimonialium audax ingreditustrando prasumeret, & hi qui garclicer anhealter Calbonreipe to lane note. na to peanuloliche Spiritualis imperij Prioratum ad disciplina viilitatem non ad facularis 40 milite open his begad. ppa hýpa ppare Cabiga minegad tyrannidem potentatus super eas exercent, ita suum, de Beatus bortatur gemærlice popiercepian togang. & hypa peguorgla

ISIDORVS, secretorum temperate prævideant accessum, de earum reguter zehealorumnerre naver hpon onzean cpehan. lari observantiæ minime contradicant.

Der ryle pult zelyeopum pezulicum zeoce undepleodoum to bezyJa solummodo Catholicis regulari jugo deditis adtenden- 50
menne pe zedemdon na p ha pe onzepunan exopa con hane Cynze z peldum censumus, ne eam que vsu Patrum pro Rege ac benebondum

bondum of bana peloxoum. Chipte Tirendom, pe rynd redde hing nadene factoribus quorum beneficijs, Christo largiente, pascimur, intercessionis an zebæde zepunlice pe ringad. mid micelne rpiknýrre rýngende zod rpýoramine consuete canimus, nimia Velocitate pfallendo Deum pobon to ynrunge unberceapublice. In na rige. ponoclypian bænne poprceaputius ad iracundiam inconsiderate, quod absit, prouocent quam prouiblice to rynna pontienyrra umladian. Spa prouplice, minegienbe pade ad peccaminum Deniam inuitent. Ita igitur, bortante Paben unum calle to belendice ringende hypnyman. F zehange tre nostro Benedicto, omnia distincte Psallendo modificentur, Dt mens upe Zeopenize reepne upe. 7 \$ rizepylleo & Aportolice. le rinze nostra concordet voci nostra & impleatur illud Apostolicum, Psallam on Tarte. ic ringe 7 on Tehance; Typ roblice pop mentine neade ahpar spiritu, Psallam & mente. Si antem pro qualibet necessitate quid piburan gemenne negulicer beaper gepunan vo icenne byd spalange extra communem regularis consuetudinis Dsum addendum fuerit, tamdiu 20 hytry gebon of h re intinga pop ham hit it gebon, Chirter gepultuming quoadufq negotium pro qua agitur, Christin opituzenope zyre. rizeber 7 5. rophozuope pideppeponyre phytan banclante gratia, melioretur, er Dt, contempto arrogantia fastu, grarullura hyprumnyrre ri bezeten pærtm 7 zpat re pezulita, an bam tissinius obedientia adquiratur fructus, & gradus ille regularis, in quo yr zeboben & nanding na bo re Munuc buton & zemennen Mynerther pracipitur, De nihil agat Monachus nifi quod communis Monasterij 30 negul ophe ylonena ryn zeminezube byrena. zeopnicoru pi ze healoon; regula vel maiorum cohortantur exempla, diligentissime custodiatur. naverhpon leng prirelice zepunan rihealoan mio oyprogrepe buton nequaqua viterius prasumptuose vsu teneatur temerario nist 1 sond nec geheahre Synoplicum zecopen j beræhre mit zerceate mæzena ealpa quidquam; fed Concilio Synodali electum tradituma cum discretione virtutum omniu foret, 112 animeten knam eallum byh nihozelýkeoum. Onkoppecenum providce rýmatre ab pninersis suerit Catholicis. Prafato aquidem Synoolicum gemore \$ to unbeprandenne micelum ealle gedeindon \$ 40 nodali conciliabulo boc adtendendum magnopere cuncti decreuerunt, pt Abbuta 7 Abbutirrena cyne mio Cynzer zeheahte 7 mio nate halzer Abbatum & Abbatissarum electio cum Regis consensu es concilio, Sancta beknich bælie Lepon ung pipietialia (1) 15%

Regule ageretur documento. Birceopa eac cype. eallrpa Abbuba. lacahpan on rebe Birceoplicum Episcoporum quog electio, vii Abbatum, vbicung in Sede Episcopali Monecar pegullice opohemad. Typ. opihtener unnenope Type: pilche beo-50 Monach regulares conversantur, si, Domini largiente gratia, tanti prozineze ban Munuc beon zemet mæzs Darýlpum zemete hit pi zebon feetus inibi Monachus repperiri potuerit. Eodem modo agatur, medded id , squal , square (D. acra la so 60 acrai na

ri Sinnan

dayfor Manafterium licentium babyans.

na obnum ænizum zemæve hæane hænerylean hiryndonohenunze knam nec alio quolibet modo dum einsdem sunt conversationis, à ænizum rizednire.

quoquam presumatur.

Gyr roblice byrizoome zelectenbum obbe rynnum zecanebum rpile autem, imperitia impediente, vel peccatis promeretibus, talis de rpa miceler haver puppreype pyppe riz on bænerylkan zekæppædene qui tanti gradus honore dignus sit in eadem congregatione 10 beon Temer na mæz or odpum cudum Moneca Minrupa mid anrepperiri non potuerit, ex alio noto Monachorum Monasterio, conpæbum Cýnezer 7 zebpoopa bam beon zehalzob he real zebeahre rizeco-Regis & fratrum quibus dedicari debet consilio, eligapen; Se Zehadud Zepirlice Birceop on eallum bænerylean beap nezutur. Qui ordinatus Didelicet Episcopus in omnibus eundem morem regus liche mio Qunecum hyr bæne re Ebbub hylt pezulic mio zeopneulpe larem cum Monachis suis quem Abbas tenet regularis, diligenti zemene 7 priburt mit opimæthe ealnepæz buton zerpicinze zehealte; 20 cura & magnopere excellenti jugiter fine intermissione custodiat. Ne Birceophaber intingan neguler beboda openput of de opengretol Nec Episcopatus occasione, regula pracepta timidus Del obliniosus phirolice beopixrende ac rpa mycelum rpa he openroido que peopice. temere intermittat, sed quantum excellat & opere.

beopunolicha Ealoopreype b ne to mycelne hynne hynne ealpa Secularium verò Prioratum ne ad magni ruinam detrimenti, vii hynlum zelamp, eapmlice become mio mycelum embehance 730 olim acciderat, miserabiliter deueniret, magna animaduersione ata mio amangumunze beon onpanzen Olyngupum on halzum piplice popanathemate suscipi Canoby sacris sapienter probeodende. Cinzer hunubinza 7 Cpene hlapoporcype to halzpe grop munbibentes, Regis tantummodò & keginæ Dominium ad sacri loci munibe 7 to Cypicliche white pultum mio pillan rymle zypinan nem & ad Ecclesiastica possessionis augmentum, voto semper essistate zepigeendicum ealpa proteplicura hiz heton.

To Cynger poblice neode 7 Cpene kadonar Minguna 7 Mod-Ad Regis verd obsequinm & Regina Patres Monasteriorum matresona paart knamize. to halizer Myngunep dam hi open pynt nove que quotiens expedierit, ad sacri Canobij cui prasunt, viilitate, mid Goder ze 7 pezuler zehealtrumnerpe eadmodice to zand cum Dei timore & regula observantia humiliter accedant.

Ricum na konintingan to geneondigenne ac kon Myng-Potentibus verò non cansa conniuandi sed pro Mona-50 tper note 7 bepenunge rpa akt ppa hit knemige ongean gangende sterij vilitate at q, defensione, quotiens expedierit, obniandi pidinnan odde pihutan Myngtpe leake hi habban.
intral infraue Monasterium licentiam habeant. pidinnan

Rivente roblice odde papan pap bonte. na ybelum ppellum hi ze-Equitando autem Del pedites iter agendo, non otiofis fabulis æmtgan. ac odde reamfangum hig beapian odde be bing neod behærum cent, sed vel Psalmody's inseruiant vel de re necessaria on alygebom tyman hi rpæcan. opportuno tempore loquantur.

Dirre berceapizende & tida pezollice na pidende ac or hoprum lih-Hoc considerantes Dt horas Regulares non equitando sed de Equis desirende encopizende. buron dez kneoly hir beo. Zedakenlice. Tha Lba pi liendo genuflectentes, nisi dies festina fuerit, connenienter, Dt potnemazon. mit zobcunopa on bpypnyrre. hi zeryllan.

compunctione, compleant. rint, cum dinina

Sibigende roolice na zunglingar ac zehuzene dæna mynezunge \*Jterantes verd non invenculos sed adultos quorum ammonitione "Limerantesa hi beon Zebevenuoe. mio him on Zepenrcipe Zelæban. At ham poblice puniecum in comitatu ducant. Domi verò meliorentur, 20 zende na pan zebpoppu ac eac Abbuday ram zunze o de cilopu gentes non solum fratres sed etiam Abbates adolescentes vel puerulos mit eapmum clyppende odde mit hppum leohtlice cyrrende. ac mit non brachy's amplexando vel labris leuiter deosculando, sed caluppenbum moter pillan. buton popoum hi pizenbum, appiphlice mio miceanimi affectu, sine Derbis adulatores, reuerenter cum malum paproppe lupian. Ne to hýprumnýrre rýnopize anizne hýpa. gna cautela diligant. Nec ad obsequium prinatum quempiam illoru, ne huna unden zartelicer hinger zynincze anlyrizne ut laban zehnirtnec saltem sub spiritualis rei obtentu solum deducere presulærean ac eal rpa re negul býr unde hýr hýpter pæccean vel zýmene mant sed vi Regula precipit sub sui cuftodis rynzallice punize.

jugiter \* maneat. Ne re hypter mit ryndpizum ænizum cilte butan Spittan re aliquo puerulo sine tertio qui Nec ipse Custos cum singulo Reprenigir at reande to rapenne leare habbe ac mid gepunan mid solito cum 40 testis aßiftat migrandi licentiam habeat; sed ealne rcole. Tix ding zerceadlice rpa zeanno. Tyben neod yr. unden rpitota scola, si res rationabilis ita exegerit, quo necesse est, sub gean offe realmrangum on peopizende mid bletrunge he rape. lentio vel Psalmody's inseruiendo, cum benedictione eat.

Tuna roblice embe pap, buton neod mycel togenybe. I ned be herer Villarii autem circuitus nisi necessitas magna compulerit, & necessaria genater to bal to believe vel respect, popszende nater hpon gelom læ-50 rationis discretio hoc dictauerit, vagando nequaquam frequenccon.

populo manna rodlice zebeopreypar. buton expunza exper cumly Sacularium verò conuiuia, ni forsan itineris hospitaliny unumodunza oren becume. on nane piran mid prirtnyre dyprestas inopinatè supernenerit, nullo modo ausu temerazne na da Calopar na da undepdedodan zeneorian zeppirelecean.
rio nec Pralati nec subiecti adire prasumant.

Bizleopan mid zepilite zemete 7 zetele. renud. pærten. popVictum cum pondere mensura & numero, vestitum, jeiunium, abhæpednerre. peccean. ppizean. hyprumnerre zod 7 odne zehpilce
stinentiam, vigiliam, taciturnitatem, obedientiæ bonum & cætera quæque
ha Mundbonan uner har Eadizan Benedicter zeretednerre pillice
quæ Patroni nostri beati Benedicti traditione voluntarie
pe onpenzon. Dynhaner uner Mælender Chipter zeunendne zyk. mid ealsuscepimus, Domino nostri sesu Christi annuente gratia, tolum mæzenum zehealdende;

tis Viribus custodientes.

Be zepuntlicum day halizun nezuler beapum ramde knam poprædon 20 De consuetis sancta regula moribus tam à prædicto preden Benedicte ram de pram halizum reten polizendum 7 ze epenlæ-Jequacibus & imitato-Patre Benedicto quam à sanctis cendum hýr. bælmælum mið þær micelum bomer torceade. mið rýngaribus suis, partim cum magna examinis discussione, Dalum zehealdad zepunan. poperedan Cynzer mynezunze zezodube y ylgi custoditis vsu, prædicti Regis monitu freti ac Paopena harum zerpymete cappullice. ealppa pe be heron, on ppa micelum 30 trum imperies confise sollieite, Dti polliciti sumus, in ppa milita helpad. I garter haliger zien on viht. to luppenone vires subpetent, & Spiritus Sancti gratia instinzerit, ad caritatiuam bhohebliche annitre Zehealopumnerre phitente uton onlihton. & kham **Vnitatis** custodiam scribendo dilucidemus, fraternæ Dt ab eablean calle annæblice him æcer liper bliblice ipso, aterna vita remunerationem cuncti concerditer & gratulabunde Tehealbende ongon. re de beh anmode. det if aner heaper eanconservantes recipiant, qui facit manimes, id est mius moris babibian on hure. San ir Cyning God Goder j gemnan runu. re mid tare in domo; vbi est Rex Deus Dei & Virginis filius, qui cum paten y Dalgum garre leopad y pixah Got on populba po-Patre & Spiritu Sancto Dinit & regnat Deus in Secula Seculonulo. gum. Amen.

Sequentur Capitula XII. de Sacris Monachorum & solennibus Officijs, atque ea Benedictinis præceptis aptata, vnde etiam ipsissimus nonnun- 50 quam orationis & procemij & capitulorum contextus petitur. Atqui, absolutis capitulis hisce, Regia subjungitur Sanctio, quâ cautum est ne, demortuis Comobiarchis, ea quæ Eiosenlund Iurisconsultis Græcis dicta, & Relevia seu potius

potius Hereota nostratibus, ab ijs qui succedunt, sisco penderentur. Anteà enim pendi solebant, quod ex Sanctione ipsa, quam heic subijcimus, liquet.

Dar coperate voroban Cyning & he Syrre livelan boce entreach Prafatus equidem Rex ve huius libelluli Epilogum eallypa annyinn zeleakullne z zerceabpirliche konbahtincze mynezunze Dii prohemium fideli ac rationabili exortationis monitu ongan puhr gelesplice beluce mit provenum preagente penete. mit 10 capit, Orthodoxe concluderet prudenti discutiens examine, cum mycelum hyr Cynelican milite anyealde popleodende mærtilcart Regia potestatis imperio interdicens magnopere Jua he het i nan Abbuda odde Abbadyrrena him rtope to fam gold iußit, Dt nemo Abbatum Del Abbatisfarum sibi locellum ad boc thecopplice & Tepunlic Taxul & innlatirce Deperente Tepan-Saurizaret terrenum, Dt solitus census quem indigenæ Heriatua Djualilice clypiah. I pop fyrer eapter mazam æpren zepirineze Cynneter vocitant, qui pro buius Patriæ potentibus post obitum, 20 zum beon zerealo zepunyr. hanon kon him. populobena zekenlæcineze. folet, unde pro eis, secularium imitatione, beon zerealo mihr, hi hæroon. 7 rpa on Ananian 7 Saripan amanpoffet, haberent, & fic ANANIE & SAPHYRE anarumunge hpeorende to mycelum hyr raple popynde Daliger Reguler themate corruentes ad magnum sue anime detrimentu Sancte Regula beboou. rynopize ealle ropbeobende to nahte zebydon. Ac i rambe pracepta, peculiaria omnia prohibentia, adnullarent. Sed boc tam 30 hi rýlpum ram eallum æptengenegum hýpa pop Abbut odde Abbuquam cunctis successorilus suis pro Abbate vel Abbabyrran beon gereald on Chirter per gerpelian hirynd 7 hyr Modon dari in Christi cuius Vicarij sunt eiusg, Genetricis ealpa Malgena naman mio acum he popbeat anpealte. MARIA ac omnium Sanctorum nomine aterno probibuit imperio. Det roblice mit pelpillenone tihtineza mynziente he lænte \$ Dynrintentione hortando suasit ve Monaste-Hoc autem benevola tha kappar a Modona tha phisce okeh Lehnau neappepeke Lehraberiorum Patres Matrefa quacung super Dsus necessurios restauelian. Suph handa Seappena on heopenlice mit micelene 7 pingalpe rint, per manus Pauperum in calestes cum magno & on byjonýre zelozian zolohonou je lichaman on eophan punizenouni compunctione recondant thesauros quo corpore in terra mod kæn opohunezende undenkilizede punize dan ze zold hopdum animus ibi conversando subsequens mancat dbi thesauros 50 mid enbyponerre konerend bipahaliter zik zuige johan Zebipramisit iustissimo. Si qua vero, Priore obvendum beligan. re zerna Abbud rpa ber Daligan garver zyr oneunte, Superfuerint, Subsequens Abbas vt Sancti Spiritus gratia ingebpinch na dam magon plærelicum odde Rýcum peopulolicum æpstinzerit, non propinquis carnalibus vel Tyrannis sæcularibus sevep dæræppan Dibre dælende ac neodum gebpoppa z
cundum anterioris distatum dividendo, sed necessitatibus fratrum ed
peappena helpende. ropvende mid zebpoppa zedeahve pirlice
pauperum subueniendo, ordinans cum fratrum consilio, sapienter
dibre.

disponat.

Idem jus posteà semper apud nos in vsu, præterquam vbi mos singularis aut pactum ejusmodi præstationem exigeret. Qua de re consulendi, si placet, Bractonus lib. de Acquirendo rerum Dominio cap. 35. d. 4. Codex Breton dictus capite de Homagijs. 3. Ed. 3. fol. 76. b. 20. Ed. 3. tit. Aborest 124. & tit. Relief 8. 3. Hen. 4. fol. 2. 4. 8. Rich. 2. tit. Belief 14. Et de Hereoto seu Dengeave Saxonico, siue Releuamento aut Releuatione seu Releuamine (vti vocabant) videsis Legum CANVTI Regis cap. 68. & 69. & Leges ED-WARDI Confessoris cap. de Heretochijs. quibus hæc adjungas ex Tabulis Anglia Censualibus, sub Gvilielm o primo, publica side conscriptis atque etiamnum in Archivo Fiscali servatis. In Cantia quando moritur (ita 20 Tabulæ illæ) Alodiarius, Rex inde habet Relevationem terra, exceptà terra S. Trinitatis, & S. Augustini, & S. Martini, & exceptis bis, Go DRIC de Burnes, & Godric de Carlesone, & Ælnold Cilt, & Esber Biga, Seret de Cilleham, & Turgis & Mozman & Azoz. Super istos habet Rex Forisfacturam de capitibus corum tantummodo, & de Terris corum habet Releuamen qui habent suam Socam & Sacam. Et in Ciuitate Herefordensi. Burgensis cum Caballo serviens cum moriebatur, habebat Rex Equum & Arma ejus. De eo qui Equum non habet si moreretur, habebat Rex aut X soli-dos aut terram ejus cum domibus. Item in Arcenfeld (quod nunc Irchinfeild dicimus) pagi Herefordensis villa, Habet Rex, vt in tabulis illis legitur, tres 30 Ecclesias. Presbyteri harum Ecclesiarum ferunt legationes Regis in Males; & quisa, corum cantas pro Rege II. missas vnaquag, hebdomada. Si quis corum moritur, Rex habet de eo XX. sol. per consuetudinem. Vide etiam Camdenum in Pago Berokiensi de Tainorum Releuamine. Atque alia ejusmodi reperiuntur. Sed de his obiter.

Cæterùm quod ad sedulam E D G A R I in nouandis solitariæ vitæ institutis curam atque nauatam operam porrò attinet; Extat etiamnum Codex, ejus jussul literis aureis pulcherrimè exaratus, quo ea Nouo Wintoniæ Monasterio instaurauit. Præfatione ad illius æui morem satis turgidà (quæ aliquot paginas occupat nec tamen ad rem omnino facit) hie prætermissa, quod reliquum 40

est, ctiam exhibemus.

E Go EDGAR divina favente gratia totius ALBIONIS Basileus, rimari magnopere caperam quid operum studio exercerem vt ad tantam gloriam perueniens Christi sanctorumg eiu, cœlo collocatus, contubernio coronatus fruerer, tantamg inferni miseriam devitarem; Instigante etenim Domini clementia, occurrit animo, vt ipse criminibus cesarem cunctis atq bonis operibus insistens forma factus gregi quos quos nostri regiminis gubernamine degentes lucrifacerem. Quos dam igitur suasionibus inuitans so ad pramia, quos dam terroribus compellans ad gloriam, bona adiscans, mala, vt Domino facientes potui, dissipaui. Scriptum quippe per HIERE-MIAM

20

MIAM memini Prophetam. Ecce constituite super Gentes & desuper regna vt euellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Talibus igitur exortatus dostrinis quibus nos Dominus per Prophetam clementer ammonuit, agens, Christo faciente, in terris quod ipse iuste egit in cælis, extricans videlicet Domini cultura criminum spurcitias, virtutum semina sedulus agricola inserui.

\* Qua ratione Clericos eliminans, Monachos collocauit.

10

Ad hune modum Sanctionis capita in iplo autographo diffinguntut.

Imens, igitur, ne eternam incurrerem miseriam si adepta potestate non facerem, quod ipse qui operatur omnia que in celo vult, ép in terra suis exemplis iustus examinator innotuit, vitiosorum cuncos Canonicorum è diuersis nostri regiminis Cænobijs Christi Vicarius eliminaui. Quòd nullis mihi intercessionibus prodesse poterant, sed potus vt Beatus ait GREGORIVS, iusti vindistam iudicis prouocarent qui varijs vitiorum neuis contaminati non agentes que Deus iubendo volebat, omnia que nolebat rebelles faciebant, auidus inquisitor aduertens, gratos Domino Monachorum Cuneos qui pro nobis incunstanter incederent nostri iuris Monasterijs deuotus hilariter collocaui.

#### Quod Sancti Spiritus gratia compunctus Abbatem & Monachos constituit Monasterio.

HAc itag ratione, Sancti Spiritus, attactus flamine; locum Domini mundans, Wintaniensis Ecclesia Noui Monasterij arcisterium 30 nostro Saluatori, eiusą genitrici semper Virgini MARIA, & omnibus Apostolis, cum cateris Sanctis dicatum restauraui.

Sciens scriptum consentientes & facientes pari constringuntur pœna, Rebelliones Omnipotentis voluntati obuiantes possessionem Domini Vsurpare non sustinens, Clericos lascinientes repuli, ac veros Dei Cultores Monachico gradu sungentes, qui pro nostris, nostroruma, inibi quiescentium excessibus sedulo intercederent servitio quo eorum intercessionibus nostri regiminis status vigeret munitus, Abbatem, Christo cooperante, eligens, altithrono subiestus, illic deuote ordinaui.

Hoc subnixe efflagitans deposco Dt quod in suis egi, hoc agat in mihi ab ipso conlatis, scilicet, aduersarios nostros deviciens, amicos sublimando prouehat, Dt inimicos sancta Dei Ecclesia deprimens, amicos eius, Monachos Didelicet, beatisticans justificani.

### De illorum Anathemate qui Monachis insidiantur.

SI autem qualibet occasione, Diabolo instigante, contigerit, vt fastu superbientes arrogantia, dejecti Canonici Monachorum gregem quem Ego venerans cum Pastore in Dei constitui possessione, Devicere instiduando voluerint, agatur de eis, & de omnibus qui quolibet munere cacati inuamen eis impenderint, quod actum est de Angelis superbienti-

bus & de Protoplasto Diaboli fraude seducto Dt Paradisi Videlicet limitibus sublimibus regni calorum sedilibus eiecti, cum his qui Domini samulatum aspernentes contempserunt Barathri incendijs detrusi jugi cru-

cientur miferia.

Necinde enulsi se glorientur enasisse tormenta, sed cum IVD a Christi Produtore, ejusta complicibus Acheronte conglutinati, frigore stridentes, feruore perusti, lætitia prinati, mærore anxij, catenis igneis compediti, lictorum metu perculsi, scelerum memoria confusi, totius bonitatis recordatione semoti, æterno lugubres punientur cruciatu.

### Item de Anathemate Insidiantium.

QVi autem iam prædictos noui Wintaniensis Ecclesiæ Cænoby Monachos vel quoslibet eiusdem ordinis nostro regimine degentes, è Monastery quæ vitiorum spurcitys expurgans, Iesum Christo Domino nostro victo Dæmone, adquisiui, eliminare præsumens voluerit, anathema sit, ex eadem maledictione qua CAIN Parricida qui fratrem suum ABEL 20 (stimulante inuidia) liuidus interemit, mastigia addictus est. sine termino teneatur obnoxius, atq in Dei persecutione continuò perseuerans, in hac vita nullum dignitatis adquirat honorem, nec in suturo sine miseria viquam persistat; Sed eum ANANIES SAPHIRÆ via \* Stix porrigi ne \* eiulantem crucians complectatur.

#### De benedictione Monachos venerantium.

OVicung pratitulates Monachos bonis quibuslibet locupletans ditare 30 poluerit, Creator cuncti tenens clementer eos eorumg, progeniem totius obertate prosperitatis, hic & in futuro saculo, ditando, locupletet.

Scriptis decenter eorum in libro vitæ nominibus cum Christo portionem in calorum habitaculis habeant qui Monachos suos quos nostris congregatos temporibus possidet, vel verbis vel factis sanctitatis studio

honorauerint.

# Quales & qualiter Monachi in hoc Monasterio conuersentur.

R Egulares igitur Monachi non saculares in prefato, Christo Comite, degentes Monasterio regularibus moribus obtemperent.

Patres & venerates spirituales sanctorum Patrum imitentur exempla, nil agentes nisi quod communis Monasterij regula, vel Majorum demonstrauerit norma.

A sæcularibus igitur pompis remoti toto nisu corporis custodiant & a- 50 nime castitatem.

Humilitatis studio pollentes, corpus parsimoniæ vigore munientes alacri constringant animo.

Ciuium

## & Nota & Spicilegium.

157

Ciuium conuina intra Drbem perpetuo interdictu fieri erubescant.

In ciuitate degentes, in Refectorio pompaticas lascinas que secularium delicias, vet melancoliam aporiantes, licitis caritatini vetantur cibarijs.

Extra Refectorium autem minime, nifi domo infirmorum agroti decubue-

rint edentes licite que iusi fuerint.

Sacri summiq ordinis bospites, si ratio exegerit, & peregrini ordinati longo terrarum spatio Denientes ad Abbatis mensam in resectorio cautissime inuitentur.

Laicis in hospitio condecens exhibeatur humanitas.

Et Monachorum quispiam manducandi vel bibendi cum eis secundum Patrum decreta licentiam non babeat.

In refectorio autem edendi causa vel bibendi non introducantur. Pauperes, ve Christus, ingenti cordis suscipiantur tripudio.

#### De Abbatum electione.

Dininarum studio literarum luculentissime eruditi, orationum frequentia assidue occupati, caritatis amplexu letissimi, sidei exercitio promussimi, spe prouebente sincerissimi, pace concorditer sixi omniumque virutum store decorati ad sinem Vsque septum tante bonitatis initium, Christo
iuuante, perducentes, eadem gloriosi fruantur libertate, quam Beatus Patronus Benedict vs omnibus regulari præcepto subiestis instituit.

Scilicet Dt post Abbatis obitum tunc temporis regentis Abbatem ex eadem ordinent congregatione quem sibi omnis concors congregatio sine pars, 30 quamuis minima, congregationis salubriori elegerit consilio.

Qualiter REX Abbatem & Monachos vene-

rantes muniat.

R Eges itaq, quicunq, nostri fuerint successores nullam extraneam personam ius tyrannidis super Monachos exercentem imponant, ne forte Deus eos damnans, & regno deponat & vita.

Electum verò à fratribus Christi Vicarium dignanter suscipiant, eumq.

40 caritatis igne succensi locupletando venerentur.

Iuuamen, in quantum indiguerit, Christi amore compuncti alacriter im-

pendant.

50

Mutuo namá confortati iuuamine in nullo à regularibus praceptis discordantes, Domini gregem, non mercenary sed Pastores sidissimi, Luporum rictibus eximentes, intrepidi désendant.

Qualiter Abbas & Monachi Regem à Dæmonum temptatione eripiant.

A Bhas autem armis succinctus spiritualibus Monachorum cuneo hincinde vallatus, carismatum calestium rore persusus aerias Damonum

ex-

expugnans versutias, Regem, omnemq, sui regiminis Clerum Christo (cuius virtute dimicant iunante) à rabida hostium persecutione inuisibilium sollerier Spiritus gladio defendens, sides scuto subtili protegens, tutamine robusto prælians, triumpho miles eripiat in perterritus.

# Qualiter REX Abbatem & Monachos ab hominum persecutione defendat.

Rex itidem terrenus, calestis castra Regis fortissimo robordas munimine, armis sacularibus visibiles expugnans aduersarios, bostiuma rabiem salientium admibilando desciens, conditoris sui pascua gregema sollicità inexpugnabilis tueatur custodià, quatenus ad vita brauium perueniens, aternis tripudians fruatur bonis qua nec oculus videre aliquatemus potuit bumanus, nec in hominis cor vilatenus ascenditi, qua praparauit Deus diligentibus se.

### De Monastica Possessionis libertate.

SInt præsati Monasterij Rura omnisą Monachornm possessio in rebus magnis vel modicis internis vel externis in vrbanis vel suburbanis prædijs, sampis, pratis, pascuis, syluis, molendinis, riuulorum cursibus, eterna libertate in Christi nomine eiusą genitricis ditata.

# Quod nullus Sacularium Monasterij possessionem inlicitè vsurpet.

SÆcularium quispiam ausu temerario ius tyrannidis non in Christi cultura

præsumptuosus exerceat.

Non minuat, instigante Diabolo, quod Sancti Spiritus instinctu tam à me quam à Prædecessoribus meis necnon à Catholicis veriusque sexus hominibus largissua concessum est dapsilitate.

### De benedictione Augentium.

A Vgenti tribuat rerum cunctarum opifex tranquillum vita prasentis 40 excursum, longauam instantis temporis vitam, futuram aterna beatitudinis talionem, Sufficientem victualium vbertatem, interminabile prosperitatis augmentum, copiosum virtutum omnium inuamen.

#### De maledictione Minuentium.

Inuentem perpetua possideat miseria.

In Domini manens persecutione, eius genitricis Sanctorumg omnium incurrat offensam.

Prafentis vita aduersitas illi semper eueniat.

Nulla ei bonitatis accidat prosperitas.

Omnia eius peculia inimici vastantes diripiant.

In

In futuro autem eterni miserrimum cum edis in sinistra positum damnent cruciatus, si non satisfactione emendauerit congrua quod in Domini Vsurpans detraxit censura.

Quibus modis Sacularibus obtemperent, & quod nullius reatus hoc Domini prinilegium minuere valeat.

TRibus tantummodo causis, Sæcularibus obtemperent præceptis; rata videsis Matti delicet \* Expeditione, Pontis, Arcisue constructione, alias aterna \* videsis Matti ditati glorientur libertate.

Reatus quippiam, si incitante Dæmone, seductus vel Abbas vel Fra-edic Londin, trum aliquis fragiliter, quod absit, contraxerit, justitia purgante secun-soluzo a Knidum regulare præceptum abolitus damnetur, maneata, præsatæ munisi-uet.

centiæ libertas altithrono per nostram humilitatem oblata ad Monacho-rum vsius gratuite sibi famulantium inuiolabilis æterna libertate jocunda,

quia Deus qui banc privilegi largisluam donationem locuma, cum vni-uersa Monachorum samilia ruraq, omnia sacro subiecta Cænobio possidet, nunquam reatum commist, nec vllo vnquam tempore committet.

Sit igitur præfata libertas æterna, quia Deus libertatis possessor æternus est.

> Quoties & quare in anni circulo hoc Fratribus legatur Prinilegium. \*

Anno Incarnationis Dominica DCCCC. LXVI. scripta est huius Pri- lor, quaternio; adeoque & cauilegij singrapha, his testibus consentientibus quorum inferius nomina put illud cujus
habetur huc
lemma, & alia

Deeft hoé loco in autographo, ni fallor, quaternio; adeoque & caput illud cujus habetur hue lemma, & alia forfan defideantur-Sed quæ fequuntur exp scribimus,

Formilegij donum nostro largiente gratia Anglorum Basileus hoc scribimus, mo primus omnium Regum Monachorum inibi Collegium constituens, manu propria signum agia Crucis imprimens consirmaui.

# Ego DVNSTAN Dorobernensis Ecclesia Archiepiscopus largifluam beneuoli Regis donationem venerans, Crucis signaculo correboraui.

\* Ego E A D M V N D Clito legitimus prafati Regis filius Crucis signaculum, infantili florens atate, propria indidi manu.

\* Ego EADWEARD eodem Rege Clito procreatus prafatam Patris munificentiam Crucis signo consolidaui.

\* Ego ÆLFTHRYTH legitima præfati Kegis conjunx, mea legatione Monachos eodem loco Rege annuente constituens, crucem impressi.

50

\* Ego EADGIFV prædicti Regis Aua boc opus egregium Crucis taumate consolidaui.

\* Ego Oscytyl Eboracensis Ecclesia Archiepiscopus confirmani.

+	Ego ATHELWOLD Ecclesia Wintoniensis Episcopus Regis
	gloriosissimi beneuolentiam, Abbatem, mea altum mediocritate, &
	alumnos, quos educani, illi commendans, crucis fignaculo benedixi.

Ego ÆLFSTAN Lundoniensis Ecclesiæ Pontifex consolidani.

\* Ego Osvl P Episcopus confirmaui.

\* Ego Os wold Episcopus confignation.

Ego BYREHTELM Episcopus consolidaui.

\* Ego ELFSTAN Episcopus consolidani.
Ego EADELM Episcopus confirmani.

FRO ATHVLF Episcopus confignati.

Ego WYNSIGE Episcopus confirmani.

\* Ego Æscwig Abbas consolidavi.

\* Ego Os GAR Abbas confignaui.

\* Ego ORDBYRIHT Abbas.

\* Ego ÆLFSTAN Abbas.

\* Ego ÆTHELGAR primus huie loco Abbas ordinatus, Christo 20 gubernante, Digui.

Ego Elfhere Dux.

Ego Ord Gar

Ego Ethelstan Dux.

\* Ego ETHELWINE Dux.
Ego BEORTNOTH Dux.

Ego ELFWINE \* m.
Ego BYRHTFERTH m.

Ego OSWEARD m.

Ego ÆTHELWEARD m.
Ego ÆLFWEARD m.
m.

Ego ÆLFWIN m.
Ego WULFSTAN m.

\*Omnes qui nominatim hoc privilegio, Regis iussu, descripti videmus, po-40 steritatis nostra prosapiam subnixe deposcimus, vt manuum nostrarum vadimonium, Christi Cruce sirmatum, nequaquam violantes irritum faciant. Si successorum quispiam temeritatis ausu violare prasumserit, corporis & sanguinis Iesu Christi participatione privatus, perpetua damnatus perditione, anathema sit, nisi, divino propitiante respectu, ad humilem satisfactionem resipiscens conversus suerit.

Atque de insigni hac solitariæ vitæ instauratione, intelligendum est illud Henrici Hunting donensis in E D G A R 1 Regis elogio.

Templa Deo, Templis Monachos, Monachis dedit agros.

Leui eandem rem pede transeunt Historici nostri, inter quos consulendus, si placet, Florentius Wigorniensis, sub annis DCCC. LXIV. & IXIX. & IXX. vti etiam Mattheus Florilegus. & quod ij Sexagesimo quarto supra nongentesimum

"Minister;
quoc Thanus
feu degen
erat Saxonibus,qui nempe
plerunque,vt
regius Cliens
aut Minister
Aulicus, fundum eo nomine possidebat,

50

10

tesimum anno tribuunt, de Nouo illo Wintonia Coenobio, in sexagesimum fextum transferendum est, si sides habenda (& habenda plane est) Regio diplomati quod jam inseri suprà curauimus. videsis porrò que occurrunt apud Surium Die 5. Octob. tom. 5. & Baronium tom. 10. ann. 970. vbi hæ fanctiones, que expressisimis verbis E D G A R V M sus autorem non semes luculentissime agnoscunt, breuiter memorantur ac si Dv n s T A N V M solummodò & IOHANNEM XIII. Pontificem Romanum autores habuissent. Quin EDOARI item Oratio ad Antistites de ea, quam diximus, Instauratione extat apud Ailredum Abbatem Rhinallensem in Ms. Epistolica historia ad H E N-10 R I c v M II. Arque observatu quidem est digniffima. ea ipsa est quam laudat V. C. Isaacus Casaubonus in Epistola Exercitationibus præfixa, atque ita se habet sideliter transcripta ex eisdem Mss. quibus ipse vsus est.

Ovomam magnificauit Dominus misericordiam suam facere nobiscum, Anglice habedignum est, 6 Patres, reuerendissimi Dt innumeris beneficijs illius, Hist. Ecclesiaft. dignis respondeamus operibus. Neque enim in gladio nostro possidemus ter- lib.4. pag. 113. ram, & brachium nostrum non saluauit Nos, sed dextra eius, & brachium sanctum eius; quoniam complacuit illi in Nobis. Justum proinde 20 est vi qui omnia subiecit sub pedibus nostris, subisciamus illi & Nos & animas nostras, & vt bij, quos Nobis subdidit, eius subdantur legibus, non segniter elaboremus. Et mea quidem interest, Laicos cam aquitatii jure tracture, inter Virum & Proximum suum justum judicium facere, punire sacrilegos, rebelles comprimere, eripere inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum. Sed & mea solicitudinis est Ecclesiarum Ministris, gregibus Monachorum, choris Virginum, & necessaria ministrare, & paci eorum ac quieti consulere. De quorum omnium moribus ad Nos spectat examen, si viunnt continenter, si boneste se babent ad eos qui foris sunt, Si in diuinis officijs solliciti, si ad docendos populos assidui, si vietu sobry, si moderati habitu, si in iudicijs sunt discreti. Pace vestra loquor, Reuerendi Patres, si istasollerti scrutinio curassetis, non tam borrenda & abominanda ad aures nostras de Clericis peruenissent. Taceo, quod nec illis est Corona patens, nec Tonsura conueniens, quod in veste lascinia, insolentia in gestu, in verbis turpitudo, interioris hominis loquuntur insaniam. Præterea in diuinis officijs quanta fit negligentia, cum sacris vigilijs vix interesse dignentur, cum ad sacra Missarum solennia ad ludendum vel ad ridendum magis quam ad Psallendum congregari videantur. Dicam, dicam quod boni lugent, mali rident, dicam dolens (fi tamen dici potest) quomodo diffluant in comessationibus, & ebrietatibus, in cubilibus, & impudicitys, Dt sam domus Clericorum putentur prostibula meretricum, & conciliabula histrionum. Thi alea, ibi saltus & cantus, ibi Deque ad medium noctis spatium protracte in clamore & horrore Digilia. Sic, sic, patrimonia 50 Regum, Eleëmosyna pauperum, immo (quod magis est) illius pretiosi Sanguinis pretium profligatur. Ad boc igitur exbauserunt thesauros suos Patres nostri, ad boc fiscus Regius, distractis redditibus multis, detumuit, ad hoc Ecclesijs Christi agros & possessiones Regalis munificentias

contulit.

dorato, viurpant Tertullia-Clantius, alij; quod fusius notauimus Syntag.1. de Dis Syris 6ap.4.

\* In vno Ms.

placet, comrix noftra De-

contulit ot delicijs Clericorum meretrices ornentur, luxuriofa conuiuia praparentur, canes & aues ac talia ludiera comparentur. Hoc milites clamant, plebs submurmurat, mimi cantant & saltant, & Dos negligitis! Dos parcitis! Dos dissimulatis! Ubi gladius L E V I , & zelus SIMEONIS, qui scorto abutentes filia IACOB Sichimitas eorum habentes figuram, qui Christi Ecclesiam pollutis actibus fædant, etiam circumcifos succiderunt ? Vbi spiritus Mo y st qui \* Caput Vituli adorantibus etiam domesticis sui sanguinis non pepercit? Vbi pugio PHINEES Sacerdotis qui fornicantem cum Madianita conmus, Optatus La- fodiens sancta bac emulatione Dominum placauit iratum? Vbi spiritus PETRI cuius Virtute perimitur auaricia, herasis Simoniaca condemnatur. Emulamini, ô Sacerdotes, Emulamini vias Domini, & justicias Dei nostri. Tempus faciendi contra eos qui dissipauerune legem Dei. Ego CONSTANTINI, Dos PETRI gladium habetis in manibus. Iungamus dextras, gladium gladio copulemus, Dt enciantur extra castra leprosi, Dt purgetur Sanctuarium Domini, & ministrent in Templo fily LEVI, qui dixit Patri & Matri nescio Dos, & fratribus suis ignoro " Dos. Agite queso sollicitè ne poniteat illos. vide Deu- Nos fecisse quod fecimus, dedisse quod dedimus, si viderimus illud 33. Comm. 10. non in Dei obsequium sed in pessimorum luxuriam impunita libertate consumi. Moueant vos Sanctorum reliquiæ quibus insultant veneranda. Altaria, ante que insaniunt. Moneat Dos Antecessorum nostrorum mira deuetio, quorum eleëmo ynis vesania Clericalis abutitur. Proaius \*De Ethelulpho meus Dt scitis, totam Terram suam Ecclesys, & Monasterys \* decima-Rege loquitur. wit. Sancta memoria Atauus meus ALLVRED VS, Dt Ecclefiam 30 nemillam me- ditaret, non thefauris suis, non patrimonio, non sumptibus, non redditimesburiensis, in. bus parcendum putauit. Auus meus senior E D u v A R D u s quangulphus, Ilvie ta contulerit Ecclesijs, Destram paternitatem non latet. Pater meus & frater eius quibus donarijs Christi Altaria cumulauerint, meminifpluria in Histo- se Dos decet. O Pater Patrum D v N S T A N E contemplare, queso, Patris mei oculos, ab illa lucida Cæli plaga in te radiantes; 8. S.A.pag.204. audi querulas eius voces cum quadam pietate in auribus tuis re-Sonames. Tu mibi, Pater DVNSTANE, tuum de construendis Monasterijs, de Ecclesijs ædificandis consilium salubre dedisti, tu mibi adiutor in omnibus, & cooperator extitifti, Te quasi Pastorem & Episcopum anima mea moruma meorum Custo-

> demg, elegi! quando non tibi parui? quos unquam thefauros tuis consily's pratuli? quas possessiones, te pracipiente, non spreui? Si quid pauperibus dandum existimabas, prasto, fuit. Si quid conferendum Ecclesijs iudicabas, non distuli. Si quid Monachis Clericissie deesse quærebaris, suppleui. Æternam dicebas esse eleëmosynam nec aliam fructuofiorem, quam quod Monasterijs, Ecclesis pe confertur, quo 50 Dei serui suftentantur, & quod superest pauperibus erogatur. O pra-

claram Eleemosynam! o dignum pretium Anima! o peccatorum nostro-

rum salubre remedium! quod à sinu Sibylla in peregrini muris pellicula sætet; quod eius auriculas ornat, quod componit digitulos, quod corpus delicatum in bisso stringit & purpura. Hiccinè est, Pater, eleëmosynarum mearum fructus? Hiccinè desidery mei tuaq promissionis effectus? Quid huic Patris mei quarimonia respondebis? Scio, scio, cum videbas surem non currebas cum eo, nec cum adulteris portionem tuam ponebas. Arguisti, obserasti, increpasti. Contempta, sunt verba; veniendum est ad verbera. Habes hie tecum venerabilem Patrem E DELWOLDV u Wintoniensem Episcopum, habes reuerentissimum prasulem Wigornensem Os WALDV u. Vobis istud committo negotium, vt Episcopali censurà & authoritate Regià turpiter viuentes de Ecclesys eyciantur, & ordinate viuentes introducantur.

Ex Mss. autem hic adijcere visum est, tametsi etiam in quarta parte libelli De vera differentia Regia posestatis & Ecclesiastica sub H e n e 1 c o VIII editi reperiatur. libellus iste habetur in Melchioris Goldasti Monarchiz tom. 2. 20 pag. 22. & Oratio ipsa pag. 42.

# minister of min , was a Rag. s. lin. 3.

of quad triming Poucifies conceiling

CVM OMNIBUS QUE FEREBAT &c. PRO RITU Loci, CAPTIVATI ADDICITUR.] Mos priscus etiamnum restat serè per omnia littora Christiani Orbis, vt Nausragorum bona Fisco applicentur, quod tamen apud Anglos haùt obtinet nisi vbi neque homo quispiam neque canis aut selis viuus euaserit. De littore Gallico videndus Bertrandus Argentrans in Consuct. Britan. tit. de Droists du Prince art. 56. 5. 45. Carol. de Grassalio Iure Franc. 20. De Neapolitano, Andreas de Isernia ad Constit. Neapol. 1. & Matthaus Afflictus in Constit. Neapolit. lib. 1. tit. 59. De alijs, idem Bertrandus, schoppinus de Domanio lib. 1. tit. 15. Bodinus de Rep. lib. 1. cap. 10. alij. Sed aliter jus Czsareum. Quod enim jus (inquit Antoninus Imperator) habet siscus in aliena calamitate, vt de re tam luctuosa compendium sectetur? C. de Nausragijs l. 1. Et qui Nausragorum Christianorum bona rapiunt, anathemate serie Ius Pontiscium in Extra. De Raptoribus c. 3. Excommunicationi, & in sanctione illa Pontiscia Bulla Cana Domini dicta, ad quam videndus Bartholomaus Vgolinus libro de Censuris. Dominum autem terrz intellige hic Guidonem Comitem Pontiuum siue Pontiui, Pisardia scilicet provincia maritima, atque Normanna vicina.

# Imper, we les to the state of t

quant statum fen infirmed from greature gradum deliegabare 14 liques in

OVERQUAM IN OMNI DOMINATIONE SVA CONSTI
STOLICO, NISI SE IVBENTE, RECIPERE.] Hoc ipsum agnoscit, & eum, qui in hanc sanctionem peccaret, etiam læsæ majestatis seu perduellionis reum pronuntiat GVILLIELMVS II. eodem libro. Hue spectat
Epistola illa GVILLIELMI I. qua obsequij sideiq; prosessionem Gregoalo VII. Pontisici Romano eam per Nuncium petenti, auito juri subnixus

Y 2

pernegat.

pernegat. Ea se ita habet in Ms. Codice Epistolarum L ANFRANCI Archiepiscopi Cantuariensis.

Anglorum Rex, & Dux Normannorum WILLIELMVS, salutem cum amicitia. HVBERTVS Legatus tuus, Religiose Pater, ad
me veniens ex tua parte me admonuit, quatenus tibi & successoribus tuis
Fidelitatem facerem & de pecunia, quam Antecessores mei ad Romanam
Ecclesiam mittere solebant, melius cogitarem. Vnum admisi, Alterum non so
admisi. Fidelitatem facere nolui, nec volo; quia nec ego promisi nec
Antecessores meos Antecessoribus tuis id fecisse, comperio. Pecunia tribus ferme annis, in Gallijs me agente, negligenter collecta est. Nunc verò,
diuina misericordia me in Regnum meum reuerso, quod collectum est
per presatum Legatum mittitur. Et quod reliquum est per Legatos LANFRANCI Archiepiscopi sidelis nostri, cum opportunum suerit, transmittetur.
Orate pro nobis & pro statu Regni nostri, quia Antecessores vestros dileximus, & vos pra omnibus sincerè diligere & obedienter audire desideramus.

Pecunia, quam memorat, vectigal illud est quod Romano Pontifici concessum olim ab I n'a Occiduorum Saxonum Rege, Petri Denarij vulgo appellatur. Sed mirum interea, vndenam Bertoldus Constantiensis, tam falso affirmarit in appendice ad Hermannum Contractum fub anno M. LXXXIV. GVILIEL-M V M Victorem, totam terram Anglorum Romano Pontifici tributariam fecisse, nec aliquem in sua potestate aliquid emere aut vendere permisisse quem Apostolica sedi inobedientem deprehenderet. Fallit plane & fallitur ; & illius æui res apud Anglos gestæ manifestissime reluctantur. Pontifex autem Romanus, Apostolicus hic vocatur, vti passim tum apud hunc autorem tum cos qui & coatanci funt & vetustiores. Vocabulum alijs promiscue tributum est antiquitus Epi- 30 scopis. postmodum verò Romano Pontifici proprium nomen factum est. vide de ea re Gregorium Magnum lib. 6. Indict. 15. Epist. 37. & que notauit do-Stiffmus Isacus Cafaubonus in Exercitationibus ad Annales Baronij s. 4. Ann. 32. num. 5. Atque in Iurisconsultorum nostratum Commentarijs vetusto Gallorum idiomate confarcinatis, l'aposteille frequenter idem denotat, vti non semel apud Gotofredum Vilhardouinum in prisca illa Historia Constantinopolitana Gallite conscripta, idem reperitur. Tralatitium enim est nomina primo complurium æque communia, singularis alicujus dignitatis significatione postea co-erceri, vti videre est in Ducis, Comitis, Militis, Presbyteri, Diaconi, etiam & Papa. Papa enim olim omnibus Episcopis tribuebatur in Occidentis Imperio, 40 quod videre est apud Sidonium atque alios passim. & Ioannes Patriarcha Alexandrinus, & Tarras Axecarsena appellatur in lemmate Epigrammatis Anthologia lib. 3. cap. 1. Quin æui Orientalis Imperij citeriori, etiam Papa haut aliud quam primum seu infimum sacri ordinis gradum designabat. Id liquet ex Isaacy Comneni Imperatoris, circa annum salutis M. LVIII. sanctione qua statione legem tulit. Statuit enim vt eo nomine nullus Episcopus plusquam feptem aureos nummos acciperet, vnum scilicet in win duto, xiro, Tlande hite kiraondelw, offa so, on Mestri dune Andrewer & Trea rela ore shuest avoir vieta hou Priosuner.
id cst., unum quando facis eum simplicem Pan Am sine lectorem, tres quando Dia-50
conum eum instituit, & qui cateri sunt tres, quando integram Sacerdosis seu Presbyteri dignitatem ei confert. Atque molomonis dicebatur qui fiue legendo fine alia ministeria obcundo vices Patriarcha Constantinopolitani seu ta Aunera 78 appregios, que verba fent Codini, gerebat. Commeni ausein fanctio quam memoramus,

moramus, occurrit apud Theodorum Balsamonem ad Photy Nomocanonis titulum de Fide.

PRIMATEM QUOQUE REGNI SVI NON SINEBAT QUIC-QUAM STATUERE AUT PROHIBERE NISI QUE SUE VOLVNTATI ACCOMMODA.] Quantus item fuerit GVILIELMVS iste in Imperio quod circa sacra exercetur, palam videre est in Diplomate ejus quo, Coenobio, quod à Bello in quo vicit HARALDVM ad littus Sussexianum to denominari voluit, pluria privilegia tàm sacris officijs quàm jurisdictioni Episcopi Cicestrensis derogantia, stylo perquam imperioso concessit. Illud ex ipso autographo quod etiamnum, sigillo Regis appenso, seruatur in Thesauro quantiuis precij Cottoniano, subjungam.

ILLIELMYS Dei gratia Rex Anglorum, tam Clericis quam Laicis per Angliam constitutis, Salutem. Notum fit vobis, me concessisse co confirmasse, assensu LANFRANCI Archiepiscopi Cantuariensis, & STIGANDI Spiscopi Cicestrensis, 20 & confilio etiam Episcoporum ac Baronum meorum, ve Ecclesia Sancti MARTINI de Bello, quam fundani ex voto ob victoriam quam mibi Deus in eodem loco contulit, libera sit & quieta in perpetuum ab omni servitute & omnibus quecung humana mens excogitare potest, cum omnibus dignitatibus & consuetudinibus regalibus quas ei regali auctoritate concesi, sicut Carta mea testantur. Volo itaque, of firmiter Pracipio, vide Melquaternis Ecclesia illa, cum Leuga circumquag, adjacente, libera sit ab om dasti com. ni dominatione & oppressione Episcoporum, sicut illa que mihi Coronam Monarch. Tribuit, & per quam Diget decus nostri Regiminis. Nec liceat Episcopo Pag 41. Cicestrensi, quamuis in illius Diacesi sit, in Ecclesia illa, vel in Manerijs ad eam pertinentibus ex consuetudine hospitari, contra voluntatem Abbatis; nec ordinationes aliquas ibidem facere, nec Abbatiam in aliquo grauare. Sed neque super illam, dominationem aliquam, aut vim, vel potestatem exerceat, sed, sicut mea Dominica Capella, libera sit omninò ab omni eius exactione. Ad Synodum Derò Abbas ire non summoneatur nec compellatur, nisi propria voluntate pro aliquo negotio ire voluerit. Nec Monachos suos, whi his opportunius viderit, ad facros ordines promoueri 40 facere prohibeatur. Nec Altarium Sacrationes, Confirmationes, vel quaftibet Episcopales benedictiones, Abbatis vel Monachorum requisitione à quolibet Episcopo ibidem libere sieri, ab aliquo contradicatur. Hoc etiam Regali auctoritate, & Episcoporum, ac Baronum meorum attestatione constituo, quatenus Abbas Ecclesia sua, & Leuga circumjacentu per omnia ludex fit, & Dominus. Defuncto Abbate, de eadem Ecclesia Abbas eligatur, misi forte (quod absit) ibidem idonea persona reperiri non posit. Hanc constitutionem meam, sic voto & Regali auctoritate 50 confirmatam, nullus successorum meorum violare, vel imminuere prafumat. Quicung igitur contra libertates vel dignitates einsdem Ecclesia fecerit, forisfacture Regie Corone subiaceat. Huius rei testes sunt, LANFRANCYS Archiepiscopus Cantuariensis, STIGANDYS

Ciceftrenlis

Cicestrensis Episcopus, WALKELINVS Episcopus Winton. WUL-STANVS Wigorn. Episcopus Qui omnes, me præsente, & audiente, horum præceptorum meorum & constitutionum violatores perpetuo anathemate damnauerunt. Apud Winton.



Id genus etiam est Sancitum ejus, quo Sacrum à Ciuili discriminauit Forum. Etenim, Florente Saxonum Imperio, mutuas în jure dicundo veluti tradebant operas atq; codem vtebantur bis quotannis foro Diœcescos Episcopus simul & Prouinciæ Præses seu Vicecomes, quem & Shypezepeue (vnde Shitiste nunc dicimus) & interdum Calcopman nominabant. Neq; aliud serè eorum illo sæculo Forum erat quam quale nunc esset vniuscujusq; Episcopi Synodus cum Vicecomitis foro conjuncta siue in eadem curia & eodem tribunali celebrata. Edgar vs Rex Legum cap. 5. Dæbbe mon Spipa on zeap Buphzemote y tpa reype zemote; y Sæp reype zemote Birceop y re Calcopman. y Sæp æxpep tæcon ze zoder pilite. Ze populoer pilite; quod apud sohannem Bramptonum Abbatem sornalensem in Historia sua Ms. (vbi veteres Anglorum Leges penè omnes ex Saxonico sermone in barbariem illius æui versæ reperiuntur) ad hunc modum redditur. Habeatur in anno Burgmotus ter, & Scyremotus bū, & intersit presul Comitatus (nempe seyremoto, siue semestri conuentui) & Aldermannus; & vtria, doceant Dei ressum & saculi. Totidem sere verbis in Canuti Regis legibus idem habetur. Arque inde forsan est quod etiam hodie semestres illi Inquisitionis Conuentus quibus præst Vicecomes (Connes & Dundreds, id est, Centuriarum forum dicimus)

ante mensem à Paschatis & D. Michaelis festo elapsum solenni ritu habendi sint, idq; ex vetustissimo more, vti liquet ex Magna Charta cap.35. & Stat. 1. 31. Ed. 3. cap. 4. Nam temporaria Lex olim lata est in Antiocheno Concilio, quæ ejusmodi Synodos bis quotannis, eisdemque, quas diximus, tempestatibus, ab Episcopis indici præcepit. Neq; verisimilimum non est, inde natum morem zuo illo superiore, vt Vicecomes & Episcopus statis hisce temporibus simul primò vterentur, atque inde postmodum ad nos propagatum esse, ve, disterminatis sub GVILIELMO corum tribunalibus, pristinum de tempore, & tot læculis receptum institutum à Vicecomite seruaretur. Vide to Concil. Antiochen. Canon. 2c. Dift. 18. c. 4. Et Concilij ejusdem anno falutis CCC, XLI, habiti Canones in Ecclesiæ vetustissimo Canonum corpore locum etiam obtinuisse, notissimum est. Quin & in Apostolorum, vt vocant, Canone XXXVIII. idem legitur. In vtroque autem vi ronign isospille viic mennissis, sen quarta Pentecostes hebdomada idem denotat quod intra menstruum à Paschate tempus. Nam Pentecoste ibi interuallum, quod Paschatis diem & Pentecostes festum intervenie, denotat ; haut verò ipsum festum , vti vulgò vsurpatur. Vnde est quod apud Gratianum jam dieto loco, Burchardum lib. 1. cap. 44. atque Inonem part. 5. cap. 154. explicatur per medium tempas, inter Pascha & Pentecosten, quod juri quo etiamnum vtimur congruit. Hyperbere-20 taus verò mensis (qui ridicule per Beritheon in excusis Burchardi libris dicitur) plane October est, & Syrorum seu Syro. Macedonum mensis, à quo & annum aufpicabantur & Epocham Alexandream que وي الغريس feu Tarik Dhi Ikarnain vocant Arabes, quod Epocham seu Eram Bicornis sonat. Eo enim nomine notus est Alexander, ca figura in nummis sculptus; Iouis nimirum Hammonis, Cornuti Patris, effigie decoratus. Neq; id hic monuisse operæ pretium duxeram nisi doctos alioquin viros, an Hyperberetaus heic Septembrem an Octobrem significaret dubitasse non à vetustis modò interpretibus verum & ab ipsis Canonibus satis interim edoctos, observassem. vide notas ad Gratiani Editionis Gregoriana Dist. 18. c. 4. Anni auteni veteris Olympiadici (in quo nunc in 30 Septembrem, interdum in alios incidebat Hyperberetaus) & Alexandrei, qui Hyperberetaum Octobri perpetud conjunxit, discrimen minime aduertebant. vide de hac re incomparabilem V. Iosephum Scaligerum de Emendat. Temp. lib. 1. 5. de periodo Macedonica Aftiua. Caterum Sanctio quam diximus GVILIELMI Regis ita se habet in ejus ad REMIGIVM Antistitem Lincolniensem rescripto.

Vicecomitibus, & omnibus Francigenis, & Anglis qui in Episcopatu Remigis fideles, qui in Anglia manent, quòd Episcopales leges qua non bene nec secundum Sanctorum Canonum pracepta, Vsque ad mea tempora, in regno Anglorum fuerunt, communi
Concilio, & consilio Archiepiscoporum meorum, & caterorum Episcoporum, Abbatum, & omnium Principum regni mei, emendandas iudicaui. Proptereà mando, & regia auctoritate pracipio, de nullus Episcopus del Archidiaconus de legibus Episcopalibus amplius in Humdiet placi.
ta teneant; Nec causam qua ad regimen animarum pertinet, ad iudicium sacularium hominum adducant, sed quicung secundum Episcopales
leges, de quacung causa, del culpa interpellatus suerit, ad locum quem
ad boc Episcopus elegerit, & nominauerit, deniat, ibiq de causa sua respondeat,

spondent; on non secundum hundet, sed secundum Canones, & Episco-pales leges, rectum Deo, & Episcopo suo faciat.

Transcriptum est autem ex Archiuo Regio in Arce Londinensi, vbi, inter Regia priuilegia Ecclesia Lincolniensi olim indulta atque à RICHARDO II. confirmata, reperitur. Nimirum in Cart. 2. Rich. 2. membrana 12. numero 5. Habetur etiam Anglice apud Foxum in Ecclesiast. Hist. 4. pag. 154. quem & vide lib. 3. pag. 135. & Historiæ nostræ de Decimis caput 14. 5. 1. vbi Forum Vicecomitis semestre pro menstruo substitui libentius mauelim. Cæterum in actorum Roberti Winchelseij Archiepiscopi Cantuariensis Registro seu publicis 10 ejus Tabulis Mss. totidem ferè verbis occurrit id quod GVILIELMO Regi hie tribuitur. Regi etenim ED WARDO I, in Ordinum Comitijs, vt in dictis tabulis legitur exhibet ordo sacer libellum, in quo complures injurias queritur Iurisdictioni sux à ciuili Foro illatas. neque alius sant est quam Articuli continentes Grauamina Ecclesia Anglicana quorum mentio sit in procemio Constitutionum quas Articulos Cleri vulgo nominamus. In Libello autem quem dixi, Cum WILLIELMVS, inquit ordo facer, dudum Rex Angliz de communi consilio Archiepiscopum, Abbatum, & omnium Procerum Regni sui, leges Epi-scopales, que non benè nec secundum Sanctorum Canonum pracepta, fuerant, sicut nec sunt hijs diebus, in Regno Angliæ observandas inconcuste judicauerit, propte- 20 reag, mandauerit & praceperit quod nullus Episcopus vel Archidiaconus de legibus Episcopalibus vel causis qua ad regimen animarum pertinent, ad Hundreda, vel judicia sacularium hominum quicquam adducerent, sed vt quilibet de quacuna, causa vel culpa secundum leges Episcopales interpellatus ad locum Ecclesiasticum & Ordinarium quem [Episcopus] elegerit veniat ibig, de causa vel culpa respondeat secundum Canonicas & Episcopales Leges; Et si Episcopi judicio stare nolucrit, si opus fuerit, ad vindicandum fortitudo & justitia Regis vel Vicecomes adbibeatur. Et nihilominus defenderit & interaixerit Ne vllus Vicecomes Prapositus seu Minister Regis aut aliquis Laicus homo de Legibus que ad Episcopum pertinent se intromittat, prout hac & alia (ita se habent Libelli verba) in 30 Carta pradicti WILLIELMI Regis plenius inscribuntur &c. Sed porrò de Regio GVILIELMI in facris ordinandis imperio, vide, si placet, Vitam Hugonis Abbatis Cluniacensis in Bibliocheca Cluniacensi fol. 454. præter GREGO-RIJ VII. lib. 9. Epist. 5. vbi Presbyteros vxores, Laicos Decimas quas detinebant, etiam juramento dimittere compulit, quæ GREGORIJ verba funt.

#### Ibidem 1. 28.

NULLI EPISCOPORVM PERMITTEBAT VT ALIQUEM DE BARONIBUS SVIS SEV MINISTRIS PVBLICE EXCOMMUNICARET.] Id ipsum penè reperitur in Clarendonensium Comitiorum capitibus quarum Henric vs II. instaurator sub anno M.C.

LXIV. vnde etiam quid Barones heic denotent, sortè discendum. Vocabulum nempè alià notione vsurpari qu'am vulgò; neque eos duntaxat, vt hodie, significare quibus peculiaris Ordinum Comitijs locus est, sed vniuersos qui saltem beatiores, Regià munisicentià, ad formulam juris nostri clientelaris quod nullius villæ Regiæ glebam, sed ipsum tantummodò Regem spectat (Tenure en chest phrasi forensi dicimus siue Tenuram in Capite) latifundia possidebant. Nam in Capitibus quæ dixi, ita legitur. Nullus qui de Rege tenet in Capite, nec aliquis Dominicorum Ministrorum ejus excommunicetur, nec alicujus eorum Terra sub interdicto ponantur, nisi priùs Dominus Rex, si in Regno suerit, conueniatur vel Iustitia ejus (qui, velut Præsectus Prætorio aut Pro-rex, Regias illo œuo vices agebat, & Capitalis Anglia Iustitiarius etiam indigetabatur) si fuerit extra Regnum, vet rectum de eo faciat; & ita, vet quod pertinebit ad Regis curium

## & Nota & Spicilegium.

169

riam ibi terminetur & de eo quod spectat ad Curiam Ecclesiasticam ad eandem mittatur, vt ibidem terminetur. Habentur vero Comitiorum illorum capita tum apud Geruasium Doroberniensem & Rogerum Wendouerium Mss. tum apud Matthaum Parisium (licet deprauate) cujus Historiæ pars prior quæ à Gv 1 L-LIELMI primi initijs ad annum HENRICIIII. decimum nonum protenditur, Wendonerio, vnde exscripta est, tota debetur. Sed & alia corum \* occurrunt \* Vide Ioannis alibi exemplaria. Cæterum omnes qui quocunque jure clientelari fundos Re- Sarisbur. Epifl. gios obtinebant, hac lege intellexit Robertus Glocestrensis comprehendi. Is n. 159. & callem rythmis Anglicanis Historiam nostram vsq; ad suum (nempe E D W A R D I I. Cantuatiensis, THOMAS Archiepiscopus Cantuariensis sub HENRICO II. atq; hoc quarta sede logum dicimus. collocans ita in exoletum sua atatis sermonem transferre se putabat.

The berthe was that no man that of the king huld ought In Cheif or in eni Seruice, to Manting were ibrought, Bote the wardenis of holy Chirch that brought him thereto, The King sede of is Bailifes wat he had misoo. And loked berk were thei to amendment it bying, And bote hy wolde by their leve do the Manling.

20 Observatu autem dignissimum heic, quod narrat Radulphus de Diceto Decanus Londinensis. Sub Anno M. CLXIII. Thomas, inquit, Archiepiscopus vacantem Ecclesiam Ainefordiz contulit in Laurentium. Willielmus ville Dominus, sibi vendicans jus Patronatus in eadem Ecclesia, Laurentium expulit. Archieptscopus eum excommunicanit; quod quia, minime certiorato Rege, fecisset, maximam Regis indignationem incurrit. Afferit namg, Rex, juxta dignitatem regni, quod nullus Capitaneorum, nullus militans Regi, nullus Minister Regis, nullus scilicet, vt vulgariter loquar, de Rege tenens in Capite Castellum, Villam, vel Pradium, citra conscientiam Regis, est excommunicandus ab aliquo; Ne si super boc Rex certioratus non fuerit, ignorantia lapsus communicet excommunicato, Capitaneum suum vehientem 30 ad se vel inuitans ad osculum, vel recipiens in concilium. Ratio legis jam dicta redditur, & quid Barones, quid Ministri in ea denotent, luculentius explicatur. Nec verò ita intempestiuum heic duco, aliquot quæ sub GVILIELMO scripta occurrunt de Baronibus testimonia adnotare, vnde vocabuli sensus, qui co zuo atq; hoc loco in viu, liquidiùs innotescat. Censuales GVILIELMI I. tabulæ Barones ad hunc modum, in Dorsetie censu, memorant. In marhamde parte S. Wandregisili; sunt ibi XLV. Domus stantes & XVII. sunt vasta. De partibus alierum Baronum sunt ibi XX. domus stantes & IX. sunt destructa. Et in Burgo de Marwic (ita tabulæ illæ, in pagi Warwicensis censu) babet Rex in Dominio suo CXIII. Domus, & Barones Regis habent CXII. de quibus omnibus 40 Rex babet Geldum fuum.

Episcopus de Mittestre habet Episcopus de Cestre Abbas de Coventrie Episcopus Constantiensis Comes de Dellent ALBERTON'S Comes .vi (en findas Hv c o de Grentemaisuil HENRICYS de Setetes ROZERTYS de Stadford ROSERTYS de Stadford VI.
ROGERTYS de Lury II. RICHARDY'S Venator RADVLEVS de Limeli

IX. masuras. VII. XXXVI. XII. IV. Monachi habens T. de co: the state III. I view one before the State of

tum applicational final files

The states in the state of the state of

gies ebuschent, hat lage in rydene Anghanis kultoua ••• adallog ralan gomplexus n

it curreloza ni si encaelle

a later billion of Th

1 117

Abbas Malmesburiensis	ī.
WILLIELMVS Bonballet	Ī.
WILLIELMYS filius Cozbucion	II.
Golf PRIDVs de Magnautil	C
GoiffRides de Mirce	T
GISLEBERTVS de Bant	II.
GISLEBERTYS Buili	ī.
NICHOLAYS Balistarius	I.
STEFANYS Stirman	ī.
Turchil	IV
Barolo Maria Maria Maria	IL
OSBERNUS F. Richardi	ī.
CRISTINA A SISTEMANT MONES	1.
Luith Monialis	ĪI.

He masure pertinent ad terras quas ipsi Barones tenent extra Burgum, & ibi appreciata suns. Præter Cristinam heic & Luitham, omnes Regis Barones erant, qui nempe CXII. superius dictas domos possidebant. Alia que, mox aliorsum adnotata, hæc tempora spectant, lucem heie de Baronis ejus zui notione przbebunt. Ministres autem hic dictos intelligo cos qui officijs siue Palatinis, siue 20 Vrbanis, siue Rusticis functi, Regij famuli habebantur. Neg; alios suisse autumo Taines & Servientes Regis in Censualibus GVILIELMI, quas memoranimus, tabulis vocitatos. Quamplurimi enim ibi Tainorum occurrunt nomine, id est, Degeny, vnde Taini Latine; quod Ministros interpretatur. neg; aliud vocabulum est (si originem spectes) quam Dienner Belgicum quod à Dienen, hoc est Ministrare, fit & & Degen vestigia satis seruat. vnde Dienst-knecht etiam famulus eft, & Dientt-maeght Ancilla. nam knecht masculum denotat , vti item apud Saxones nostros. Exemplem memini in prognosticis aliquot de partu, Saxonice conscriptis. Porrige, inquit Autor Anonymus Ms. grauidæ mulieri Lilium simul & Rosam, atque adeò vt suo arbitratu vtrum horum mal- 30 uerit, eligat; Typ heo nymo Lilian, heo cæno cnyho, Typ heo nymo po-ran, heo cæno mæben, quod sonat, si Lilium prehenderis, masculum (id est Cnyhe) fi Rosam, Famellam pariet. Ministros autem illos Regios siue Taines & Servientes, in tabulis illis Censualibus, ita notatos habemus. Cola Venator, VLVIET Venator, GODWINVS Accipitrarius, Hygo Latinarius, MILO Portarius, HERBERTUS Camerarius, & hujusmodi. Latinarius autem est idem quod Interpres; vnde & Latimer eadem notione vsurpatum. Latiz nempe linguz peritum, cæteras, quæ in vsu, ita calluisse existimabant, vt generale interpretis nomen non immerito ei inde donandum putarent. Neque sane alios fuisse 40 tunc temporis Servientes à Thanis plane constat ex ipsis sæpè dictis tabulis. In Surriensis nempe pagi censu ibidem, Oswaldys, Theodoricys, atq; alij Seruientum nomine memorantur, qui tamen ipsi Taini indiscriminatim posteà statim vocitantur, vti in Wiltonia censu Heruaus atque alij Ministri dicti, Servientes statim nominantur, quos Tainos item appellatos liquet. Idem in Coluino atque alijs Seruientibus in Deuonia censu observandum. ibidem n. neque alia notione, Taini simul dicuntur. Hinc etiam Cainlande occurrit in eisdem tabulis, id est, Tainorum terra, seu fundus Tainu peculiaris. In Wiltonia legimus; WILLIELMYS Comes dedit Duintone & Suindone & Cheurel, quæ erant Tainlande pro terra de Insula de With, qua pertinebat ad sirmam de 50 Amblesbitie. Et in Somerseisa, de Roberto de Doberuile Taino seu Ministro Regio; Hie Robertus babuit vnam virgatam quam tenebat Dodo libere \* T. R. E. Huic addita suit Doluettone Manerium Regis. Modò dijudicata est effe Tainland. Huc spectat phrasis illa forensis Clamare

\* id cst tempo re Regu Edwardi.

## & Note & Spicilegium.

ad Tainland, quod in Cestrie censu occurrit. Eo nomine fundum vendicare, id fignificat.

#### Pag. 6. lin. 34.

VE AVTEM IN SECVEARIBYS PROMVEGAVERIT TRADERE SVPERSEDEMVS.] Arque supersederunt plerique rerum Anglicarum scripturientes consarcinatores; quod vtinam non secissent. Czterum ad hanc rem, vetusti Ecclesiz Lichfeldiensis Chronici Ms. Autor; 10 Anno, inquit, GVILIELM VS Regni sui quarto apud Londonias Consilio Baronium suorum fecit summoniri per vniuersos Angliz Comitatus, omnes Nobiles, Sapientes, & sua Lege eruditos, vt eorum Leges & Consuetudines andiret. Et licet idem Rex WILLIELMVS Leges Northfolkiæ & Suffolkiæ, Grantbrigiæ & Deiræ (vbi quondam maxima pars Danorum & Norwegensium inhabitabant) priùs magis approbauerat & eas per totum Regnum observari praceperat, pro eo quod omnes antecessores ejus & ferè omnes Barones Normannix, Norwegenses extitissent, & quod de Norwegia olim venissent,\* Sed postea, ad preces Communitatis Anglorum, Rex adquienit, qui deprecati sunt, quatenus permitteret sibi Leges proprias & Consuctudines antiquas habere in quibus vixerant Patres corum & 20 ipsi in eis nati & nutriti sunt, scilicet Leges Sancti Regis ED WARDI. Et ex illo die magna autoritate venerata, & per vniuersum Regnum corroborata & conseruata sunt, pra cateris Regni legibus, Leges Regis E DW ARDI. Qua quidem prius inuenta & constituta fuerant tempore Regis EDGARI Aui sui. veruntamen post mortem ipsius Regis E D G A & I vsque ad Coronationem Santti Regis EDWARDI, quod tempus continet annos LXVII. pradicta Leges sopita sunt & penitus pratermissa; sed postquam Rex EDWARDVs in regno fuit subli-matus, consilio Baronum Angliz, Legem LXVII. annis sopitam excitauit, excitatam reparauit, reparatam decorauit, decoratam confirmauit, & confirmata vocata est Lex Sancti Regis EDW ARDI, non quod ipse prius adinuenisset cam, sed cum 30 pratermissa fuisset & oblinioni penitus dedita à morte Aui sui Regis E D G AR I qui prius Inuentor ejus fuisse dicitur vsq. ad sua tempora, videlicet IXVII. annis. Vnde per praceptum Regis WILLIELMI electi sunt de singulis totius Angliæ Comitatibus XII. Viri sapientiores quibus jurejurando injunctum fuit coram Rege WILLIEL MO Vt quoad poffent, recto tramite neg, ad dexteram neg, ad finistram declinantes, legum suarum & consuetudinum sancita patefacerent, nil pratermittentes, nil addentes, nil pravaricando \* mittentes. ALDREDVS autem \* 1, mutantesi Eboracensis Archiepiscopus qui Regem WILLIELMVM coronauerat, & Hvoo Londoniensis Episcopus, per praceptum Regis, scripserunt, propris manibus, omnia que predicti Iurati dixerunt. A legibus nama, Sancte Matris Ec-40 elesia, sumentes exordium, \* qui per eam Rex & Regnum solidum subsistendi ha- " 1. quia: bent fundamentum, Leges & libertates & pacem ipsius concionati sunt dicentes, Omnis Clericus &c. vti legimus apud Rogerum Houedenum in Annalibus HENRICI Secundi, vbi digressio est de Norwegia Regibns. Et totidem ferme verbis, eadem, quæ heic transcripsimus, occurrunt apud eundem Rogerum. Atqui, Autoris Lichfeldiensis & Honedeni in hisce discrimen haut aded contemnendum erat, vt ideò negligenda essent quæ habet ille nondum editus, quòd eadem eisdem penè syllabis hic, qui publici juris factus est, narrauerit. Qui verunque perpenderit, id fateatur necesse est. Sequitur verò in Autore Lichfeldiensi pars aliqua duntaxat earundem legum quas interserit Houedenus. 50 atque ejusmodi pars etiam apud Henricum Knightonium, Canonicum Leycestrensem, Scriptorem non indiligentem, qui nondum in lucem prodijt, reperi-Triplo autem plures sunt quas Houedenus habet, qu'am aut Leycestrensis aut Lichfeldiensis. Apud hosce verò nulla est, quæ in Houedene non comperta-Vetulti lane, fateor, sunt & Lichfeldiensis & Leicestrensis & Houedenus Autores.

Atq; de alijs nonnullis qui eadem, de hac re, tradidere idem dicendum. Sed corum neminem, ante aliquot à GVILIELMO secula elapsa, scripsisse palàm est, neq; interpolationem euasisse leges illas apud Honedenum. Nam, in capite de tributo Danico, GVILIEL MI Regis Iunioris fit mentio. Et qualifnam fides (in re aded verusta ac viros neque rebus Civilibus neq, studijs Forensibus satis occupatos plerunque fugiente) scriptoribus hujusmodi recentioribus adhibenda sit, etsi statuere minime ausim, diligentius tamen anquiri velim. Recentiores voco dum Ingulpho Abbati Crowlandiensi eos compono; "qui in hac re testium non tam facile princeps merito dicendus est quam solus forsan cui par sit vt credamus. Etenim non solum oculatus ille Normannici in Anglia 10 Imperij initiorum testis erat, verum etiam in Aula apud GVILIELMVM Regem ad jura Coenobij sui stabilienda, assiduam nauauit operam, in qua per virorum, qui Rebus tum Ciuilibus tum Forensibus exercitati, consuetudinem. Legum GVILIELMI, hoc est EDWARDI Regis à GVILIELMO firmatarum, Normannico idiomate conscriptarum, atque ab ijs, quas recentiores illi habent, multum discrepantium, exemplar nactus, Crowlandiam secum detulit atque ad Historiæ suæ calcem adjecit. Quo GVILIELMI anno hoc secerit, diserte non explicat ipse. Sed liquido constat tempus suisse post annum ejusce XV. aut circiter; quod ideò observatu dignum est quoniam legum illarum apud recentiores quos diximus & recensitio & confirmatio anno G v 1- 20 LIELMIIV, tribuuntur, cum tamen alias, easq; plurimum dissidentes, decennio & amplius posteà, eòdem lemmate eodemq; nomine insignes, circumulatas & pro genuinis ac solis quibus Regis & Ordinum autoritas antea accesserat, habitas fuisse (si Ingulpho credas) sit exploratissimum. Vnde forsan eleuanda sides corum qui, præter hasce, alias nobis temere obtrudunt. Tametsi enim singularia plurium annorum sancita Gvilielmvm Autorem agnoscere potuissent, haut tamen ita verisimile est nec a quoquam narratur, aut iteratam esse legum E DWARDI sub GVILIELMO recensitionem aut plusquam vnam fuisse eorum siue recognitionem siue confirmationem. Quod si plures forte essent, id interim plane statuendum foret, postremæ maximam, ne dicam solius, rationem haben- 30 dam esse. Annum autem Regis XV. præterijsse cum Ingulphus exemplar suum in Aula Londonijs nactus est, inde satis nouimus, quod Diplomati Crowlandensi Coenobio tune temporis impetrato atq; edità ejus historià reperto, testis fit GVILIEL MV s Episcopus Dunelmensis, qui ante annum salutis M. LXXXI. feu XV. GVILIELMI Regis minime suffectus erat. & earum forte erat genuinum exemplar legum quæ IV, anno autoritate publica & recensitæ & firmatæ fuerant. Nam fieri potest, nec veri est dissimile, recentiores illos, tametsi notho legum exemplari, saltem interplato, decepti fuerint, verum nihilominus recensitionis & confirmationis annum, vepote forsan decantatum, fideliter & didicisse & narrasse. Sed verò ipsum Ingulphum audiamus. Attuli, inquit, 40 eadem vice mecum Lundonijs in meum Monasterium Leges Aquissimi Regis EDWARDI, quas Dominus meus inclytus Rex WILLIELMVS autenticas "Ita Codex Ms. ese, & perpetuas per totum regnum Angliæ \* inuiolabiliterg, tenendas sub panis grauisimis proclamarat & suis \* Iustitiarijs commendarat codem idiomate quo edita sunt; ne per ignorantiam contingat nos vel nostros aliquando, in nostrum grave periculum, contraire & offendere ausu temerario Regiam Majestatem ac in ejus censuras rigidissimas improvidum pedem ferre contentas sepius in eisdem, hoc modo, quæ verba finiunt editam ejus historiam, adjectis tantummodò à V. C. Henrico Sanilio Editore, videtur heic leges EDWARDI inseruisse qua desunt. Atqui certò scimus nos eum ibi eas inseruisse, quod non solum ex ipso Histo- 50 riæ Autographo, Crowlandia in agro Lincolniensi etiamnum seruato, constat, fed etiam ex recentiori quo vsi sumus exemplari ante annos cc. aut circitèr exarato. Inde, quatenus tum per librarij & incuriam & inscitiam tum per mucidam sermonis & obsoleti & deprauatissimi scabritiem licuit, eas statim

Iustitiys in

exhibemus, ejulmodi latinitate quam vsurparunt veteres apud nos jurisconsulti, calente prælo, festinanter donatas. verbum scilicet verbo plerung; reddidimus; & barbara phrasi, sed materiei maxime idonea, quicquid intelligebamus potius interpretari voluimus quam in puriorem sermonem transferre, qui obscuritati hujusmodi uon tam lucem adferret quam (vt sepius fit ) tenebras offunderet. neque fere reperitur quisquam, nili à foro & medij temporis historia nimium sit alienus, cui barbara hæc latinitas non sit intellecta. Nitidiora verò Cæsarei juris vocabula hisce aptare, interpretem, sufinianum potiùs legisse ostenderet, quam propriam Normannici idiomatis vim aperiret. Neque tamen omnia quæ transferre heic ausus sum, me satis adsequutum esse, omninò persuasum habui; & perspicacioribus libenter compluria reliqui. Nam autographo destitutus (quod interea nancisci impense & volebam & nitebar, sed frustrà) nolui me conjecturarum nugis vitra torquere; sed vbi me prorsus fugiebat (vti sæpe) Normannica dictionis significatio, in ipsa versione eam, variato charactere, retinui. Mallem enim me palam inscientiæ reum confiteri, quam, in crassissimis tenebris, oculorum aciem incas um obtendere. Et apud peritiores conjectores, qui hujusmodi rebus, otio abundantes, delectantur, vicem, dum festino, cotis forsan obtinebo exors licet ipse secandi.

Hæ sunt Leges & Consuetudines quas WILLIELMVS
Rex concessit vniuerso Populo Angliæ post subactam
Terram. Eædem sunt quas
E D W A R D V S Rex, cognatus
ejus, observauit ante eum.

De Afglorum jure & immunitate Ecclesiastica.

Cilicet, Pax Santta Ecclesia cuinscung, Forisfactura quis reus fit hoc tempore. Et venire potest ad Sanctam Ecclefiam. Pacem habeat vite & Membri. Et si quis injecerit manum in id quod Mater Ecclesia postulauerit, sine sit Abbatia, sine Ecclesia Religionis, reddat id quod abstulerit, & centum solidos nomine Forisfactura. Et de Matrice Ecclesia Parochiali XX. folidos. Et de Capella X. folidos. Et secundum pacem Regis in Legibus Merciorum centum solidis emendet similiter de Heinfare, & de insidys pracogitatis.

De Hominum Regis privilegio.

Hec placita spectant ad Coronam

Ces sont les Leis & les Custumes que li Reis WILLIAM grantut a tut le Peuple de Engleterre, apres le Conquest de la Terre. Ice les meismes que le Reis EDWARD sun Cosin tint deuant lui.

I.

o est a saueir, Pais a Saint Yglise; de quel forfait que home out fait en cel tens; e il pout venir a Sainte Yglise; out pais de vie & de membre. E se alquons meist main en celui qui la Mere Yglife requireit, se ceo fust v Abbeie, v Yglife de Religion, rendist ce que il iauereit pris, e cent solz de for ait, e de Mer Yglise de Paroisse XX. solz. e de Chappele X. lolz e que enfyaint la pais le Rei en Merchenelae cent folz les amendes, altrefi de Deinfare e de aweit purpenied.

IL

Icee plaiz \* asierent a la Co- \*asierens.

nam Regis. Et si qui male fecerint hominibus illius Balliuæ & de hos sit attinctus per Iustitiam Regis, Forisfactura sit dupla illius quam alius quispiam Forisfecerit.

TII.
De Pacis publicæ violatoribus.

Et qui in Danorum Lege vielauerit pacem Regis, CXLIV. libris emendet; Et Forisfactura Regis que spectant Ad Vicecomitem XL. solidi in Merciorum lege, & I. Solidi in Rege West-Saxonum. Et de Libero homine qui babet Sac & Soc & Tol & Tem & Infangentheof & implacitatus fuerit, & ad Forisfacturam positus in Comitatu, pertinet Forisfactura ad opus Vicecomitis, XL. Ore in Danorum Lege, & de alio homine qui eiusmodi Libertatem non habet Ora XXXII. De his XXXII. oris habebit Vicecomes ad Volum Regis oras Decem, wis qui eum implacitauerit habebit in remedium versus eum oras XII.O Dominus cuius finibus manserit X. Oras. Hac eft Danorum Lex.

IV.

De Latrocinij reo, & fidejussore qui morum ejus periculum in se susceperat.

Hecest Consuetudo in Metciorum Lege; si quis appellatus suerit de Latrocinio, seu de Furto & plegiatus suerit venire ad Iustitiam, & sugerit, Plegius eius habebit IV. menses & vnum diem ad eum quarendum, & si possit eum inuenire, Iuret se duodecima manu, quod tempore quo eum plegiauit Latro non suerat, neque per eum esset quod roune le Rei; & se alquens v quens vxuost \* messeist as ho- \* Messeist. mes de sa baillie, e de co suist atint de la iustice lu Roi, forfait \* sust a duble de ce comme al- \* suist tre sust forfait.

III.

E que en Danelae fruisse la pais le Roi VII. vinz liuerez e IIII. les amendes; e lez foruaiz le Roi qui afierent al Vescunte XL. solz en Merchenelae, c L. folz en men-Serelae. E \* al . m. trans hoem qui aucit Sac e Soc e Tole Tem e Infangenetheof, se il est emplaide e seit mis en forfeit en le Counte, afiert il affert. forfat a oes le Velcunte, XL. ores en Denelae, e de altre home qui cest franchise non ad, XXXII. ores. De ces XXXII. Ores. arat li Vescunte a oes le Roi X. ores, e cil qui li plait aurat de remied vers lui XII. ores, e le Seignur, en ki fin il maindra, X. Ores; co est en Denelae.

IV.

Cost est la custume en Merchenelae, se alquens est apeled de lareim, v de roberie, e seit pleui de venir a iustice, e il seit fuie dedenz, son plege si auera de IIII. meis e I iour de quer le, e si il le pot truuer, si iurad sei dudzime main, que al ure que ille pleui, Laron nel sot, ne per lui ne seut est sui, ne aueir nel

quod fugerit, nec eum prebendere posit. Tunc reddat Catal lum, & XX. Solidos pro Capite, & IV. denarios al ceper, & Dnum obolum pur la belche, & XL. Solidos Regi. In West-Saxonum Lege C. solidos ad clamorem pro Capite, & IV. libras Regi. In Lege Danorum, Forisfactura est VIII. libra. XX. solidi pro Capite, & VII. libra Regi. Et si u potest intra annum & IIII. dies inuenire Latronem & enm aminare ad lustitiam, redhibebunt ei Diginti folidos quos acceperint. & fiat iustitia de Latrone.

over let son De Latronis prehensione.

Si quis prebenderit Latronem absa secta & absa clamore, atque eum ei cui damnum factum est dimiserit, & Venerit postea, rationi conveniens est Dt det ille X. solidos pro Bengwite, & finem faciat Iusitia a la primereme deuise abfque licentia Institia, Forisfactura est X L. solidi.

De Animalium redemo salama ptione.

Is qui Auerium replegiauerit scil. aut Equum , aut Bouem , aut Vaccam, aut Porcum, aut Ouem, (quod Forfengen Anglice dicitur) cil gil cla dabit al Gros. s. Prapofito babere the Lestussum VIII. denarios, nec tamen ait meis quil ont cent al maille non dabit plusquam VIII. denarios, G pro Porco IV. denarios, & pro Oue denarium I. e ilitres que vit Inicuia IV. denarios, nikil-ominus neque babebit nec dabit plus-

nel pot, dunc rendrad le chatel. e XX, folz pur la ceft, e 1411. den al ceper, e vne maille pur la besche, e X L. solz al Rei. En west Serenciae cent solz al clamur pur la test, e IIII. liures al Rei. \* Cent Deneiae, le for- \* 2 m. fait VIII. liueres; les XX. folz pur la test, e les VII liures al Rei. E sil pot dedenz vn an & IIII. iurs trouer le larun e forteun amener a la iustice, si li rendra les vint solz kis aurad ont e smert fainte la justice de La-

dieni, faluma exciteitarum in Cu. Cil ky prendra Larun fanz fuite e fanz cri que cil en leist a qui il aurad le damage fait & vienge pois apres, fi est raisun

clegros je, je kline questpicon dania

wait Ynding " in the Chinese C.

que il dunge X. solz de Bengs wite, e fin face la iustice ala primerme deuise sans le conge a la iultice, si est forait de XL. no pro Libero bomine X. Join

ore ferno XX forthe Heatha ni XX. libra in Mercherum La

ge, & in Well-Saxonum. Erl Cil ky aueir escut, v Chiualz, v Buefs, v Vaches, v Porcs, v Berbz, que est fors fengen Engleis apeled, cil qil cla durrad al gross, al prouost aueir the Leauffum VIII. den. iatant ni ait meis quil ont cent al maille, ne durrad que VIII. den, e pur yn Porc IIII. den. e pur vn Berbz. T. den. e ifitres que vit pur chalcun IIII. den, ne iatant ni aurad ne durrad que oit. d'. e durra

plusquam VIII. denarios, & dabit vadios, & inveniet plegios se, si aliquis venerit ad probationem intra annum & diem vt Auerium petat, saluum exhibiturum in Curia id quod replegianerit.

#### VII

De rebus forte inventis.

Similiter de Auerio Endirez & alia re inuenta. Ostendatur tribus partibus Vicineti, vet testimonium habeat de inuentione. Si aliquis veniat ad probationem ad rem clamandam, det vadios & inueniat plegios se, si alius quispiam clamauerit Auerium, intra annum & diem, saluum exhibiturum in Curia id quod inuenerit.

### 18 and spec VIII.

De Homicidio & Capitis zstimatione, seu Wera.

Si quis alium occiderit, & sit reus consitens, & emendare negaueris, det de suo Manbote Domino pro Libero homine X. solidos, & pro seruo XX. solidos. Wera Thani XX. libra in Merciorum Lege, & in West-Saxonum. Et
Wera Villani C. solidi in Merciorum lege, atque etiam in WestSaxonum.

#### IX

Quibus Capitis æstimatio seu

Wera soluenda.

Quod ad Weram attinet, primo reddat is qui est de halt sanguine Vidua & Orphanis X. solidos, & quod superest Parentes & Orphanis inter se dividant.

wage, e truuerad plege, que si altre veinged a pret de denz lan e vn iour pur laueir demander, quil i ait a droit en la Curt, celui de que il aueit escus.

### VII.

Altresi de auer endirez e de altre treueure; seit mustred de treis pars del veisined, que il eit testemonie de la troueure, si alquens vienge a pres pur clamer la iose duist wage e trosse pleges que se altre clamud laueir de denz lan e vn iour qui ill ait a droit en la curt, celui qui lauerat troued.

#### VIII.

Si home occit altre, e il seit counsaunt e il denie faire les amendes, durrad de sa manbote al Seignor pur le franc home X. solz, e pur le sers XX. solz; la were del Thein XX. li. en sperchenelae e en mest-serenelae, e la wer del Vilain C. solz en sperchenelae, e eusement en mest-serenelae.

#### (quod failengen Angher denne ed gii ela daba XI Cros. s. live

popula balana the M. estudium: Vili in

denarios , nec tamen ait inch

De la were, primerament rendrat l'um de halt Saine a la Vidue e as Orphanins X. folz, e le surplus Orphanins e les Parenz departent entr'els.

while in it co 💢 do to colour w

Animalium aliquot valor, in Capitis æstimatione censenda.

In Wera reddere poterit quis Equum non Castratum pro XX. solidis, & Taurum pro X. solidis, iter pro V. solidis.

 $\overline{XI}$ .

De percuffore.

Si quis alium percusserit, & negauerit vitrà emendare, primò reddat sun le chese & plagas, iuret super sancta quod aliter non potuit facere, nec pro haur si chier nec fecit desarbote cho est de la dulor.

XII.

De vulnere indito.

Si plaga lui vient a vis deseuuert al polz tote veie IIII. denarios, & de omni osse quod quis traxerit ex plaga, osse toto viso IIII. denarios. postea acordement si li metir ad auant honours que si illiont, id quod ei secit si cor suum ei suggesserit, & consilium suum ei donauerit, accipiat ab eo quod ei obtulerit.

XIII.

Membrorum præciforum
æstimatio

Si acciderit ot quis pugnum cujuspiam absciderit aut pedem, reddat ei medietatem Were secundum
id quod est. Sed pro pollice reddat
medietatem manus. Pro digito qui
pollici proximus XV. solidos, de
solido Anglicano, hoc est, quer denarios. Pro digito longo XVI. solidos. Pro altero qui portat annulum XVII. solidos. Pro digito
minimo

X.

En la were purra il rendra Chiual qui ad la cuille pur  $\overline{XX}$ . folz, e iter pur  $\overline{V}$ . folz.

despon . Xm alteri viins

Si home fait plaie a altre e il denie otrei fair les amendes, primerement li rende sun le chese e li plaiez iurraz sur sentez qui pur mes nel pot fair ne pur haur si chier nel sist desarbote cho est de la dulor.

XII.

Si la plaie lui vient a vis descuuert al polz tote veie IIII. den & de tanz os cum hom trarad de la plaie al os tote veie IIII. den, pois acordement si li metir ad auant honours qui si illiont co quil ad fait a lui se son queur li purportast e son conseil li donast, prendreit de lui ce quil offre a lui.

e li paperenon holy it and est to the contract the second contract of the poly is to the contract of the cont

Si co auent qui alquen colpe le poin a altre, v le pied, si li rendra demi were, suluc ceo q'il est, mez del pochier rendrad la meite de la mein del dei apres le polcier XV. solz de solt Engleis co est quer deners de lunc dei XVI. solz, del altre qui ported l'anel XVII. solz, del Aa vngle

minimo V. solidos. Si Inguem quis cuiquam præciderit, V. solidis de solido Anglicano emendet, & pro Ingue digiti minimi, IIII. denarijs.

XIV. De Adulterio.

Qui desponsatam alteri Vitiauerit, forisfaciat Weram suam Domino suo.

XV.

De Iudice corrupto.

Etiam qui falsum tulerit iudicium, Weram suam perdat, nist tattis Sacrosanctis (Euangelijs) probare poterit se melius iudicare non potuisse.

XVI.

De purgatione illius qui Furti reus est.

Si quis alterum appellet de Latrocinio & is sit liber homo, & habeat ond cauerre testimonium de legalitate purget se per plenum Sacramentum, & alter qui infamis ante suerat per serment nomed, videlicet XIV. homines legales per non si is habere eos poterit se purget se duodecima manu, es si habere non possit se desendat per iuis & Appellator jurabit sur lui iur set homines nomes quod propter haur non secit nes propter aliam causam quam quia jus suum persequeretur.

XVII.

De eo qui Templum aut Domum fregerit.

Et si quis appellatus fuerit de fractione Monasterij aut Cubiculi, vngle si il colpe de cascun v. solz de solt Engleis; al vngle de petit dei IIII. den.

XIV.

Ki altrei espouse purgist, si forfait la were vers sun Seignour.

XV

Altresi qui faus iugement fait, pert sa were si il ne pot prouer sor Saintz qui melz ne fot iuger.

XVI.

Si home apeled altre de Larcin, & il fot francz home, & il ait ond cauerre testmonie de lealte sen escoudirad per plein serment, & altre qui blasmed ait ested per serment nomed, co est a sauoir, quacorte homes leals per non si il auer les pot si sen escoudirad sei dudzime main & si aueir nes pot si se desende per iuis e li apeleur iurra surlui iur set homes nomes qui pur haur nel sist ne pur altre chose si pur son dreit non purchacer.

XVII.

E si alcons est apelez de muster fruisser, v de chambre, e il

nea fuerit antea infamis enarer se purget per XLII. legales homines nomes le duodecima manu, o si alias infamia notatus fuerit, purget se a treis dulles, videlices per X L V I I I. bomines legales nomes se trigesima sexta manu, & sillos babere nequierit eat a le iuise a treis dubles si coil doust a treis de pleno Sacramento, & h il enarrer larcin amended, alt al ewe Archiepiscopus habebit de forisfactura XL. solidos in Merciorum Lege, & Episcopus XX. Solidos, & Comes XX. Solidos, & Baro X. Solidos, & Villanus X L. denarios.

XVIII.

De Denarijs S. Petri, seu Vestigali Romano.

Liber homo qui habuerit aueria campestria XXX. denarys astimanda, dabit denarium S. Petri. Pro IV. denarijs quos donauerit Dominus, quieti erunt Bordary eius & eins Boner, & eins Servientes. Burgensis qui de propriys Catallis babet id quod dimidia Marca astimandum est, det denarium S. Petri. Qui in Lege Danorum est liber homo, & babet aueria campestria que dimidia marca in argento astimantur, debet dare Denarium S. Petro. Et per denarium quem donauerit Dominus, erunt quieti ij qui resident in suo Dominico.

XIX.

De muliere vi compressa & pudicitià luctamine tentatà.

Qui fæminam vi oppresserit, forufacit membra sua. Qui prostrauerit

il neit ested blamed enarer sen escoudit per \*XIII leals ho- al.XLIII mes nomez fei dudzime main, e fil eit alre fiee efted blamed. sen escoudied a treis dubles ceo a fauoir per XLVIII. homes leals nomes fei trentefifte mein. e sil aueir nes pot aut a la iuise a treis dubles si coil doust a treis du blein serment, e sil ad enarer Larcin amended ale al eweli Arccuesque auerad de forfature XL. folz en Merchens lae, e lui Eucstres X X. solz e lui Quenz X X. solz, e le Baron X. folz, e li Vilain X L. den.

XVIII. with 12

Franc home qui ad auer champester trente deners vailaunt, deit doner le dener Seint Pere. le Seignur pur IIII. dens que il dour ad si erunt quites ses Bordiers e ses Boner & ses Serianz. Li Burgeis qui ad en fonn propre chatel demi mare vailant, deit dener Seine Pere. Qui en Denelae Francz home est e il auerad demi marc en argent vailant de auor champestre, si deurad dinier le doner Seint Pere. E per le dener qui li Seignur durrat fi erent quietes ceals, qui meinent en son demainer.

XIX.

Ki purgist semme per forze forfait ad les membres, ki abate A 2 femme uerit fæminam ad Terram & ei Viminferat, multa eius Domino est X. solidi. Si Verd eam compresserit, sorisfacit membra.

#### $\overline{XX}$ .

De ijs qui vectigal Romanum seu D. Petri non pendunt.

Qui negauerit denarium S. Petri, eum pendat per iustitiam S. Ecclesiæ & XXX. denarios forissaturæ. Et si de ea re est implacitatus per Iustitiam Regis, forissaciat Episcopo XXX. denarios, & Regis XL. solidos.

# XXI. De Oculo effosso.

Si quis alteri oculum effoderit infortunio quocunque, emendet LXX. solidis solidorum Anglicanorum. Et si la purvele restituatur, dimidium duntaxat reddatur.

### De Releuio feu instalină Comitis.

De Relevio Comitis, quod ad Regem pertinet, VIII. Equi Ephippiati & franis ornati, IV. Lorica, & IV. Hammes, & IV. Scuta, & IV. Hasta, & IV. Enses, les altres IV. chaceurs & Palfredi cum franti & capistris.

# XXIII. De Releuio Baronis.

De Releuio Baronis, IV. Equi eum sellis & franis ornati, & Lorica II. & II. Hammes & Scuta II. & II. Hasta & II. Enses. & les altres II. vn chaceur & vnus Palfredus cum frano & capistro.

XXIV.

femme a terre, pur faire lui force, la multe al Seignur X. folz, sil la purgiste, forfait est de membres.

#### XX.

Ki renent le dener Seint Pere, le dener pendra per la iustice de Seint Eglise e XXX. den. forfait e si il en est plaide de la iustise le Rei, le forfait al Eucsque XXX. den. e al Rei XI. solz.

#### XXI.

Si alquns criene l'oil al altre per auenture quel que seit, si amendrad LXX. solz del solz Engleis. e si la puruele i est remis, si ne rendra lui que la meite.

#### XXII.

De releife al Cunte, que al Rei afiert VIII. chiualz felez, e enfrenez, lez IIII. Halbers, e IIII. Hammes, e IIII. Efcuz, e IIII. Launces, e IIII. Efcuz, e IIII. Launces, e IIII. Efpes, les altres IIII. Chaccurs e Palfreis a frenis e a cheuesftres.

#### XXII.

De releif a Barun, IIII. Chiualz enseles e ensrenes, c II. Halbers, e II. Hammes, c II. Escus, e II. Launces, e II. Espes, e les altres II. vn Chaceur, e vn Palesrei a frenis e a cheuestres.

XXIV.

#### il leit.VIXX de lil pot

De Vauaforis Releuio.

De Releuio Vauasoris ad ligium suum Dominum. Quietus esse debet per Equum son peip talem qualem habuerit tempore mortis sua, & per Lorică suam, & per son Haume & per scutum suum, & per hastam suam, & per ensem suum. & si adeò suerit inermis ot nec equum habuerit nec arma, per centum solidos.

### harbouxxv. coloon sol

Adeo me Cæcutire heic fateor, vt nec lemma adijcere possim.

De einers deins auer kil velit calumniare, emblet, & ille bult dare vadios & invenire plegios ad prosequendum appellum suum, tunc liscuuerad illi quod il auuerad entremenis nomer warrantum Suum si eum habuerit, & si non habuerit eum nominabit suum Deunel both, & teftes suos & habebit eos ad diem, of ad terminum fi eos habeat aut eos habere poterit, & li entreceur liuuerad in vadium [e fexta manu, & alter ponat in manum sui warranti va son Beunel botth, & habeat ille teftes quod il lacharad al marthied in Rei, & quod ille non set suum warrantum in plegio vif ne mort coo iurad od testes suos per plenum Sacramentum perdat catallum suum fi is testimonium perhibeat quod Deunel both enpust, & si non poterit babere warrantum nec testem, perdat & pro soldrad perdat Weram suam Domino suo. Hoc obtinet in Merciorum sure, & in Danorum, & in Welt-Saxonum. Non vocabit Dominum summ ad Warrantum de boc quod ponitur

#### XXIV.

De relief a Vauasour a son lige Signeur; deite estres quite per le Chiual son peipe tel quil aueit a iour de sa mort, e per son Halbert, e per son Haume, e per son Escud, e per sa Launce, e per Sespe. sil tust des apeile, quil ne our ne Chiual ne les armes, per C. solz.

# Do Mure VXX cis ceelles &

& mercat ad lafferion inte

De einers deins aueir kil voldrad clamer emblet, e il volge doner wage e trouuer plege a persuir son apel, dunt li scuuerad a celui quil auuerad éntremeins nomer fon guarant ful lad e si il nel ad dunt nomerad fon Denuel both e fes te-Itemonies e ait les a iur e a terme, filles ad v filles pot auer, e li enterceur liueriad en guage sei siste main e li altre le metirad en la main son warant va ion Beunel both & il ait teftimonies que il lacharad al marthied in Rei e quil ne let lon warant en le plege vif ne mort, coo jurad od fes testimonies per plein ferment fi perdra lon Chatel si il testimonient qui il Deunel both enpuft, e fil ne pot aucir guarant ne testimonie si perdrad & pur soldrad pert la werre vers fon Seignur, co eft en Merchenelae e en Denelae e en mest-Serenelae Ne vocherad mie son Seignor warant iceo qui leit mis en guage e on Denelae meitre en vele diffi la qu'il

ponitur in vadio, & ou Danlae meite en vele dissi la quod is sit derained, & si potest probare quod hoc sit de sa nurture, per tres partes son vigued se il auer ad deraigned. Nam post Sacramentum li est iugied inde non potest postea leucr per iudicium Anglia.

XXVI

De ceturiæ mulctá, vbi reus homicidij judicio non fistitur.

De Murdre freceis occist, & bomines bundredi non prehendunt & minant ad Iustitiam infra VIII. dies vt ostendat ob quam causam fecerit, reddant le murdre XLVII. Marcas.

#### XXVII.

De clientis actione versus Dominum.

Si quis vult derainer conuentionem de terra sus versus Dominium suum per pares suos de tenura, ipsos quos appellauerit vt testes sint lescuuerad derainer. Nam per extraneos non potest dereiner.

# De::::::::

Qui placitat in Curia, cuiuscung curia sit, excepto vbi le cors le est esti e home li mettid super eo quod dixerit, rem quam nolit consiteri, si non potest derainer per II. intelligentes homines qui interfuerunt placito & videntes quod non dixerit, recouered a sa parole.

#### XXIX.

De Colonorum Releuio. De Releuio Villani, Melius ani-

i-

qui il seit derained e sil pot prouer qui ceo soit de sa nurture per treis partz son vigued se il auer ad deraigned, kar puis lei serment li est iugied ne len pot pas puis leuer per le iugement de Engleterre.

#### XXVI.

De murdre freceis occist e les homes del hundred nel prengent e amenent a la Iustise de denz les oit iours per mustrer pur qui il la fait, sin rendrunt le murdre XLVII. Mars.

#### XXVII.

Si home volt derainer couenant de terre ver son Seignor per ses pers de la tenure meimes qui il apelerad a testimoines lescuuerad derainer. kar per estranges nel purra pas dereiner.

#### XXVIII.

Home qui plaide en Curt, a qui Curt qui co seit fors la ou le cors le est esti e home li mettid sur quil ait dit chose qui il ne voille coinistre, se il ne pot derainer per II. entendable home del pleidant & veant qui il nel aurad dit, recouered a sa parole.

#### XXIX.

De relief a Vilain. le meillur aueir

## O Nota & Spicilegium.

mal quod habuerit id siue (Equus, sit siue Bos, siue Vacca) donabit Domino suo pro Releuio, Et posteà si serait cuz les Villain in franco plegio.

XXX collinare de

diotre centenonne tent a k

De vijs publicis.

De tribu vijs, videlicet, matlingstrete & Ermingstrete & Fosse. Qui in aliqua harum viarum hominem itinerantem siue occiderit siue insilierit, is pacem Regu violat.

XXXI.

De Latrone, cum latrocinio seu imuloposo, prehenso.

Si latrocinium sit inventum in ouiuseung terra sit & latro simul, Dominus terra & Vxor eius habebunt medietatem bonorum Latronis, & les chalieurs lor chatel se ille trouent & labor merted, si repertum sit intra Sache & Soche perdat Vxor & Dominus habebit.

XXXII.

De : : : : : : :

De Stewarde de Inaquaga Hidarum Hundredi Inus homo intra festum S. Michaelis & S. Martini, & martireue habebit xxx. bidas quietas pro labore suo, & si aueria moriantur perilot vel deuient watter & non pussit ostendere nec clamorem nec vim que facta fuerit reddat a-ueria.

XXXIII.

aueir quil auera v Chiual, v Buf, v Vache, donrad a son Seignor de Releis & puis si serair cuz les Vilains en franc plege.

XXX.

De III. chemins co est a saueir, metlingstreete & Ermingstrete & fos, ki en alcun de ces chemins oceit home qui seit errant per le pais v asalt, si enfreit la pais le Roi.

XXXI.

Si larecin est troued, en qui terre qui ceo seit & le Laron ouesque le Seignor de la terre, & la seme auerunt la meited del aueir a Laron e les chaleiurs lor chatel se ille trouent e labor merted sil est troue dedanz sache & Soche, sil perdra la femme & le Seignor lauerad.

XXXII.

De Strewarde de chescon des hides de hundred vn home de denz la seste Seint Michiell & le Seint Martin & martireur si aurad XXX. hides quites per son trauaile & si auers trespassent perilor vel denient watter e il ne pussent mustrer ne cri ne sorce qui lon sust faite si rendisent laueir.

XXXII

#### aucir quillil XXXX Dilling risus

De Colonis & glebæ Afcri-Seignor de stitig & pui

Eos qui custment terram non debet quis molestare præterquam de eorum diotre censu. Nec licet a leignurage discedere Cultores de terra sua, quin rectum seruitium Juum facere possint. Nativi qui discedunt à terra sua non debent cartre faut naivirie quere que non faciunt rectum servitium quod spe-Etat ad terram suam. Natiuum qui discedit à terra vinde est Natiuus To venit ad alteram, nullus eum retineat nec catalla eius, sed redire cogatur Dt faciat seruitium suum tale quod ad eum spectat. si les seignurages no faciunt altri gainnys venire ad terram suam, Iustitia id faciat.

#### XXXIV.

Ne quis Domino suo debitas præstationes subtrahat.

Nemo Domino suo subtrabat rectum feruitium fuum, propter nullam remissionem quam et antea fecerit.

#### XXXV.

De Fœmina grauida quæ capitali supplicio damnatur.

Si morti damnata sit aut membrorum mutilationi famina in Diero gestans, de ea non siat justitia priusquam parturierit.

### XXXVI.

De Intestatorum bonis.

Si quis intestatus obierit, liberi eins bereditatem aqualiter diuidant.

XXXVII.

mate quot . IIIXXX ne ( Equat fix fine Bos, five Facea) dogsort

Domino fue pro Reiemo, Et Cil qui custinent la terre ne deit l'um trauailer se de lour diotre cense nonne leist a seignurage departir les cultiuurs de lur terre pur tant cum il pussent le dreit seiruise faire les naifs ki departet de la terre ne deuient cartre faut naiuirie quere qui il ne facent lur dreit service que apend a lor terre. li naifs ki departet de sa terre dunt il est nez e vent a autri terre nuls nel retenget ne line se chatels enz le facet venir arer a faire son serusse tel cum a li apend, si les seinurages ne facent altri gainnys venir a lor terre la iustife le facet.

#### XXXIV.

Nullui ne toille a son Senior sun dreit seruise pur nul relais qui il li ait fait en arere.

#### XXXV.

Si femme elt jugee a mort v a defacum des membres ki feit enceintee, ne faced lum iultice desquele seit deliuere.

10 012

Si home mort fans deuile, fi departent les enfans l'erite entre lei per y wel,

XXXVII.

#### a talivxxx cenie eff

De adultera à patre depre-

Si pater deprehenderit filiam in adulterio in domo sua seu in domo generi sui, bene licebit ei ourc (lege forsan occirc, occidere) adulterum.

### XXXVIII

De iactu, velut ad legem

Si qui eu puissuned alterum sit occissus aut per manhablement eissille, ego iecero res tuas de naui ob metum mortis, de hoc non potes me implacitare. Nam licet alteri damnum inserre ob mortis metum quando periculum euadere non potes, & si de hoc me mesces quod ob metum mortis nel feisse de co mespriorai & ea que in naui restant dividantur in communi secundum Catalla, & si quis iecerit Catalla extra navim, quando necessitas non exegerit, ea restituat.

#### XXXIX.

De judicio in socium absentem.

Duo sunt participes vinus Crichet, & vinus eorum implacitatus fuerit absque altero, qui negligentià suà perdit; non inde debet damnum cedere alteri qui absens suit. Nam quod iudicatum est inter eos non debet præiudicare ys qui absentes suerunt.

#### XL.

De Releuio eorum qui clientes censum pendunt.

Eorum qui Fundum suum tenent ad Censum, sitrectum Rele-

#### XXXVIII

Si le Pere truitet sa file en anulterie en sa maisonn, v en la maisonn son gentdre ben li laust oure lauultere.

# subjected notice, of

1 mails chier no treated

an man bendat sen für

ulumine wa Si home en puissuned altre iest occis v per manablement essille lo settas voz chosez de la nef per pour de mort & d'eo ne me poez enplaider, kar leist a faire damge a altre pur pour de mort quant parele ne pot eschaper e si de come mesce z qui pur pour de mort nel feisse de co meipriorai e les choses qui funt remise en le nef seient departis en comune sulun les chatels e si alcun iothed les chatels \* fors de la nef fenz bu- \* bors. fun, fil rendet.

### XXXIX.

Dous sunt perceners d'vn crichet e est lun enplaide sanz laltre, & per sa solie si pert ne dit per co laltre estre perdant, ki present ne sud, kar iose iuge entre eus ne sors iuge pas les altres ki ne sunt a present.

#### XL.

Relenium Cil qui tenent lur terre Relenium Bb leif nuus est.

Si le l'e.l.LXtet la bie MAN . MIODE Indicis, sirations

Caute profpiciant y quibus Cura incumbit iudicia facere, Dt indicent Dti petunt quando dicunt dimitte nobis debita nostra, & prohibemus ne homo Christianus extra terram non vendat nen furchetut en pailumne wart lum quod bomo animam fuam non perdat quam Deus Dita sua redemit, qui iniuriam elleucra aut falfum indicium fra purcutruz ne pur hange v pur auteir fit in forisfactura Regis de XI. solidis. fil ne pot aleier quod plue recti facere nel sont si perde sa Franchise si al Rei nel pot rachater a son plaisir. Et si sit in Danorum Lege fit Forisfactura de Lahflite in alaier ne le pots quod melius facere non sole & guodrectam legem & rectum mdicinm recusauerit, fit Forisfactura erga illum cui ius boc pertinuerit; fi fit erga Regem VI. libra, si fit erga Comitem X L. Solidi, fi sit in Hundredo XXX. solidi, & erga omnes 1 cons qui Curiam habent in Anglia co citad solidos Anglicanos. In Danorum Lege qui rectum indicium recufauerit, fit is in misericordia de suo Labilite nec bene faciat querelam Regi de hoc quod quis ei defecerit in bundredo aut in Comstatu.

XLII.

De pignore, quod Namium vocant, Capiendo.

Non capiat quis Namium aliquod |

nium tantum quantum census an- leif a tant cum a cense est De adaltera a patre cingrav'b

Si pater dol 1 Xuleris filom in

adultorio un donio lua feit in Ententmeent le purpenient cil qui les jugementz vnt a faire, qui fi iugent cum delirent quant il dient dimitte nobis debita nostra, & nous \* d'sendum qui \* desendons lum Christien fors de la terre bors. ne vende nen furchetut en pailumne wart lum qui lum lamne ne perde qui du rechatat de la vie ki tort elleuera y fans iugement fra purcurruz ne per hange v per aueir feit en for- forfaure. faunre le Reid X L. lolz fil ne pot aleier qui plus dreit fair nel font si perde sa Franchise si al Rei nel pot rachater a son plailire e fil elt en Denetae feit fortait de Lagite, sil alaier ne se pot qui il n elz faire ne folt. e qui dreite lei e dreite jugement refuserad seit forfait enuers celi ki dreit, co est a aueir, Si co est enuers li Rei VI. liners, fi co est enuers Cunte XL. solz. Si co est en hundred XXX. solz. e enuers touz i cons ki Curt vnt en Engle-terre co est al solz Engleis. E en Denelae qui dreit iugement refulerad fait en la mercie de la Lagitte e ne face bon plainte a Rei dici qui lun li seit de faili el hundred y el Contc.

XLII.

Ne prenge hum nammil en

quad in Comitatu nec per vim v/g. dum ter rectum petierit in Hundredo aut in Comitatu, & fi ad tertiam Dicem rectum non potest babete: eat ad Comitatum & Comitatus prefigat ei diem quartum & fi cili de fait de ki il fe claime dunt prenge conge be possit Namium capere pur le son lum & dred lameite, Et finul paring nami ceste iustisse deforcent

## feient forfeit erry li Rei de

Ne quis rem aliquam emat

Nemo emat quantum IIII. denarys aftimatur neque de re mortua neque de Diua absque testimonio IV, hominum aut de Burgo aut de Villa. Et fi quis rem vendicat & il vent habeat testimonium; fi nullum babeat Warrantum respondeat alteri Catallum Juum & forisfa-Eturam habeat qui habere debet, es fi testimonium habeat Dt iam diximu voest tribus Dicibus & Dice quarta le dereinet & il le rende,

# li partir pus qui il eft rete.

No mus no lair fün hum de

De::::::::

Praterea Rationi consonum non Didetur Dt quis face pruuance fur testimonie ki conusent co que entre est, & que nul nel prust deuant le terme VI. menfrum postquam que laueir su flaroned four, e ki is aldms

### e lurfera la Surlife, li Rei a mend v fen WIX

De vadimonio deserro.

E al qui est redte e testimoniet deleaute & le plait tresfoiz | niet de deleaute e le plait tref-Dicibus |-

Conte ne de fors d'ici quil eit tresfois demand dreit el Hundred vel Conte, e fil a la tiers fice ne pot dreit auer, alt a Conte e le Conte len a sete le quart iura, e se cili de fait de ki il se claime dunt prenge conge qui il pulle nam prendre pur le ionium e prets taskad amimo ()

# iustife dosomers in the cortein contein contein cours le Reide VI. lib.& quer-

cent le larun nen ki poelte i

dui . 69 Hundredum niedieratem.

Et fi nema-purent marri ceste

Ne nul achat le vailiant de IIII. den. de mort, vif, lans testimonie ad IIII. hommes v de Burt, v de Vile; e le lum le chalange e il vent ait teltimonie, si nad nul Warant rende lum al vn son chatel e le for ait ait ki auer le deit, e si testimonie ad ficum nous cuiz defunes voest les treis soiz e a la quart feiz le dereinet v il le rende.

News hominem funds a ledig

Aus ne semble pas raison qui lum face pruuance sur testimonie ki conussent co que entre est e qui nul nel prust deuant le terme de VI. meis apres co qui laueir su emble.

### mend on le VIX get.

rat a fur eta la furfife li Rei a-

E al qui est redte e testimo-Bb 2

vicibus eschuit & ad quartam Dicem ostendat summonitor de tribus defaltis nibilominus le mande lum Dt plegium inueniat & Deniat ad ius, & si nolit, si non Diderit bominem viuum aut mortuum, capiat quantum habet & reddat petenti catallum suum & Dominus habeat medietatem residui, & Hundredum medietatem. Et si nemo parent nami ceste iustife dosorcent seient torteit enuers le Rei de VI. lib. & quergent le larun nen ki poeste il feit troue neit warrant de la vie ne per defensed plait nait mes recouer.

XLVI.

De Hospitibus.

Nemo alium recipiet voltra III. nottes si til ne li command od qui il fust aniz.

XLVII.

De famulis.

Nemo hominem suum à se discedere patiatur postquam rectatus fuerit.

XLVIII.

De::::::

Et qui Latronem en contre e fanz qui a acient li leit aler si la mend a la vailence de larun v se nespurge per plener lei quod Latro non sit e ki le cri orat e sursera la sursise li Rei amend ou sen espurget.

XLIX.

Quilibet etiam Dominus habeat

fer-

foiz eschuit e al quart mustrent li sumenout de se treis defautes. vncore le mande lum qui il plege trufe e vienge a dreit, e fil ne volt fi ne vift lum vif v mort fi prenge lum quanq; il ad e si rende lum al chalangeur sun chatel e li Sire ait la meite del remenant, e le Hundred la meite, Et si nul parent nami ceste iustise detorcent seient forseit enuers li Rei de VI. lib. e quergent le larun nen en ki poeste il seit troue neit warant de sa vie ne per defensed plait nait mes recourcr.

#### XLVI.

Nuls ne receit hom vitre III. nuis si til ne li command od qui il sust aniz.

#### XLVII.

Ne nuls ne lait sun hum de li partir pus qui il est rete.

#### XLVIII.

E ki larun en contre e sanz qui a acient li leit aler si la mend a la vailance de larun v se nespurge per plener lei qui il laron nel sout, e ki le cri orat e sursera la Sursise li Rei amend v sen espurget.

#### XLIX.

E chascun Seniour eit son Serad rectum in Hundredo.

seruientem suum aut plegium suum Seriant v sun plege qi si qi, si non rectatus fuerit, habeat | nel rete qui ait a dreit el Hundred.

sommer control of more more our

Si quis intra Hundredum incu-Satus fuerit & IV. homines le retent, se duodecima manu purget, & si il sent suist deduz la chalenge, Dominus reddat Weram suam e si lun chalengele Seignour que per le leut seit aler si se purget duodecima manu, & fi non posset, emendet versus Regem & sit Vilagatus.

Si est ascons qui blamet seit de dinz le Hundred IIII. humes le retent sei XII. main s'espurget. e si il seut suist de duz la chalange li sire rende fun were, e si lun chalange le Seignour qui per le seut seit ale si s'escuudie sei VI. main e sil ne pot enuers li Rei lament e cil foit vtlage.

Neque præter Ingulphum quis Leges hasce tradidit; neque præter hasce, aliquam omnino quæ illius æui idiomate Gallico seu Normannico conscribitur, extare puto; cum interim memoriæ sit traditum, GVILIELMVM idioma illud, vtpote vernaculum, nascentiq; imperio velut magis sidele, in Anglia propagari & populare fieri impense desiderasse, idque sancito justiffe. Missis quæ historici de ea re habent, Robertum Holkothium, virum, vt zuum suum tulit, doctissimum, testem adhibeo. Narrant historia (ita scribit ille ad librum Sapientiæ caput II.) quod cum WILLIELMV S Dux Normannorum Regnum 30 Angliæ conquissuisset, deliberanit quomodo linguam Saxonicam posses destruere & Angliam & Normanniam in idiomate concordare, & ideo Ordinauit quod Nullus in Curia Regis placitaret nisi in Gallico, & iterum quod puer quilibet po-nendus ad literas, addisceret Gallicum, & per Gallicum Latinum, qua duo vsq. hodie , inquit , observantur. Floruit autem Robertus ifte sub E D W A R D O III. cuius regni anno vicesimo quarto, sauiente peste abreptus est. vide Stat. 36. Ed. 3. cap. 15. Atqui complures aliz, vetustis Schedis GVILIBLMO Regi tributæ (præter eas EDW ARDO Regi accepto latas) reperiuntur, quarum hasce subjungere etiam visum est tam quòd apud Rogerum Houedenum ex mutilo nimium exemplari obtrusæ sint, aut librarorum injurià decurtatæ, tum quòd 40 Gnilielmi Lambardi Codicem de priscis Anglorum Legibus (vbi editæ quidem funt, nec tamen vndequaq; exemplari quo vtor consonæ) etiam studiosis rarissime occurrere certo sciam.

MILLIELMYS Dei gratia Rex Anglorum, Dux Nor-mannorum, Omnibus hominibus suis Francia & Anglia, Salutem.

De Religione & Pace publica.

Statuimus inprimis super omnia, dnum Deum per totum Regnum nostrum venerari, vnam fidem Christi semper inniolatam custodiri, pacem, & Jeenritatem, & concerdiam, indicium & institum inter Anglos & Nor-

mannos, Francos & Britones Wallia & Cornubia, Pictos & Scotos Albania, Similiter inter Francos & Infulanos, Prouncias & Patrias que pertinent ad Coronam & Dignitatem, defensionem & observationem, & honorem regni nostri & inter omnes Nobis subiectos per vniuersam Monarchiam regni Britanniæ firmiter & inuiolabiliter observari. Ita quod nullus alij forisfaciat in nullo super farisfacturam nostram plenam.

### Si dan inera thundredum incu-111 Si ell ofco De fide & obsequio erga Regem.

IO

50

Statumus mpreme

Statuimus etiam Dt omnes liberi homines fædere & Sacramento affirment quod intra & extra Vniuersum regnum Angliæ (quod olim Vocabatur regnum Britannia) WILLIELMO Suo Domino fideles effe volunt, Terras & Honores illius fidelitate Obique servare cum eo, & contra inimicos & alienigenas defendere.

# De Normanni seu Francigena cæde.

Volumus autem & firmiter præcipimus Dt omnes homines, quos nobiscum adduximus aut post Nos venerint, sint sub protectione o in pace nostra per Pniuersum regnum prædictum, & si quis de illis occisus fuerit, Dominus eius habeat intra V. dies homicidam eius si poterit, sin autem, incipiat persoluere Nobis XLVI. Marcas argenți quamdiu substantia Domini, illius perdurauerit. Vbi vero Dominus defecerit, totus Hundredus in quo occifio facta est communiter soluat quod remanet. Casa constituta and a munification silve

# De jure Normannorum qui, ante aduentum GVILIELMI,

ciues fuerant Anglicani.

Et omnis Francigena qui tempore EDWARDI propinqui nostri fuit in Anglia particeps consuetudinum Anglorum, quod ipsi dicant Anhlote & Anscote, persoluat secundum Legem Anglorum.

#### LV.

De Clientelari seu Feudorum jure, & Ingenuorum immunitate.

Volumus etiam ac firmiter precipimus & concedimus vt omnes liberi homines totius Monarchiæ regni nostri prædicti habeant & teneant terras suas, & possessiones suas bene & in pace, libere ab omni Exactione iniusta, & ab omni Tallagio; Ita quod nibil ab eis exigatur vel capiatur nifi seruicium fuum liberum quod de iure nobis facere debent & facere tenentur; & prout statutum est eis & illis à Nobis datum & concessum iure hæreditario imperpetuum per Commune Consilium totius regni nostri pradicti.

# De Nocturnis Custodijs.

Statuimus etiam & firmiter pracipimus Dt omnes Civitates, & Burgi, &

191

### & Nota & Spicilegium.

Castella, to Hundredi, to Wapentachia, totius regni nostri pradicti singulis noctibus Digilentur & custodiantur in gyrum promaleficis & inimicis prout Vicecomes & Aldermanni, & Prapofiti & cateri Balliui & Ministri nostri melius per Commune Consilium ad Vilitatem regni providebunt, tion & papelorum regai & defenti

# De Mensuris & ponderibus.

Et quod haheant per vniuersum regnum Mensuras sidelissimas & signatas & pondera fidelissima & signata ficut boni prædecessores statuerunt.

ideirea oblei aari debaar

#### LVIII. De Clientum, seu Vassallorum, præstationibus.

Statumus etiam & firmiter pracipimus Dt omnes Comites, & Barones, & Milites, & Servientes, & miner si liberi homines totius regni nostri pradicti habeans & teneant se semper bene in armis & in equis Dt decet & oportet, & quod fint semper prompti 19 bene parati ad servicium suum inte-20 grum nobis explendum & peragendum cum semper opus affuerit, secundum quod nobis de feodis debent & tenementis suis de iure facere, & sicut illis statuimus per Commune Consilium totius regni nostri prædicti er illis dedimus & concessimus in feodo iure hareditario. Hoc praceptum non nostrum sit violatum vilo modo super forisfacturam nostram plenam.

Florgues practifinate De some XIX at teneral Legen Bow a 2-Vt Iura Regia illæsa seruare pro viribus comentur subditi.

Statuimus etiam & firmiter pracipimus De omnes liberi homines totius reoni prædicti sint fratres coniurati ad Monarchiam nostram & ad regnum nostrum pro viribus suis & facultatibus contra inimicos pro posse suo defendendum & Dirilizer seruandum, Pacem & Dignitatem Corona nostra integram obsernandam, & ad indicium rectum & institum constanter omnibus modis pro posse suo fine dolo & sine dilatione faciendam, boc decretum sancitum est in Civitate London.

### tressores fratuerant) & animite v.XI

Ne venditio & emptio fiat nisi coram testibus & in Cinitatibus.

Interdicimus etiam De nulla Dina pecunia vendatur aut ematur nisi intra Ciustates & hoc ante tres fideles testes nec aliquam rem vetitam sine fideiufsione & Warranto, quod si aliter fecerit soluat & persoluat, & postea forisfacturam.

De emporijs, & jure Vrbium pagorumq; notæ melioris.

Item nullum Mercatum vel Forum sit nec fieri permittatur nifi in Ciuitatibus regni nostri, & in Burgu, & in Murouallatis, & in Castellis & in locis tutissimis vbi consuetudines regni nostri, & ius nostrum commune & DigniDignitatis Corona nostra que constituta sunt à bonis Pradecessoribus nostris deperiri non possunt nec de syderari nec violarised omnia recte & in aperto & per iudicium & iustitiam sieri debent. Et ideo Castella, & Burgi, & Ciuitates sita sunt & fundantur & adissicantur, scilicet, ad tuitionem Gentium & populorum regni & defensionem regni & idcirco observari debent cum omni libertate & integritate & ratione.

#### LXII.

De purgatione forensi in judicijs publicis.

" Si Fr.

Decretum est etiam Dt \* Francigena appellauerit Anglum de perjurio aut murdro, surto, homicidio, Ran quod dicunt apertam rapinam, qua negari non potest, Anglus se desendat per quod melius nouerit aut judicio Ferri aut Duello. Si autem Anglus insirmus suerit, inueniat alium qui pro eo faciat. Si quis eorum victus suerit emendet Regi XI. solid. Si autem Anglus Francigenam appellauerit & probare Voluerit iudicio aut duello, volo tunc 20 Francigenam purgare se Sacramento \* non fracto.

Non ferro apud Houede-

#### LXIII.

Firmantur Leges EDW ARDI Regis.

Hoc quoq, pracipimus vt omnes babeant & teneant Legem EDW AR-DI Regis in omnibus rebus, adauctis hijs quas constituimus ad Viilitatem Anglorum.

#### LXIV.

De justitiæ publicæ fidejussoribus.

Omnis homo qui voluerit se teneri pro libero sit in plegio vi plegius eum habeat ad iustitiam si quod offenderit, Et si quisquam euaserit, talium videant plegi vi soluant quod calumniatum est, & purgent se quia in euaso nullam fraudem nouerint. Requiratur Hundredus & Comitatus (sicut Antecessores statuerunt) & qui iuste venire debent & noluerunt, summoneatur 40 semel; Et, si secundo non veniunt, accipiatur vnus Bos, & si tertio alsus Bos, Et si quarto, reddatur de rebus buius hominis quod calumpniatum est quod dicitur Ceapzylo & insuper Regis sorisfattura.

#### LXV.

De Seruis & corum manumissione.

Et prohibemus Dt nullus Vendat hominem extra Patriam. Si quis Verò Velit seruum suum liberum facere tradet eum Vicecomiti per manum dextram 50 in pleno Comitatu, & quietum illum clamare debet à iugo seruitutis sue per manumissionem & ostendat ei liberas Vias & portas & tradat illi libera arma scil, lance, m, & gladium, deinde liber homo efficitur.

LXVI.

## & Nota & Spicilegium.

193

LXVI. De Seruis.

Item si serui permanserint sine calumnia per annum & diem in Ciuitatibus nostris vel in Burgis in Muro vallatis vel in Castris nostris, à die illa liberi efficiuntur & liberi à iugo seruitutis sue sint imperpetuum.

#### LXVII.

10

50

De Suppliciorum modo.

Interdicimus etiam ne quis occidatur vel suspendatur pro aliqua culpa, sed euernantur oculi & abscidantur pedes vel testicula vel manus, Ita, quod truncus remaneat viuus in signum proditionis & nequitia sua. Secundum enim quartitatem delicti debet pæna malesici; insligi. Ista preceptanon sint violata super forisfacturam nostram plenam. Testibus & s.

eruantur

Schedæ autem, quæ in hisce eruendis vsui erant, leges etiam de Examine
Forensi suppeditarunt quarum exemplar correctius habetur apud Ioannem
Bramptonum Abbatem Iornallensem Ms. qui, diligentissimus alioquin rerum
nostrarum maxime autem legum vetustiorum indagator, Gvillelm v m
alias, præter hasce, statuisse non memorat. Earum apud Abbatem hunc hujusmodi lemma est, & hujusmodi stylus.

### Institutiones siue Leges Regis WILLIELMI.

JULIEL MVS Dei gratia Rex Anglorum. Omnibus ad quos scriptum hoc perueniat salutem, es amicitiam. Mando es pracipio per totam Anglicam nationem custodiri.

# De Examine Forensi.

Si Anglicus homo compellet aliquem Francigenam per bellum de Furto vel Homicidio vel aliqua Re pro qua bellum fieri debeat vel iudicium inter duos homines, habeat plenam licentiam hoc faciendi. Et si Anglicus bellum nolit, Francigena compellatus adlegiet se jurejurando contra eum per suos testes secundum Legem Normannia.

# LXIX. De codem.

Item si Francigena compellat Anglicum per bellum de eisdem rebus, Anglicus plena licentia desendat se per bellum vel per iudicium si magis ei placeat. Et si vtera sit inualidus & nolit bellum vel non posset, quarat sibi Legalem desensionem.

LXX

De eodem.

Si Francigena victus fuerit persoluat Regi LX sol. Et si Anglicus
Cc nolit

nolit se defendere per bellum vel per testimonium, adlegiet se per Dei judicium.

#### LXXI.

De examine forensi.

De omnibus velagaria rebus Rex instituit ve Anglicus se purget ad judicium. Et si Anglicus appellet Francigenam de Vilagaria & boc super eum inueritare velit, defendat se Francigena per bellum. Et si Anglicus 10 non audeat enim probare per bellum, defendat se Francigena pleno iuramente non in verborum observantys.

Monendum est interim, distributiones ejusmodi in exemplaribus Mss. minimè repertas esse, sed à nobis consultò factas, tam ve faciliorem aditum ( vbi fieri potuit) præberent capitum lemmata, quam vt curiosorum, qui hæc sectantur, observationibus subuenirent numeri, quos, non alio consilio, à primo earum

quas Ingulphus dedit capite, per cætera continenter deduximus.

Accedere etiam potest institutis GvILIELMI Regis, illud à Joanne Sarisburiense lib. 8. de nugis Curialium cap. 7. Assumpto, inquit ille, Regni dia- 20 demate & pace composita, Legatos misit ad exteras nationes vi à praclaris om-al auferrent nium domibus quicquid eis magnificum aut mirificum videatur, \* afferrent. Defluxit ergo in insulam opulentam, & qua fere sola bonis suis est in Orbe contenta, quicquid magnificentia, imo luxuria potuit inueniri. Nec præterenndum heic quod habet Henricus Bractonius, priscus apud nos Iurisconsultus, de Forinseco seruicio quod scilicet ij præstant qui, in subditorum clientela eo nomine fundum possidentes, Dominorum suorum personam in officijs maxime militaribus Regi præstandis induunt, quod, vt scribit ille dicitur Regale servitium quia spectat ad Dominum Regem & non ad alium & secundum quod in Conquestu fuit adinuentum. Ad GVILIELMI hujus tempora eum respexisse palam est. Victoriam 30 enim ejus, vocabulo barbaro, Conquestu, præcise olim ve hodie signabant. Nonnullæ aliæ sunt ejusce leges apud Matthaum Parisium, Henricum Hunting doniensem, alios, quas, quoniam sunt cuique obuix, prætermittimus. Sed caueant interim lectores ne à Polydoro ejusq; sequacibus in hisce fallantur. Indiligentia enim sua deceptus quædam Guilielmo velut Autori tribuit quas vetustioribus Saxonici Imperij temporibus certissimum est deberi, quasdam etiam que non, ante aliquot à GVILIEL MO clapsa secula, nate sunt.

Sed oblitus hactenus przstiti à GVILIELMO Rege juramenti, quo veteribus Anglorum sancitis etiam generatim observandis se obstrinxit, non intempestiue heic Matthai Parisi de ea re verba subjungo. Vitas conscripsit 40 ille Cœnobiarcharum D. Albani. In Fretherici autem Cœnobiarchæ vita (qui nempe vir strenuus & constans, HARALDI Regis non minus deuich quam regnantis nomen sibi charissimum retinens, reluctantibus postmodum Anglis australibus, vt Aldredus Antistes Eboracensis Aquilonaribus, se ducem fortiter, at frustra, præbuit) varia partium studia narrans, Videntes, inquit, Angli, rem agi pro capitibus, plures convocando exercitum numerosum ac fortissimum conflauerunt, preficientes sibi E D G A R V M speciosissimum & fortissimum, in cujus sinu tota spes reposita suit Angligenarum, unde in Anglia tale exist eulogium Edgar Etheling Engelondes Dereling. Fuit autem inter omnes Anglos Dux & Promotor efficacissimus Abbas S. Albani, FRETHERICVS, 50 tanquam vir generosus, opibus & viribus non mediocriter formidabilis. Capit i-gitur Rex vehementer sibi timere ne totum regnum quod tanti sanguinis effusione adquisierat, turpiter amitteret etiam trucidatus. Archiepiscopi igitur (scilicet LANFE ANC I) prudentia faliciter eruditus, mitius capit agere cum regni primatibus,

De acquir . ver. Bom, 46. 20

# & Nota & Spicilegium.

195

matibus, ea que pacis sunt humiliter rogitando, & serena facie vocanit eos ad pacem sed subdolam, sicut rei series finaliter clarius patesecit. Occurrerunt igitur Angli memorati nil mali cogitantes in regimine & ducatu Abbatis F R E-T H E R I C I apud Berckhamstude; vbi post multas \* deceptationes, prasente \* Ita Ms. Archiepiscopo L A N F R A N C O, Rex pro bono pacis juranit super omnes reliquias Eeclesia Sancti Albani, tactis, Sacrosanctis Enangelys \*, minante juramentum \* Ita Ms. Abbate F R E T H E R I C O, bonas & adprobatas Antiquas leges quas Sancti ac pij Angliz Reges ejus antecessores & maxime Rex E D w A R D v s statuit, inviolabiliter observare. Et sic pacificati, ad propria lati recesserunt.

10

#### Pag: 7. lin. 6.

VOD SACRI CANONES FILIOS PRESBYTERORYM QVOS RELIGIONIS ORDO NON ORNAT A SACRO-RVM ORDINYM PROMOTIONE REMOVEANT.] Totidem verbis idem narratur à Radulpho de Diceto, Decano, regnante I o A N N E, Londinensi, quem in historiam suam in Codicibus Mss. seruatam, compluria ex Eadmere deprompta inseruisse paret. Cæterum quinam illi Canones (quibus hoc adjectà etiam, de Religionis, vti vocant ordine, conditione, cautum est) aut sub Alexandro II, aut decessorum ejus aliquo ? Annus erat M. LXXI. quando Romam adibat Lanfrancus, comitantibus eum Præsulibus istis, atque tunc temporis ob hanc causam spoliatum ab Alexandro narrant Eboracensem. Nullus autem ejusmodi, si benè memini, reperitur aut in Iuris Pontificij Commentarijs aut alibi Canon, cui initia vetustiora sunt Concilio Claromontano quod quinquennio aut circiter post Lanfranci obitum, anno nimirum M. XCV. sub Vrbano II. habitum est. vide dicti Concilij Canon. 25. & Dift. 56. Extr. tit. de Filys Presbyterorum, præter Bernardi Papiensis lib. 1. tit. 9. Ioannis Gallensis lib. 1. tit. 9. atque luonis part. 6. cap. 410. Neque aliud vitrà pronuntiare audemus, quam non liquet; nisi fas sit Eadmerum memoriæ lapsus heic & temporis anticipati postulare. Cum enim scripsit ille, ejusmodi Lex Pontificia vim obtinebat; quæ tamen Lanfranci ætate minime erat nata. Cautius igitur G. Malmesburiensis agit dum id genus Canonem non adijcit, sed quod filius effet Presbyteri duntaxat, ideo spoliatum Eboracensem scribit in Lanfranco, vti alij nondum editi. Roma enim, etiam illo auo, Sacerdotum filij pro spurijs habiti; quod satis elicitur ex jure Pontificio antiquiori apud Gratianum Dist. 32. & 33. Lege autem Iudaica, vti in alijs nonnullis, ita in hac re tunc nixi Pontifices Romani spurios à sacri Ordinis dignitate arcebant, atque inde erat quod Sacerdotis filius heic exueretur suâ. Lex autem Iudaica, quam exemplo sibi esse 40 volcbant, habetur Deuteronomy cap. 23. Comm. 2. אור בקא שמור בקא שמור בקא i. Non veniet Mamzer in Ecclesiam Domini. Mamzer enim ibi (quod inde Marche fit & pro Notho vsurpatur alicubi & apud Gregentium & apud Cedrenum) Græcis interpretibus est in moprus natus, & Arabice in sacris Biblijs redpharuch alzani seu pullus meretricis, vti etiam in versione فرح الزيا Chaldaica qui Ionathani Vzielis filio tribuitur. vide porrò si placet, Dist. 56. cap. 12. Apostolica, & c. 13. per venerabilem extr. tit. qui filij sint legitimi.

#### Pag. eod. lin. 6.

50

ET IPSEMET SCRIPSERIT.] Opus ab eo de ijs rebus scriptum desideratur. videsis Balei Centur. 13. Script. 12. vbi scripta ejus enumerantur, quorum pars maxima injurià temporis interciderunt.

Pag. 8. lin. 42.

I No TITYTO EI PAVLO ABBATE.] De Abbate isto, Marihanti Parisius in Mss. vitis ejusdem Coenobij Abbatum, hac scripta reliquit. Rex WILLIELMVS, de morte Abbatis FARITIJ certificatus, Canobium S. ALBANI vacans in manu sua tenuit, & extirpatis syluis, & depanperatis hominibus, oppressit. Et nisi correptionibus LANFRANCI refranaretur, irrestaurabiliter totum Canobium destruxisset. Efficaciter igitur procuranit ipse LAN-FRANCYS OF PAVLVS eius consanguineus quem secum in Angliam duxerat in Abbatem praficeretur. Iste, natione Neuster, Consanguinitate Archiepiscopo 10 LANFRANCO propinguus, &, vt quidam autumant, filius, Monachus fuit Cadomensis Ecclesia. Hic Ecclesiam Beati ALBANI suscepit regendam, procurante dicto Archiepiscopo LANFRANCO qui eundem PAVLVM filiali dilexit amore, promotus in Abbatem, Anno gratia m. LXXVII. IV. Kl. Iuly, tempore Regis WIL-LIELMI Regis majoris & Conquestoris, Anno regni ipsius XI. Hic primus Abbas hujus Ecclesia fuit, postquam Anglia Normannis fuit penitus subjugata. Iste hanc Ecclesiam caterag, adificia prater Pistorium & Pinsinochium readificauit, ex lapidibus & tegulis veteris Ciuitatis Verolamij, & materie lignea quam inuenit à Pradecessoribm suis collectam, & reservatam. Ditanerat enim ipsum Archiepiscopus Langrances, & ipsum electum Thesauro multiplici reddiderat habun- 20 daniem. Iste quog, PAVLVS Abbas vir religiosus, & eleganter liberatus & in observantia ordinis regularis, rigidus, & prudens, totius Monastica religionis normam quam jam olim tam pralatorum quam subditorum remissioris vita illecebrosa voluptas eliminauerat, caute, & paulatim, ne repentina mutatione tumultum granaret, reformanit. Et facta est Ecclesia Sancti ALBANI quasi scola religionis, & disciplinaris observancia per totum regnum Angliæ. Attulerat nama, secum consuetudines LANFRANCI & statuta Monastica à Domino Papa merito approbata, conscripta. Vnde odor bone fama hujus Ecclesia Romanam Curiam & remota regna illustrando peruolauit. Et multorum tam pralatorum quam Magnatum corda felicuer ei inclinauit. 30

Pag. 8. lin. 47.

VNDVLFVS NOMINE, AB EODEM IST SUBROGATUS GEPISCOPY'S EST.] Huc spectant que Autor priscus vite Ms. GVNDVLFI Roffensis Episcopi, de illius electione tradidit. LANDRANCO, inquit, Ecclesiastica dignitatis summum apicem in Anglia tenente & sapienter administrante, Rouccestrensis Ecclesia suo est Pastore destituta, defuncto Ex-NOSTO Episcopo qui Monachus SEWARDO, & ipsi Monacho, in Episcopatum quidem successerat, sed in eo, anno tantum dimidio vixerat. Volens autem Pon- 40 tifex vt ex more antiquorum Monachus succederet Monacho, cogitare capit quem potissimum Monachorum eligere posset, qui hoc onus sibi injunctum portare valeret. Cogitanti tamen, GUNDVLFI citius occurrit sanctitas que jam certis experimentis satis ei fuerat approbata. Hunc igitur, habito cum sapientibus consilio, ad Pontificatum elegit & vt ejus electioni Rex assensum praberet, ipsum transmarinas ad partes ad Regem direxit. Gaudio autem Rex repletus non modico, quia occasionem, Dei hominem exaltandi, inuenerat de cujus sanctitate jam ad eum satis clara fama, peruenerat, Pontificis petitionibus justis libens assensum prabuit & honore Pontificali Virum Dei dignissimum judicauit. Acceptà igitur LANFRANcvs autoritate Regia, Prasules conuocat, Primores Rossensium mandat, Regis & 50 suam voluntatem omnibus pandit, omnibus assensum prabentibus & gaudentibus fidelem domus Dei dispensatorem constituit. Non fuit obnitendi potestas, cum eum vrgeret Regis magni & Prasulis tanti autoritas. Vox se indignum clamantis opprimitur, cum quo se clamat indigniorem co dignior acclamatur. Ordinatur itaq,

vir verè dignisimus Episcopatu, Gunduleus, in Ecclesia Dotobernensi XII. Kl.

Aprilis, Anuo ab Incarnatione Domini MIXXVII undecimo verò aduentus Normannorum in Angliam sab Comite Gulle Do, Rege postmodum Anglia Nobilisimo. Consecratus autem ex more propriam tendit inuisere sedem, tripudiantibus turbis, Rossensem ingreditur urbem, Pontificali sede intronizatus inducitur, presul omni veneratione ex eo habetur. Redduntur & ei denique possessiones quadam Rossensis Ecclesia, quas prasulantibus antecessoribus suis Langaanes quadam Rossensis Ecclesia, quas prasulantibus antecessoribus suis Langaanes in sua tenuerat ditione. Ea verò conditione redduntur, ut in Ecclesia Rossensi sicut jam prasul uterá, deliberauerat, Monachi ponantur. Audienate enim ibi quondam Monachos suisse, unde, ad antiqua studia redeuntes, Monachorum inibi ordinem statuere sanxerunt. Tempore ergo breui elapso, Ecclesia nona, veteri destructa, incipitur, Officinarum ambitus conuenienter disponitur, opus omne intra pancos dies, Langa anco pecunias sumministrante multas, persicitur. Igitur persectu omnibus, quidam ex quing, tantum Clericis qui ibi inuenti sunt ad Religionis babitum constaentes, asseciatis multis alis, ad Sexagenarium & amplius numerum in breui sub doctrina Patris Gundules suis sactus est documentum. Hactenus Autor ille Anonymus Ms.

20

### Pag. 9. lin. 27.

I PSE INDE &C. CONFIRMATA SVB TESTIMONIO REGIJ SIGILLI SCRIPTA RELIQVIT.] Tum in Ms. Codice Epistolarum LANFRANCI tum apud G. Malmesburiensem in lib. 3. de gestis Regum & de Pontisicum gestis I. & in Antiquitatibus Ecclesia Brittannia pag. 111. alibi etiam, acta de hac re habentur. Sed vero in LANFRANCI Epistola illa quam ad ALEXANDRV MIL scriptam inserit Malmesburiensis, iniquum erat ea prætermitti quæ lectu dignissima, ex Ms. Codice Baronius primo in lucem 30 edidit. vide eum tom. 11. ann. 1072. & part. 2. tom. 3. Concil. postremæ editionis Biniana pag. 251.

#### Pag. 9. lin. 44.

Disposito Arvo Dinnedene Principum Conventu.]

Quænam in illo conuentu acta sint, & qua judicij formula, luculentiùs ex historiola quam in Codice Ms. Rossensis Ecclesiæ comperimus, edocemur. Eam cum epigraphe quam in dicto Codice præ se fert, subjungimus.

De placito apud Pinendenam inter LANFRANCVM Archiepiscopum & ODONEM Bajocensem Episcopum.

Tempore Magni Regis WILLIELMI, qui Anglicum regnum armis conquisinit, & suis ditionibus subiugauit, Contigit ODONEM Bajocensem Episcopum, & eiusdem Regis fratrem multo citius quam LANFRANCVM Archiepiscopum in Angliam venire, atque in Comitatu de Chent cum magna potentia residere, ibiá potestatem non modicam excercere. Et quia illis diebus in Comitatu illo quisquam non erat, qui tanta fortitudinis viro resistere posset, propter magnam quam habuit potestatem, terras complures de Archiepiscopatu Cantuarberia & consnetudines nonnullas sibi arripait atq vsurpans sua Dominationi ascripsit.

Posted

Posted verò non muto tempore, contigit prefatum LANFRANC VM Cadomensis Ecclefie Abbatem, iuffu Regit, in Angliam quog benire, atque in Arebiepiscopatu Cantuarienfi, Deo disponente, totius Angliæ regni Primatem sublimatum effe. Vbi dum aliquandin resideres & antiquas Ecclesia sue terras multas fibi dee se inueniret, & suorum negligentia antecessorum illas distributas atque distractas fuisse reperisset, diligenter inquisità & bene cognità Deritate, Regem quam citius potuit & non pigre inde requisinit. Pracepit ergo Rex Comitatum totum absq mora considere & homines Comitatus omnes Francigenas & pracipue Anglos in antiquis le- 10 gibus & Consuetudinibus peritos in vnum conuenire. Qui cum conuenerunt apud Pinendenam omnes pariter consederunt. Et quoniam multa placita de diratiocinationibus terrarum & verba de confuetadinibus legum inter Archiepiscopum & predictum Baiocensem Episcopum ibi surrexerunt, & etiam inter Consuetudines Regales & Archiepiscopales que prima die expediri non potuerunt, ea causa, totus Comitatus per tres dies fuit ibi detentus. In illis tribus diebus diratiocinauit ibi LANFRANCYS Archiepiscopus plures terras quas tunc ipse Episcopus & homines sui tenue- 20 runt, Videlicet, HEREBERTVS filius Ivonis, TVROLDVS de Rouecestria, RADVLEVS de Curua spina, HVGO de MONTE FORTI, cum omnibus consuetudinibus & rebus que ad easdem terras pertinebant ; scilicet Baunfe, Sandwie, Bateburg, wedetune, Monasterium de Lunning cum Terris & Consuetudinibus ad ipsum Monasterium pertinentibus, Saltbude cum Burgo Dethe ad Saltbude pertinente, Langport, Diwendenne, Bokinge, Detlinge, Presitune, Sunderherte, Carhethe, Dipintune, Ginesford, Quatuor Prabendas Broche, de Pie wentune, Stokes & Denintune. In Suthreia, fauente Rege WIL-LIELMO, diratiocinauit ipse Archiepiscopus Durtelache. In Londonia Monasterium Sancta Maria, cum Terris & Domibus quas Liuingus Presbyter & Vxor illius babuerunt; In Midlesere Herghas, Beisam; In Bochingeamire, Risebergam, Baltume; In Orenfordire, Diwentune; In Gafffere, Stiftede; In Sutfolchia, Frachenham. Item super R A-DVLFVM de Curua spina. LX. solidatas de pastura in Grean. Et omnes illas terras & alias diratiocinauit cum omnibus consuetudinibus & rebus qua ad easdem terras pertinebant ita liberas atque quietas, quod in illa 40 die qua ipsum placitum finitum fuit non remansit homo in toto regno Angliæ qui aliquid inde calumpniaretur neque super ipsas terras etiam paruum quicquam clamaret. Stokes Derò & Denintune & frachenham reddidit Ecclesia Sancti Andrea, quia de iure ipsius Ecclesia antiquitus fuerunt. Et in eodem placito non solum istas prænominatas er alias terras sed & omnes libertates Ecclesia sua, & omnes Consuetudines suas renonauit, & renouatas ibi diratiocinauit, Soca, Saca, Tol, Team, flymena, Franthe, Grithbreche, foresteal, Haunfare, Infangennetheof, cum om- 50 nibus alys Consuetudinibus paribus istis vel minoribus istis in Terris & in Aquis, in Syluis, in Vys, & in Pratis, & in omnibus alijs rebus infra Ciuitatem & extra, infra Burgum & extra, & in omnibus alijs locis.  $E_{t}$ 

Ecclefia

Et ab omnibus illis probis & sapientibus hominibus qui affuerunt fuit ital ibi diratiocinatum, & etiam à toto Comitatu recordatum atque iudicatum quod sicut ipse Rex tenet suas terras liberas & quietas in suo Dominico ita. Archiepiscopus Cantuariensis tenet suas terras omnino liberas & quietas in suo Dominico. Huic placito interfuerunt Goisfrid vs Episcopus Constantiensis qui in loco Regio fuit & Iustitiam illam tenuit, LAN-FRANCY'S Archiepiscopus qui Dt dictum est placitauit & totum diraciocinanit, Comes Cantiæ, videlicet pradictus O D o Bajocenfis Episcopus, ERNOST VS Episcopus de Rouecestria, ÆGELRICVS Episcopus de Cicestra, pir antiquissimus & legum terra sapientissimus (qui ex pracepto Regis aduectus fuit ad ipfas antiquas legum Consuetudines discutiendas & edocendas in ona quadriga) RICHARDVS de Tunebregges HVGO de MONTE FORTI, WILLIELMYS de Arces, HAY-MO Vicecomes, & alij multi Barones Regis & ipsius Archiepiscopi atque illorum Episcoporum homines multi, & aly aliorum Comitatuum homines etiam cum toto isto Comitatu multa & magna auctoritatis viri, Franci-20 genæ scilicet & Angli. In horum omnium præsentia multis & apertissimis rationibus demonstratum fuit quod Rex Anglorum nullas Consuetudines hahet in omnibus terru Cantuariensis Ecclesia nisi solummodo tres. Et illa tres, quas habet, Consuetudines ha sunt; V N A, Si quis bomo Archiepiscopi effodit illam Regalem viam que vadit de Civitate \* in Civitatem. . 1. & in ALTERA, si quis Arborem incidit iuxta Regalem Viam & eam super ipsam viam deiecerit. De istis duabus Consuetudinibus qui culpabiles inuenti fuerint atque detenti, dum talia faciunt, sine Vadimonium ab eis acceptum 30 fuerit fine non, tamen in secutione ministri Regis & per vadimonium emendabunt quæ iniuste emendanda sunt. TERTIA, Consuetudo talis est. Si quis in ipsa Regali via sanguinem fuderit, aut homicidium vel aliud aliquid fecerit quod nullatenus fieri licet, si dum hoc facit deprehensus atq. detentus fuerit, Regi emendabit. Si vero deprehensus ibi non fuerit, & inde absque vade dato semel abierit, Rex ab eo nibil iuste exigere poterit. Similiter fuit oftensum in eodem placito quod Archiepiscopus Cantuarientis Ecclesia in omnibus terris Regis & Comitis debet multas consuetudines iuste habere. Etenim ab illo die, quo clauditur Alleluya Deque ad octanas Pascha, Si quis sanguinem fuderit, Archiepiscopo emendabit. Et in omni tempore tam extra quadragesimam quam infra, quicung illam culpam fecerit que Childwite Docatur, Archiepiscopus aut totam aut dimidiam emendationis partem babebit. Infra quadragefimam quidem, totam; & extra, aut totam aut dimidiam emendationem. Habet etiam in eisdem terris omnibus quecung, ad curam & falutem animarum Didentur pertinere. Huius placiti multis testibus multis rationibus determinatum finem postquam Rex audiuit, laudauit, laudans cum consensu omnium Principum suorum confirmauit, & Dt deinceps incorruptus 50 perseueraret, firmiter præcepit. Quod propterea scriptum est hic, Dt & futura in aternum memoria proficiat & ipsi futuri eiusdem Ecclesia Christi Cantuarientis successores sciant, que & quanta in dignitatibus ipsius

Ecclesia à Deo tenere, atq à Regibus & Principibus buius regni aterno iure debeant exigere.

Neque intempestitum est heic meminisse, quod tam de singulari Archiepiscopi tune temporis prætenso jure, quam de sententia secundum Ecclesias S. Trinitatis & S. Augustini data, in tabulis sæpe nominatis GVILIELMI censualibus compertum est. Archiepiscopus calumniatur (ita Tabulæ illæ in Cantie censu ) forufacturam in vijs extra Ciuitatem ex vtrag, parte vbi terra \* id eft. tempo- sua est. Quidam prapositus Brumannus nomine \* T. R. E. capit consuetudines te Regis Ed- de extraneu mercatoribus in terra S. Trinitatis de S. Angustini qui postere de extraneis mercatoribus in terra S. Trinitatis & S. Augustini, qui postea 10 \* T. R. W. ante Archiepiscopum LANFRANCVM & Episcopum Bajocensem recognouit se injuste accepisse, &, Sacramento facto, jurants quod ipsa Ecclesia suas consuetudines quietas habuerint R. E. tempore. Et exinde vtrag Ecclesia in sua terra habuerunt consuctudines suas judicio Baronum Regis qui placitum tenuerunt. Latæ etiam jam dictæ apud Dinnebene sententiæ mentio est in eisdem tabulis. Nam in Cantia censu, sub indice latifundiorum Roffensis Antistitis, Estoches Manerium (ita legitur, quod Stokes est in memorata sententiæ historiola) fuit & est de Episcopatu Roffensi; Sed Go DWINVS Comes T.R.E. emit illud de hominibus qui illud tenebant de Episcopo, & eo ignorante facta est hac venditio. Postmodum vero regnante WILLIELMO Rege, dirationanit il- 20 lud LANFRANCY's contra Bajocensem Episcopum. Et inde est modo saisita Roffensis Ecclesia. Quin & illud de publicarum, quæ Cantuaria proxime inseruiunt, viarum fossionibus mulctisq; ob earum violatum ius, ad hunc modum ibidem memoratur. Concordatum est de rectis callibus qua habuerint per Ciuitatem introitum & exitum; quicung, in ilis forisfecerit Regi emendabit. Similiter de callibus rectis extra Civitatem, víq, ad vnam leugam & III. perticas & III. pedes. Si quis ergo infra has publicas vias intus Ciuitatem vel extra foderit vel palum fixerit, sequitur illum prapositus Regis vbicung, abierit, & emendam accipiet ad opus Regis.

Pag. 11. lin. 11.

PRACEPIT AVGVSTINO VT EIVSDEM ORDINIS VI-ROS, CVIVS ET IPSE NOSCITUR ESSE.] Monachos nempe Benedictinos. G. Malmesburiensis in Ms. Codice de Antiquitatibus Ecclesiæ Glastoniensis, ante Augustinum scribit Monachos Glastoniensis Ecclesiæ (atque par est sane credere etiam cæteros) more Ægyptiensium Monachorum vitam degisse. Hinc (inquit , post aduentum scilicet Augustini) in diner- 40 sis locis ordinantur Sedes Episcopales, construuntur Monasteria secundum B. Patris Benedicti regulam Des militantia, ita vt postea in gente Anglorum nulli reperiantur Monachi quin fuerint B. Benedicti regulam professi. Inde bijs temporibus in Monasterio Glastoniensi capit primo eadem Regula exerceri quod prius fuerat more Canobiorum Egypti. Ms. Codicem pro insigni sua humanitate quam studia nostra optime merentem perpetuò atque libentissime agnoscunt, communicauit mecum olim V. Cl. atque omni eruditionis genere summoq; judicio ornatillimus Thomas Allenus, Glocestrensis sodaliti, atque celeberrimz Academiz Oxoniensis decus insignissimum. Sed minime credi volunt nonnulli, Monachorum Ægyptiensium instituta (quæ pleno demensa horreo habentur 50 apud Cassianum) in Occidente vnquam esse recepta; qua de re consule, si placet, Henricum Vandenzypium part. 3. de Monastico Ordine S. Gregory cap. s.

PAg.

wardi. tempore R. Willielmi.

30

50

201

# & Note & Spicilegium.

Pag. 12. lin. 21.

HRISMA TAMEN A VOBIS ACCIPIANT.] Extat eadem ipla Epistola in Codice Ms. Epistolarum Lanfranci, neque ab hac omninò discrepat præterquam quod tantum, non tamen, in ca legatur.

Pag. 14. lin. 13.

TOTIVS ANGLIAE, SCOTIAE, ET HIBERNIAE, NECNON ADJACENTIVM INSVLARVM MATREM.] HUC spectant Epistolæ binæ in Ms. LANFRANCI Epistolarum Codice repertæ, quarum altera est THOM & Eboracensis Antistitis ad LANFRANCYM, altera LANFRANCI ad Wigorniensem & Cestrensem Episcopos. Vtraq; vero agit de electo Orcadum Episcopo solennibus sacris in dignitatem euchendo, R A-DVLPHO nempe, cujus nomen quod in jam dictis literis minime occurrit; ediscimus ex Thoma Stubbao, veteri Archiepiscoporum Eboracensium vitarum scriptore, nondum edito.

THOME Archiepiscopi Eboracensis ad LANFRANCYM Cantuariensem Antistitem Epistola, de RADVLPHO Orcadum Episcopo sacrando.

Dissimo & Sanctissimo Cantuariorum Archiepiscopo totius & Britan-niæ summo Pastori LANFRANCO, THOMAS sidelis suus &; nisi prasumptuosam sanctitati sua videatur, Eboracensis Ecclesia Archiepiscopus, Cali portas, PETRI Dice, justis & injustis iuste aperire & claudere. Ecce Pater Sanctissime, filius tuus ad te clamat, sed magis filia, Eboracensis videlicet Ecclesia, ad eam cui dispositione diuina prasides Ecclesiam, tanquam ad maternum recurrens sinum, pie postulat, vt, ex abundantia maternarum deliciarum, reparetur inopia suarum se deserentium, immò longè & inter barbaras nationes positarum, matrum. Siquidem venit ad Nos quidam Clericus, quem misit PAVLVS\* Comes, cum literis sigillatis, de " videsis G. Orchadum partibus, fignificans in eu Episcopatum sua terra eidem Cle- Malmesbur. de rico se concessisse. At ille, Antecessorum suorum ordine custodito, postulat à libs. fol. yt. Nobis Episcopum se consecrari. Cui quod iuste petit iniuste denegare non Londin. possumus. Precamur ergo ve Nobis duos Episcopos dirigat paternitas vestra, quorum fulti orationibus & auxilio, tanta rei Sacramentum Canonice compleamus. Illa autem procul arceatur suspicio quam nuperrime Nobis no-40 ster frater & Coepiscopus subintulit REMIGIVS, me scilicet in posterum quasiturum Dorcacestrensis vel Wigorniensis Episcopi hac de causa subiectionem. Dico enim coram Deo me nunquam hoc facturum. Si placet igitur sanctitati vestræ, vt iuxta petitionem vestram Nobis facere dignemini, locum Eboracum, tempus quinto Nonas Martias nobis immutabiliter constituemus, & vobis significamus. Ergo viuas & valeas & spiritualibus incrementis Dequequag, proficias.

Ad Episcopos Cestrensem & Wigorniensem scribit LANFRANCVS, vt

30 RADVLPHI Antistitis Orcadum sacrandi muneri intersint.

ANFRANCYS gratia Dei Sancta Dorobernensis Ecclesia Archiepiscopus, venerabilibus fratribus WLFSTANO Wigornienst FETRO Cestrensi Episcopis salutem. Insinuante Nobis venerabilis

bilis frater noster THOMAS Eboracensis Archiepiscopus aduenisse de Orchadum Insulis ad se quendam Clericum, quem in Episcopatu ipsiu terra, pracipiente, & insinuante PAVLO Comite, testatur effe electum. Et quia, ex antiquo more, sui juris est præfatarum Insularum præsules consecrare, petit à me Dt mittam sibi de nostris suffragancis duos qui tanta rei Sacramentum cum eo Valeant celebrare. Rogantes itaque pracipimus & pracipientes rogamus quatenus, omni excusatione summota, illuc eatis, & ex nostro præcepto secum quod instum est in tanta rei mysterio compleatis. Non enim decet Dt, qui sacrandus in banc terram Denit, & cum omni humilitate 10 sacrari se postulat, inopia adiutorum à tanto regno non sacratus abscedat. Terminum buius consecrationis lator vobis presentium indicabit; o ne forte solliciti sitis putantes quod vel ipse vel successores eius hac occasione super Ecclesias vestras ius prælationis quandog, conentur arripere, literas quas ipse mihi transmisit fraternitati vestra, sollicitudinem de futuro gerens, curani transmittere. Quas & bas quas vobis transmitto, archinis Ecclesiarum pestrarum ob memoriam futurorum seruatum iri præcipio.

De prisco etiam Cantuariensium antistitum jure in Hibernia, nondum scilicet imperio Anglicano adjectà, luculenta sunt testimonia Epistolæ illæ L a n-FRANCI ad GOTHRICVM & TERDELVACVM Hibernia Reges que habentur integræ in dicto ejusce Epistolarum libro, & apud Baronium fub anno M. LXXXIX tom. 11. publici juris primò factæ sunt. Alia item occurrunt apud Eadmerum quæ hanc rem pleniùs explicant. Vide eum pag. 36. & 130. & seqq. præter S. Bernardum in vita MALACHIA. In MATHIL-DE porro Regina literarum ad Anselmv m inscriptione, salutatur Ansel-MVs, Prima Sedis Archiepiscopus, Hibernorum omniuma, Septentrionalium In-Sularum qua Orchades dicuntur, Primas, vti habetur in Anselmi lib. 3. Epist. 55. De Hibernia verd, ad hanc rem, videsis Camdeni Britanniam pag. 735. & 765. De Scotia, consule, si plura velis, eundem pag. 703. & Polydorum hist. Anglic. lib. 24. in EDWARD o quarto, anno M. CDLXXI. præter Rogerum Houedenum sub annis 1180. & 1192. cujus verba fere transcribit Baronius tom. 12. in eisdem annis.

#### Pag. 13. lin. 52.

IN ALODIVM &c. TRANSIRENT.] In ALODIVM transire 40 illo zuo dicebatur etiam ex solido concedi. Guil. Malmesburiensis lib. 1. de gestis Pontificum, verba faciens de Rvf1 munificentia in Anselmvm, Vrbem , inquit , Cantuariæ quam Archiepiscopus LANFRANCVS habuerat ex beneficio, isti concessit ex solido. idem pene habetur ex Tabularijs Monasterij S. Augustini apud V. C. Guilielmum Camdenum in Cantio pag. 238. Sæpius occurrit Alodium & tenere in alodium in censualibus G v I L I E L M I primi tabulis. In Censu agri Hantoniensi; Ronoelle tenet Rex, Alstet tenuit de Costi Comite, sed non fuit Alodium. Ibidem etiam ; Marochselle tenet Rex. GV E D A Comitissa tenuit de Godwino Comite in Alodium; tunc geldauit prov. Hidis, modo pro II. Hidis & dimidia. Terra est X. carucarum. In Cantia censu, in Benindene 50 mansit Godricus & tenet XX. acras in Alodio suo. Et in Sussexia, Cetingley ALMAR tenuit de Rege ED WARDO, sicut Alodium. vnde etiam Alodiary & Aloary, clientelari hoc jure fundos, Alodia dictos, possidentes nuncupantur. In Sussa Censu; Lansemite Godwinvs tenet de Comite de Dw, & de co VII. Aloary.

# & Nota & Spicilegium.

Et quando moritur Alodiarius (vt legitur in Cantia censu) Rex inde habet relenationem terra, excepta terra Sancta Trinitatis. Hujusmodi sunt alia. Qualenam verò Alody jus apud majores nostros zuo isto, in vsu fuerit; incertum est. Quid aliæ gentes maxime Germani, Franci & Itali hoc nomine intellexerint, scire licet ex Cujacij præsatione ad lib. 1. de Feudis & ad lib. 2. tit. 17. præter Hotomani verba Feudalia, & quæ siint id genus cætera apud Iurisconsultos vulgatissima. Frequentiam porrò vocabuli diligentissime ex veteribus notatam habemus apud doctissimum virum Fredericum Lindebrogium in Glossario suo ad Codicem legum antiquarum, in verbo Alode. Iurisconsultis autem exteris à Beneficio seu Feudo ita plerunque distinguitur, vt, cum Beneficia solennibus siue ex lege siue ex pacto præstationibus & conditionibus sint obnoxia, Alodia, velut Anuala idiompilpisa (ita Græcorum alicui ea dici memini ) sine agri proprium duntaxat possidentium jus agnoscentes, omni ejusmodi fidei quæ juramento præstito fieri solet professione, omni vndiquaq; seruitio habeantur liberrima. Atqui in nostratis juris quo vtimur Commentarijs nihil omnino habemus in qua hujus Dominij Formulæ vestigium est, extra vnicam forte eam quam frankalmoigne seu liberam eleemosynam vocitamus quæ ad ordinem sacrum tantummodò spectat, & neq; censum neq; sidei quam diximus professionem, sed precum solummodo in Patronorum seu Dominorum salutem effundendarum officium à clientibus exigit ; ita tamen ve Ciuili Foro cliens de ca re sisti non possit. In cateris formulis, quotquot apud nos ant etiamnum extant integræ aut vestigia sua reliquere, solennis sidei professio, sacramento sirmata, jure exigitur, atque adeò vt ad vnum omnes apud nos glebæ, veluti Beneficia seu Fenda, clientelam alicujus Domini meritò ac planissime aut agnoscant aut agnoscere debeant,

#### Pag. 48. lin. 8.

QVOD CERVOS REGIS CEPERINT AD IVDICIVM RAPTI IVDICANTVR.] Venationes (scribit G. Malmesburiensis de GVILIELMOIL) quas primo indulserat, adeo prohibuit, ve capitale esset supplicium, prendisse Ceruum. Atque huc potissimum respexisse autumo Ioannem Sarisburiensem lib. 1. de Nugis Curialium cap. 4. vbi de Venatione loquutus, in tantam, inquit, quidam hujus vanitatis instinctu erupère vasaniam, ve hostes natura sierent, conditionis sua immemores, diuini judici contemperes; dum in vindictam ferarum, imaginem Dei exquisitis supplicies subjugarent. Nec veriti sunt hominem pro bestiola perdere, quem vnigenitus Dei redemit sanguine suo.

## - | ried at the lied water toos Thid. lin. 10. mentanted surber out , this see

EXAMINE IGNITI FERRI.] Id genus criminis apud majores noftros purgandi reperitur, cum in notissima Emma, Edward I Confesforis Regis Matris, læsæ cum Aldvino Antistite Wintoniensi pudicitia, insimulatæ judicio, tum in veterum Anglia Regum, vti Athelstani, Canvti, Gvilielmi Tatq; aliorum insequentium sancitis. Ritus autem solennes
in eodem adhibitos ediscas licet ex verborum explicatione Gnilielmi Lambardi
Archæonomiæ suæ præsixa, vità Roberti Gemeticensis Archiepiscopi Cantuariensis in Antiquitatibus Ecclesiæ Britannica præter Glossarium Petri Pithai
Capitularibus Carolinis & Ludouicianis inserviens. Neq; duntaxat Ferro Ignito sed etiam Aqua nunc Feruente nunc Frigida, judicia publica exercebantur.
Id tum locis quos diximus constat, tum apud Autorem libelli quem Ranulpho
Glanuilla (nescio an restè) vulgò tribuimus, manifestum est. vide dicti libelli
lib. 14. cap. 1. Rogerum Honedenum Annalium part. 1. in ann. M. CLXXVI &
Dd 2

sequente pag. 547. & 566. editionis Francosariana, Henricum item Bractonium lib. 3. de Corona cap. 16. 5. 3. Quæ ad ejusmodi apud alias gentes morem pertinent, consultò prætermittimus. Durauit autem in Anglia horum examinum vsus vsque in Henrici III. tempora, cum non tàm lege latà quàm desuetudine, idque ob reuerentiam Iuris Pontificij quo diu anteà prohibitus erat, prorsus euanuit. Neque enim aliud siue in Tabularijs Regijs siue alibi repertum puto de hac re, apud majores nostros, sancitum, præter illud vnicum quod in publicis Anni tertij Henrici III. tabulis habemus, vbi prouincialibus aliquot Iudicibus datur in mandatis, vt câ, quæ instabat, judicij vice ab hoc examinis genere, vtpote à Pontificijs damnato, abstinerent; quod tàm so certum est legis perpetuæ tum non obtinuisse quàm ipsum judicij ritum postmodum citò in desuetudinem abijsse. Regium autem quas intelligimus mandatum ita se habet in Pat. 3. Hen. 3. membrana 5. vnde sideliter descripsimus.

Ex Dilectis & fidelibus suis PHILIPPO de Metot & Socys suis itinerantibus in Comitatibus Cumberland, mestmerland, & Lans taster, Salutem. Quia dubitatum fuit & non determinatum ante inceptionem itineris Destri quo indicio deducendi sint illi qui rectati sunt de Latrocinio, Murdro, Incendio & bys similibus, cum prohibitum sit per Ec- 20 clesiam Romanam IVDICIVM IGNIS & AQVA, Provisum est à Consilio nostro, ad prasens, vi in boc itinere vestro sic fiat de Rectatis de buiusmodi excessibus; videlicet quod illi qui rectati sunt de criminibus pradittis maioribus, & de his habeatur suspicio quod culpabiles fint de eo Inde rectati sunt (de quibus & licet Regnum nostrum abiurarent adbuc suspicio esset quod posteàmalefacerent) teneantur in prisona nostra & saluò custodiantur, ita quod non incurrant periculum Dita Del membrorum ocsasione prisone nostre. Ili verò qui medijs criminibus rectati fuerint & quibus competeret iudicium Ignis vel Aqua, si non esset probibitum, & de quibus si 30 regnum nostrum abiurarent nulla fuerit posteà malesiciendi suspicio, Regnum nostrum abiurent. Ili verò qui minoribus restati sunt criminibus nec de eis fuerit mali suspicio, saluos & securos plegios inueniant de fidelitate & pace nostra conseruanda & sic dimittentur in terra nostra. Cum igitur nibil certius in bac parte providerit Consilium nostrum ad prasens, relinquimus discretioni vestra bunc ordinem pradictum obseruandum in hoc Itinere vestro, vt qui personas hominum, formam delicti, & ipsarum rerum veritatem melius cognoscere poteriti, boc ordine secundum discretiones & conscientias vestras in buius- 40 modi procedatis. Et in buius rei testimonium &c. Teste Domino P. Wintoniensi Episcopo apud Westmonasterium xxvi. die Ianuary anno regni nostri III. Per eundem & H. de Burgo Iusticiarium.

Eâdem formulà memoratur in Archiuo scriptum esse ad alios nonnullos Prouinciarum Iudices, Somersetia nempè, Dorsetia, Cantia, Essexia & Herefordia. cateros etiam, qui prouincijs tunc temporis Iudices prasuere, veri est simile ejusmodi mandata accepisse. Animaduertendum verò interea est diù ante Henrici III. initia, examina ejusmodi jure Pontificio vetita esse. Annus enim Henrici tertius erat M. CCXIX. salutis humana. Atqui ea, so non solum in Epistola Alexandra II. ad Raynald va Cumanum Episcopum (ante Henrici nempè auum, annis centum supra quinquaginta & amplius conscripta) velut illicita damnantur, sed ipsissima qua hanc rem spectabant epistola verba in Corpore Canonum Pontificijs Iurisconsultis

tunc

# & Nota & Spicilegiuni.

tunc temporis tritissimo, vipote auctoritate clarissimo (quod scilicet Gratiani operæ acceptum serimus) locum sortita suerant. vide, si placet, Caus. 2. quest. 5. c. 7. s. Purgationem & Iuonem part. 10. cap. 15. & extr. tit. de Purgatione vulgari c.3. Dilecti. Hæc vii alia etiam quæ suere in judicijs exercendis examinum genera nominabant antiquitus Optallum seu Ordalia, vt sorma latina vocabant, quod nihil aliud est præter Iudicia. Inde etiam hodie Alemannis & Belgis (quorum idioma optimus est, in compluribus, veteris nostri sermonis interpres) Aletheple & Doldeel Iudicia sonant, & Aletheplen & Doldeelen Iudicare vti etiam sattheplex & Doldeelet Iudicem.

#### Pag. 49. lin. 17.

10

QVIDDAM DE EFISTOLA SIBI OLIM AB ANSELMO &C. EDITA ET DIRECTA.] Extat Epistola illa in tom. 3.
Operum Anselmi pag. 33. Quæ sequuntur autem heic de Concilio Barensi pleraque omninò hactenus desiderata erant. Atqui non contemnenda accessio inde sieri potest diligentissimo doctissimoq; Binio qui de hujusce actis nihil reperisse se fatetur præter ea quæ Eadmerus obiter in Anselmi vita & Malmesburiensis in primo de gestis Pontisseum meminere. idem dicendum de Concilio Romano II. sub Vrbano habito, de quo hic noster pag. 50.51.52. & 53. vide Binium in Concil. tom. 3. part. 2. pag. 421. & 422. Opus autem illud de processione Spiritus Sancti (de quo postea lin. 45.) habetur in Anselmi Operum tom. 3. fol. 125.

## Pag. 52. lin. 32.

IN CORONA SEDES ILLI POSITA EST, QVI LOCVS
NON OBSCVRI HONORIS.] Gernasius Dorobernensis Ms. in de30 clamatione contra Robert vm Abbatem S. Augustini (quam Imaginationem, vt id genus alias, vocat) Anselm vs inquit, in Cantuariensi Civitate
consecratus, ab Vrbano Papa Pallium suscepit, & tantam ejus gratiam habuit
vt eum Alterivs Orbis Papam vocaret, & in Angliam reverso
Pallium Eboracensi Archiepiscopo donandum mitteret. ita ille. Qui tanto nomine dignus erat, loco etiam honoratissimo merito collocandum censuit. vide
porrò V. C. Guil. Camdeni Britanniz pag. 239.

#### Pag. 54. lin. 17.

Veterum plerisq; traditur transfossum suisse Regem sagittà, quam in serarum viuario, quod Nouam Forestam dicimus, jactu inscelici collimarat GVALTERVS TYRELLVS Gallus. idque est receptissimum. At Sugerius, qui huic Regi coztaneus & TYRELLO familiaritate, vt videtur, conjunctus, de morte ejus verba faciens, Imponebatur, inquit, à quibussam cuidam Nobili GVALTERO TYRELLO quod eum sagitta persoderat, quem, cum nec timeret nec speraret, jurejurando sapiùs audiuimus quasi Sacrosanctum asserere quod ea die nec ineam partem sylua in qua Rex venabatur venerit, nec eum in sylua omnino viderit. legimus in vita Ludouici Crassi Regis Galliarum. Sed accuratius multo quam czteri, singularia omnia, que miseram Regis czdem & Tyrelli jactum fatalem attinent, narrat Ordericus Vitalis in Hist. Ecclesiasticz lib. 10. pag. 783.

sequente pag. 547. & 566. editionis Francosartana, Henricum item Bractonium lib. 3. de Corona cap. 16. 5. 3. Quæ ad ejusmodi apud alias gentes morem pertinent, consultò prætermittimus. Durauit autem in Anglia horum examinum vsus vsque in Henrici III. tempora, cum non tàm lege latà quàm desuetudine, idque ob reuerentiam Iuris Pontificij quo diu anteà prohibitus erat, prorsus euanuit. Neque enim aliud siue in Tabularijs Regijs siue alibi repertum puto de hac re, apud majores nostros, sancitum, præter illud vnicum quod in publicis Anni tertij Henrici III. tabulis habemus, vbi prouincialibus aliquot Iudicibus datur in mandatis, vt eâ, quæ instabat, judicij vice ab hoc examinis genere, vtpote à Pontificijs damnato, abstinerent; quod tàm so certum est legis perpetuæ tum non obtinuisse quàm ipsum judicij ritum postmodum citò in desuetudinem abijsse. Regium autem quas intelligimus mandatum ita se habet in Pat. 3. Hen. 3. membrana 5. vnde sideliter descripsimus.

R Ex Dilectis & fidelibus suis PHILIPPO de Aletot & Socijs suis itinerantibus in Comitatibus Cumberland , meftmerland, & Lantaster, Salutem. Quia dubitatum fuit & non determinatum ante inceptionem itineris Destri quo indicio deducendi sint illi qui rectati sunt de Latrocinio, Murdro, Incendio & bys similibus, cum prohibitum sit per Ec- 20 clesiam Romanam IVDICIVM IGNIS & AQVE, Prouisum est à Consilio nostro, ad presens, vi in boc itinere vestro sic fiat de Rectatis de buiusmodi excessibus; videlicet quod illi qui rectati sunt de criminibus pradictis maioribus, & de his habeatur suspicio quod culpabiles fint de eo Inde rectati sunt (de quibus & licet Regnum nostrum abiurarent adbuc suspicio esset quod posteà malefacerent) teneantur in prisona nostra & saluò custodiantur, ita quod non incurrant periculum Dita Del membrorum oceasione prisone nostre. Ili verò qui medijs criminibus rectati fuerint & quibus competeret iudicium Ignis vel Aque, si non esset prohibitum, & de quibus si 30 regnum nostrum abiurarent nulla fuerit posteà malesiciendi suspicio, Regnum nostrum abiurent. Ili verò qui minoribus restati sunt criminibus nec de eis fuerit mali suspicio, saluos & securos plegios inueniant de fidelitate & pace nostra conservanda & sic dimittentur in terra nostra. Cum igitur nibil certius in bac parte providerit Confilium nostrum ad præsens, relinquimus discretioni vestræ bunc ordinem prædictum obseruandum in hoc Itinere vestro, vt qui personas hominum, formam delicti, & ipsarum rerum veritatem melius cognoscere poteritis, boc ordine secundum discretiones & conscientias vestras in buius- 40 modi procedatis. Et in huius rei testimonium &c. Teste Domino P. Wintoniensi Episcopo apud Westmonasterium XXVI. die Ianuary anno regni nostri III. Per eundem & H. de Burgo Iusticiarium.

Eâdem formulà memoratur in Archiuo scriptum esse ad alios nonnullos Prouinciarum Iudices, Somersetia nempè, Dorsetia, Cantia, Essexia & Herefordia. cæteros etiam, qui prouincijs tunc temporis Iudices præsuere, veri est simile ejusmodi mandata accepisse. Animaduertendum verò interea est diù ante Henrici III, initia, examina ejusmodi jure Pontificio vetita esse. Annus enim Henrici tertius erat M. CCXIX. salutis humanæ. Atqui ea, 50 non solum in Epistola Alexandra III, ad Raynal Don Cumanum Episcopum (ante Henrici nempè æuum, annis centum supra quinquaginta & amplius conscripta) velut illicita damnantur, sed ipsissima quæ hanc rem spectabant epistolæ verba in Corpore Canonum Pontificijs Iurisconsultis

tun

10

50 1

# & Nota & Spicilegium.

205

tunc temporis tritissimo, vipote auctoritate clarissimo (quod scilicet Gratiani operæ acceptum serimus) locum sortita suerant. vide, si placet, Caus. 2. quest. 5. c. 7. s. Purgationem & Iuonem part. 10. cap. 15. & extr. tit. de Purgatione vulgari c.3. Dilecti. Hæc vii alia etiam quæ suere in judicijs exercendis examinum genera nominabant antiquitus Oppallum seu ordalia, vi sorma latina vocabant, quod nihil aliud est præter Iudicia. Inde etiam hodie Alemannis & Belgis (quorum idioma optimus est, in compluribus, veteris nostri sermonis interpres) Azthepl & Dozdeel Iudicia sonant, & Aztheplen & Dozdeelen Iudicare vii ctiam sitthepler & Dozdeelet Iudicem.

### Pag. 49. lin. 17.

QVIDDAM DE EFISTOLA SIBI OLIM AB ANSELMO &C. EDITA ET DIRECTA.] Extat Epistola illa in tom. 3.
Operum Anselmi pag. 33. Quæ sequuntur autem heic de Concilio Barensi pleraque omninò hactenus desiderata erant. Atqui non contemnenda accessio inde sieri potest diligentissimo doctissimoq; Binio qui de hujusce actis nihil reperisse se fatetur præter ea quæ Eadmerm obiter in Anselmi vita & Malmesburiensis in primo de gestis Pontissicum meminere. idem dicendum de Concilio Romano II. sub Vrbano habito, de quo hic noster pag. 50.51.52 & 53. vide Binium in Concil. tom. 3. part. 2. pag. 421. & 422. Opus autem illud de processione Spiritus Sancti (de quo postea lin. 45.) habetur in Anselmi Operum tom. 3. fol. 125.

# Pag. 52. lin. 32.

IN CORONA SEDES ILLI POSITA EST, QVI LOCVS
NON OBSCURI HONORIS.] Gernasius Dorobernensis Ms. in de30 clamatione contra Robert vm Abbatem S. Augustini (quam Imaginationem, vt id genus alias, vocat) Anselm vs inquit, in Cantuariensi Civitate
consecratus, ab Vrbano Papa Pallium suscepts, & tantam ejus gratiam habuit
vs eum Alterivs Orbis Papa m vocaret, & in Angliam renerso
Pallium Eboracensi Archiepiscopo donandum mitteret. ita ille. Qui tanto nomine dignus erat, loco etiam honoratissimo merito collocandum censuit. vide
porrò V. C. Guil. Camdeni Britanniz pag. 239.

#### Pag. 54. lin. 17.

Veterum plerisq; traditur transsossum suisse Regem sagittà, quam in serarum viuario, quod Nouam Forestam dicimus, jactu inscelici collimarat GVALTERVS TYRELLVS Gallus. idque est receptissimum. At Sugerius, qui huic Regi coztaneus & TYRELLO familiaritate, vt videtur, conjunctus, de morte ejus verba faciens, Imponebatur, inquit, à quibussam cuidam Nobili GVALTERO TYRELLO quod eum sagitta persoderat, quem, cum nec timeret nec speraret, jurejurando sapiùs audiuimus quasi Sacrosantum asserere quod ea die nec in eam partem sylua in qua Rex venabatur venerit, nec eum in sylua omnino viderit. legimus in vita Ludouici Crassi Regis Galliarum. Sed accuratius multo quam czteri, singularia omnia, que miseram Regis czdem & Tyrelli jactum fatalem attinent, narrat Ordericus Vitalis in Hist. Ecclesiasticz lib. 10. pag. 783.

Pag. 62. lin. 33.

ET APVO ALEXANDRVM PAPAM PAIVILEGIVM
IPSI ABBATIE ADQVISIERAT.] Priuilegij huius, Anno salutis
M. LXXI. indulti, exemplar habemus inter alia Pontuscia diplomata ante
CCC. annos descripta in Schedis Cottonianis. Neque sanè illo zuo apud
majores nostros ejusmodi priuilegiorum Roma impetrandorum mos adeo
inoleuerat, quin opera pretium suerit istud subjungere, vt ipsa saltem, vtpote
tunc temporis in Anglia non minus rara quam imperiosa, formula innotescat.

Vide fis G. camdenum in I enis, pag. 334.

LEXANDER Episcopus seruum sernorum Dei, Dilecto in Christo filio BALDEGWINO Abbati Monasterij S. Edmundi, quod \* Badzices hurde nuncupatur in Anglia constituti einsque successoribus in perpetuum. Quanquam sedes Apostolica minerfalis Mater & omnium Ecclesiarum Princeps Vniuersas Ecclesias communi lure & dispositione contineat, plerag tamen inveniuntur que in singulare patrocinium Sancta Romanæ Ecclesia commendari, ac proprie eius Iuri applicari ac summiti cupiunt, quatenus singulari providentia, & cari- 20 tate sue matris amplexe, Dsq quag liberiores & munitiores existant, & ad exercenda dininæ sernitutis obsequia, inde tranquillitatis & prasidij munitiones accipiant, unde magisterium sacra traditionis expectant. Si igitur in eadem Apostolica sede prasidenti, hac sollicitudo & cura singularis incumbit, Dt ex ips confideratione regiminis omnibus tam in defensione & corroboratione diligentiam quam in spiritali speculatione & doctrina vigilantiam, quantum Deo auxiliante praualet, circumferre debeat, valde congruit It si quando ea que ad honorem & Dtilitatem Ecclesiarum Dei pertinent ab eo postulantur, beniuola donatione concedat, & ad finum matris, 30 idest, sancta Romanæ Ecclesia domicilium propria commendationis deuotione fluentes egregia benignitate affectuq custodiendi suscipiat. Nos itaq, dilectifime fili BALDOGWINE, in Apostolatus administratione non nostris meritis sed dinina locati gratia equitatem tue postulationis & commissa tibi Congregationis, necnon Charissimi filij nostri WILLEL-MI Regis benigna interpellationis vota attendentes, videlicet vt pradi-Etum Monasterium Sancti Edmundi cui diuina dispositione præesse dinosceris, in tutelam & defensionem Sancta Romanæ Ecclesia susciperemus 40 eiusa statum & attinentia bona Apostolici privilegy sirmamento munitemus, cum omni beneuolentia & caritate Dobis concedendum effe peruidimus. Quapropter in bac præsenti sanctionis nostræ pagina, salui quidem in omnibus huius Sedu reuerentia, concedimus & confirmamus tibi tuifq, successoribus prafatum Monasterium cum omnibus qua nunc sibi iure pertinent aut in futurum Dev annuente ibi conferenda funt, pt fine omni molestia & inquietudine illud in vestra gubernatione teneatis; statuentes & Apostolica auctoritate corroborantes vt idem Monasterium in hoc statu & Monastico or- 50 dine perpetua stabilitate permaneat, nec aliqua potestas Sacularis aut Ecclesiastica eundem venerabilem locum ad Episcopalem sedem mutare possit aut debeat, & quacung donationes rerum aut libertatis eidem Monasterio

Regis statutis & praceptis tradita sunt aut in posterum pro Dei nomine conferende, ex nostra Apostolica confirmatione rata illibatag permaneant, Salua primatis Episcopi Canonica reuerentia. Igitur ad honorem Dei & vtilitatem prædicti Monastery cupientes banc nostram constitutionem sempiterna stabilitate teneri, sancimus & Apostolica auctoritate firmamus, Dt nullus Rex, Dux, Comes, Episcopus, Abbas, seu aliqua persona sacularis aut Ecclesiastica iam sape fatum Monasterium vel fratres ibi Deo servientes inquietare prasumat nec aliquid eorum que nunc jure habet aut in futurum Deo concedente adquisierit cujuscung, modi sint, ab eo alienare aut inuadendo diripere nec aliqua occasione Dexare aut fine licentia Abbatis tenere audeat. Si quis autem temerario ausu hæc nostra statuta contaminare præsumpserit, aut infringere, anathematis laqueo se innodatum & Iudicio superni ludicis plectendum effe cognoscat. Qui verò pie denotionis intuitu, huius nostræ sanctionis custos & observator extiterit & bona sua ad amplificationem eiusdem Monastery contulerit aut conferre studuerit, Apostolice be- " Poins VIII. nedictionis gratiam consequatur & eterna retributionis gloria repleatur. Aionis Pontifi-20 Bene Valete. Datum Lateranis. VI. Kalendas Nouembris per manus Petri cie numerus in Nouembrem Santta Romanæ Ecclesia Presbyteri Cardinalis ac Bibliothecarij anno XI. anni 1071. in. Pontificatus Domini ALEXANDRI secundi Papa, anno videlicet Do- ria autem Inminica Incarnationis Millesimo Septuagesimo primo, indictione \* VII. -

#### Pag. 68. lin. 71

NE ABBATES FACIANT MILITES.] Prisce enim ab insignio-rum Ecclesiarum antistitibus, ritu solenni adhibito, Militize seu Equestris Ordinis dignitate tyrones donabantur. Codex vetustus de rebus ad Coenobium S. Martini de Bello spectantibus, in tabulario Prouentuum Regiorum quod Augmentationum dicimus; Terras Censuales non donet (Abbas) ad Feudum. Nec Milites nisi in sacra veste faciat. Vetus item Diploma Coeno- Ad Militia biarchæ Radingensi ab Henkico I. concessium & post à Ioanne firmatum; marmata digni-Terras Censuales non donet (Abbas) ad Feudum. Nec faciat Milites miss in sacra tatem interdum veste Christs in qua paruulos suscipere modeste caueat. Maturos autem sen dis- erantordinis, cretos tam \* Clericos quam Laicos prouide suscipiat. Reperio in Pat. 1. Hen. 4. transsugiebant. part. 2. membr. 26. num. 10. & in publicorum judiciorum actis Trinit. 2. Ed. 3. Parif. pag. 882. 40 Ret. 106. Berk. id ipsum occurrit. Qui diligentius de hac re consulere velit, edir. Londiadeat Ingulphum in Historia Crowlandensi, Ioannem Saruburiensem de Nugis nensis-Curialium lib. 6. cap. 10. & 13. Petr. Blesensem Epist. 94. & superioris aui ritus, in sacrandis creandorum Equitum armis, qui in Ritualibus (quæ Pontificijs nostris in vsu & Manualia dicta) atque ejusmodi alijs extant. Hæc enim omnia satis edocent in creandis Equitibus (non Balnei duntaxat, vt vocant, sed vniuersis) Ordinis sacri viros in Ecclesijs solennem operam impendisse, quod inde forte emanauit quòd, vetustiori sæculo, ipsius etiam dignitatis autores haberentur. Nam & Archiepiscopum Cantuariensem Equitem creasse legimus; LANFRANCYM scilicet GVILIELMYM secundum. Malmesburiensis Mo-50 nachus, lib. 4. de gestis Regum, de GVILIELMO; accessit, inquit, fauori ejus maximum rerum momentum Archiepiscopus LANFRANCVS, eo quod eum nutrierat, & Militem fecerat. Quin de BRANDO Coenobiarcha Edmundoburgensi & HEWARDO adolescente strenuo, Ingulphus pag. 512. edit. Londin. Patruum Juum, inquit, Abbatem Burgi , nomine BRANDYM virum valde

valde religiosum &c. adyt & se sieri legitimum Militem, pramissa primitus omnium peccatorum confessione & eorum percepta absolutione, instantissime supplicauit. videsis V. C. Guil. Camdeni Britanniam pag. 126.

### Pag. 68. lin. 29.

VELVT BRVTA ANIMALIA VENVNDARI.] Si de Seruorum (quos Millaines phrasi Forensi dicimus) venditione non loquitur hic Canon, non omnino capio. Eotum enim vti aliarum quaruncunq; rerum, quæ Mancipi, Iure Casareo, vocatæ, dominium siue venditione siue donatione, & 10 Saxonum tempore & Normannorum, ritè transferebatur. videsis Chirographum Thoroldi de Bukenhale apud Ingulphum in extremo. Neque sane aut Canon hic aut alia apud nos lata Lex id juris hastenùs adeò resixir, quin, in Iurisconsultorum nostratium Commentarijs passim, legibus, quibus veimur, consonum agnoscatur. De seruitutis jure, videsis quæ disputant Bodinus de Repub. lib. 1. cap. 5 & Alberisus Gentilis de jure belli lib. 3. cap. 9.

#### Pag. 95. lin. 24.

" Ita Anselmus lib. 3. epift, 61. De Archidiaconibus &c. Ita apud Rogerum Houedeaum part, 1. pag. 170. b.

ARCHIDIACONES.] Ita Ms. Codex. Atque Archidiacones dixit puto 20 vt alij Hypodiacones. Isidorus apud Gratianum dist. 21. c. 1. Cleros. Hypodiacones Grace quos nos Subdiaconos dicimus. Sic enim ibi legitur tametsi in Isidori Codice quo veimur, edito nempe à Bonauentura Vulcanio, Hypodiaconi habeatur. locus est in Originum lib. 7. cap. de Clericis. Cæterum frequens in vetustis Concilijs vsus est vocabuli Diacones & corum quæ inde formantur. Concil. Agathensis Canon. 39. Presbyteri, Diacones, Subdiacones vel deinceps quibus ducendi vxores licentia non est, etiam alienarum nuptiarum enitent conuiuia. & Canon 49. Diacones vel Presbyteri &c. & Canon 65. Quoniam non oportet Diaconem sedere prasente Presbytero &c. Reperitur etiam Diacones in casu recto in Concilij Elibertini Can. 18. Toletani 4. Can. 38. atque obiter a- 30 pud Burchardum, Iuonem, Gratianum; neque plura adijcere exempla est operæ pretium. Inde recentiores Graci habent etiam Aidxor pro Aidxor . Malaxus Peloponnessus in historia Patriarcharum ; Ap Cino Aidxor, pro Arsenio Diacono, & polica, in, oword you agrepous i ispeus i Diaxor &c. Neque interim Diaconus in recto enitatur. Tam enim in dictis Concilijs autoribusq; latinis quam apud Malaxum, vtrunque indiscriminatim vsurpatur. Eadem analogia formabant Graci Πάτρων pro Patrono. Hesychius in Lexico; Πάτρωνες δί σερώτοι 🛱 αξιωθέντων τῆς Ρωμαίων σολιτείας τῶδ Ρωμάλω εκαθέν τολες. Theophilus Antecessor Instit. lib. 1. tit. 17. O Nou o Dun seines o Tue signes of the Targura of the Targurar walls in the status impossion water, Lex XII. Tabularum Patronos at g. Patronorum liberos ad corum (liberto-40 rum scilicet) tutelam vocat. ita etiam frequentissime legitur tum apud eundem Theophilum tum apud Basilicorum autorem lib. 49. tit. 1. & 2. vbi 'Amasilipo. ait, xt murger de anposoior apolle & suralas uni Cai, Libertus scilicet contra patronum famosam actionem instituere non potest. Harmenopulus atque alij Iurisconsulti Græci idem sæpissime habent. & veteres Inscriptiones in Græcia tor margura, pro Patronum; quod legimus apud Ianum Gruterum pag. 595. num. 11. & 12.

#### Pag. 95. lin. 39.

VT QYONIAM RATIO CHRISTIANITATIS IB VTIBE
FORE SVADEBAT.] Christianitas & ea qua ad Christianitatem pertinent passim, apud Eadmerum atque alios illius zui scriptores, Functionem Episcopalem atque Fori sacri actionem & administrationem seu officium Episcopale

209

# & Nota & Spicilegium.

scopale vt vsitatius appellatur, denotant. Pag. 16. lin. 52. vides omnem Christianitatem in Anglia serè perisse. & pag. 28. lin. 45. omnem auctoritatem exercenda Christianitatis illi adimere cupiebat. alia sunt ejusmodi. atque generali Christianorum nomine, in edictis Imperatorum veterum, Episcopos speciatim designari volunt Iurisconsulti nonnulli ad l. 11. Christianos C. de Episcopali audientia. Hinc apud nos Fora sacra quibus, jure nempe communi subnixis, aut Episcopi præsunt, aut ij qui eo nomine Episcopos, vtpote quos prouocare licet, suspiciunt, curia Christianitatis etiamnum vocitantur. Primò Christianitatis vocabulum, legem Christianitatis etiamnum vocitantur. Primò Christianitatis vocabulum, legem Christianam seu venerationem Christianam, & Christianio num cultum generatim sonabat, vti videre est in C. tit. de Apostatis l. 4. & C. Theodos. tit. de spectaculu l. 5. C. eod. tit. de decurionibus l. 112. C. eod. tit. de Indais, Celicolis l. 19. alibi item. Sed posteà Functio atque Iurisdictio illa quæ in gerenda Christianæ religionis seu Christianitatis aut politiæ Ecclesiasticæ cura potissimum exercentur, Christianitas etiam signantèr dicta sunt; atq; inde sacra Fora, Fora Christianitatia vocitatas

### Fag. 95. lin. 42.

CVIVS CATHEDRE PRINCIPATES PONERETER IN ADtum Ms. veteris ejuschem Ecclesiæ historiæ habetur; quo & consilia adhibita,& Regia & Pontificia de ea re diplomata comperiuntur. Post mortem RICHARDI Abbatis (ita historia illa) mittitur à Rege ad Eliense Canobium HERVEVS Pangorensis Episcopus à suo Episcopatu per violentiam ejectus, vt ibi de rebus Ecclesia ad tempus sustineretur donec \* explenius deliberasset quid de eo esset fa-cturus. Est autem Pangor Monasterium in Wallijs tot habitationibus plenum vt sicut Beda refert si in septem partes divideretur non minus qued, portio quam 30 ram nimia austeritate tractabat. Videns tantam in moribus corum peruersitatem (quam nemo facile posset tollerare, undeg, Episcopali timori nullam seruabant reuerentiam) gladium bis acutum ad eos domandos exercuit, nunc crebro anathemate nunc propinquorum & aliorum hominum eos cohercens multitudine. Nec minor fuit eorum contra eum rebellio. Tanto periculo ei insistebant vt fratrem ejus perime-rent, simili modo eum perimituri si possent in eum manus inijeere. Expauit Episcopum ingruens infortunium, plurimisq, suorum interfectiu aut grauiter vulneratis, videns quod anima sua quareretur, nec congruos haberet defensores, ad Regis Angliz confugit patrocinium, vtile sibi consecutus exilium. Rex autem ejus aduentum vt famosi tunc temporis & religiosi Episcopi benigne suscipiens ad Elien-40 sem Ecclesiam destinatum procurationem inde accipere eum constituit. Ipse vero illuc veniens, gratia, conuersatione & mirabili prudentia, omnium pene Monachorum sibi alliganit affectum, vt si fieri posset eum sibi Episcopu adoptarent. Quam \* circa sic affectionem aspiciens cepit paulatim quibusdam circumlocutionibus loci villitatem eis proponere, fratrum animos attemptare & multa jocunda promittere, si Abbatiam in Episcopatum promouere & seipsum vellent in Episcopum suscipere, ad quod efficiendum, suum quog, eis promisit auxilium dum tamen illi suum praberent assensum. Ipsis autem facile ad eum connersis, ipse Regem adut. Rex petita concessit, Robertum Lincolniensem Episcopum ad colloquium inuitaust , vt , quod ille locus in ejus Episcopatum \* videbatur , sine ejus conninentia 50 non fieret ista mutatio ne Diocesis ejus pateretur injuriam, si inconsulto suo Episcopo , alius in eum induceretur Episcopatus. Proptereà oportuit vt futurus Episcopatus aliquam haberet Parochiam, quam sibi impertiri de Lincolniensi Ecclesia Canonica justitia cum aqua compensatione postulabat. Datum est itag, Manerium de Spaldewic Lincolniensi Ecclesia in jus perpetuum pro commutatione Episcopalis Cura super pagum Grantebregensem, & finito hoc inter Regem & Robertum Episcopum secreto negotio (Monachis omnino inconsultis, Ecclesia filijs & ignorantibus) Hervans Episcopus cum literis Regis ad confirmandum hoc propositum Romam destinatur. Quo veniens impetrauit qua petit, ad Regem & Archiepiscopum & comprouinciales Episcopos, literas Apostolicas super sua causa quales optabat reportans. Quarum textum hic subscribi, nec ociosum est nec onerosum.

\* Quod HERVEVS à Domino Papa mandatum optinuit ad Regem HEN-RICVM de promouendo Abbatiam de Elp in Episcopatum, & de constituendo cum illuc in Episcopum.

\* Verba funt autoris quem deferitiveus, vii catera que ita in hac be floriola interferuntur.

DASCHALIS Episcopus Seruus Seruorum Dei, Dilecto in Christo filio HENRICO glorioso Regi Anglorum salutem, & Apostolicam benedictionem. Omnipotenti Deo gratias agimus qui talem te Regem nostris temporibus constituit qui & terrenum regnum sapienter, ad honorem Dei gubernas, & æterni Regis sollicitudinem ante ocalos mentis portas. Postulasti siquidem à nobis per literas Dt in loco, qui Elp dicitur, nouus ex Apostolica autoritate Episcopatus constituatur, quia Lincolniensem Episcopum tantæ magnitudinis esse dixisti, vt ad peragenda ea que 20 Episcopalis sunt offici vnus Episcopus nullatenus sufficere possit. Pro quo & denotionem tua voluntatis landamus & dispositioni affensum prabemus, ita tamen vi in celebri loco constituatur, ne nomen Episcopi, quod absit, vilescat. Ad hoc enim Episcopus constituitur Dt populum Dei & verbo doceat & Dita informet, & ad Derum Pastorem Domini commissarum sibi animarum lucra reportet. In his quog, de quibus rogasti, licet quædam ibi inordinata videantur, tua tamen voluntati refragari nequaquam valemus. Nouit praterea gloria Destra, Dompnum HERVAV M Episcopum quem Dita & 30 scientia commendat non modica, nimia barbarorum ferocia & persecutione de sede sua expulsum & multa fidelium fratruma, suorum cade fuisse fugatum. Cujus Dt scientia fructum, qui non peryt, afferre, & Dita bonum valeat Dei populo exemplum præbere, volumus er rogamus vt si qua eum apud vos vacans Ecclefia vocauerit, ibi auctoritate Apostolica constituatur, ne infructuoso din silentio torpeat qui vita calestis documenta in scientia O moribus portat. Omnipotens Deus Apostolorum suorum precibus & vos & prolem vestram custodiat & caleste post terrenum vobis regnum concedat. Dat XI. Kal. Decembris.

Alias quog, literas misis Papa eidem Regi quarum hic textus est.

# Quod autoritate Apostolica Episcopatus in Ely constituitur.

PASCHALIS Episcopus Seruus Seruorum Dei, Venerabili Fratri
PANSEL MO Cantuariensi Archiepiscopo & cateris comprouincialibus Episcopis salutem, & Apostolicam benedictionem. Inter catera
regna terrarum, ad Apostolica sedis dilectionem atq, obedientiam Anglorum so
regnum specialiter pertinere, Apostolica sedis scripta & Anglicarum
Historiarum series manifestabant. Que nimirum causa sollicitudinem nostram propensius impellit illius regni Ecclesias familiarius consouere & ea-

rum

rum dispositionibus sollicitius innigilare. Lincolniensem itag Episcopatum tam spaciosum ex filij nostri Regu vestrisa literis agnouimus, vt ad ea que Episcopalis sunt officy peragenda, vnus nullatenus sufficere possit Episcopus. Quapropter ex voluntate Lincolniensis Episcopi postulat à nobis idem Karissimus filius noster & Christianissimus Rex Anglorum HEN-RICV S, quatenus in parte ma Episcopatus ipsius, ex Apostolica sedis permissione, nouns Episcopatus constituatur, in loco videlicet qui Ely vocatur. Cuius nos petitionibus, quia religiosa videbantur, assensum libenter præbuimus & Episcopatum in loco præfato constituendi, ex Apostolica autoritate, licentiam damus statuentes Dt sedes Episcopalis in loco prædicto constituta omni deinceps tempore perseueret. Parochiam quog, quam vestra fraternitas, cum pradicto fratre Lincolniensi Episcopo & Regis providentia, eidem Episcopatui assignauerit, perpetud possideat. Porro de Monasterio, in quo sedes Episcopalis constituitur Anglicorum Monasteriorum in quibus Episcopi constituti sunt, consuetudo seruabitur. Huius constitutionis conseruatores Omnipotentis Dei & Apostolorum suorum benedictione perpetuo per-20 fruantur. Amen.

His sua Consirmationis Hervevs susceptis Epistolis, Angliam cum Apostolica benedictione properauit, Regem & Archiepiscopum adut, literas eis ostendit, assensum eorum obtinuit & in sequenti anno totum negotium consummauit, anno videlicet Dominica Incarnationis M.C.VIII. Pontificatus autem Domini Paschalis et anno Rex Henricvs Abbatiam Eliensem ad Episcopalem mutauit sedem & eundem Hervev M. Pangorensem Episcopum eidem Ecclesia prasecit, confirmans eum sequentibus Cartis.

### Carta Regis HENRICI, quomodo Abbatiam de Elp in Episcopatum transmutauit.

N Nomine sancte & individua Trinitatis Patris & Filij & Spiritus Sancti. Anno ab Incarnatione Dom. M. C. VIII. Indictione ::: Anno Pontificatus Domini PASCHALIS Papa secundi decimo, Regni quoq mei similiter decimo, Ego HENRICVs providente divina clementia Rex Anglorum & Normannorum Dux, WILLIELMI Magni Regis filius qui EDWARDO Regi hareditario iure successit in regnum, videns & Ecclefia messem in regno meo multam esse & Agricolas quidem paucos & ob hoc plurimum laborantes in messe, & in ipsa Lincolniensem Ecclesiam multa plebe facundam, ex autoritate & consilio prædicti Papæ PASCHALIS & affensu simul & prece ROBERTI Lincolniensis Episcopi qui tunc Ecclesia praditta prasidebat & totius Capituli sui eum ipso annuente Dompno Anselmo beata Memoria Cantuariensi Archiepiscopo & THOMA secundo venerabili Eboracensium Archiepiscopo & pniver sis Episcopis & Abbatibus totius Angliz sed & omnibus Ducibus, Comitibus & Principibus regni mei, Elyense Monasterium in quo quidem Dig, in tempora mea Abbates fuerant cum Cantebregenli Prouincia quantum Videlicet ad ius Lincolniensis Ecclesia pertinebat cum duabus Abbatijs Thorneia videlicet & Charterien in Episcopalem sedem sicut & cateros Episcopatus regni mei liberam & absolutam perenniter statuo & confirmo.

confirmo, & pro subiectione & omnibus Episcopalibus consuetudinibus ad supradictum Ecclesiam Lincolniensem pertinentibus \* absoluendum, consilio & assensu pradicto Papa PASCHALIS de beneficijs eiusdem Monastery Villam nomine Spaloewie cum omnibus appenditys suis que in territorio Buntendone sita est, cum omnibus consuetudinibus ad Villam predictam pertinentibus, supradicte Lincolniensi Ecclesie & ROBERTO einsdem sedis Episcopo & successoribus suis, sicut eam Inquam Elyense Monasterium liberius & quietius tenuit, iure perpetuo tradidi possidenda. Primum siquidem Londonijs apud Westmonasterium in solennitate Pentecostes, de negotio isto in presentia mea eoram fælicis memorie A N-SELMO Archiepiscopo & Universis Episcopis & Abbatibus & Proceribus regni mei tractatum est, & corum omnium communis affensus est fauorabiliter consecutus. Post mortem prædicti Pontificis ANSELMI, ex autoritate Domini Papa PASCHALIS, sicut iam supradictum est, in Concilio apud Castrum Potingham babito in die translationis beata ETHEL-DRED & Virginis sedis einsdem, faliciter per miserieordiam Dei terminatum est & definitum IX. Kl. Nouembris.

Historiolam hanc in Exemplaribus binis legi, quæ eadem fermè exhibent. vtraque ante annos amplius trecentos exarata. Sed fidei forsan suspectæ meritò videantur. Neq; enim Forensis, qui eo zuo in vsu, styli characterem habet HENRICI Regis Diploma, vtpote quod ab inustrata omnino verborum, nescio qua pompa, in Pontificis Romani honorem consarcinata, auspicatur & Duces veluti nomen honorarium, idque à Comitibus plane distinctum, memorat, cum certiflimum fit neminem, post Gvillelmi T, tempora vsq; ad E D W A R D V M tertium, ejulmodi dignitatis vocabulo apud nos elle inlignitum. Nec in Archiuis Regijs, vbi sæpiùs vetustorum quæ Episcopio Eliensi vti etiam quæ alijs indulgentur privilegiorum instrumenta iterantur, hu- 30 jusmodi quid, diligenter licet anquisiuerim, reperio. Anselmvs item obije anno M.C.IX. XI. Kl. Maij. at verò in diplomate hoc quod anno M. C. VIII, tribuitur, mentio est Anselmi mortui. Præterea Annus M. C. VIII. heic fit annus Decimus HENRICI Regis, cum planissime Nonum superare non posset. videsis Eadmeri pag. 102. lin. 36. Crassissimi sane antichronismi. Obiter monuisse me hæc satis est. Perspicaciorum iudicio cætera relinquo.

Pag. 97. lin. 49.

VT Ecclesia Episcopatros Vetra Tres Menses 48
Non Maneat Sine Pastore.] Pastore nempe consecrato. ita jubet Concilium Chalcedonense Act. 15. Can. 25. Emush 3 τινος τη μλεγουλιτών, ως πριηχήθημων, εμωλύζι τ είχαχωρισμένων αὐθοῖς σοιμνίων κὰ αναδάλλον) τὰς χιερθονίαι τῶν Εποκόπων, ἰδοξο τῆ ἀχία Συνόδφ ἐντὸς βιῶν μλιωῶν χίνειξι τὰς χιερτόριαι τ ἐποκόπων, id est, Quoniam Metropolitani quidam, vti accepimus, negligunt commissos sibi greges & different ordinationes Episcoporum, visum est Synodo sancta, intra tres menses sieri debere Episcoporum ordinationes. Habetur etiam apud Gratianum dist. 75. cap. 2. videsis etiam Burchardum lib. 1. cap. 24. & 25. Inonem part. 6. cap. 5. & Gratian. dist. 100. cap. 1.

Pag. 109. lin. 52.

NISI DE MONACHICO ORDINE &C. VNO DYNTAXAT EXCEPTO.] Proculdubio STIGANDVM intellexit, qui apud Guil.

Malmes-

Malmesburiensem etiam expressim nominatur. Sed viderint interim, qui diligentius hanc rem perpendere volunt, de Nothelm o atque superioribus Nothelm o Archiepiscopis; & consulant porro loscelinum in Antiquitatibus Ecclesiæ Britannica & Franciscum Codwinum, Episcopum, dum scripsit, Landauensem, nunc Herefordensem, in Episcoporum nostrorum vitis. Et summus sane neque omnino indiligens Monastici ordinis cultor Arnoldus Vyonus, dum quinam celeberrimarum Ecclesiarum Archiepiscopi Sodalitio Benedidino se immiscuissant indagando se torquet, in Cansuariensibus Nothel. MVM, CVTHBERTVM, BREGWINVM, alios etiam (sed, vt verum fa-to tear, nonnullos quos certissimum est Benedictinos suisse) prætermittit. vide, si placet, Arnoldum in Ligni Vita lib. 2. cap. 20. & G. Malmesburiensem in de gestis Pontificum lib. 1. in O D o NE.

### Pag. 124. 1. 40.

TRECTI QUOQUE SUNT AB HENRICO REGE AN-EXONIENSIS, RANVLPHVS DVNEEMENSIS &c.] Quatuor 20 nempe Episcopi. Nam ita mos solennis olim obtinebat, vt, ad Concilium generale, IV. duntaxat ex Anglia Episcopi mitterentur. Idem observatum in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. anno M. C. LXXIX habito, Et cum in Anglia tunc temporis confilium de mittendis Romam Episcopis, vt Concilio ibi interessent, adhiberetur, Episcopi Angliæ constanter afferuerunt (verba sunt Rogeri Houedeni, Simonis Dunelmensis Ms. arque aliorum de ea re agencium) quod ad generale Concilium Domini Papa quatuor Episcopi de Anglia tantum Romam mittendi sint. Cæterum, in Concilijs recentioribus mos varius est &, pro arbitratu Regio & re nata sapius mutati De Legatis seu Oratoribus ad Concilia generalia ex Anglia millis, consulas licet Matthei Parisi annum 30 M.CC. XLV. (vbi etiam Anglicanorum Ciuium Vniuersitas seu triplex ordo literas & oratores destinat ad Concilium Lugdunense sub Innocentio IV. celebratum) & Thoma Walfinghami Ypodigma Neustria in codem anno pag. 466. & eundem in anno M. CCCC. IX. cui accedat ex Archiuis id quod, ad refarciendum in Vide Concil. Concilio Pisano Schisma tunc temporis Romanensium partes nimiùm distrahens, confiant. seff. HENRICVS IV. Anglie Rex statuisse legitur. Ordinauimus quod oratores no tom. 3. parts. ftri solennes (ita scripsit in literis ad Ordines Aquitania datis) ad diem & lo. pag. 913. cum dicti Concily transmittentur, quoda, duo Archiepiscopi cum quatuor Doctoribus in corum comitina & quing, Episcopi cum totidem Doctoribus una secum ibidem debeant personaliter interesse. Et quilibet caterorum Episcoporum tum Regni 40 nostri pradicti. quam Terra Nostra Hiberniz ad dictum Concilium, certis forsan ex causis, minime transeuntium, vnum Doctorem pro se & Clero sua Diæcesis destinabit, & quod qualibet Vniversitatum nostrarum duos Dectores quorum unus sit in Theologia & alter in Iure Canonico vel Civili. Et Nigri Monachi quatuor Abbates, Cistercienses vero duos. Canonici Regulares similiter Abbates duos, Cluniacenses vero Abbates duos aut Priores, Cartusienses vnum Priorem, Pramonstratenses vero vnum Abbatem; & quodlibet etiam Capitulum Ecclesia Cathedralis vnum Doctorem ad dictum transmittet concilium; quoda, prior Hospitalis Sancti Iohannis Ierusalem, in Anglia residens, illuc in propria persona se transferat. Has autem ordinationes nostras & quascung, alias factas seu etiam fa-30 ciendas tangentes materiam schismatis aut unionis pradictam non solum in Regno nostro pradicto & dicta Terra Hibernia verum etiam in Ducatu nostro Aquitaniz volumus observari. Ita legimus in tabulis Vascon. 9. 6 10. Hen. 4. membr. 4. Formulam item qua HENRICUS VI. Rex Legatos suos (quorum Ciuilis alij, alij Sacri ordinis erant) vt Concilio Basileensi interessent substituit, cum rarissime

ejusmodi quid occurrat, meritò visum est adijcere ex Tabulis Franc. 12. Hen. 6. membr. 2. Lemma in Margine est, De potestate commissa Ambassiatoribus Regis ad interessendum Concilio Basileensi. Instrumentum ipsum ita conceptum est.

Vide Concil.
Conflant, sess.
39. pag. 935.
apud Binium
tom.3. part. 2.
& Basil, apud
oundem tom.4.
part.1. pag.14.

D Ex omnibus ad quos &c. salutem. Sciatis quod, cum, inxta decreta. Constantiensis \* Concily, presens Concilium Basileense actualiter celebretur sub sanctissimo Patre Domino Evgenio Papa quarto, Nos eidem Concilio, nedum ex parte eiusdem Concili per suos oratores nobis ex hac causa specialiter destinatos verum etiam Apostolicis & Imperialibus ac aliorum quamplurimorum Janeta Matris Ecclesia Patrum & Principum 10 facularium literis creberrime instigati, ad Dei laudem, fantta Matris Ecclefie prosperitatem optatam & bonorem & presertim ob fidei Catholice exaltationem interesse cupientes, Dary's & dinersis causis rationabiliter prapediti quo minus personaliter eidem interesse poterimus, De Dellemus, Denerabiles Patres ROBERTVM Londoniensem, PHILIPPVM Lexouiensem, IOHANNEM Roffensem, IOHANNEM Bajocensem, & BERNARDYM Aquensem Episcopos ac Carissimum consanguineum nostrum EDMVNDVM Comitem Moritonij, dilectos nobis NICHO- 20 LAVM Abbatem Glastoniensem, WILLIELMVM Abbatem Ecclesia beate Marie Eborum, & WILLIELMV M Priorem Norwicensem. necnon dilectos & fideles nostros HENRICYM Broumflete Militem, Magistrum THOMAM Broun Veriufg luris Doctorem, Sarum Decanum, IOHANNEM Colluelle Militem, Magistrum PETRVM MAV-RICII Doctorem in Theologia, & Magistrum NICHOLAVM DA-VID Archidiaconum Constantiensem & Licentiatum in Dtrog Iure, nostros Ambassiatores, Oratores Deros, & indubitatos Procuratores, Actores, 30 Factores & Nuncios speciales constituimus, fasimus & deputamus per prasentes, dantes & damu eis & ipsorum majori parti potestatem & mandatum tam generale quam speciale nomine nostro & pro nobis in codem concilio interessendi, trattandi, communicandi & concludendi tam de hijs qua reformationem Ecclesia vniuersalis in capite & in membris, quam in bijs qua fidei Orthodoxæ fulcimentum Reguma, ac Principum pacificationem concernere poterunt, necnon de & super pace perpetua guerrarumue abstinentia inter Nos & CAROLVM Aduersarium nostrum de Francia, ac etiam tra-Standi, communicandi, & appunctuandi, consentiendi insuper & si opus fuerit dissentiendi bijs, que iuxta deliberationem dicti Concili inibi statui & ordinari contigerit. Promittentes & promittimus bona fide nos ratum gratum & firmum perpetuo habiturum totum & quicquid per dictos Ambassiatores Oratores & Procuratores nostros aut majorem partem eorundem, actum, factum seu gestum fuerit in premisis & in singulis premissorum & boc idem cum de & super bys cerciorati fuerimus, quantum ad nos & Christianum Principem attinet, executioni debite curabimus demandare. In cuius ret testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Dat. sub Magni 50 Sigilit nostri testimonio in Palatio nostro Westm. X. die Iuly. Per Confilium.

20

30

50

Literarum autem Pontificiarum quibus ad Concilia generalia ordines vo-

cantur, formulas habes apud Binium tom. 3. part. 2. pag. 674. in apparatu ad Concilium Lateranense sub Innocentio III, celebratum ; apud Matth. Paris. ann. M. CC. XLV. pag. 886. editionis Londinensis, ad Abbates scilicet & Prio. res Ecclesiæ Anglicana Lugduno datas III. Kl. Februarij anno I n n o c E nnensis Coenobij, vbi, syllabis alioquin vix descrepantibus, v. Idus Iunij substituitur; apud Binium item dicta tomi tertij parte pag. 768. & sequentibus in Concilij Viennensis sub CLEMENTE V. præparatione, & tomi 4. part. 2. pag. 276.

### Pratermissum, quod adjece pagina 200. lin. 53.

-S. Gregorij cap. 5. Atque fusius disputat ille in ejusdem libri part. 2. cap. 4. de Augustini nostri familia quam haut aliam fuisse, præter eam in qua sacratus erat S. GREGORIVS, est puto apud omnes in confesso. etiam ipse GREGORIVS satis testatur lib. 7. epist. 114. ad SYAGRIVM Episcopum Augustodunensem, vbi Avcvstinvm quondam Monastery mei prapositum vocat. At Equitianam non Benedictinam GREGORIJ familiam fuisse vult Ba-20 ronius; atq; is, ni fallor, hoc primus voluit & receptissimæ vetustatis sententiæ demum reluctari ausus est, ductus nimirum conjecturis nec sane contemnendis nec magni sanè ponderis. videsis Annalium tom. 8. sub anno DXCVI. & quæ in eum scripsit Vandenzypius locis jam dictis. Fateor, apud veteres rerum nostratium confarcinatores minime disertis (si bene memini) verbis alicubi doceri Angustinum ex Sodalitio suisse Benedictino. Sed præcise Monachum duntaxat vocari sæpius. Et Augustinum & alios plures cum eo Monachos legimus apud Bedam quem pleriq; sequuntur. In veteri item Chronico Saxonico Ms. sub Anno DXCVI. Dep Gpezopiur Papa rende to Bpitene Azurtinum mid pel manegum Munecum ha zober pont Anglaheobe zobrpelleban, hoc est, 30 Hoc anno GREGORIVS Papa in Britanniam missit AVGVSTINVM Monachum cum quamplurimis Monachis qui Anglicanæ genti verbum Dei pradicarent. Neque aliter, ad hanc rem, mentionem ejusdem sieri apud veteres reperio. Sed interim, 78 Monachus, nullius familiæ nota adjecta, de ijs qui apud majores nostros eo nomine memorantur, dictum, semper (nisi memoria me fallat) Benedictinum interpretatur, vti apud Grzcos ferè Basilianum. Accedit etiam Cœnobij S. SALVATORIS Cantuaria incolas Benedictina familia etiam ab ipsis incunabulis semper apud nos esse habitos; saltem nihil occurrere in vetustis quæ heic testimonio esse possunt monimentis quod alsus cujuspiam familiæ nomen vnquam aut induisse cos aut exuisse aut suadet aut omnino innuit. Et 40 apprime huc facit illud Bo NIFACIJ Pontificis Romani in literis suis ad E-THELBERTVM; Fili gloriose, inquit, quod ab Apostolica sede per Coepisco-pum nostrum MELLITVM postulassiu, libenti animo concedimus, id est, vt vestra benignitas in Monasterio in Dorobernensi Ciuitate constituto, qued Sanctus Doctor vester AvgvsTINVs beata memoria GREGORIJ discipulus sandi SALVATORIS nomini consecranit, cui ad prasens praesse dignoscitur dilectifsimus frater noster LAVRENTIVS, licenter per omnia Monachorum regulariter viuentium habitationem statuat, Apostolica authoritate decernentes, vt ipsi vestri Pradicatores Monachi Monachorum gregem sibi associent, & eorum vitam sanctitatum moribus exornent. Que nostra decreta, si quis successorum vestrorum, 50 sine Regum, sine Episcoporum, Clericorum, sine Laicorum irrita facere tentanerit, à principe Apostolorum PETRO & à cunctis successoribus suis anathematis vocabulo subjaceat, quoad vsg, quod temerario ausu peregit, Domino placita satisfactione paniteat, & hujus inquietudinis veram emendationem faciat. Aut igitur prima, cujus autor Augustinus, institutione sodalitium hujus Coenobij erat

Equitianum

216

Equitianum aut Benedictinum. Neque enim dubitatur à Baronio quin & A v. GVSTINVS & GREGORIVS Equitiani essent, si non Benedictini. Si primò Equitianum fuisset, necessum plane erat vt nouatio ejusmodi postmodum accederet quæ in Benedictinam transmutaret. At non modo nihil ejusmodi reperitur, sed, in ipsis etiam incunabulis, à jam dicto Bonifacio sancitur ve Monachi (sic ante legitur) qui ibi erant ab Augustino instituti Monachorum sibi gregem associarent & corum vitam sanctitatum meribus exernarent, & ne quis omnino sancito illi aduersaretur, gravissima cautum est interminatione, ac si justisset omnes ejusdem familiæ, ejusdem sodalitij, quo primum suerant instituti, & nomen & mores perpetuò ibi seruare. Neque sane, nisi merè 10 fictis habenda sit sides, aut Nouationis hujusmodi aut Nominis aut Norma Transmutationis vestigium aliquod extat. Qua de re diligenter etiam consului tabulas jam dicti Coenobij vbi quamplurima eaque vetustissima Pontificum instrumenta, quibus munitum est, comperio; hujusmodi verò transmutationis neque volam comperio neque vestigium. Et videsis Ordericum Vitalem Histor. Ecclesiastic. lib. 4. pag. 516. & 517. At verd si primis in initijs Benedictinum esset Coenobium illud, cadem ipsa argumentandi ratio qua in conjecturis suis de Gregorio vsus est Baronius, Augustinum Benedictina familiæ fuisse demonstraret. Neque enim dubitat ipse quin ejusmodi fuerit Antistes quales ipsi sodales ab Antistite adsciti. Sed porrò viderint heic quorum interest.

### Pratermissum & adjeiendum pag. 194. lin. 25.

Inueniri. Porrò hoc etiam de annona Palatina quod habetur in Dialogo de Scaccario seu libro Nigro ita dicto à Gernasio Tilburiense (ve sententia recepta est) sub Henerco II. conscripto, qui in Archivo Fiscali, quod Receptum Scaccary phrasi forensi nominant, servatur. In primitiuo regni statu post Conquisitionem, Regibus de fundis suis non auri vel argenti pondera, sed sola victualia soluebantur. Ex quibus in vsus quotidianos domus Regia, necessaria ministraban- 30 tur; & nouerant, qui ad hoc deputati fuerant, quantum de singulis fundis proueniebat. Caterum ad stipendia vel donatina Militum, & alia necessaria de placitis regni, vel connentionibus, & ex Ciuitatibus vel Castellis, à quibus Agricultura non exercebatur, pecunia numerata succrescebat. Toto igitur Regis WILLIELM I Primi tempore perseuerauit hac institutio, vsg. ad tempora Regis HENRICI Filij ejus, adeo vt viderim ego ipse quosdam, qui victualia, statutis temporibus, de fundis Regijs ad Cariam deferri viderint. Certum quoq habebant Officiales domus Regia, à quibus Comitatibus triticum, à qui-bus dinersa species carnium, vel equorum pabula vel etiam necessaria debebantur; His verò solutis secundum constitutum modum cujusa, rei, Regy Officiales com- 40 putabant Vicecomitibus redigentes in summam denariorum : pro mensura soilicet tritici ad panem C. hominum solidum I.; pro corpore bouis pascualis solidos v. pro ariete vel oue IIII. denarios; pro prabenda XX. equorum, similiter IIII. denarios. Succedente verò tempore, cum idem Rex, in transmarinis & remotis partibus, sedandis tumultibus bellicis operam daret, contigit, vet sieret sibi summe necessaria, ad hac explenda, numerata pecunia. Confluebat interea ad Regis Curiam querula multitudo Colonorum, vel, quod granius sibi videbatur, pratereunti frequenter occursabat, oblatis vomeribus in signum deficientis Agricultura. Innumeris enim molestijs premebantur, occasione victualium, qua per plures regni partes à sedibus proprijs deferebant. Horum igitur querelis inclina. 50 tus Rex definito magnatum consilio, destinauit per regnum, quos ad id pruden-tiores, & discretiores cognouerat. Qui circumeuntes, & oculata side sundos singulos perlustrantes, habita astimatione victualium qua de his soluebantur, redegerunt in summam denariorum. De summa verò summarum, qua ex omnibus fundis surgebat in vno Comitatu, constituerunt Vice-comitem illius Comitatus ad Scaccarium teneri, addentes vt ad Scalam solueres. Nec prætereundum heic quod habet Henricus Bractonius &c.

# o decerni. 2. ini. 20. 201 paq muhista chat. Atque ex culdem legibus

Santta Trinitatis. Et m Censu Hantoniensis Prouinciz; Hvoo de 1902 tenet Cerdeford, & WILLELM Vs de co. Duo liberi homines in Alo-10 dium tenuerunt pro II. Manerijs de Rege E DW A R DO. tunc & modo geldabat pro V. Hidis. Terra est IIII. Carucatarum. In Dominio sunt II. Carucata & XX. Bordary & III. serui cum I. Carucata & quater XX. acra prati. T. R. E. & modo valet IIII. libr. cum recep. C. sol. Isdem WILLIELMVS tenet de. HVQONE vnam virgatam & dimidium in Clatinges. duo liberi homines tenuerunt de A L W I NO, sed non fuit Alodium. Ibi II. Bordary & VI. Acre prati. valuit X. fol. modo VIII. Solid. In isto Hundredo & in ifto Manerio tenet Dicot II. Virgatus & dimidium de Rege. Phitelet tenuit in Alodio de Rege E DW A A-D O pro Manerio. tunc & modo geldabat pro II. Virgatis & dimidio. Terra est dimidium Carucata & ibi est cum uno Villano & II. Bordarijs & X. Acris prati. 20 Istam terram calumniatur WILLIELMVS de Cheenet, dicens pertinere ad Manerium de Cetoeford feudum HVGONIS de Port, per hareditatem sui Antecessoris & de hoc suum testimonium adduxit de melioribus & antiquis hominibus totius Comitatus & Hundredi, & Dicot contraduxit suum testimonium de Villanis & vili plebe & de prapositis qui volunt desendere per Sacramentum aut per Dei judicium, quod ille qui tenuit Terram liber homo suit & potuit ire cum terra sua quo voluit. Sed testes WILLIELMI nolunt accipere legem nisi Regis E D W & R D I v/g, dum diffiniatur per Regem. Valuit XV. fol. & post VIII. sol. modo X. solidis. Hujusmodi sunt alia &c.

Pratermiffum, quod infere eadem pag. lin. 25.

Aut agnoscere debeant. Cæterùm ad vetustum Archiepiscoporum in Cantuaria jus (quod hoc loco memoratur) spectat etiam forsan priscum numisma cujus pars altera Plegmvndi Archiepiscopi, altera Elcmvndi Cusoris nomine ad hunc modum signata est. Prototypum seruatur in thesauro Cottonia-

chiepiscopi & nomen & imaginem præ se ferentem, me vidisse memini. Et pecuniæ cudendæ jus, quod majestatis meritò censetur, Archiepiscopo vt Vrbis Domino tunc temporis (ita videtur) competebat; vti forfan alijs oppidorum celebriorum, quæ Burgos

30



vocamus, aut Ciuitatum siue Dominis siue Decurionibus. Atque eo zuo, non solum (quod opinor) gaudebat jure cudendz, quilibet ejusmodi Dominus, verum etiam, pro suo arbitratu, nomine suopte siue essigie eam signabat. Postea verò (nam Celnothus fub Æthelwlfo Rege, Plegmund vo s sub Alved do floruit) cautum est, regnante Athelstano, vt vnum duntaxàt per imperium Anglicanum atq; idem esset vbiq; pecuniz genus, quo abrogatum puto prissinum ac promiscuum illum signandi morem, neq; vllam postmodum sine Principis essigie aut nomine nummum percussum; adjecto interdum siue Comitis Prouincialis, siue vrbis aut oppidi Domini, siue Cusoris

218

### I. SELDENI ad Eadmerum

p'an mynet py och ealle her Cynzer anpealoe 7 nan man ne mynetize butan pont; hoc est, Iubemus, vnum per totum Regis imperium fore Nummi genus; neg, quis illud extra oppidum cudas. Atque ex ejuschem legibus porrò docemur Cantuaria plures fuisse, ex instituto, monete Cusores quam alibi in Anglia, vrbe duntaxat Londinensi excepta vbi VIII. Cantuaria vero VII. quorum Regij erant quatuor, bini autem Archiepiscopo inseruiebant, & vnus Coenobiarche. Videsis etiam E D G AR I leg. cap. 8. & C AN V T I cap. 8.

### Pratermissum, qued adijce pag. 205. lin. 9.

Dordeelet Indicem. Id verò disertè asseritur in Canonibus Synodi Eanhamensis sub Ethelled Orce Rege habitæ. Indicium (ita in Canonibus istis) quod Anglicè Optal dicitur, & juramenta vulgaria sessivitus temporibus & legitimis sejunius sed & ab Aduentu Domini vsa, post Octavas Epiphania & à Septuagesima vsa, xv. dies post Pascha minimè exerceantur. dictæ Synodi Canones literis mandauit Wlstanvs Pontisex Eboracensis, qui sub Ethelle o, cum Ælphego Cantuariense Antistite, præsuit. Etiamnum integri leguntur in Codice Ms. perquam vetusto & eleganti ejusce zui chaza ractere, exarato.

Notarum & Spicilegij Finis.

IQ

